

BEATRICE POTTER

**ENGLANNIN
OSUUSTOIMINTA-
LIKE**

HELSINKI
KULUTUSOSUUSKUNTIEN KESKUSLIITTO

*ENGLANNIN
OSUUSTOIMINTA-
LIIKE*

—

*KIRJOITANUT
BEATRICE POTTER
(MRS. SIDNEY WEBB)*

Suomennos

*HELSINKI 1924
KULUTUSOSUUSKUNTIEN KESKUSLIITTO*

Turku 1924, Sosialistin kirjapaino O.-y.

„Aatteet johtavat ihmisiä.“

ROBERT OWEN.

ESIPUHE.

Tarkoitukseni on ollut seuraavilla sivuilla lyhyesti kuvata brittiläisen osuustoimintaliikkeen syntyä ja kehitystä yhtenä kansanvaltaisen yhteenliittymisen muotona — yhtenä puolena siitä suurisuuntaisesta liikehtimisestä teollista kansanvaltaa kohti, joka on lyönyt leimansa brittiläisen työväenluokan historiaan yhdeksännellätoista vuosisadalla. Tässä tarkoituksessa olen katsonut välttämättömäksi antaa lukijalle yleiskatsauksen teollisuudessa tapahtuneen vallankumouksen luomista työväenluokan elämänehdoista tuon vuosisadan ensimmäisillä kymmenlukuilla sekä siitä yhteistoiminnan hengestä, jonka nämä olosuhteet synnyttivät. Kaksi ensimmäistä lukua kirjassani on senvuoksi tavallaan ikäänkuin esipuhetta, ja varsinainen brittiläisen osuustoimintaliikkeen historia alkaa vasta sivulta 55, jossa kuvataan varhaisempia jauhomyllyosuuskuntia ja ammattiyhdistysten aloitteesta syntyneitä osuustoiminnallisia yrityksiä.

Minun on lausuttava kiitollisuuteni herroille Benjamin Jonesille (Englannin Osuustukkukaupan Lontoon myyntitoimiston johtajalle) ja J. C. Graylle (Osuustoimintaliiton sihteerille) siitä, että he sangen

ystävällisesti ovat ottaneet tarkastaakseen teokseni oikaisuvedokset sekä antaneet minulle tietoja, joita minun olisi ollut mahdotonta mistään muualta saada. Olen myöskin kiitollisuuden velassa useiden osuuskuntien sihteereille siitä, että he ovat olleet valmiit vastaamaan niihin kysymyksiin, jotka olen heille tehnyt.

Toukokuun 8 p:nä 1891.

BEATRICE POTTER.

TOISEN PAINOKSEN ESIPUHE.

Tähän toiseen painokseen olen ainoastaan korjannut muutamia epätarkkoja sanontamuotoja ja lisännyt aakkosellisen sisällysluettelon, jonka on hyväntahtoisesti laatinut herra George Turner työväenopistosta.

En ole yrittänytkään muuttaa tuottajain osuuskuntia koskevia tietoja, sikäli kuin ensimmäisen painoksen julkaisemisen jälkeen kulunut aika olisi vaatinut. Ensimmäisessä painoksessa esittämäni luokittelu perustuu numeroihin vuosilta 1889—90, ja sen jälkeen on luullakseni siinä mainituista 54 osuuskunnasta noin 8 lakannut toimimasta. Toisaalta taas on samalla ajalla syntynyt useita uusia tuottajain osuuskuntia. Koska tällä osuustoimintaliikkeen rintamalla tällaiset nopeat aseman muutokset ovat yleisiä, olen katsonut parhaaksi olla muuttamatta sitä kuvausta, jonka ensimmäisessä painoksessa yritin antaa asemasta, sellaisena kuin se oli vuosina 1889—90.

Joulukuulla 1892.

BEATRICE WEBB.

ENSIMÄINEN LUKU.

OSUUSTOIMINTA-AATE.

Englantilaisille tuottaa epäilemättä tyydytystä sen seikan toteaminen, että osuustoiminta-aate, se käsitys ja usko, joka innoitti ensimmäisiä englantilaisia sosialisteja ja joka on antanut varsinaisen elinvoiman osuustoimintaliikkeelle, oli puhtaasti brittiläistä alkuperää. Usko osuustoiminnalliseen teollisuusjärjestelmään heräsi varsinaisesta koulukasvatuksesta osattomaksi jääneen Robert Owenin ja epäilemättä muidenkin englantilaisten aivoissa heidän katsolessaan sen teollisuudessa ja kaupassa tapahtuvan hämmästyttävän suurenmoisen vallankumouksen seurauksia, joka vuodesta 1770 lähtien kokonaan veti puoleensa Englannin keskiluokan ja työväenluokan huomion, kysyi niiden tarmoa sekä vaikutti kiihoittavasti ja määräävästi niiden toimintaan.

Tämän yhteiskunnallisen mullistuksen ensimmäiset vaikutukset alkoivat näyttäytyä yhdeksännentoista vuosisadan ensimmäisten viidentoista vuoden kuluessa. Kokonaiset laajat alueet, joilla ennen näki siellä täällä, laidunten ja viljapeltojen keskellä, kunnanmaihin rajautuvia maataloja, muuttuivat seuduksi, jossa

nyt kylki kyljessä kohosi suuria ja pieniä kaupunkuja esi- ja syrjäkaupunkeineen. Kokonainen luokka keskivarakasta väkeä, pikkuomistajia ja kapitalistinalkuja, oli muuttunut kahdeksi keskenään vihamieliseksi — rikkaiden ja köyhien — armeijaksi. Napoleonin sodat, yhdeksännentoista vuosisadan alkupuolen toinen suuri tapahtuma, olivat päättyneet Englannille onnellisesti v. 1815. Mainitun vuoden loppupuolella allekirjoitti vanhoillinen ministeristö Pariisiin rauhansopimuksen, joka määräsi Napoleonin karkoittavaksi St. Helenan saarelle ja vakiinnutti Englannin ylivallan merellä.

Vieraan vallan maahanhyökkäyksen pelko oli haihtunut, mutta sisällissota näytti olevan uhkaamassa. Nälkiintyneitä tehdastyöläisjoukkoja kulki meluten teollisuuskaupunkien kaduilla. Parempipalkkaisten käsityöläisten keskuudessa syntyi ihmeteltävän lyhyessä ajassa salaseuroja, joissa kuohui kapinallisuutta ja joissa haudottiin salaliittotuumia. Vuoden 1817 alussa julisti ministeristö, ulkomailla saavuttamiensa voittojen rohkaisemana, Englannin todellisuudessa sotatilaan, selittämällä »habeas corpus»-lain *) väliaikaisesti kumotuksi ja ajamalla parlamentissa läpi turmiollisia pakkolakeja. Näistä tapahtumista kiihty-

*) Vuonna 1679 Englannissa säädetty laki, joka suojelee maan kansalaisia mielivaltaisilta vangitsemisilta. Muissakin maissa on myöhemmin ruvettu nimittämään persoonallista vapautta turvaavia aseuksia „habeas corpus“-laeiksi tai -säännöksiksi. „Habeas corpus“ on latinaa ja merkitsee: sinulla olkoon ruumiisi (koskematonna). — Suomentajan muist.

neinä ajattelevat miehet, joita ilmestyi kaikista yhteiskuntaluokista, käänsivät huomionsa ulkomaanpolitiikasta tilanteeseen omassa maassa ja omien kansalaisiensä olosuhteisiin.

Monipuoliset olivat ne muutokset, jotka olivat seurauksena teollisuudessa tapahtuneesta vallankumouksesta, ja moninaisesti muotoihin ne pukeutuivat. Kukin katseli kysymystä omalta kannaltaan ja tuli tässä tarkastelussa hyvään tai huonoon lopputulokseen, riippuen siitä, mihin seikkoihin hän kulloinkin suvaitsi kiinnittää huomionsa. Yleisesti puhuen oli näistä erilaisista havainnoista tuloksena kaksi johtavaa teoriaa, riippuen siitä, oliko tarkastelija tyytyväinen vai tyytymätön tämän teollisuudessa tapahtuneen vallankumouksen vaikutuksiin: yhtäältä oppi yleisesti vallitsevasta kilpailusta ja toisaalta usko kilpailun tilalle astuvan osuustoiminnallisen järjestelmän toteuttamismahdollisuuteen. Kuunnelkaamme näitä keskenään kilvoittelevia tarkastelijoita, tutkikaamme heidän esittämiään väitteitä ja pankaamme koetukselle heidän teorioittensa pätevyys!

Kansantaloustieteilijä ottaisi ensiksikin huomioon kaksi mitä tärkeintä seikkaa: väestön lisääntymisen ja rikkauksien lisääntymisen. Vuonna 1760 oli Englannin asukasluku noin 6 miljoonaa; vuonna 1820 se oli lisääntynyt 14 miljoonaan, ja siitä lähtien väkiluku kasvoi miljoonalla jokaista viittä vuotta kohti. Maan tullituloja tarkastellessaan hän edelleen huomasi, että kun maahan tuotujen tavaro-

den arvo vuonna 1760 oli 10 miljoonaa puntaa *) ja maasta vietyjen tavarain arvo 15 miljoonaa, nousi tuonti vuonna 1820 31 miljoonaan ja vienti 41 miljoonaan puntaan. Englanti oli niin ollen kahden sukupolven aikana kaksinkertaistuttanut väkilukunsa ja kolminkertaistuttanut kauppansa.

Mutta tässä puuttuisi poliitikko asiaan muistuttamalla tullitulojen ja taulukkojen tutkijalle, että kaksikymmentäviisi vuotta tästä ajasta oli Englanti kamppailut maailmankamppailua ja aineellisesti tukenut koko Eurooppaa ajan suurinta sotilaallista neroa vastaan, tämän johtaessa 26-miljoonaista kansaa, jota kannusti taisteluun miltei uskonnollisen harras vallankumouksellisen valloituksen kiihko. Osoitukseksi siitä, kuinka auliilla kädellä Englanti kulutti rahaa omiin ja liittolaistensa sotavarustuksiin, se maksoi vuosittain 32 miljoonaa puntaa velkojilleen. Tämä huikea vero otettiin sen teollisuudesta ja kaupasta, samalla kuin Englanti valtasi yksinoikeuden maailmanmarkkinoilla ja valmistautui luomaan varallisuus- ja väestöylijäämensä avulla »Suurempaa Britanniaa» merien taakse.

Kauppiaalla ja teollisuudenharjoittajalla olisi henkilökohtaisempi ja konkreettisempi todiste teollisuudessa tapahtuneen vallankumouksen edullisuudesta. Hän muistaisi pienen puodin jossakin Manchesterin takakadulla, josta hänen isänsä lähetti asiamiehiä vie-

*) Englannin punnan pariarvo on hiukan yli 25 Suomen markkaa. Nykyisen kurssin mukaan (lokak. 1924) vastaa 1 Englannin punta noin 179 Suomen markkaa. — Suomentajan muist.

mään kankurien asuntoihin irlantilaista villalankaa ja raakapuuvillasta tehtyä lankaa. Hän muistaisi, kuinka käsityöverstaiden isännät saapuivat aamuisin puuvillakangaspakkoineen, näkisi heidän astuvan hänen isänsä kanssa yli kadun syömään päivällistä ja pakinoimaan kapakassa, jossa keskusteltiin yhtä suurella mielenkiinnolla vuodentulontoiveista heidän pienillä vilja-, heinä- ja perunaviljelyksillään kuin mahdollisuuksista saada joltakin lontoolaiselta toiminimeltä puuvillakangas-tilaus, sillä aikaa kuin hän itse kulutti iltapäivän oppipoikien kanssa pakkaamalla Lontooseen, Bristoliin, Norwichiin tai Chesterin maanviljelysnäyttelyyn lähettäviä kankaita ja liimaamalla niihin osoitelappuja.

Ja verratessaan näitä nuoruutensa vaatimattomia muistoja nykyisiin olosuhteisiinsa tehtailija ajattelisi ylpeydellä suurta tehdastaan, jossa viitisen sataa työläistä tekee työtä yötä päivää, hänen käskyjään totellen. Tai kauppias viittaisi varastohuoneeseensa, joka on täynnä tavaränäytteitä, valmiina joka taholta maata saapuvien kauppamatkustajien ja kaikkii maailman osiin tavaroita lähettävien vientiliikkeiden edustajien tarkastelua ja valintaa varten. Jos jompikumpi haluaisi täydentää omia muistojaan, niin he voisivat verrata siistejä pääkirjojaan edeltäjiensä tuhruisiin muistiinpanovihkoihin. Tehtailija laskisi, että yksi kehrääjä hänen tehtaassaan valmisti nyt 200 kertaa niin paljon tuotteita kuin kotonakehrääjä vuonna 1760. Kauppias taas hymyilisi käsitellessään entisajan kauppa-apulaistensa virheellisellä kielellä kokoonkylhättyjä kuitteja ja vertaillaessaan niitä taitavien

konttorimiesten päivittäin kunkin omaan lokeroonsa lajittelemiin tai lähistössä sijaitsevan pankin diskonttaamiin, ulkomailla ja siirtomaissa toimiville liikkeille lähetettäviin vekselikasoihin.

Ja tämän kaksisataakertaisesti lisääntyneen työn tuottavuuden, tämän vieraiden maiden taloudellisen valloituksen ulkonaisena ja näkyvänä todisteena asuivat tehtailijat ja kauppiaat nyt mukavasti hienoissa kotitilusten ja äskettäin istutettujen puistikkojen ympäröimissä asunnoissa. Aina sopivien väliaikojen kuluttua saattoivat he käydä katsomassa tehtaitaan ja varastohuoneitaan, tarjoten asiakkailleen vanhaa, hyvää portviiniä. He tutkivat osakepörssin hintatietoja ja sijoittivat varojaan rahalaitoksiin tai ulkomaalaisiin kaivososakkeihin; vastatoimenpiteenä sille, että kreivikunnan ylhäisö ei ollut hyväksynyt heitä seurapiireihinsä, he saattoivat uhrata sievänlaisen rahasumman maksaakseen jonkun radikaalisen ehdokkaan menot tämän yrittäessä voittaa kreivikunnan äänestäjiä puolelleen.

Mutta paitsi sitä, että he olivat omalta kohdaltaan näin tyytyväisiä tähän maailmoista parhaaseen, olivat he myöskin ylpeän tietoisia siitä, että he osaltaan kirkastaisivat maansa kunniaa ja mainetta. He saattoivat hyvällä syyllä huudahtaa Maccullochin sanakirjan sanoin: »Se taito ja se nero, millä nämä hämmästyttävät tulokset on saavutettu, ovat olleet kansakuntamme voiman ja vallan tärkeimpiä lähteitä; ne ovat osaltaan huomattavasti vaikuttaneet brittiläisen kansa-

kunnan kohottamiseksi siihen korkeaan ja huomatta-
vaan asemaan, missä se nyt on».

Näiden jalojen ajatusten innoittamina he voivat
kiirehtiä allekirjoittamaan parlamentin alahuoneelle
vuonna 1820 jätetyn kauppiaiden anomuksen — va-
paakauppaa sekä valtiovallan liikeasioihin sekaantu-
mattomuutta puoltavan anomuksen, jossa selvin sa-
noin oli esitetty yleisesti vallitsevan kilpailun oppi:
»Että halvimmalla ostamisen ja kalleimmalla myymi-
sen perusohje, joka säännöstelee jokaisen kauppiaan
menettelyn hänen liikeasioissaan, on täysin sovellet-
tavissa parhaana sääntönä myöskin koko kansa-
kunnan kauppaan».

Taloustieteilijä, poliitikko, tehtailija ja kauppias oli-
vat kukin, heidän omalta kannaltaan katsottuna, oike-
assa. Teollisuudessa tapahtunut vallankumous oli
Englannille merkinnyt säilymistä ja voimistumista
kansakuntana, vapautumista vieraan vallan maahan-
tunkemisen ja ylivallan vaarasta, mahdollisuutta tulla
maailman työpajaksi, harjoittaa vapaasti kauppaa ja
teollisuutta sekä levittää väestöään ja kieltään kaik-
kiin maanosiin.

Eikä tässä vielä ollut kaikki se hyvä, mitä tuo val-
lankumous oli muassaan tuonut. Teollisen vallan-
kumouksen pääperiaate — yleisesti vallitsevan kilpai-
lun oppi — luja usko siihen, että jokainen yksilö
toimii tehokkaimmin yhteisen edun hyväksi, jos hän
saa vapaasti menetellä omien etujensa mukaisesti, ja
toisaalta käsitys siitä, että jokaisen tulisi täydellisesti
vastata omien tekojensa seurauksista — tämä yksin-

kertainen ja voimakas aate kohotti nousevan keskiluokan kykeneväksi murskaamaan ja hävittämään ne persoonallisen vapauden esteet, ne yksityistä hyötyä silmällä pitäen hankitut yksinoikeudet, joilla maanomistajien parlamentti oli kahlehtinut kansakunnan yritteliäisyyttä ja koettanut lannistaa sen tarmoa.

Totta kyllä, keskiluokka oli tuona kyseessä olevana ajanjaksona hyökännyt ainoastaan niiden rajoitusten kimppuun, jotka ehkäisivät sen omaa toimintaa. Puuvillatavarain myyntivero, raaka-aineiden tullimaksut, oppipoikia koskevat asetukset sekä palkkoja ja hintoja säännöstelevät lain määräykset — kaikki nämä olivat tulleet poistetuiksi. Mutta työläisten yhteenliittyminen, käsityöläisten maastamuutto ja koneiden maastavienti, jonka avulla luotiin käsityöläisten työvoimasta kilpailevat markkinat, pysyivät edelleenkin rangaistavina rikoksina. Työläisen, jonka työvoiman hinta oli keinotekoisesti painettu alas hänen henkilökohtaista vapauttaan rajoittamalla, oli pakko ostaa ravintonsa markkinoilta, joita (korkeiden hintojen muodossa) raskaasti verotettiin loisenä elävän maanomistajaluokan ylläpitämiseksi.

Luodessamme katseemme seuraavien vuosien tapahtumiin näemme kuitenkin, että keskiluokan reformaattorit pysyivät aatteilleen uskollisina. Yhdistymistä rajoittavien sekä käsityöläisten maastamuuttoa ja koneiden vientiä ehkäisevien lakien kumoamisesta eivät työläiset ole kiitollisuuden velassa työväenluokan johtajille, vaan pienelle ryhmälle keskiluokan taloustieteilijöitä. Rasittavien ravintoverojen poistamisen taas sai-

vat aikaan suuret tehdasyhtiöt ja teollisuudenharjoittajat. Puhtaan logiikan mahtavalla taikakeinolla kilpailun aate pelasti yhteiskunnalliset oikeudet toisen toisensa jälkeen vastuuttoman arvovallan kynsistä ja raivasi tietä kansanvallan tulolle. Sosialistit ja kansanvallan kannattajat yleensä varmaankin myöntävät, että »*antaa-mennä*»-politiikka oli turvallisim ja varmin toimintaohje sellaiselle hallitukselle, joka ei missään merkityksessä edustanut kansan tahtoa ja tarpeita.

On kuitenkin otettava huomioon mitalin toinenkin puoli. Koneiden ja mekaanisen voiman avustamana kapitalistinen järjestelmä toi käytäntöön uusia tuotantomenetelmiä ja synnytti uuden tuottajaluokan. Vanhan Englannin tyypillinen teollisuudenharjoittaja teki työtä omin käsin ja käytti apulaisinaan työssä oman perheensä jäseniä ja joskus rajoitetun määrän oppipoikia ja kisällejä. Tässä tapauksessa oppipojasta tuli määrätyn ajan kuluttua kisälli ja kisällistä vuorostaan mestari. Ei ollut olemassa pysyvää ja koko elinkauden kestävä eroa työnantajien ja työntekijäin välillä. Koko tuotantotoiminta suoritettiin teollisuudenharjoittajan oman katon alla. Hän omisti sekä tuotannonvälineet että itse tuotteen, samalla kuin hän yksissä perheensä, oppipoikiensa ja kisälliensä kanssa nautti tämän yhteisen työn tulokset.

Kun työläisten lukumäärä oli verrattain pieni ja käsityöläisten lähimpien naapuriensa helposti selville saatavien tarpeiden tyydyttämiseksi tuottama tavaramäärä myöskin verraten vähäpätöinen, niin ei voinut

mitään liikatuotantoa suuremmassa mitassa syntyä. Tarpeita kun oli vähän ja tuotteita niiden tyydyttämiseksi runsaasti, teki jokainen työtä vain sikäli, kuin hänelle sopi ja häneltä voimia riitti. Sillä teollisuudenharjoittaja tavallisesti omisti tai vuokrasi muutamia hehtaareja maata, ja milloin hänen ei onnistunut edullisesti vaihtaa tehtaansa tuotteita markkinoilta saataviin tarvikkeihin, jätti hän perheineen kehruukoneen ja kangaspuut ja ryhtyi harjoittamaan maataloutta ja kasvitarhanhoitoa, tuottaen siten riittävästi ravintoa pysyäkseen terveenä ja voidakseen elää joltisessakin mukavuudessa, siihen asti kunnes teollisuustuotteiden kysyntä jälleen oli siksi vilkastunut, että niitä kannatti ryhtyä maataloustuotteisiin vaihtamaan.

Totta on, että teollisuudenharjoittajat luokkana olivat vielä kahdeksannellatoista vuosisadallakin tietämättömiä ja sivistyneiden elintapoihin tottumattomia, heillä oli vain hyvin vähän harrastuksia ulkopuolella säännöllisen jokapäiväisen työn. Ainoana vaihteluna olivat kansallisten juhlapäivien karkeat ja jonkinverran barbaariset urheilut. Maatalouttaan he hoitivat huolimattomasti, maa antoi satona vain pienen osan siitä, mitä siitä myöhemmin pystyttiin saamaan kapitalistien viljelystapojen avulla. Heidän työnsä, tulipa se sitten maanviljelyksen tai teollisuuden hyväksi, ei lisännyt paljonkaan kansakunnan varallisuutta, jos tuota varallisuutta mitataan hyödykkeissä. Mutta jälkeläisilleen he jättivät perinnöksi voimakkaan ruumiin ja rehellisen, turmeltumattoman luonteen. He muodosti-

vat ihmisenergian todellisen reservivaraston yhteiskunnassa.

Tämä yhteiskunnan olotila muuttui vähitellen koko 18:nneen vuosisadan ajan. Pitkällinen rauha, parantuneet kulkuneuvot, siirtomaamarkkinain aukeaminen, raudan ja kivihiilen käyttö rinnakkain, keskinäisessä tasasuhtaisuudessa — nämä ja muut syyt jouduttivat työvoiman ja hyödykkeiden edullisella vaihdolla pääomaansa kartuttamaan pyrkivän kapitalistin ilmestymistä näyttämölle. Kehruu- ja kutomateollisuudessa tämä kapitalistinalku tavallisesti antoi etukäteen raaka-aineita tehtailijoille ja otti heiltä vastineeksi jalostettuja tuotteita, myydäkseen niitä sitten liikevoitolla joillekin kaukaisemmille markkinoille. Toisilla ammattialoilla hän taas saattoi kerätä miehiä työpajaan, varustaa heidät työkaluilla ja määrätä kullekin kisällille tai oppipojalle oman tehtävänsä, niin että kaikki työläiset saavuttaisivat suurimman nopeuden ja taidon työssään.

Kun kapitalisti maksoi jokaiselle työläiselleen saman palkan, kuin mitä tämä oli ennen ansainnut tehdessään työtä yksinään, samalla kuin hän otti tältä työn yhteisesti suorittavalta työläisjoukolta koko heidän työnsä tuloksen, niin on ilmeistä, että parannettujen työvälineiden käytön sekä erikoistehtäviä suorittavien työläisten suuremman ammattitaidon ja nopeuden tuottama ylijäämä merkitsi hänelle puhdasta voittoa. Sen lisäksi nämä varhaisajan kapitalistit saivat hyväkseen kaiken sen edun, minkä koko kansakunnan valtiollisten ja kaupallisten yritysten avaamat markkinat tuottivat.

Siten oli kapitalistisen järjestäjän jo ennen koneiden aikakautta osittain onnistunut eristää tuottaja tuotannon ja toimeentulon välineistä. Mutta hän oli tekemisissä työläisjoukon kanssa, jonka lukumäärän puolifeodaaliset rajoitukset pysyttivät määrättyissä rajoissa. Täysikasvuinen työläinen oli vielä pääasiallinen tekijä tuotannossa. Korvaukseksi työstään saattoi hän puristaa kapitalistilta hyvänlaisen palkan itsensä ja perheensä ylläpitämiseksi.

Koneiden tullessa käytäntöön ja mekaanisen voiman astuessa ihmisvoiman tilalle käyttövoimana tuli työläisten riippuvaisuus kapitalisteista täydelliseksi.

Täysikasvuinen työläinen lakkasi olemasta tuotannon päätekijänä: siksi tuli automaattinen kone, johon tarvittiin lisäksi vain kaksi ihmiskättä. Tehtailija, joka itse ei enää tehnyt ruumiillista työtä, oli tehtaan omistajana ja johtajana, kun taas työläisistä, jotka suuren yleisön tajunnassa ilmeisesti olivat kadottaneet ruumiinsa ja sielunsa, oli tullut vain »käsiä».*) Näiden tehtävänä oli hoidella koneita, joiden käyttöä he eivät voineet valvoa. Yhteiskunnallisen maineentavoittelun ja siihen asti tuntemattomien ylellisyyksien nauttimishalun kannustama voitonhimo ja kiihkeä halu rikkauksien hankkimiseen valtasi vastustamattomasti keski- ja yläluokkaan kuuluvien englantilaisten ajatukset ja tunteet. Keksinnön ja edistyksen henki, kauppiaaluokan kasvava valta, maan valtiolliset tarpeet — kaikki nämä pyrkivät yhdistetyin voimin sa-

*) Englannin kielessä voi sana „hand“, joka tavallisesti merkitsee kättä, merkitä myöskin työntekijää, työläistä. — Suomentajan muist.

maan suureen päämäärään: aineellisen varallisuuden, rikkauksien tuottamiseen.

Tästä lähtien tuli rahassa suoritettu palkanmaksu ainoaksi yhdyssiteeksi kapitalistin ja työläisen välillä. Työnantajille, jotka enää vain harvoin kävivät tehtaitaan katsomassa, näytti miesten, naisten ja lasten työ muuttuneen vain mahdollisimman halvalla ostettavaksi hyödykkeeksi, joka oli tarkoitettu kulutettavaksi aivan samalla tavalla kuin polttouuniin heitettyä koksia, mutta siten että koneisto kuluisi niin vähän kuin suinkin. Varhaisimpien puuvillankehruukoneiden yksinkertaisuus ja pieni koko tekivät mahdolliseksi sen, että lapsetkin voivat hoitaa niitä »hennoilla ja taipuisilla käsillään». Naisilla taas oli riittävästi voimaa ohjata koneellisia kangaspuita.

Kallisarvoisten koneiden arvon nopea aleneminen niitä käytettäessä teki pitkän työpäivän »toivottavaksi». Pienet lapset raastettiin vuoteiltaan ja pantiin hoitamaan koneita 12—15 tuntiin vuorokaudessa, työvouddin piiskan alituisen pelon pakottaessa heidät voittamaan ruumiillisen ja henkisen väsymyksen tunteet. Koko tehtaalaisten joukko teki työtä, söi ja nukkui tehtaan pillin itsevaltaisten määräysten mukaan. Yleisesti vallitsevan kilpailun opin mukaisesti tämä merkitsi sitä, että he saivat »kärsiä oman luonteensa ja olosuhteiden seurauksista».

Tarvitsemansa raaka-aineet luotolla ostavan ja kaukaisille, tuntemattomille markkinoille tavaroita hankkivan nykyaikaisen teollisuuden kuumeentapainen kiire veti ensin puoleensa kaiken saatavissa olevan työvoim-

man (kiihoittaen väkiluvun lisäystä korkeilla palkoilla) ja sitten heitti synnyttämänsä työväestön takaisin työtömään joukkoon. Keskiajalta peräisin olevat, palkkojen suuruutta määrittelevät tai oppipoikien lukua rajoittavat säädökset kumottiin toinen toisensa perään tai jäivät vähitellen käytännöstä pois. Surkea köyhäinhoitolaki hankki kapitalisteille työläisainesta köyhien lasten muodossa ja korjasi heiltä ihmishylkyjä ennen aikojaan vanhentuneiden työläisten hahmossa.

Nopeasti ja äänettömästi syntyi maassa suuri, huutavassa hädässä elävien ihmisolentojen armeija: isiä ja poikia, joiden tilalle työmaalla olivat astuneet heidän vaimonsa ja lapsensa; käsityöläisryhmiä, jotka olivat saaneet väistyä koneiden hoitajien tieltä — armeija, joka jokaisen taloudellisen lamakauden jälkeen värvättiin kumpaankin sukupuoleen ja kaikkiin ikäluokkiin kuuluvasta, nälän ja tietämättömyyden auttamattomasti rappeuttamasta työläisjoukosta. Sellaisina ajanjaksoina, jolloin kauppa ja teollisuus olivat normaalisia, tuli tästä kehittyvästä ryysyköyhälistöstä se vastustamaton keino, jonka avulla kapitalistit voivat alentaa tavallisen työläisen palkan niukkaan toimeentulotasoon saakka ja iestää kaikki perheen jäsenet palvelukseensa. Kaikenlaiset tusinataloustieteilijät alkoi- vatkin tästä lähtien lipeäkielisesti vatkuttaa kammot- tavaa Malthuksen lakia *) — tuota vasta äskettäin esi-

*) Englantilaisen taloustieteilijän Th. R. Malthuksen ensi kerran v. 1798 esittämä teoria, joka toteamalla, että väestö aina pyrkii lisääntymään nopeammin kuin elintarvikkeet, väitti, että puutteen

tettyä teoriaa, jonka mukaan väestön lisääntyminen alituisesti vaikeuttaa toimeentulon mahdollisuutta — julistaen sen jumalallisen vanhurskauden ikuiseksi säädökseksi.

Tiheäinasuttujen alueiden kehittyessä Lancashiren ja Yorkshiren tehtaiden sekä pohjoisten kreivikuntien ja Keskimaan kaivosten ja saviastiatehtaiden ympärille keksi kapitalistinen työnantaja ajatuksen, että hänen on ruvettava määräämään työläistensä rahankulutus samoin kuin heidän työpalkkansakin. Hänestä tuli myöskin vuokratalon isäntä ja kauppias; hän määräsi sekä ruokatavarain hinnat että asuntojen vuokran ja vähensi kummankin työläisen viikoittaisista palkkatuloista. Tämä oli nyt sitä ylistettyä sopimuksen vapautta kahden ihmisen välillä! Eräällekin alueelle kerääntyneiden, ruumiillisesti heikkojen ja tietämättömien ihmisten — miesten, naisten ja lasten — suuressa joukossa oli senaikaisen historioitsijan kertoman mukaan huomattavimmat tulot kuusitoistavuotiaalla keskenkasvuisella, köyhällä ja sairaalloisen näköisellä tytöllä, jonka näöstään päättäen ei olisi luultu kelpaavan minkäänlaiseen työhön. Tässä oli siis esimerkki yleisesti vallitsevan kilpailun vaikutuksesta menettelytapana, jonka avulla rodulle taattaisiin varmuus siitä, että voimakkaimmat jäävät eloon.

»Miksi hävittävät suuret teollisuusyritykset yksityisen yritteliäisyyden?» kysyy muuan senaikainen terä-

kovan lain täytyy pitää tätä väestönlisäystä määrättyissä rajoissa. Paitsi puutetta (siitä johtuvine tauteineen) ehkäisevät väestönlisäystä myöskin sodat, katovuodet y.m. — Suomentajan muist.

vänäköinen skotlantilainen taloustieteilijä. Ja hän vastaa lyhyesti ja sattuvasti: »siksi, että ne lähentelevät yksinkertaista orjatasoa». Katsellessaan tätä viattomien tuhoamista, tätä maanmiestensä asteittaista alennustilaan painamista, tuli Robert Owenista sosialisti ja hän keksi osuustoiminnallisen teollisuusjärjestelmän aatteen, joka oli asetettava nykyaikaisessa liikemaailmassa vallitsevan hillittömän kilpailun tilalle.

Tässä ei sovi ryhtyä esittämään Robert Owenin merkittävän vaiherikasta elämäkertaa. On kuitenkin perin tärkeätä muistaa, että hän ei ollut vain pelkkä haaveellinen intoilija, joka työhuoneessaan rakenteli ja kehitteli kaikenlaisia teorioja. Hän oli käytännöllinen, itseoppinut mies — mies, jonka elämänura pienoiskuvana esitti teollisen vallankumouksen tärkeimpiä tapahtumia.

Jouduttuaan jo varhain oppiin eräälle vähittäiskauppiaalle oli Owen 19-vuotiaana säästänyt kylliksi alkaakseen pienenä yrittäjänä Manchesterissa perustamalla oman pienen konepajan ja puuvillakehräämön. Päästen nopeasti selville siitä, että tämä »uusi teollisuus» vaati suuria pääomia, hän luopui pienen teollisuusyrittäjän nimellisestä itsenäisestä asemasta ryhtyäkseen suuren tehtaan johtajaksi. Oltuaan tässä toimessa jonkin aikaa tuli hänestä johtajana toimiva liikekumppani erääseen toiseen toimintimeen, kunnes hänen onnistui saada käsiinsä ehdoton määräämisvalta New Lanarkin suuressa puuvillakehräämössä.

Täällä hän teki ensimmäiset kokeensa käytännöllisi-

sessä taloustieteessä. Hän nosti työläistensa palkkoja, lyhensi työpäivän 17-tuntisesta 10-tuntiseksi ja kielsi 10 vuotta nuorempien lasten työhön ottamisen. Hän järjesti työläisilleen ja heidän perheilleen vapaat koulut, vapaita huvituksia, halpaa ruokaa ja hyviä asuntoja. Alussa hänen tehtailijatoverinsa katselivat tämän puuvillateollisuuden Don Quixoten *) tekoja halveksivalla ihmetyksellä. Hänen liiketoverinsa koettivat päästä eroon tästä hourupäisestä ihmisystävästä, joka kulki omaa häviötään kohti. Hän vastasi näihin sosialistista ohjelmaa — hyviä palkkoja, lyhyttä työpäivää, vapaita opetusta ja vapaita huvituksia — vastaan tehtyihin teoreettisiin vastaväitteisiin osoittamalla, että liike oli neljän vuoden kuluessa tuottanut puhdasta voittoa 160,000 punttaa, paitsi sitä, että liikkeessä käytetylle pääomalle oli maksettu 5 % korkoa ja tehtaan myyntiarvo oli noussut 50 prosenttia. Liikevoiton tavoittelijain kuninkaana Robert Owen niin ollen vetosi tehtailijatovereihinsa seuraavin sanoin:

„Seuraavista yksityiskohdista, mitkä esitän New Lanarkin tehtaiden hoidosta, huomaatte, että minä heti alusta saakka katselin työväkeä, yhdessä koneiston ja kaikkien muiden laitosten osien kanssa, monista eri osista kokoonpantuna järjestelmänä ja että minun velvollisuuteni oli, samoin kuin etunikin vaati, sovittaa yhteen nämä eri osat siten, että jokainen tehtaani työläinen, samoin kuin jokainen jousi, vipu ja pyöräkin, ottaisivat tehokkaasti osaa mahdollisimman suurten aineellisten etujen tuottamiseen niiden omistajille.

*) Don Quixote (luetaan Kiho't) on espanjalaisen kirjailijan Cervantesin kuuluisan romaanin sankari, jonka nimeä käytetään haaveellisen, seikkailunhaluisen ja sokeaintoisen idealistin pilkkanimenä. — Suomentajan muist.

Monet teistä ovat jo kauan havainneet, mitä etuja tuotantotoiminnassa on kestävästä, hyvin suunnitelluista ja hyvin rakennetuista koneista.

Kokemus on myöskin opettanut teille, mikä ero on tuloksilla, jotka on saatu siistinä ja puhtaina pidetyillä, aina hyvässä järjestyksessä ja hyvässä kunnossa olevilla koneilla, ja tuloksilla, jotka on saatu likaisilla ja epäjärjestyksessä olevilla koneilla, joissa ei tarpeetonta hankausta ja kulumista ole ehkäisty ja jotka senvuoksi joutuvat pahasti epäkuntoon ja toimivat perin huonosti.

Ensinmainitussa tapauksessa on koko järjestely ja hoito kunnollista, kone toimii jokaisessa tehtävässään vaivattomasti, säännöllisesti ja menestyksellisesti. Viimeksimainitussa tapauksessa taas täytyy olla seurauksena päivastainen vaikutus ja ilmetä vastatoimintaa, sekaannusta ja tyytymättömyyttä kaikissa niissä tekijöissä tai osissa, jotka ovat olleet mukana yleisessä prosessissa tai joita se koskee, ja tästä on ehdottomasti aiheutuva suurta tappiota.

Jos siis elottomille koneillenne osoitettu asianmukainen huolenpito voi aikaansaada tällaisia hyödyllisiä tuloksia, niin mitä voitaisiinkaan odottaa, jos te panisitte yhtä paljon huomiota rakenteeltaan vielä paljon ihmeellisempiin elollisiin koneisiinne?

Kun tulette oikein tuntemaan nämä elävät koneenne, niiden omittaisen rakenteen, niiden mekanismin kyvyn mukautua olosuhteisiin, kun niiden erilaisiin liikuntoihin vaikutetaan oikealla pontimella — silloin tulette huomaamaan niiden oikean arvon ja joudutte useammin kääntämään ajatuksenne elottomista koneistanne elollisiin koneisiinne. Te tulette huomaamaan, että viimeainittuja voidaan helposti harjoittaa ja ohjata niin, että ne tuottavat tuntuvan lisän yrityksestä saatuun aineelliseen hyötyyn, samalla kuin ne tuottavat teille voimakkaan kiitollisen tyydytyksen tunteen.

* * *

Sen jälkeen kuin kokemuksen kautta oli saatu selville mekaanisille työvälineille osoitetun asianmukaisen huomion ja huolenpidon hyödylliset vaikutukset, oli harkitsevalle järjelle helppoa tehdä heti se johtopäätös, että vähintään yhtä suuria etuja saataisiin, jos samanlaista huolenpitoa ja huomiota osoitettaisiin myöskin elollisille työvälineille. Ja kun huomattiin, että eloton koneisto suuresti pa-

rantui, jos siitä tehtiin luja ja vankka, että oli järkevälle talouden-
hoidolle mitä tärkeintä pitää se siistinä ja puhtaana, käyttää sää-
nöllisesti parasta ainetta, millä tarpeeton hankaus ja kuluminen voi-
tiin siinä estää, ja huolehtia siitä, että se aina oli hyvässä kun-
nossa — niin oli luonnollisesti helppoa tehdä tästä se johtopäätös,
että vielä herkempiä ja monimutkaisempaa elollista koneistoa voi-
taisiin samalla tavalla parantaa kehittämällä harjoituksen kautta sen
voimakkuutta ja toimintakykyisyyttä ja että säästäväisen talouden
kannalta osoittautuisi olevan edullista pitää sitä siistinä ja puhtaana,
kohdella sitä ystävällisesti, niin ettei sen henkinen liikehtiminen
joutuisi liikanaisen, ärsyttävän hankauksen alaiseksi, yrittää kaikella
tavalla tehdä se täydellisemmäksi, antaa sille säännöllisesti riittävä
määrä terveellistä ravintoa ja muita välttämättömiä elämäntarpeita,
niin että ruumis voitaisiin säilyttää hyvässä työkunnossa ja estet-
täisiin joutumasta epäkuntoon tai liian aikaiseen riutumistilaan.“

Kun Owenin ei onnistunut saada tehtailijatoverei-
taan kannattamaan näitä hänen aatteitaan, vetosi hän
hallitukseen, koettaen saada sen muuttamaan työväen-
luokan oloja kautta maan. Juuri Robert Owenille
olemme kiitollisuuden velassa työväensuojelulainsää-
dännön aatteesta. Vuonna 1816 hän pakotti parlamen-
tin alahuoneen valitseman komitean käsittelemään laki-
ehdotusta, jossa työpäivä maan kaikissa tehtaissa ra-
joitetaan 10 ½ tuntiin, kielletään ottamasta työhön 10
vuotta nuorempia lapsia ja sallitaan 12 vuotta nu-
orempien työskennellä ainoastaan puolen päivää. On
tarpeetonta sanoa, että komitea hylkäsi näin jyr-
kän esityksen. Mutta pääasiallisesti hänen kiih-
keän propagandansa johdosta hyväksyttiin vuonna
1818 tehdaslaki, joka, vaikkakin se sellaisenaan oli
jotakuinkin tehoton, vaikutti kannustavasti myöhem-
pään agitatsioniin ja muodosti hyvän pohjan tiukem-
malle säännöstelylle.

Juuri Robert Owen ensimmäisenä esitti koko maata käsittävän maksuttoman ja pakollisen koulujärjestelmän käytäntöönottamista sekä yleisön vapaasti käytävissä olevien kirjastojen perustamista. Hän se esitti maakuntien viranomaisille ajatuksen, että heidän pitäisi ryhtyä hankkimaan asuntoja köyhille. Hän se myöskin ajoi työläisten järjestymistä kunnallisiin ja piirikuntajärjestöihin. Robert Owen oli todellisuudessa englantilaisen sosialismin isä — ei sen ulkomaalais-tekoisen sosialismin, joka pyrkii verisellä vallankumouksella aikaansaatavaan anarkian haavemaahan, vaan sen, puhtaasti *englantilaisen* sosialismin, joka ilmenee teoissa eikä sanoissa, sosialismin, joka äänetönnästi on toteutunut työväensuojelulainsäädännössä, trukkilaeissa*) sekä työnantajien vastuuvollisuutta, yleistä terveydenhoitoa, käsityöläisten asutokysymystä ja koululaitosta koskevissa asetuksissa — koko tuossa runsaassa, hyödyllisessä lainsäädännössä, joka pakottaa yksilön palvelemaan valtiota ja samalla olemaan valtion suojeluksen alaisena.

Tähän asti olemme tarkastelleet Robert Owenia toiminnan miehenä. Onnistuttuaan menestyksellä sovelluttamaan käytäntöön sosialistisia periaatteitaan

*) Trukkilait, jommoisia Englannissa säädettiin m.m. vuosina 1831 ja 1887, tarkoittavat n.s. trukkijärjestelmän (englanniksi: truck system) rajoittamista tai poistamista. Trukkijärjestelmä on palkkaustapa, jonka mukaan työläisten työpalkka suoritetaan suoraan tuotannosta, olivatpa sen tuotteet työntekijän omaan kulutukseen kelpavia tai eivät. Nykyään se on edistyneemmissä maissa laissa kielletty. — Suomentajan muist.

New Lanarkin kaksituhathenkisen väestön keskuudessa hän oli yrittänyt tämän »käytännössä osoitetun esimerkin kautta» (käyttääksemme hänen omia sanojaan) »saada brittiläisen lainlaatijakunnan laatimaan lakeja, jotka takaisivat samat edut kaikille muillekin väestön osille — lakeja, jotka estäisivät suurimman osan Englannin kansaa tulemasta kasvatetuksi räikeässä tietämättömyydessä ja kiusauksien ympäröimänä». Hän epäonnistui hallitukseen vedotessaan, samoin kuin hän oli epäonnistunut vedotessaan tehtailijatovereihinsa. Oli jäljellä vain yksi ainoa keino, jonka avulla hän voisi suuressa mitassa toteuttaa taloudellisen ja yhteiskunnallisen ihanteensa — nimittäin vapaaehtoisten yhdyskuntain perustaminen, joiden jäsenet hyväksyisivät hänen näkökantansa ja käytännössä toteuttaisivat hänen oppejaan. Juuri tätä yrittäessään hänestä tuli osuustoimintaliikkeen perustaja.

En aio viivyttää lukijaa kuvailemalla niitä yhdyskuntia, joita Robert Owen ja hänen kannattajansa todelta perustivat. Näillä yhdyskunnilla, joita ylä- ja keskiluokkaan kuuluvat henkilöt puuhasivat ja ylläpitivät, ei ole mitään suoranaista yhteyttä työväenluokan suuren järjestön — osuustoimintaliikkeen — synnyn kanssa. Robert Owen vetosi työväenluokkaan enemmän tulevan valtion ennustajana kuin käytännöllisenä yhteiskunnallisten uudistusten harrastajana. Niissä lehdissä, lentokirjasissa ja aikakausjulkaisuissa, joita hän tarmokkaasti ja varojaan säästämättä levitti ihmisten koteihin, hän esitti kansalaisilleen siveellisen ihanteen ja taloudellisen teorian, jonka sen ajan innok-

kaimmat uudistusten harrastajat lämpimästi hyväksyivät. Sillä miehet sellaiset kuin Lovett, Hetherington, Watson, kaikki kolme chartistiliikkeen*) johtajia, sekä Charles Howarth ja William Cooper (nykyaikaisen osuustoimintaliikkeen perustajia) saivat innoituksensa suoraan Robert Owenilta, minkä he myöskin tunnustivat.

Tällä tavalla sai kaksi tärkeätä yhteiskunnallisten uudistusharrastusten eri haaraa — toisaalta viimeisten viidenkymmenen vuoden ajalla aikaansaatu yhteiskunnallinen lainsäädäntö ja toisaalta osuustoiminnallinen liike — alkunsa Robert Owenin, »uuden yhteiskuntajärjestelmän» apostolin, opetuksista. Lyhyt kuvaus hänen filosofiansa huomattavimmista piirteistä ja muutamalla sanalla esitetty selonteko hänen yhteiskunnallisesta uudistussuunnitelmastaan kuuluu senvuoksi oleellisesti osuustoimintaliikkeen historian käsittelyyn.

En kuitenkaan aio ryhtyä pohtimaan Robert Owenin edustaman kannan tieteellistä virheettömyyttä. Tarkoitukseni on ainoastaan mahdollisimman selvästi esittää

*) Chartistiliike eli chartismi oli Englannissa 1830- ja 1840-luvuilla esiintynyt työväestön luokkaliike, joka aikoinaan herätti maassa suurta huomiota. Nimi johtuu siitä, että sen kannattajat sanoivat ohjelmaansa „kansan kartaksi 1. vapauskirjaksi“ (the people's charter), koska se toteutettuna tulisi edistämään kansan, s. o. työväenluokan etuja, samalla tavalla kuin kuningas Juhana Maattoman v. 1215 antama „Magna Charta“ (suuri vapauskirja) oli edistänyt maanomistajain ja ylimystön etuja. Chartistiliikettä kuvataan lähemmin tämän teoksen sivuilla 75—77. — Suomen-tajan muist.

hänen teoriansa, jotta lukija voisi seuraavista luvuista päättää, onko vai ei, ja missä määrin, »osuustoiminta-
aate» toteutunut »osuustoimintaliikkeessä».

Tehtaitten johtajille ja tehtailijoille osoittamassaan vetoomuksessa, jonka olemme jo edellä esittäneet, sekä kirjassaan »Kirjoitelmia luonteen muodostumisesta», johon tämä vetoomus oli liitetty esipuheena, Robert Owen esitti laajasti ja yksityiskohtaisesti sosialistisen katsomuksensa periaatteita ja hahmotteli osuustoiminnallisen järjestelmänsä ääriviivoja. Hän kieltäytyi jyrkästi tunnustamasta ohjetta: »jokaisen on annettava kärsiä omien tekojensa seuraukset». Vastatessaan niille, jotka puolustivat yleisesti vallitsevaa kilpailua rodun edistymiselle ehdottoman välttämättömänä luonnollisen valinnan prosessina, hän selitti että »niiden, joilla on vaikutusvaltaa ihmisten asioihin», (näillä hän tarkoitti joko työnantajia tai hallitusta) velvollisuus oli »muodostaa alaistensa luonne asettamalla heidät terveeseen, siveelliseen ja viihtyisään ympäristöön». Lyhyesti sanoen, vaikka Owen myönsikin, että ominaisuudet saattoivat periytyä lapsille, niin hän oli jyrkästi vakuutettu siitä, että pääasiallisimpana tekijänä ihmisen luonteen muodostumisessa oli se fyysillinen ja henkinen ympäristö, mihin ihmisyksilö syntymänsä jälkeen joutui. Siitä hänen rajaton luottamuksensa kasvatuksen vaikutukseen. Menipä hän niinkin pitkälle, että väitti, että »ihmisille jollakin paikkakunnalla voidaan antaa minkälainen yleinen luonne tahansa, parhaimmasta pahimpaan, käyttämällä sopivia, tarkoituksenmukaisia keinoja, jotka keinot suureksi

osaksi ovat niiden henkilöiden käytettävissä ja määrättävissä, joilla on vaikutusvaltaa ihmisten asioihin».

Luullakseni ymmärrämme parhaiten »yleisesti vallitsevan kilpailun opin» ja »osuustoiminta-aatteen» välisen jyrkän eron, jos vertaamme näitä kahta kilpailevaa teoriaa niiden biologisiin vastineihin. Tavallinen tusinatalous-tieteilijä, puolustaessaan yleisesti vallitsevaa kilpailua, hapuili sitä biologista lakia, että olemassaolotaistelun kautta voimakkain jää elämään. Tämä taistelu olemassaolosta — näin hän itse asiassa julisti — oli ainoa taloudellisen edistyksen tekijä. Sosialistinen uudistustenharrastaja taas ilmaisi jokapäiväisellä kielellä yhtä oikean ja tärkeän biologisen tosiseikan, että toiminnan muuttuminen aiheuttaa mukautumista rakenteessa, toisin sanoen: *toiminnallisen mukautumisen lain*. Niinpä Owen väitti, että koko tehdastyöläisten joukko turmeltui jokapäiväisessä elämässään, joka ehkäisi heidän henkisen ja ruumiillisen kehityksensä. Jatkuvasti ehkäisemällä ihmisluonteen jaloimpien ominaisuuksien ilmenemistilaisuudet muutettiin tuo mies-, nais- ja lapsijoukko, antamalla heille riittämättömästi ravintoa ja teettämällä heillä liian paljon työtä epäterveellisissä oloissa, keinotekoisesti ihmisiksi, joilla oli raaistunut mieli ja heikontunut ruumis. Owen esitti saman väitteen myöskin päinvastaiselta näkökannalta. Hän vakuutti, että jos näiden työläisten lapset muutettaisiin terveelliseen ympäristöön ja heidän ruumiillisia ja henkisiä kykyjään harjoitettaisiin ja kehitettäisiin, niin tuo muutos heidän jokapäiväisissä oloissaan saisi aikaan muutoksen myöskin heidän luonteessaan.

Robert Owen piti siis kiinni toiminnallisen mukautumisen biologisesta periaatteesta ja sovellutti sen rodun yhteisluonteeseen. Hän esitti tuon oppinsa liioittelussa ja sievistämättömässä muodossa eikä ottanut huomioon muita tärkeitä tekijöitä. Tällainen yksipuolinen käsitys ihmisen kehityksestä vähensi valistuneiden ihmisten keskuudessa hänen mainettaan tieteellisenä ajattelijana. Työläiset sen sijaan tekivät johtopäätöksensä hänen teoriansa pätevyydestä sen perusteella, miten sitä voitiin sovittaa käytäntöön. Owenin hypoteesin johtaessa sekä lainsäädännöllisiin että vapaaehtoiisiin vrtityksiin työväenluokan kohottamiseksi oppi rajattomasta kilpailusta sen sijaan johti jäykkään *antaa-mennä*-politiikkaan: ei haluttu olla tietävinäänkään siitä ruumiillisesta ja henkisestä alennustilasta, minkä uuden teollisuuskauden työolot olivat (työläisten keskuudessa) keinotekoisesti aikaansaaneet. Ei siis ollut ihme, että työväenluokka omaksui Robert Owenin apostolikseen.

Olen tahallani tähdentänyt Robert Owenin yhteiskunnallisen filosofian ensimmäistä periaatetta, sillä siihen perustui sekä hänen yhteiskunnan täydelliseen uudistamiseen tähtäävä käytännöllinen suunnitelmansa että hänen teoreettinen kantansa. Hän vastusti jyrkästi sitä, että kansakunnan politiikan ja yritteliäisyyden pitäisi kohdistua vain alusmaiden hankkimiseen maan rajojen ulkopuolelta ja rikkauksien kokoamiseen omassa maassa. Hän väitti poliittisen tieteen ainoaksi perustukseksi sen opin, että yhteiskunnan varsinainen, oikea päämäärä on ihmisen ruumiillinen, siveellinen

ja henkinen jalostaminen. Kansakunnan rikkaus ei enää ollut valtiollisen ja taloudellisen toiminnan lopullinen päämäärä. Se oli ainoastaan keino varsinaisen päämäärän saavuttamiseen — kansalaisen luonteen jalostamiseen.

Mutta vaikka kansantaloustiede siten tulikin alennetuksi yhteiskuntatieteen alaosastoksi, kehitti Owen kuitenkin hyvin huolellisesti ja yksityiskohtaisesti varman taloudellisen teorian, jolle hän perusti »uuden yhteiskuntajärjestelmänsä». Ylimalkaisesti puhuen voidaan sen kannan, jolle hän järkeilyissään asettui, sanoa olleen seuraavanlainen: Kaikki rikkaus on ihmisten työn ja ponnistelujen tulos. Rikkauksien koostamisen ainoa tarkoitus on ihmisten halujen tyydyttäminen. Ihmisen haluja pitäisi pyrkiä tyydyttämään silmällä pitäen hänen työnsä laadun parantamista tai sen määrän enentämistä.

Näistä väitteistä hän johti teoriansa tasapuolisesta tavarain vaihdosta sekä teoriansa kulutuksesta; viimeksimainittua hän ei kuitenkaan koskaan esittänyt missään varmassa ja selvässä muodossa. Juuri tätä viimeksimainittua teoriaa koettivat osuustoimintamiehet liikkeen ensimmäisellä ja toisella vaihekaudella panna teollisuudessa käytäntöön. Olen sen vuoksi kokoillut ne taloudellisen periaatteen hajanaiset sirut, joita löytää sieltä täältä hänen laajoista kirjoitelmistaan, ja sovittanut ne parhaani mukaan yhteen, mahdollisimman yhtenäiseen muotoon, niin että lukija voisi saada yleiskäsityksen hänen varhaisemmasta kannastaan taloudellisissa kysymyksissä.

Robert Owenin osuustoiminnallisen teollisuusjärjestelmän tärkein piirre oli liikevoiton poistaminen ja liikevoiton tavoittelijain tyyten hävittäminen. Voittoa, jonka yrittäjä saa sen jälkeen kuin hänen omat kustannuksensa jo ovat tulleet korvatuiksi, Owen piti kaiken pahan alkujuurena, köyhien kurjuuden ja rikkaiden ahneuden valtavana syynä — yksilöiden, luokkien ja kansakuntien välisen teollisuussodan alituisena kannustimena. Ne suunnitelmat työläisten saattamiseksi liikevoitosta osallisiksi, joita jotkut osuustoimintamiehet ovat viime aikoina suosineet ja kannattaneet, olisi Robert Owen tuominnut yrityksenä levittää liikevoiton tavoittelun tartuntaa työtätekeviin luokkiin. »Liikevoittoa yli omien tuotantokustannusten», huudahtaa hän, »voidaan saada ainoastaan silloin, kun kysyntä on yhtä suuri tai suurempi kuin tuotanto, kun sitävastoin yhteiskunnan edut vaativat, että tuotannon tulisi kaikkina aikoina aina olla kysyntää suurempi». Esimerkkinä voittoon perustuvasta ja voitontavoittelijain ylläpitämästä vastakkain törmäävien yksilöetujen kilpailevasta järjestelmästä hän mainitsi Englannin olot vuonna 1817, sen pahaenteisen seikan, että hävitävän sodan näättymisen vaikutuksesta tehtaat ja koneet menettivät arvonsa, samalla kuin työläisjoukkoja kierteli vmoäri maata nälkäkuoleman uhka kintereillään. Hän väitti, että sellaisen järjestelmän vallitessa, missä todella otettaisiin huomioon yleinen ja yhteinen etu, ei mitään liikatuotantoa voisi olla olemassa, sillä kun kaikkien kansalaisten tarpeet olisi tyydytetty, voitaisiin yhteiskunnan liikatarvo ja liikavarallisuus käyt-

tää paremman kasvatuksen ja koulutuksen antamiseen lapsille, koko maan väestön henkisten ja taiteellisten kykyjen kehittämiseen, teollisuuden teknilliseen parantamiseen tai kaupan edistämiseen.

Niinpä me tapaammekin Owenin suunnittelemassa jonkinlaista järjestelmää, jonka mukaan hyödykkeitä voitaisiin tasapuolisesti vaihtaa niiden tuotantokustannusten perusteella. »Voittoa hinnassa» hän väitti saatavan myymällä toista hyödykettä tuotantokustannuksia korkeammasta hinnasta tai ostamalla toista hyödykettä alle tuotantokustannusten, joista edellinen merkitsi kuluttajalle kuuluvan omaisuuden petollista anastamista ja jälkimäinen taas tuottajan ansion petollista pidättämistä. Selvää niin ollen on, että Robert Owenin uuden yhteiskuntajärjestelmän taloudellisena perustana oli omintakeinen tuotantokustannusten erittely tai oikeammin määrittäminen.

Tuotantokustannukset edustivat Robert Owenin mielestä pääoman (aikaisemman ihmistyön) ja työn (nykyisen ihmistyön) palkkaa. Hän laski pääoman palkan ja työn palkan aivan saman perustuksen mukaan. Kysymyksen ollessa kiinteästä pääomasta tuotannonvälineiden muodossa muodosti palkan se rahamäärä, mikä tarvittiin koneiden ja rakennusten kunnossapitoon, mahdollisesti sattuvien vahinkojen sekä arvonalennusten peittämiseksi tarpeellisiin vararahasoihin sekä mekaanisten laitteiden jatkuvaan paranteluun, jotta ihmisten keksimiskyky tulisi mahdollisimman täydellisesti käytetyksi. Kiertävä pääoma, hyödykkeiden ja raaka-aineiden muodossa, muuttui kulu-

tuksen kautta eläväksi energiaksi — joka oli vain aineen muuttumista voimaksi.

Työ, johon sisältyivät kaikki inhimillisen yritteliäisyyden muodot, oli Owenin mielestä korvattava sen tarpeiden mukaan — se on, sen perusteella, mitä tarvitsi kuluttaa sen säilyttämiseksi täydessä tehokkuudessaan, samalla myöskin pitämällä opetuksen ja kasvatuksen avulla huolta sekä yksilön että rodun ruumiin, hengen ja luonteen alituisesta jalostamisesta ja ottamalla huomioon riittävä varaus myöskin sairauden, työkyvyttömyyden ja vanhuuden varalta. Hänen käsityksensä mukaan tulisi jokainen muu työläisten työn korvaamistapa johtamaan joko yksilöiden rikastuttamiseen tai tarpeettomiin kustannuksiin — tai sitten se tuhlaisi varallisuutta luovan tuotannon tekijöitä vieläkin rikoksellisemmin, kuin jos tahallaan jätettäisiin rakennukset ja koneet liian valtaan ja korjaamatta.

Tähän työpalkkateoriaan havaitsemme myöskin sisältyvän kulutusteorian, jolla ei ole mitään selvää, varmaa muotoa. Työpalkkatasoa ei määrännyt yksilöiden kilpailu työpaikan saannista, vaan se määrä hyödykkeitä, minkä jokaisen tarvitsi kuluttaa voidakseen tehokkaalla tavalla täyttää velvollisuutensa ja tehtävänsä kansalaisena. Mutta on tärkeätä ottaa huomioon, että tämän käsityskannan mukaan se henkilökohtainen kulutuksesta pidättyminen, jonka tuloksena pääomanmuodostumista tavallisesti pidetään, olisi, jos se kerran olisi todellista pidättyväisyyttä, yhteiskunnallisesti siveetöntä, sillä se heikontaisi näiden

pidättyvien kuntoa työläisinä, kansalaisina ja vanhemmina.

Tämän, Owenin esittämän, hyvin järjestetyn jakelu-järjestelmän vallitessa ei sitävastoin olisi olemassa henkilökohtaisten tulojen ylijäämää käytettäväksi tuohon tavallisempaan pidättyväisyyden muotoon — siihen, että mieluummin halutaan saada lisääntyvän rikkau-den mukanaan tuomaa valtaa kuin tarpeettomasti ja kyllästymiseen asti kuluttaa rahaa (mukavuuksien ja nautintojen hankkimiseen). »Pidättymisen palkka» muuttuu sen vuoksi merkityksettömäksi käsitteeksi, mikä käytäntöön sovellettuna tietää sitä, että mitään korkoa ei Robert Owenin ihannejärjestelmässä ensinkään esiinny pääoman palkkaan sisältyvänä, vaikkakin se oli, hänen aatteittensa mukaisesti, todella perustetuissa yhdyskunnissa välttämättömyyden pakosta käytäntöön otettava.

Mutta ennenkuin Owen saattoi toivoa, että hän voisi saada hitaasti ajattelevat ja tylsän välinpitämättömät maanmiehensä seuraamaan itseään pois tästä orjuuden pesästä — jossa ihmiset olivat jyrkästi jakautuneet koroillaaneläjien ja liikevoiton tavoittelijain *luokkaan* toiselta puolen ja palkkatyöläisten suureen joukkoon toiselta puolen — tuohon yhteisomistuksen ja yhteisen nauttimisen luvattuun maahan, oli hänen voitettava kaksi ilmeisesti ylipääsemätöntä estettä. Voittaakseen ihmiset uuden yhteiskuntajärjestelmänsä puolelle oli hänen ratkaistava kaksi pulmallista kysymystä. Ensiksikin hänen oli keksittävä jokin keino tuotannon ja kulutuksen keskinäisen suhteen järjestämiseksi tyydyt-

tävällä tavalla, tarvitsematta turvautua kilpailevassa liikejärjestelmässä käytettyyn menettelyyn — jossa keskenään kilpailevat liikemiehet aina ovat valppaina vaanimassa tilaisuutta edulliseen tavarainvaihtoon. Ja toiseksi, hänen oli järjestelmässään jollakin tavoin huolehdittava varallisuuden nopeasta karttumisesta, jotta sen avulla voitaisiin alati lisääntyvälle väestölle hankkia riittävästi tuotannonvälineitä. Hänen oli taatava tänä varallisuusylijäämän syntyminen oloissa, joissa ei ollut mitään kiihoitinta henkilökohtaisiin ponisteluihin eikä mitään kannustinta voitonahneuden aiheuttamaan pidättyväsyyteen tai mitään halua yksityisomaisuuden omistamisen perusteella saadun keino-tekoisen henkilökohtaisen arvoaseman hankkimiseen.

Robert Owen väitti, että tuotannon soveltautuminen kysyntää tyydyttämään (joka taloustieteilijäin käsityksen mukaan on juuri se erikoinen tehtävä, minkä pyrkimys mahdollisimman suureen voittoon suorittaa) helpottuisi huomattavasti sen kautta, että ihmisten olisi pakko luopua ylellisyydestä ja muodin seuraamisesta ja että nykyisen ilman mitäänärkevää suunnitelmaa tapahtuvan kulutuksen tilalle tulisi eri työläisluokkien tarpeiden tieteelliseen tutkimiseen perustuva kulutus. On nimittäin muistettava, että Owen lujasti luotti erikoisen yhteiskuntatieteen kehittymiseen — tieteen, jonka tulisi edeltäpäin selittää yhteiskunnan tehtävät ja tarpeet sitä silmällä pitäen, että yksilö kehittyisi ja saisi tyydytystä, samalla tavalla kuin kemia ja fysiikka olivat keksineet aineen ja liikunnan lait ja samalla tavalla kuin niiden oli onnistunut eritellä, jäl-

leen kokoonpanna, eristää ja yhdistää ainetta, aina miten ihminen kulloinkin halusi. Kun häneen käytännöllisenä tehtailijana oli tehnyt syvän vaikutuksen huomio, kuinka helposti työnjako tehdasjärjestelmässä oli eristänyt ja täydellistänyt ihmisen kyvyt ja kuinka helposti erikoisalan tuntijoiksi kehittyneitä työläisiä oli voitu eri tavoilla yhdistellä varmoissa, määrättyissä suhteissa, niin hän kuvitteli, että kunhan vain olisi riittävästi tietoa ja valistusta, niin kävisi päinsä myöskin hallita ihmisten haluja tai suunnata ne vaikuttamaan yhteiskunnan hyvinvointia edistävästi.

Robert Owen uskoi, että sitä rikkauksien synnyttämisen kiihoitinta, minkä mahdollisimman suureen voittoon pyrkiminen antoi, korvaisi enemmänkin kuin riittävästi yhteistoimintainnostus ja työväestön pääjoukkojen suurempi työteho — näihin luetuina liikkeenhoitajat, keksijät, työnjohtajat, matkustavat asiamiehet ja muut apulaiset, joista ei kukaan nykyisenkään järjestelmän aikana päässyt osalliseksi kapitalistisen yrittäjän liikevoitosta. Väittäessään, etteivät ahneus ja itsetyydytyksen halu olleet ainoat rikkauksien luomisen kannustimet, esiintyi Robert Owen vain niiden tieteellisempien johtopäätelmien edelläkävijänä, joita nykyajan taloustieteilijät ovat esittäneet. Suuressa taloustiedettä käsittelevässä teoksessaan sanoo Marshall *), että »pääoman kertymiseen

*) Alfred Marshall, syntynyt 1842, kuollut 1924, Cambridgen yliopiston taloustieteen professori, oli nykyajan kaikkein huomattavimpia taloustieteilijöitä. Se hänen teoksensa, johon tässä viitataan, on „Principles of Economics“ (Taloustieteen periaatteet) ja ilmestyi se v. 1890. — Suomentajan muist.

vaikuttavat monet eri syyt: tavat, tottumus itsehillintään sekä tulevaisuuden ajattelemisen ja ennen kaikkea perhekiintymyksen voima». Owen ulotti tämän kiintymyksen vaikutuspiirin perheen ahtaista puitteista yhteisön avarampaan maailmaan. Hän uskoi lujasti, että kaikkialle tunkeutuva ihmisrakkaus käytteen lailla vaikuttaen muokkaisi ihmisten tavat, itsehillinnän, älyn ja tunteet ja että niistä siten kehittyisi suuri rikkautta tuottava voima. Sillä vastapainoksi vapaan kilpailun tunnuslauseelle: »jokainen omasta puolestaan ja piru periköön sen, joka jälkipäähän jää», hän julisti, »että todellisen onnen tunteen yksilö voi saavuttaa ainoastaan yhteisön välittömällä ja tietoisella palvelemisella». Voitontavoittelijan tilalle hän siten asetti korkeimpiaakin vaatimuksia tyydyttävän yhteiskunnan palvelijan.

Lukija on tähän mennessä jo varmaankin tullut huomaamaan, että Robert Owen ei tunnustanut yksityisomaisuuden välttämättömyyttä, eikä edes, että yksityisomaisuudesta olisi mitään etuja. Niissä yhdyskunnissa, joiden perustamista hän suunnitteli, oli kaikki omistettava yhteisesti. Hän väitti, että teollisuudessa tapahtuneen vallankumouksen vaikutuksesta yksityisomaisuus oli muuttunut tarkkaan rajoitetun, harvalukuisen luokan etuoikeudeksi, samoin kuin se yksinään oli hyötynyt liikevoitosta.

Lentokirjassaan »*Nykyisen kurjuuden syyt*» osoittaa Owen täydellisesti käsittävänsä, mikä merkitys oli »uuden teollisuuden» tärkeimmällä piirteellä — sillä, että se hävitti yksilöllisen tuotantojärjestelmän, jonka

tyypillisenä edustajana oli talonpoikaisomistaja, joka samalla toimi tehtailijana, joka ei maksanut vuokraa eikä korkoa ja joka omisti sekä työvälineensä että työnsä tuotteet. Sen tilalle Owen loi yhteiskunnallisen tuotantojärjestelmän, jossa joukko työläisiä työskentelee keskinäisessä yhteistoiminnassa, kukin mies, nainen tai lapsi tehden työtä (taloudelliselta kannalta katsottuna) yhdessä toisten kanssa ja toisten hyväksi. Owen oivalsi, että uudenaikaisessa teollisuudessa astui yksityistuottajan tilalle, joka oli tuotteen kuluttajan kanssa suoranaيسessa yhteydessä, tuottajan hierarkia *), jossa kukin tuotantoprosessissa työskentelevä käytti eri suurta älykkyyttä ja taitoa, suunnittelijasta ja liikkeen johtajasta aina tavalliseen sekatyöläiseen ja apurina palvelemaan lapsityöläiseen saakka — joista jokaisen oli samalla tavalla pakko alistua siihen suurenmoiseen tehdaskoneistoon, jossa oli saanut aineellisen ilmauksensa toisten työläisryhmien yrittäjähenki, keksinnöt ja työ. Tehdasjärjestelmän vallitessa ei kukaan työläinen enää voinut viitata puuvilla- tai villakangaspakkaan, ja sanoa: »Tämä on minun oman työni tulosta ja tämä minun on oikeus pitää omaa käyttööni varten». Kansainvälisen kaupan kehittyttyä ei kukaan työläinen sitäpaitsi voinut enää henkilökohtaisesti myydä työnsä tuotetta sen todelliselle kuluttajalle.

*) Kreikan kielestä johtunut sana „hierarkia“ merkitsee oikeastaan pappisvaltaa. Se voi myöskin merkitä ankaraa arvojärjestystä noudattavaa järjestelmää yleensä. — Suomentajan muist.

Yksilöllinen tuotanto kuului menneisyyteen, mutta yhteisesti suoritetun työn yksilöllinen hyväksikäyttö pysyi yhä edelleen vallitsevana järjestelmänä. Kapitalistit anastivat osuustoiminnallisesta tuotannosta kertyvän puhtaan ylijäämän itselleen, maksettuaan ruumiillisen työn tekijälle niukan ja ajoittaisen päivä- tai tuntipalkan sekä henkisen työn tekijälle kohtuullisen viikko- tai kuukausipalkan ja kieltäytyen, missä se suinkin oli mahdollista, tunnustamasta keksijän vaatimuksia. Tavarainvaihto tapahtui edelleenkin yksilöllisesti; hyödykkeitä ostettiin mahdollisimman halvalla ja myytiin mahdollisimman kalliista.

Owenin suunnitelma oli senvuoksi osuustoiminnallisten yhdyskuntien avulla tehdä teollisen vallankumouksen työ täydelliseksi ottamalla osuustoiminnallinen järjestelmä, joka oli jo käytännössä rikkauden tuotannossa, käytäntöön myöskin maan ja kiinteän pääoman omistuksessa sekä hyödykkeiden vaihdossa. Toisin sanoen, hän yritti asettaa yksityisomaisuuden tilalle maan yhteisomistuksen ja varallisuuden yhteisen kartuttamisen, ja samaten kilpailevan kaupan tilalle yhdistyneiden työläisten eri ryhmien välillä tapahtuvan tasapuolisen hyödykkeiden vaihdon, jonka perustuksena olisi kunkin hyödykkeen *yhteiskunnallinen arvo* (s.o. tuotantokustannukset, jolle sanalle hän, kuten olemme nähneet, antoi oman erikoisen merkityksensä). Järjestämällä täten uudella tavalla tuotannon ja kulutuksen hän kuvitteli voivansa lopettaa hintojen nousu- ja laskukausien vuoroittaisen vaihtelun tuhoisine seurauksineen — lopettaa tuon 19:nneen vuosisadan oudon

ja mahdottomalta tuntuvan ilmiön, että lisääntyneestä hyödykkeiden tuotannosta oli heti seurauksena tuottajan itsensä joutuminen nälkää näkemään.

Väite, että Robert Owen olisi esittänyt kyllin tehokkaan kiihoittimen rikkauksien kartuttamiseen tai kyl- lin hyvän vaikuttimen ihmisten halujen keskinäiseen tyydyttämiseen, tulee herättämään kiivaita vastaväitteitä. Mutta Owenin silmissä oli se, tuotettiinko aineellista varallisuutta enemmän tai vähemmän, vähäarvoinen asia verrattuna siihen suunnattomassa mitassa tapahtuvaan ihmisluonteen turmelemiseen, minkä yksilöllisten etujen häikäilemättömään tavoitteluun perustuva järjestelmä saa aikaan. Itse asiassa oli Owenin yhteistoiminnallisen järjestelmän pohjimmaisena aatteena syvään juurtunut vakaumus siitä, että sellainen yhteiskuntajärjestelmä, joka nimenomaan perustuu siihen »hyödylliseen yksityiseen sotaan», käyttääksemme Sir Henry Mainen *) sanoja, »joka saa ihmisen koettamaan kiivetä toisen ihmisen hartioille ja myöskin pysymään siellä» — siihen vanhanaikaiseen ajatukseen, että kunkin on katsottava vain omaa etuaan — ei ollut mikään järjestelmä ensinkään, vaan että se oli ihmiskunnan varhaisimpina aikoina vallinneen anarkian toistumista nykyaikaisen teollisuuden maailmassa.

Robert Owen saarnasi ihmisten keskinäisen veljeyden ikivanhaa oppia, ihmisten keskinäisen toveruuden toivoa, uskoa ja elävää totuutta — uskoa ja toivoa,

*) Englantilainen oikeusoppinut ja valtiomies, kuollut v. 1888. -- Suomentajan muist.

jotka kaikuvat erään hänen jälkiään kulkeneen sanoista :
»Totisesti, veljet, tahtooko kukaan teistä murhata kir-
kon *) ja lähteä vaeltamaan kulkurina ja yksinäisenä,
niinkuin Kain teki, joka veljensä surmasi? Oi veljeni,
mikä kauhea tuomio onkaan olla kirkon hylkäämänä,
kun ei ole ketään, joka teitä rakastaisi ja puhuttelisi,
kun täytyy olla kaikkea toveruutta vailla. Totisesti,
veljet, toveruus on taivas ja toveruuden puute on hel-
vetti; toveruus on elämää ja toveruuden puute on kuo-
lema; ja ne teot, mitä te maan päällä teette, toveruuden
takia te ne teette; ja se elämä, mikä toveruudessa on,
se on kestävä ikuisesti, ja jokainen teistä on osana
siitä, silloin kuin monen ihmisen elämä on jäljettämiin
maan päältä häipyvä». (William Morris runossaan
»John Ballin unelma».)

Sellainen oli Robert Owenin osuustoiminnallinen
ihanne: ihanne, jonka me tapaamme, enemmän tai vä-
hemmän tyypisteltynä, senaikaisissa ja myöhemmin
ilmestyneissä osuustoiminnallisissa aikakauslehdissä ja
-julkaisuissa ja joka ei ole vielä hävinnyt »Co-operative
News» lehdenkään palstoilta. Se oli ihanne, joka toteu-
tuakseen vaati tieteen, jota ei vielä ollut syntynyt,
luonteen, joka ei vielä ollut kehittynyt, sekä sellaiset
taloudelliset ja lainsäädännölliset olosuhteet, joita ei
vielä ollut olemassa missään Euroopan puhtaasti yli-
mysisvaltaisessa yhteiskunnassa. Ennen kaikkea tekisi

*) „Kirkko“-sana on tässä käsitettävä avarammassa merkityk-
sessä, tarkoittaen yleensä yhdyskuntaa, jossa vallitsee tasa-arvoisuu-
den ja toveruuden henki. — Suomentajan muist.

tällainen yhdyskunta, jollei sitä kerran alistettaisi rau-
taisen tyrannivallan alaiseksi, välttämättömäksi sellai-
sen hallintojärjestelmän kehittämisen, josta Owenilla
itsellään ei ollut vielä minkäänlaista käsitystä ja joka
saattaisi syntyä ainoastaan puhtaassa ja valistuneessa
kansanvallassa.

Näiden voittamattomien esteiden vuoksi eivät
osuustoiminnan periaatteet voineet vielä toteutua,
eivätpä ne Owenin elinaikana edes vielä joutuneet täy-
dellisen ja tasapuolisen kokeilunkaan alaisiksi. Sillä
mistäpä tämän ilman kannen alta olisi Robert Owen
voinut löytää kannattajia, joiden ominaisuudet olivat
kehittyneet hänen kulutusteoriansa mukaisesti tai jotka
olivat perineet tai kehittäneet itselleen yhdistyselämän
ja itsehallinnon vaikeuksiin soveltuvat luonteet? Hä-
nen tai hänen kannattajainsa perustamat yhdyskunnat
muodostuivat, kuten oli luonnollistakin, turvapaikoiksi
työttömille — nälän ja joutilaisuuden jo turmelemille
työläisille tai levottomille ja tyytymättömille aineksille,
jotka olivat kykenemättömiä täyttämään alkeellisim-
piakaan kansalaisen tehtäviä.

Ja vaikkapa otaksuisimmekin, että joukko valittuja
miehiä ja naisia, parasta ainesta, joita innoitti ylevä
harrastus palvella yhteiskuntaa, olisi ollut halukas
muodostamaan yhteistoiminnallisen yhdyskunnan, niin
mistä he olisivat voineet löytää vapaata ja anastama-
tonta maata, kivihiihtä, rautaa ja puutavaraa, joiden
avulla he olisivat voineet saada kertymään suurteolli-
suuden harjoittamiseen tarvittavan pääoman? Jo heti
alusta pitäen oli näiden yhdyskuntien nykyisen yhteis-

kuntajärjestyksen aikana maksettava vuokraa ja korkoa — vuokraa, jota voitiin koroittaa loppumattomiin maan ja rakennusten lisääntyneen arvon perustuksella. Niinpä historia kertookin meille, että ainoa menestyksellinen yritys, joka näiden yhteistoiminnallisten yhdyskuntien joukossa tunnetaan — Ralahinen kommuuni Irlannissa — meni hajalle, ja sen oli pakko lakata toiminnasta sen vuoksi, että kaukana tilaltaan asuva maanomistaja, joka omisti kommuunin viljelemät maat, teki vararikon, jolloin velkojat ottivat haltuunsa maan kaikkine niine moninaisine parannuksineen, jotka kommuuni oli ennättänyt tehdä.

Ja vaikkapa vielä myönnettäisiinkin, että jokin tällaisista kommuuneista pystyisi lunastamaan maan tilanhaltijalta ja kapitalistilta, niin mikä estäisi näitä kapitalistisen kilpailujärjestelmän keskellä eläviä ihmisiä tai heidän lapsiaan vaipumasta takaisin tavalliseksi kapitalisteiksi tai tilanhaltijoiksi, jotka eläisivät myöhemmin kommuunin palvelukseen tulevien työläisten työstä, siten, että näiltä myöhemmin tulleilta kieltäisiin mahdollisuus päästä kommuunin jäseniksi täysillä omistus- ja omaisuuden nautintaoikeuksilla? Tällaisen kohtalon alaisiksihan juuri olivat joutuneet keskiaikaiset kaupunkikunnat ja keskiajan killat. Tämä kohtalo odotti myöskin useita myöhemmin syntyneitä eristettyinä ja yksilöllisellä pohjalla toimivia osuuskuntia Englannissa ja Ranskassa. Tällaiset keino-tekoisesti synnyttetyt ja kansakunnan elämästä eristettyinä pysyvät yhdyskunnat olivat jo edeltäkäsinkin tuomitut epäonnistumaan.

Owen epäonnistui vapaaehtoisuuteen perustuvassa osuustoiminnassaan aivan samoin, kuin hän oli epäonnistunut valtiososialismissaan, ja aivan samoista syistä. Ministerien, ylhäisten aatelismiesten ja kuninkaiden hänelle osoittaman huomion mairittelemana hän eli siinä hurskaassa luulossa, että ulkomaalaiset hallitsijat ja englantilaiset raharuhtinaat voisivat äkkiä panna toimeen perinpohjaisen uudistuksen yhteiskunnassa. Hän kieltäytyi auttamasta reformiliikettä. Hän vetosi luottamuksellisesti maanomistajien ja kapitalistien hallitukseen, toivoen sen toteuttavan työväensuojelulainsäädännön. Ja hän kuvitteli, että joistakin yksityisistä maanomistajista ja työnantajista tulisi menestyksellisten yhteistoiminnallisten yhteisöjen perustajia. Hän ei ollut käsittänyt kansanvallan merkitystä sellaisena yhteenliittymismuotona, jonka avulla koko maan asujaimisto voi elää kollektiivista elämää — saada sisäisen tahdon muuttaa laitoksien luonnetta jo ennen, kuin mitään ulkonaista uudistusta oli tapahtunutkaan.

Owenimme »epäonnistui senvuoksi, että hänessä ei ollut kylliksi runoilijaa ymmärtääkseen, että elämä kehittyy sisältäpäin». Hän näki päämäärän, mutta erehtyi keinoista. Hän jätti huomioonottamatta ajan vaikutuksen ja halveksi kansanvaltaa — tuota yhteiskunnan asteittain edistyvän ja tulevaisuudessa jo odottavan osuustoiminnallisen järjestäytymisen oleellisista ehtoa ja välttämätöntä keinoa.

TOINEN LUKU.

YHTEISTOIMINNAN HENKI.

Osuustoimintaliikkeen lopullisen menestyksen kannalta oli mainio asia, että suuri enemmistö niitä älykkäitä työläisiä, jotka olivat lujasti päättäneet päästä orjuuden pesästä valtiollisen kansanvallan vapaille lakeuksille, vähät välitti perintönsä, »luvatun maan», ihanista kuvitteluista. Ihmisistä, joita painoi rasittava verotaakka, joiden käsiä ja jalkoja olivat sitoneet yhdistymisvapautta ja vapaata maastamuuttoa ehkäisevät lait ja jotka asutuslaki kahlehti turpeeseen, tuntui kolutusta, tasapuolista varallisuuden jakoa tai maan ja pääoman yhteisomistusta koskeva tieteellinen teoria jonkin verran kaukaiselta ja saavuttamattomalta.

Englannin työläisten tervettä vaistoa kuvasi karkealla, mutta sattuvalla tavalla muuan Wiganin kankuri, joka oli läsnä erään »lahonneen kauppalan» *)

*) Nimitystä »lahonneet kauppalat» eli »mädänneet kaupungit» (rotten boroughs) käytetään Englannissa sellaisista kauppaloista ja kaupungeista, joilla ennen vuoden 1832 parlamenttireformia mitättömän pienestä asukasluvustaan huolimatta oli oikeus valita parlamenttiin edustaja, jopa joissakin tapauksissa kaksikin edustajaa. — Suomentajan muist.

kunnantalolla pidetyssä kauppalan herrasväen kokouksessa, jossa kauppalan omistaja toimi puheenjohtajana ja jossa keskusteltiin nälkää näkevien tehdastyöläisten avustamisesta jakamalla heille saippuaa ilmaiseksi. Kankurimme näet sanoa tokaisi: »Me emme halua teidän saippuaanne; antakaa meille oikeutemme, niin saamme syödä paistettua häränlihaa».

Nähdessään koko kansan sietämättömän kurjuuden ja alennustilan innostuivat Cartwrightin, Cobbettin, Placen ja Burdettin johtamat uudistusten harrastajat, samoin kuin Robert Owenkin, tarmokkaasti yrittämään aseman korjaamista. »Englannissa asustaa nykyään», kirjoittaa Cobbett vuonna 1820, »kurjimpia ihmisiä, mitä koskaan on maan kamaraa astellut. Tässä maassa saavat ihmiset kärsiä enemmän kurjuutta, enemmän ruumiin ja sielun tuskia, kuin koskaan ennen on koko maailmassa kuultu». Mutta englantilaisen käytännöllisellä älyllä Cobbett ja hänen työläistoverinsa tietoisesti ummistivat silmänsä väestön kurjuuden taloudellisille syille — syille, joille työläiset silloisessa valtiolisessa ja yhteiskunnallisessa orjuudessaan eivät voineet mitään — ja keskittivät koko tarmonsä parlamenttaariin uudistuksiin. »Teidän ei niin ollen, hyvät kansalaistoverini, pidä katsoa suurten ja julmien kärsimysten aiheuttajiksi koneissa tehtyjä parannuksia eikä työnantajenne taipumusta kiskoa teidän selkänahastanne, minkä suinkin voivat irti saada, eikä myöskään leipurien, teurastajien, myllynomistajien ja maanviljelijäin, viljakauppiaitten tai juuston- ja voimyyjien ottamia liikanaisia hintoja — ei mitään näistä syistä».

William Cobbettistä näyttivät suurisuuntaiset suunnitelmat liikevoiton poistamiseksi sekä vuokran ja koron käyttämiseksi yhteisön hyväksi turhalta ja haaveelliselta ihmisystävyydeltä, silloin kuin oli olemassa suurilukuinen köyhälistöluokka, joka oli menettänyt oikeutensa äänestää veroista (tuon ainakin teoriassa jokaisen englantilaisen luovuttamattoman oikeuden), jolta oli kielletty kokoontumis- ja puhevapaus, jolle yhteenliittyminen palkankoroitustarkoituksessa oli rangaistuksen alainen rikos ja jolle oli käynyt käytännössä mahdottomaksi muodostaa yhdistyksiä kaupan ja teollisuuden harjoittamista varten. Tehdasasetukset, yleistä terveydenhoitoa koskevat asetukset, kouluasetukset, tavarain väarennystä koskevat asetukset — ja tarvittaessa uusi yhteiskuntajärjestelmäkin — »nämä ja kaikki muut hyvät asiat», huudahti tämä kansan asian innokas ajaja, »on saatava aikaan uudistetun parlamentin avulla. Se meidän on saatava ensin, tai muuten emme saa mitään hyvää aikaan. Ja jokainen, joka vaatii teitä kuluttamaan aikaanne edeltäpäin yksityiskohtaisesti selittämällä, mitä tämän uudistetun parlamentin tulisi tehdä tähän tai mihin muuhun hallitusmuodon muutokseen nähden tahansa, pyrkii ainoastaan tappamaan koko uudistuskysymyksen».

Bamford kertoo meille, että vuoden 1816 lopulla saavuttivat William Cobbettin kirjoitukset yhtäkkiä suurta arvovaltaa ja että niitä luettiin teollisuusalueilla melkein joka mökin lieden ääressä. Hän kehoitti työläisiä liittymään yhteen, seisomaan kylki kyljessä — ja

tällä valtiollisen vapauden puolesta kohottamallaan herätysluulolla hän viritti kaikkien työläisryhmien keskuudessa tehokkaalla tavalla yhteenliittymisen harrastusta, yhteistoiminnan henkeä — tuota kaikkien yhteiskunnallisten järjestöjen varsinaista elävöittävää voimaa.

Mutta tulos, johon William Cobbettin vetoamukset englantilaisten valtiolliseen vaistoon tulisivat lopulta johtamaan, oli selvästi nähtävissä hänen omassa opetuksessaan. »Meidän nykyiseen kurjuuteemme on syynä kaikki se, mikä on riistetty niiltä, jotka työtä tekevät, annettavaksi niille, jotka eivät työtä tee», lausui Cobbett luddiiteille *). »Huolimatta siitä, mitä ylpeily yhteiskunnallisesta arvosta, rikkauksista tai oppineisuudesta kenties onkin saanut jotkut uskomaan tai teeskentelemään uskovansa, ovat maan todellinen voima ja kaikki sen varallisuus aina olleet ja välttämättä aina tulevat olemaan sen asukkaiden työn tulosta», vakuuttaa Cobbett useampaan kertaan ystävilleen ja maanmiehilleen. Nämä ovat sanoja, jotka olisivat yhtä hyvin voineet lähteä jonkun Owenin tai Karl Marxin suusta.

*) *Luddiiteiksi* sanottiin Englannissa 19:nnen vuosisadan alkupuolella niitä työväenjoukkoja, jotka silloin väkisin tunkeutuivat tehtaisiin ja hävittivät koneita. Nimitys johtuu eräästä heikkopäisestä miehestä Ned Luddista, joka, ajettuaan takaa pahankurista poikaa erääseen sukankutomoon, ryhtyi särkemään siellä olevia koneita, raivostuneena siitä, ettei onnistunut saamaan poikaa kiinni. Työväen viha koneita vastaan johtui siitä, että ne tekivät paljon työväkeä työttömiksi, varsinkin täysi-ikäisiä miehiä, sillä koneiden hoitajiksi kelpasivat naiset ja lapsetkin. — Suomentajan muist.

»Te maksatte veroa kengistä, saippuasta, kynttilöistä, suolasta, sokerista, kahvista, maltaista, oluesta, tiilikivistä, tupakasta, rohdoksista, väkiviinasta ja melkeinpä kaikesta, mitä te tavalla tai toisella käytätte», »ja näistä veroista saadut tulot menevät etuoikeutetun loiseläjäluokan ylläpitämiseen», lisää tämä käytännöllinen poliitikko, jonka ajatukset kokonaan askartelevat kysymyksessä, miten saada kansanjoukot herätetyiksi tämän ensi askeleen ottamiseen. »Te teette työtä yhteiseksi hyväksi. Miksi ette näin ollen myöskin olisi yhteiskunnan voimien määrääjinä?», kuiskaa kansanvallan aate. »Niin ollen», jatkaa Cobbett, »me emme pyydä mitään uutta. Ei ole olemassa mitään periaatetta, mitään ennakkotapausta, mitään vapaudelle edullista säännöstelyä (jollei oteta lukuun ihan yksityiskohtia), joita ei jo tavattaisi Englannin laeista tai esisiemme antamista esimerkeistä. Meillä on suurenmoisia perustuslakeja ja johtavia periaatteita, joihin olemme kiinteästi sidotut. Me haluamme suuria muutoksia vanhaan, mutta mitään uutta emme halua. Me haluamme ajan ja olojen vaatimia muutoksia ja mukailuja, mutta suuren periaatteen tulee ja täytyy pysyä samana tai muuten seuraa sekaannusta ja häiriötä».

Päinvastoin kuin Owen ja muut utopistit Cobbett ymmärsi englantilaisen kansanvallan hengen ja käsitti, että kehitys oli yhteiskunnallisten uudistusten oleellinen tekijä. Osuustoiminnallinen teollisuusjärjestelmä oli otettava alas korkealta paikaltaan filosofien aivoista, kuninkaitten ja ministerien kirjahyllyiltä ja ylhäisten naisten pöydiltä. Tämä omasta täyd-

lisyydestään tietoinen uusi yhteiskuntajärjestelmä oli muutettava, kysymykseksi pelkistä yksityiskohdista, joille tavallisen, käytännöllisellä järjellä varustetun ihmisen oli hitaasti ja itsetiedottomasti, takakaduilla ja väkirikkaissa keskikaupunginosissa, keskellä arkipäiväisen elämän harmaan yksitoikkoista ahertelua, löydettävä ratkaisu tuon englantilaisten suuren fetishin *) — brittiläisen perustuslain kuolemattoman, pettämättömän ja muuttumattoman periaatteen — sokean silmän häntä vartioidessa.

On tärkeätä päästä selville siitä, että jos mielitään menestyksellä toteuttaa kansanvallan aatetta — sitä oppia, että ketään ei saa verottaa ilman hänen edustajansa suostumusta — niin on hyväksyttävä ne periaatteet, jotka oleellisesti kuuluvat edustajien kautta tapahtuvaan itsehallintoon sen kaikissa muodoissa, ja kyettävä osoittamaan sellaisia ominaisuuksia, jotka yksin voivat taata kansanvallan menestyksen. Ensinnäkin, yhdyskunnan tulee sitoutua uskollisesti noudattamaan enemmistön päätöksiä. Ilman tällaista heti alussa tapahtuvaa vapaaehtoista alistumista ei mikään kansanvaltainen yhteiskunta ole mahdollinen. Edelleen, yhdyskunnan tulee olla tarkka ja harkitseva edustajien valinnassa; koko jäsenistön on aina valppaasti valvottava asiain hoitoa, samalla kuin toimitsijoita kohtaan on osoitettava luottamusta ja jalomielisyyttä. Ja lopuksi, yhdyskuntaan tulee kuulua henkilöitä, jotka tarmonsä, innostuksensa ja rehellisyytensä perusteella

*) Fetishi, taikaesine, palvottu taikakalu. — Suomentajan muist.

ovat soveliaita kansan palvelukseen. Ilman näitä itsehallinnon kykyjä olisi uudistajan vetoisuus kansanvallan aatteeseen, Owenin luoma osuustoiminta-aate, ollut voimaton ja turha.

Kahdeksannellatoista vuosisadalla, kun yhteiskunnallisten kysymysten suhteen vallitseva tylsä välinpitämättömyys ja (voimakkaan keskitetyn hallituksen sekä hengen että omaisuuden puolesta suojelemien) pienomistajain ja omassa kodissaan työskentelevien käsityöläisten taloudellinen eristäytyminen näytti tukahduttavan kokonaan yhteistoiminnan hengen, on mielenkiintoista havaita englantilaisten synnynnäisen itsehallintokyvyn pukeutuvan uskonnollisen lahkolaisuuden muotoon. Kautta koko mainitun vuosisadan samoin ajattelevien ryhmät, liittyen yhteen independenttien (riippumattomien), kongregatsionalistien tai baptistien nimellä, perustivat rukoushuoneita ja koulutaloja niihin aikoihin vielä harvaan asutuille teollisuusalueille tai hajallaan siellä täällä Keskimaaassa ja pohjoisissa kreivikunnissa sijaitseviin kauppakeskuksiin. Nämä erilliset, itsehallinnolliset uskonnolliset yhteisöt osoittivat kaikkia puhtaan kansanvallan piirteitä. Jokaisella miehellä ja naisella oli yhtäläinen oikeus äänestää seurakunnanvanhimpien tai diakonien — seurakunnan asioita hoitavan komitean — vaalissa, jolle komitealle he uskoivat yhteisen rahaston hoidon ja usein vielä papin valinnankin. Jokaisella seurakunnan jäsenellä oli oikeus ottaa selville, olivatko kirkonvanhimmat toimineet oikein ja rehellisesti, sekä arvostella seurakunnan paimenen esittämiä oppeja, koko seurakunnan val-

voessa nuorempien ja heikompien jäsenten sieluntilaa, moraalista käyttäytymistä ja fyysisiä tarpeita.

On vaikeata arvioida liian suureksi sitä velkaa, jonka Englannin kansanvalta on protestanttisille eriuskolaisille näiden sille antamasta mainiosta harjoituksesta itsehallinnon taidossa. Ja merkittävä on, että Lancashire, osuustoimintaliikkeen kehto, ammattiyhdistysten ja keskinäisten apukassain voimakkain tyysisija sekä ensi sijalla oleva kreivikunta kunnallisiin yrityksiin nähden, saavutti 18:nnellä vuosisadalla sen kaikkea muuta kuin kadehdittavan maineen, että se oli rukoushuoneiden, sunnuntaikoulunopettajien ja harhaoppisten pappien maa. Valtiokirkon arvokkaat isät selittivät tämän ilmiön johtuvan lancashirelaisten synnynnäisestä »kirotusta itsepäisyydestä», he kun »halusivat hoitaa omat asiansa oman mielensä mukaan».

Mutta vaikkakin 18:nnellä vuosisadalla perheen yhteiskunnallinen eristäytyminen ja sen kyky tulla taloudellisesti omin neuvoin toimeen synnyttivät maaperän, jossa yhteistoiminta ei voinut menestyä — eriuskolais-seurakunnat kuitenkin tässä suhteessa poikkeuksena — niin teollisuudessa tapahtuva vallankumous, joka tunkeutui kaikille kuningaskunnan tärkeimmille teollisuudenaloille, poisti kaikki esteet ja aukaisi tien työväestön kansanvaltaiselle järjestäytymiselle. Suurten ihmisjoukkojen keräytyminen yhteen tehdasjärjestelmän vallitessa, kokonaisen työläisarmeijan saattaminen saman käskyvallan ja kurin alaiseksi, sellaiset palkkatyöläisluokasta yleisesti käytetyt halventavat nimitykset kuin »yhteiskunnan kuona», »yhteiskunnan

pohjasakka», »roskajoukot» j.n.e., työnantajien laissa saavuttamat vapaudet ja heidän kieltäytymisensä olemasta missään moraalisisessa vastuussa työläistensä oloista sekä vihdoin työläisten kokoontumisvapautta, maastamuutto- ja asutusoikeutta vastaan tähdätyt surkean kuuluisat lait — kaikki nämä seikat olivat syynä ja kiihokkeena valtiollisten, ammatillisten ja osuustoiminnallisten järjestöjen perustamiseen ja kehittämiseen.

Noina levottomina ja kiihkoisina aikoina, jolloin hallituksen toimesta nostettiin oikeusjuttuja, jolloin parlamentissa tehtiin lakiehdotuksia kapinallisuuden kukistamiseksi ja rankaisemiseksi, jolloin »habeas corpus»-laki väliaikaisesti kumottiin, jolloin parlamentin kummassakin huoneessa valittiin salaisia valiokuntia tutkimaan maassa vallitsevaa tilannetta — samaan aikaan kuin Owen juhllisesti selitteli uutta yhteiskuntajärjestelmäänsä maan aristokraattisiin piireihin lukeutuville kuulijakunnille ja Cobbett piti lennokkaita puheita englantilaisille, walesilaisille, skotlantilaisille ja irlantilaisille kisälleille ja työläisille heidän silloisen kurjuutensa syistä — noina pimeinä päivinä, jolloin lordi Broughamin sanojen mukaan kaikki näytti johtavan ylemmän ja alemman järjestyksen täydelliseen toisistaan erkautumiseen, mikä välttämättömästi olisi vienyt sekasortoon ja mieltvaltaan, oli kautta maan syntymässä uusi tove-ruushenki, joka levisi kansan syviin riveihin ja pani siellä alkuun äyllisen ja moraalisen käymistilan, joka näyttihen monissa eri muodoissa. Milloin tämä yb.

teistoiminnan henki ilmeni Hampden-kerhojen, Spence-läis-seurojen*) tai taisteluintoisten ammattiyhdistysten perustamisessa, jotka turvasivat jäseniään sairauden, vanhuuden y.m. varalta ja tehdäkseen toimintansa mielenkiintoisemmaksi ottivat käytäntöön valoja ja symboleja, joiden rinnalla keskiajan peloitukseen ja taikauskoihin tempot eivät olisi joutuneet häpeään. Milloin taas tämä sama henki pukeutui sunnuntai-koulujen, keskinäisten edistysseurojen ja apukassojen kunnioitusta herättävään muotoon. Siellä täällä se edelleen lievällä tavalla ilmeni ensimmäisten jauhomylly- ja leipomo-osuuskuntien, yleisten vähittäismak-suyhdistysten (General Redemption Societies) ja ammattiyhdistyskauppain perustamisessa.

Koska haluamme erikoisesti tutustua osuustoimintaliikkeeseen, kohdistuu suoranaisten mielenkiintomme näihin viimeksi mainittuihin osuuskuntiin, jotka tuolla aikakaudella olivat yhteistoiminnan hengen vähintään tärkeitä ilmenemismuotoja. Mutta me emme ottaisi huomioon osuustoimintaliikkeen kansallista tärkeyttä emmekä myöhemmin esiintyvän osuuskaupan henkistä merkitystä, jollemme käsittäisi, että kaikilla näillä kan-

*) Hampden-kerho, saanut nimensä John Hampdenista, jonka kieltäytyminen veron maksusta oli syynä Englannin vallankumoukseen. — Spence-läis-seuran nimi johtuu kommunisti Thomas Spencestä, joka Newcastle'n filosofisessa seurassa pitämässään esitelmässä vaati yksityisen maanomistuksen lakkauttamista. Tällä esiintymisellä herättämänsä vastustuksen vuoksi hän muutti kirjakauppiaksi Lontooseen, jossa hän julkaisi pienempiä omia kirjoitelmiaan ja aikakauslehteä. Oltuaan useita kertoja vangittuna ja syytettynä hän kuoli v. 1814. — Suomentajan muist.

sanvaltaisen yhteenliittymisen moninaisilla muodoilla, erilaisine keinoineen ja menettelytapoineen, oli sama tarkoitusperä ja sama vaikutin — omituista kyllä, juuri sama tarkoitusperä ja sama vaikutin, jonka selitetään aiheuttaneen keskiaikaisten kommuunien perustamisen: enemmistön halu säännöstellä ja rajoittaa voimakkaan ja taitavan vähemmistön harjoittamaa enemmistön työn riistääntä.

Robert Owenin innoittamat osuustoiminnan kannattajat toivat tähän sorretun, mutta tarmokkaan kansan puolustusvaistoon lisäksi ylevän, ihanteellisen käsityksen yhteisöelämästä, herkän taipumuksen voimassaolevien, laissa säädettyjen oikeuksien kunnioittamiseen sekä sellaisen käsityksen yhteiskunnan palvelemisesta ja yhteiskunnan parhaasta hyvinvoinnista, joka oli kyllin avara ottaakseen huomioon kaikki eri arvoluokkiin kuuluvat rehelliset kansalaiset. Mutta tarkastelemme sitten aikaisemman osuustoimintaväen vaatimattomia yrityksiä ja huomiota herättämättä tapahtuneita epäonnistumisia tai katselemme nykyaikaisen osuustoimintaliikkeen suurisuuntaisia ja vakavaraisia yrityksiä, niin saamme sen vaikutelman, että osuustoimintaväki on onnistunut tai epäonnistunut aina sikäli, kuin se on omaksunut tai hyljännyt ne periaatteet tai sikäli kuin sillä on ollut tai siltä on puuttunut niitä ominaisuuksia, jotka ovat oleellisia kaikille kansanvaltaisen itsehallinnon muodoille.

Benjamin Jones (Englannin Osuustukkukaupan Lontoon myyntitoimiston johtaja) on vuonna 1890 *Co-operative News*-lehdessä otsakkeella »I,hyitä tutkielmia

osuustoiminnallisesta tuotannosta» julkaisemassaan erinomaisessa kirjoitussarjassa antanut yksityiskohtaisen kuvauksen varhaisimmista kauppa- ja teollisuustarkoituksia varten perustetuista työläisten osuuskunnista. Nämä kirjoitelmat on pääasiallisesti laadittu senaikaisista käsinkirjoitetuista tai painetuista pöytä- ja asiakirjoista huolellisesti poimittujen otteiden perustuksella, ja näitä tietoja on ollut täydentämässä kirjoittajan ja hänen osuustoimintatovereittensa persoonallinen tuntemus viime vuosisadan loppupuoliskolle säilyneiden osuuskuntien perintätietona kulkeneesta historiasta. Olen näissä koko osuustoimintaliikettä koskevissa lyhyissä tutkielmissani uskaltanut vapaasti käyttää osaa tässä kirjoitussarjassa esiintyvistä aineksista, silti mitenkään käyttämättä niistä kaikkea, millä saattaisi olla mielenkiintoa tuleville lukijoille.

Haluan ensiksikin muistuttaa lukijalle, että on olemassa kaksi tunnustettua osuustoiminnallisen yhteelliittymisen muotoa: kuluttajain osuuskunnat, joiden avulla kuluttajat pyrkivät saamaan yleisiä tarvikkeita halvalla hinnalla poistamalla kauppiaan ja tehtailijan voiton, sekä tuottajain osuuskunnat, joiden avulla nämä pyrkivät saamaan haltuunsa työnsä täyden tuloksen piddättämällä itselleen työnantajan tavallisesti anastaman voiton.

Oikean käsityksen saamiseksi osuustoimintaliikkeitä on tutkijalle mitä tärkeintä, että hän kerta kaikkiaan heittää mielestään tuon osuuskuntien tavallisen luokittelun jakeluosuuskuntiin ja tehdastuotantoa harjoittaviin osuuskuntiin (tuotanto-osuuskuntiin) ja samalla

korjaa sen asiantuntemattomuudesta johtuvan karkean erehdyksen, että osuustoiminnallinen tuotanto muka ei ole onnistunut ja että osuustoiminnallinen jakelu sen sijaan on onnistunut. Työläisten osuuskaupat Isossa-Britanniassa valmistavat itse tehdasmaisesti tuotteita noin 3 miljoonan punnan arvosta vuosittain, ja Englannin ja Skotlannin osuustukkuliikkeiden tuotanto-osastot tuottavat sen lisäksi hyödykkeitä vuosittain yli 2 miljoonan punnan arvosta. Niin sanotut tuottajain osuuskunnat, joista muutamat eivät ole mitään muuta kuin osakkeenomistajain hallitsemissa osakeyhtiöitä, tuottavat hyödykkeitä kaiken kaikkiaan ainoastaan vähän yli 500,000 punnan arvosta vuodessa*). Lukija tulee tuonnempana selostuksestani huomaamaan, että todellinen erotus kuluttajain osuuskunnan ja tuottajain osuuskunnan välillä ei kohdistu kysymykseen »jake-lusta» tai »tuotannosta», vaan kysymykseen hallinnosta. Tämä erotus perustuu kahteen vastakkaiseen ja toinen toisensa pois sulkevaan teoriaan edustuksesta tai hallintomenettelystä, joista kahdesta teoriasta tullaan tuonnempana tekemään lähemmin selkoa.

Tässä ja kahdessa seuraavassa luvussa tulen käsittelemään pääasiallisesti osuuskuntia, jotka kuuluvat edelliseen näistä kahdesta ryhmästä, siis kuluttajajärjestöjen perustamia osuuskuntia. Sillä vain nämä osuuskunnat osoittavat yhtenäistä ja jatkuvaa kasvua

*) V. 1923 Ison-Britannian osuuskauppojen oma tuotanto nousi n. 35 milj. puntaan, osuustukkuliikkeiden vastaavasti 26 milj. puntaan, mutta n.s. tuottajain osuuskuntien ainoastaan 5 milj. puntaan. — Suomentajan muist.

ja muodostavat selkärangan ensin vuosina 1828—34 esiintyvälle ja sitten vuonna 1844 uudelleen alkavalle osuustoimintaliikkeelle. Tuottajain osuuskuntia taas pannaan pystyyn kaikkialla ja kaikkina aikoina, mutta niitä syntyy ja katoaa kuin sieniä hämmästyttävän nopeasti, niiden useinkaan jättämättä minkäänlaista jälkeä. Erikoisessa luvussa yritän koota nämä osuustoiminnallisen yritteliäisyyden katkonaiset langat ja antaa lukijalle jonkinlaisen yleisen käsityksen niiden rakenteen erilaisuudesta sekä niiden alituisesti uusiutuvan epäonnistumisen tärkeimmistä syistä.

Varhaisimmat brittiläisten työläisten muodostamat osuuskunnat, joista meille on säilynyt joitakin varmoja tietoja, olivat siellä täällä hajallaan toimivia jauhomyllyjä ja osuusleipomoita — kuluttajain yhdistyksiä, joiden syntymisen oli aiheuttanut yhä kasvava suuttumus myllyjen ja leipomoiden omistajien monopolihintojen muodossa harjoittaman kiristyksen johdosta. Nämä osuuskunnat harjoittivat kuitenkin pääasiallisesti vain tehdastuotantoa. Jo heti alussa osoittautuu niin ollen paikkansa pitämättömäksi tuo tavallinen luokittelu, jonka mukaan osuuskunnat jaetaan toisaalta kuluttajain etuja edustaviin, jakelua ja kauppaa harjoittaviin osuuskuntiin ja toisaalta taas tuottajain etua valvoviin, tuotantoa harjoittaviin osuuskuntiin.

Eräs pieni, mutta mielenkiintoinen, Lontoossa vuonna 1767 julkaistu kirja nimeltä »Tutkimus nykyisten korkeiden hintojen syistä»*) luo paikoitellen

*) Kirjaseen kirjoittaja oli englantilainen pappi, tri Nathaniel Forster. — Suomentajan muist.

hyvin kirkasta valoa niihin syihin, jotka aiheuttivat näiden varhaisten, jo ennen Owenin aikaa esiintyvien osuuskuntien perustamisen.

„Myllyjen omistajat ovat tosiaankin muutamassa vuodessa ja uskottoman näppärästi koonneet tavattoman suuria omaisuuksia; ja leipurit yleensä menestyvät hyvin ja rikastuvat suhteellisesti paljon nopeammin kuin yrittäjät muilla ammattialoilla. Mutta molempien näiden rikkaus on koottu laajojen kansanjoukkojen kustannuksella. Sillä elintarvikkeiden väärennystä koskevaa lakia ei ole täysin tehokkaasti saatu käytäntöön. Suurinkin hutilus näillä ammattialoilla voi jatkuvasti rikkoa tätä lakia, ilman että hänen tarvitsee vähääkään pelätä joutuvansa kiikkiin.“

Erästä viivanalaismuistutuksesta saamme tietää, »että Wolverhamptonin tehtailijat ja muut huomattavimmat asukkaat käsittävät tämän siinä määrin, että he ovat äskettäin keränneet rahaa ja rakentaneet jauhomyllyn yksinomaan köyhien ihmisten tarvetta varten, sillä he ovat laskeneet voivansa saada siinä rahalleen kohtuullisen koron ja samalla aikaansaada köyhille huomattavan säästön».

Kahdeksantoista vuosisadan lopussa jauhomyllyjen omistajat saivat vallatuksi käsiinsä vieläkin täydellisemmän yksinoikeuden siten, että useita jauhomyllyjä muutettiin puuvilla- ja muiksi tehtaiksi. Vuonna 1796 perusti pitäjän herrasväki tuulimyllyn Barham Downsiin köyhän väen käytettäväksi. Mutta edellisenä vuonna olivat Hullin työläiset ottaneet asiat omiin käsiinsä ja jättäneet kaupungin raadille ja pormestarille seuraavan anomuksen:

„Me, sanotun kaupungin köyhät asukkaat, olemme viime aikoina saaneet kärsiä paljon vaivaa ja murhetta, sekä itse että perheemme,

luonnottoman korkean jauhojen hinnan takia. Sen vuoksi olemme panneet toimeen merkinnän, jossa kukin merkitsijä sitoutuu maksamaan 1 shillingin 1 pennyn viikolta neljän viikon aikana ja 6 pennyä viikolta seuraavan neljän viikon aikana, mikä yhteensä tekee 6 shillingiä 4 pennyä hengeltä, rakentaaksemme jauhomyllyn, joka tulee ainaisesti kuulumaan merkintään osaaottaville, heidän perillisilleen, valtuutetuille asiamiehilleen, pesänhoitajilleen tai niille, joille he ovat oikeutensa siirtäneet, ja on mainitun myllyn tarkoituksena tyydyttää heidän jauhon tarpeensa. Mutta koska olemme tietoisia siitä, että nämä merkityt sitoumukset eivät tule riittämään tarkoituserämme toteuttamiseksi, niin pyydämme nöyrimmästi kunnioitettavaa herra pormestaria ja herroja raatimiehiä neuvomaan ja avustamaan meitä tässä suuressa yrityksessä, jotta emme ainoastaan me saisi syytä siunata teitä, vaan meidän vielä syntymättömät lapsemmekin.“

Osuuskunnan nykyinen sihteeri on kertonut, että kymmenisen vuotta tämän kansanmyllyn perustamisen jälkeen »se oli menestynyt jo siksi hyvin, että kaupungin yksityisten jauhomyllyjen omistajat päättivät nostaa sitä vastaan kanteen sillä perusteella, että se oli epäkohta, joka se epäilemättä heille olikin, ja he ottivat näyttääkseen tämän syytensä toteen Yorkissa sijaitsevan oikeusistuimen edessä elok. 1 p:nä 1811. Tämän oikeusjutun päättyessä selvisi kuitenkin, että yorkshirelainen valamiehistö piti köyhyyttä vieläkin suurempana epäkohtana, ja katsoen osuuskunnan laitokseksi, joka todennäköisesti tulee vähentämään köyhyyttä, se antoi päätöksensä osuuskunnan hyväksi, ja osuuskunta jatkoikin 36 vuotta sen jälkeen toimintaansa, tarvitsematta turvautua viranomaisten apuun tai kohtaamatta enempää vastarintaa yksityisten myllynomistajain taholta».

Tämän myllyn menestys johti Hull Subscription Mill-nimisen osuusmyllyn perustamiseen v. 1801 ja Whitby Union Mill'in perustamiseen v. 1812. Kauempana etelässä perustivat käsityöläiset, tyytymättöminä hyvin yleisesti käytännössä olevaan jauhojen kaoliinilla väärentämiseen, leipomo-osuuskunnan Sheernessiin v. 1815 ja jauhomyllyn Devonportiin v. 1816. Skotlannissa taas perustettiin vuodesta 1800 lähtien leipomo-osuuskuntia useihin eri paikkoihin.

Ylipäätään kuului näiden ennen Owenin aikoja perustettujen osuuskuntain liikkeenhoidolliseen menettelytapaan käteisellä ja omia kustannuksia vastavalla hinnalla myyminen. Milloin tuotteita vähittäin myytäessä välttämättä kertyi jonkinverran ylijäämää, lisättiin tämä pääomaan tai jaettiin osuudenomistajain kesken rahassa tai tavarassa. Nämä puhtaasti kaupalliset osuuskunnat, joita oli harvassa ja vain muutamia, ilmeisesti rajoittuivat satamakaupunkien ammattitaitoisten käsityöläisten keskuuteen. Niiden yksinomaisena tarkoituksena oli pienen kuluttajajoukon tarpeiden parempi tyydyttäminen. Sellaisinaankin niistä oli se hyöty, että ne kukin vaikutuspiirissään pitivät yksityiskauppiaiden ahneutta jonkinverran aisoissa. Mutta niillä ei ollut mitään huomattavaa vaikutusta laajempien työläisryhmien pyrkimyksiin ja toimintaan.

Siirryn nyt käsittelemään brittiläisen työväestön ensimmäistä varsinaista yritystä soveltaa käytäntöön Robert Owenin aatteita — nimittäin ammatillisesti järjestyneiden työläisten vuosina 1828—32 perustamia kauppa- ja teollisuusyrityksiä.

Ensimmäinen tämänluontoisista yrityksistä, josta meillä on luotettavia tietoja saatavissa, perustettiin Brightoniiin v. 1828. Näiden sussexilaisten osuustoimintamiesten tarkoitusperät ja menettelytavat, samoinkuin heidän menestyksensä kaupallisella alalla, tulivat pian tunnetuiksi »*Co-operator*» nimisen aikakausjulkaisun kautta. Johon kirjoitukset laati pääasiallisesti tohtori King, Owenin oppilas. Näiden ammattiyhdistyskauppojen (Union Shops) kaukaisempia päämääriä ja käytännöllisiä menettelytapoja kuvataan tässä Brightonin osuuskunnan äänenkannattajassa seuraavasti:

„Pääomaa me tarvitsemme. . . Meidän on muodostettava yhdistys tätä erikoistarkoitusta varten. Meidän on viikoittaisten talletusten avulla perustettava rahasto. Niin pian kuin tämä rahasto on kyllin suuri, meidän on sijoitettava se erilaisiin hyödykkeisiin, jotka panemme myytäväksi yhteiseen kauppaan. Sieltä kaikkien jäsenten on ostettava tavalliset tarvikkeensa, ja kaupanteosta saatu voitto muodostaa yhteisen pääoman, joka taas sijoitetaan enimmäin haluttuihin hyödykkeisiin. Täten meillä tulee olemaan kaksi varain kerääntymisen lähdettä — viikoittaiset osuusmaksut ja liikevoitto . . . Osuuskunta voi antaa työtä joillekuille omille jäsenilleen, joiden työn tulokset tulevat kokonaan olemaan yhteistä omaisuutta . . . Pääoman jatkuva lisääntyminen tekee lopulta mahdolliseksi ottaa työhön kaikki jäsenet, ja silloin tulevat edut tosiaan olemaan huomattavat. Kun pääomaa on karttunut riittävästi, voi yhdistys ostaa maata, sen jäsenet voivat asua tällä maalla, viljellä sitä itse ja tuottaa minkälaisia tuotteita vain haluavat ja siten hankkia kaiken, mitä he ravintoa, vaatetusta ja asuntoa varten tarvitsevat. Yhdistystä voidaan silloin sanoa yhdyskunnaksi eli kommuuniksi . . . Mutta jos jäsenet mieluummin haluavat edelleenkin jäädä asumaan kaupunkiin, sen sijaan, että muodostaisivat tällaisen yhdyskunnan, voivat he silti saada yhdistyksestä kaikki mainitsemani edut.“

Vaikkakin Brightonin osuustoimintamiehillä oli näin kauas tähtääviä päämääriä, he alkoivat hyvin vaatimattomasta alusta eivätkä yhteistoiminnassaan milloinkaan ehtineet pientä sekatavarakauppaa pidemmälle. Alkaen vaatimattomalla 5 punnan pääomalla he olivat ensimmäisen vuoden kuluessa kohottaneet viikkoittaisen myyntinsä 40 puntaan. Myöhemmin saamme kuulla, että kun heidän oli onnistunut saada kokoon huomattavammin pääomaa, siitä tuli heille keskinäisen epäsovun aihe. Enemmistö halusi panna täytäntöön alkuperäisen suunnitelman ja ruveta kommunisteiksi: omistaa yhteisesti sen, mitä he olivat yhdessä saaneet kokoon, kun taas yksilöllisemmältä kannalta asioita katseleva vähemmistö erosi, ottaen pois pääomaosuutensa. Nämä vähemmistöön kuuluvat, jotka nähtävästi olivat kalastajia, rakensivat 140 punnalla itselleen kalastusveneen ja saivat tästä yrityksestään tuloja 4 puntaa viikossa.

Brightonin osuustoimintamiesten saavuttaman menestyksen rohkaisemina tai samojen aatteiden innostamina alkoivat työläiset toisissakin osissa maata perustaa samanluontoisia kauppoja. Kerättyään riittävän määrän ylijäämää useat näistä osuuskunnista pääsivät sille asteelle, että saattoivat ottaa omia jäseniään työhön valmistamaan kutomatuotteita, saappaita ja kenkiä, vaatetarpeita sekä huonekaluja. Holyoake, joka on itse tutkinut näiden aikaisempien osuuskuntien sääntöjä, kertoo meille, että niiden esipuheena usein oli pitkä selostus osuustoimintaväen moraalisisista velvollisuuksista ja että niissä kiin-

nitettiin huolellista huomiota jäsenten siveelliseen käyttäytymiseen. Säädettömän kielen käyttö on kiellettyä, paheelliset jäsenet on erotettava, ketään epäsiiveellistä henkilöä ei voida hyväksyä jäseneksi. Toisaalta taas keltään ei kielletä jäsenyyttä uskonnollisten mielipiteiden vuoksi. Nämä osuuskunnat pysyttelivät tarkasti erillään valtiollisista ja ammatillisista järjestöistä — tällainen puolueettomuuskanta saattoi ne asettumaan vastustavalle kannalle mahtaviin, nouseviin voimiin nähden.

Jotkut osuuskunnat taas olivat vieläkin ankarampia kurinpidollisissa toimenpiteissään. Niinpä Prestonin osuuskunta erotti jäseniä sen vuoksi, että he puhuivat halveksien osuuskaupan tavaroista. Runcornin osuuskunta vaati, että jäseneksi pyrkijäin tuli olla ei ainoastaan hyveellisiä, vaan myöskin erittäin terveitä ja että he eivät saaneet olla alle kuudentoista tai yli neljäkymmenen vuoden ikäisiä. Monet osuuskunnat osoittivat miehevyyttään kieltämällä naisjäseniltään oikeuden ottaa rahojaan pois osuuskunnan kassasta ilman miestensä suostumusta; toiset taas osoittivat halua ylläpitää jäsentensä perhesopua, vaatimalla, että miestä ei saanut ottaa osuuskunnan jäseneksi vaimon suostumuksetta. Tämän varhaisen ajan osuustoimintaväessä vallinnutta henkeä kuvaa kauniilla tavalla Warringtonin osuuskunnan sääntöjen alkuun liitetty lause: »He auttoivat jokainen veljeään, ja jokainen sanoi veljelleen: ole hyvällä mielellä!»

Merkillistä kyllä katseli Robert Owen, kuten William Lovett kertoo, alussa näitä osuuskauppoja kyl-

mästi ja julisti, että pelkällä ostamisella ja myymisellä ei ollut mitään tekemistä hänen suuren osuustoiminnallisen suunnitelmansa kanssa. Mutta huomattuaan, että näitä harrastelija-kauppiaita innosti vaatimattomiin yrityksiinsä usko hänen uuteen yhteiskuntajärjestelmäänsä, hänestä tuli näiden kauppojen innokas kannattaja. Ja osittain juuri hankkiakseen yritteliäimpien osuuskuntien liikatuotteille markkinoita hän vuonna 1833 perusti Gray's Innin työnvaihtopankin eli työpörssin (Labour Exchange).

En aio lähteä yksityiskohtaisesti selvittämään sitä taloustieteen kannalta merkityksellistä koetta, joksi tämä Gray's Innin työnvaihtopankin perustaminen tuli. Siinä Robert Owen keskiluokan jäseniltä saamallaan pääomilla perusti keinotekoisen markkina- paikan, jossa jokaisen hyödykkeen arvo määrättiin sen mukaan, miten paljon työtä sen valmistamiseen oli käytetty. Työnvaihtopankkeja perustivat kuitenkin sekä ennen että jälkeen Gray's Innin laitoksen perustamisen varsinaiset työläisetkin Lontoon, Birminghamiin, Liverpooliin ja Leedsiin, ja ne olivat luonnollisena seurauksena tästä ensimmäisestä osuustoimintaliikkeestä. Nämä keinotekoiset markkinat olivat itse asiassa lapsellinen yritys toteuttaa käytännössä William Thompsonin arvoteoriaa — teoriaa, jonka Karl Marx myöhemmin liitti »Pääoma» teokseensa. Koska varhaisimmat osuustoimintamiehet hyväksyivät tämän teorian kehittämättömmässä muodossaan sekä perustivat käytännöllisen toimintansa ja toiveensa sen taloustieteelliselle pätevyydelle, seikka,

josta heidän epäonnistumisensa pääasiallisesti johtui, niin lienee paikallaan tässä sitä lyhyesti arvostella.

William Thompson, owenilaisen liikkeen valistuneimpia ja edustavimpia miehiä, väitti, että, jollei peitoksia ja monopolioikeuksia olisi, voitaisiin jonkin määrätyn esineen markkina-arvo mitata sen työmäärän perustuksella, joka on käytetty esineen valmistamiseen; edelleen, että työn arvo voidaan määrätä työhön kulutetun ajan perustuksella; ja lopuksi, että kaikki erikoista ammattitaitoa vaativa työ voidaan esittää tavallisen työn täysinä kerrannaisina. Owen, joka halusi kiihkeästi saada liikevoiton lopetetuksi poistamalla markkinahintain vaihtelun, esitti käytettäväksi rahan sijasta työaikatodistuksia. Hänen työnvaihtopankissaan noudatettuna periaatteena oli sen vuoksi jonkin hyödykkeen valmistukseen käytetyn raaka-aineen arvon määrääminen vallitsevan markkinahinnan perustuksella — mikä jo sinänsä oli Thompsonin teorian törkeätä loukkaamista — ja siihen käytetyn työn arvioiminen kuudeksi pennyksi tunnilta. Työaikatodistuksessa sanottiin: antakaa tämän esittäjälle yhden tunnin arvo.

Kajotaksemme vain huomattavimpaan vastaväitteeseen, joka tällaista järjestelmää vastaan voidaan tehdä, on selvästi mahdotonta tarkoin mitata määrätynlaisen ruumiillisen työn yhteiskunnallista arvoa yksinomaan siihen kulutettujen työtuntien perustuksella. Myöskin Karl Marx näyttää olevan tietoinen tästä pulmasta, sillä hän huudahtaa jonkinverran halveksivasti: »Jotkut ihmiset saattavat ajatella, että jos ker-

ran hyödykkeen arvon määrää sen valmistukseen käytetyn työn paljous, niin mitä laiskempi ja kömpelömpi työläinen on, sitä arvokkaampi on hänen tuottamansa hyödyke, koska sen tuottamiseen vaaditaan enemmän aikaa».

Marx torjuu tämän vastaväitteen vakuuttamalla, että hänelle sana »työ» merkitsee abstraktisesti inhimillistä työtä, jossa jätetään täydellisesti huomioon ottamatta erilaisten työlajien kaikki konkreettiset muodot. Englantilaiset eivät kuitenkaan kykene muodostamaan minkäänlaista käsitystä abstraktisesta työstä, josta kaikki voimaperäisyyden ja laadun epätasaisuudet on kokonaan poistettu.

Ja meitä kohtaa tässä uusi pulma. Vaikkapa olettaisimmekin, että kykenemme mittaamaan tavallisen ruumiillisen työn arvon kulutetun ajan perustuksella, niin minkäänlaista yhteistä mittaperustetta ei ole olemassa satamatyöläisen, kehruityöläisen, konttorityöläisen ja keksijän työn välillä. On mahdollista ajatella, että voisimme yhteishyvän kannalta vaatia samanlaista korvausta erilaisesta työstä, mutta niin tehdessämme yksinkertaisesti suorittaisimme työläisille korvausta heidän tarpeittensa ankaran ja kiinteän ja jonkinverran epä-älykkään arvioinnin, emmekä heidän palveluksensa arvon mukaan.

Näiden Thompsonin arvoteoriaa vastaan heti aluksi esitettyjen vastaväitteiden lisäksi joudumme tekemisiin erään vaikeammin ymmärrettävän ja vaaralliseman harhakäsityksen kanssa, jonka käsitteleminen on vieläkin tärkeämpää. Hän nimittäin jättää huomioon-

ottamatta erään tavattoman tärkeän tekijän hyödykkeiden vaihtoarvon määräämisessä — tarkoitan koko kulluttajajoukon moninaisia tarpeita, muuttuvia haluja ja vaihtelevia mielitekoja edustavien markkinain vaatimuksia. Osuustukkukaupan neljännesvuosikokouksiin lähetetyt edustajat tietävät kyllin hyvin, että se määrä työtä ja järkeä, joka on kulutettu Batleyn villavaatteiden valmistukseen, on vain pienenä tekijänä näiden huono-onnisten hyödykkeiden vaihtoarvon määräämisessä sekä että kaikki yritykset määrätä Batleyn valmiiden villavaatteiden ja Leicesterin kenkien suhteelliset hinnat. Owenin työnvaihtopankin periaatteiden mukaan tulisivat osoittautumaan kalliiksi hulluteluksi.

Monet saadut kokemukset ja yli puolen vuosisadan aikana suoritettut käytännölliset kokeilut, jotka ovat kysyneet miljoonia puntia ja vaatineet tuhansien epäitsekkäiden työläisten uhrautuvaa innostusta ja älyn ponnisteluja, ovat opettaneet nykyajan osuustoimintaväelle tervettä, järkevää taloustiedettä. He ovat lopullisesti hyljänneet Thompsonin arvoteorian ja saavat kiittää menestyksestään sitä, että ovat täysin oivalta-
neet *hyödyn* merkityksen arvon määräävänä tekijänä — että ovat nimenomaan yrittäneet saada sopuisointuista suhdetta aikaan ihmisten toiminnan ja heidän halujensa välille. Osuuskuntien ja osuustukkukauppain kautta he harjoittavat tuotantoa tunnettuja markkinoita varten; neljännesvuosikokouksien ja ostajien neuvottelujen avulla he saavat tarkoin järjestettyihin keskinäisiin suhteisiin suurten kauppojen liik-

keenhoitajat ja myyjät (jotka tuntevat asiakkaittensa tarpeet) sekä tuotanto-osastojen johtajat ja hoitajat (jotka ottavat tyydyttääkseen heidän tarpeensa).

Mutta Robert Owenin ja ammattiyhdistyskauppojen päivinä kulki kansantaloustiede vielä lapsenkengissä. Taloustieteilijät eivät olleet vielä päässeet selville siitä, että hyödykkeen tai palveluksen vaihtoarvon määrää etupäässä ihmisen kykyjen vaihteleva suhde ihmisen haluihin (vaikkakin tuota suhdetta häiritsee nykyään huomattavasti ansaitsemattomien tulojen olemassaolo).

Kuten saattoi ennustaakin, ahdettiin työnvaihtopankit pian täyteen esineitä, jotka oli hinnoiteltu niiden valmistukseen kulutetun työajan perustuksella, mutta jotka oli valmistettu ottamatta huomioon, mitä ihmiset halusivat. Toisaalta taas häikäilemättömät keintotelijat ostivat työnvaihtopankeista kaikki ne tavarat, joille oli pantu markkina-arvoa alhaisempi hinta, ja möivät ne jälleen voitolla yleisölle. Välttääkseen laitoksen nopeaa perikatoa Gray's Innin työnvaihtopankin johtokunta luopui Thompsonin teoriasta ja antoi tallettajille talletustodistuksia työnvaihtopankkiin jätetyille esineille itse määräämänsä markkina-arvon mukaan. Kun joku räätäli katkerasti valitti, että takki oli maksanut hänelle kolmenkymmenen tunnin työn, mutta hän oli vaihtopankista saanut tunnusteen ainoastaan viidentoista tunnin työlle, niin vastaukseksi esitettiin se lapsellisen yksinkertainen väite, että takki oli leikattu sellaisen muodin mukaan, joka tyydytti ainoastaan harvoja asiakkaita.

Robert Owen käsitti, että hänen oli luovuttava alku-

peräisestä suunnitelmastaan ja myönsi, että »oikeamielinen työnvaihtopankki» tuskin oli enää muuta kuin jonkun rehellisen ja hyvää tarkoittavan panttilainaaajan perustama lainauslaitos. Tässä muodossaan laitos oli lopullisesti suljettava senvuoksi, että rakennuksen omistaja ahneudessaan kuvitteli voivansa näytellä »sedän» osaa yhtä suurella itsekunnioituksella, vähemmillä puheilla ja suuremmalla liikevoitolla kuin tuovalistunut uudistusmies ja hänen ihmisystävälliset virkaveljensä.

Quarterly Review'ssa julkaistu innostusta uhkuva artikkeli todistaa, että ammattiyhdistyskauppojen liike oli vuoden 1829 loppupuolella saavuttanut jo huomattavan merkityksen ja laajuuden. Vuonna 1830 »Brittiläiselle osuustoiminnallisen tiedon edistämisyhdistykselle» (British Association for promoting Co-operative knowledge) annetusta kertomuksesta huomaamme, että maassa oli sinne tänne siroiteltuina kaikkiaan 170 ammattiyhdistysten kauppaa. Vuonna 1832 oli saman lähteen mukaan osuuskuntien luku kohonnut neljään tai viiteen sataan.

Sillävälän oli kuitenkin ensimmäinen, Brightonin perustettu kauppa lakannut toiminnasta, ja vuosien 1833 ja 1834 kuluessa luhistui koko liike. Joitakin sitkeiden skotlantilaisten ja pohjois-englantilaisten osuustoimintamiesten perustamia, omin päinsä toimivia ammattiyhdistyskauppoja jäi kuitenkin eloon vielä tämän yleisen epäonnistumisen jälkeen, ja sukupolvea myöhemmin saivat toisen osuustoimintaliikkeen tienraivaajat tietää niiden olemassaolosta. Nämä osuuskun-

nat, kuten Devonportin mylly ja Sheernessin osuuskauppa, Hullin Anti-corn (yksityisten jauhomyllyjen vastapainoksi perustettu) jauhomylly sekä eräät skotlantilaiset leipomo-osuuskunnat viittaavat ylpeästi varhaiseen alkuperäänsä, ja niiden voidaankin sanoa edustavan vanhaa sukuaatelia nykyaikaisten osuuskauppojen edustaessa rahaylimystä.

Mutta näistä eloonjääneistä esi-rochdalelaisista osuuskunnista ei suinkaan saa yleiskäsitystä koko ensimmäisestä osuustoimintaliikkeestä. Näiden Owenin oppilaiden työväenluokan mieliin kylvämät siemenet, jotka hetkiseksi joutuivat unohduksiin nousevan charitistisen kiihoituksen ja ammattiyhdistysliikkeen repäisevämpien menettelytapojen rinnalla, odottivat vain poliittisen toiminnan lumoista havahtumista, työnantajain ja työntekijäin välisessä taistelussa solmiutuvaa välirauhaa ja kaupan vilkastumista kantaakseen oma-luontoisia hedelmiään.

On oikeastaan helpompi selittää ammattiyhdistyskauppain epäonnistumisen syyt kuin niiden osittaista menestystä. Ensiksikään nämä osuuskunnat eivät toimineet laillistettuina osuuskuntina: liikkeenhoitaja, sihteeri tai kuka tahansa jäsenistä saattoi varastaa tavaroita tai väärinkäyttää liikkeen varoja, eikä hänen tarvinnut pelätä lailliseen edesvastuuseen joutumista. Ei ollut juuri mitään keinoa varkauden tai petoksen torjumiseksi, paitsi alkeellista, suoranaista kosto.

Eräästä muutamia vuosia myöhemmin perustetusta osuustoiminnallisesta nauhatehtaasta kerrotaan tätä laillista anarkiaa kuvaava juttu. Muudan jäsenistä oli

osuuskunnalta anastanut jonkun määrän tavaroita. Huolestuneet jäsenet kääntyivät lakimiehen puoleen, ja tämä vakuutti, että heillä ei ollut mitään turvaa laissa. He ratkaisivat kuitenkin pulman siten, että houkuttelivat rikksellisen jonnekin syrjäkaupungille, ja sillä aikaa tunkeutuivat toiset jäsenet hänen asuntoonsa ja ottivat varastetut tavarat takaisin.

Sellaisen osuuskunnan pääoma ei myöskään laillisesti kuulunut kenellekään, ja niin ollen se liikkeen toimitsija, joka varoja käsitteli, tai jäsen, joka ne vei pankkiin, saattoi tehdä niille mitä halusi. Osuuskunnat eivät myöskään voineet omissa nimissään vuokrata tai omistaa rakennuksia tai maata; ne olivat riippuvaisia jostakusta yksityisestä osuuskunnan jäsenestä, huolimatta siitä, oliko tämä ostanut osuuksia vastaavan määrän tai maksanut vuokran, vai ei. Lyhyesti sanoen, ei ollut olemassa minkäänlaista laillista sopimusta jäsenen ja jäsenen välillä: jokainen erikseen ja kaikki yhdessä olivat riippuvaisia koko jäsenistön rehellisyydestä. Tämä seikka osittain selittää sen suuren tarkkuuden, jolla yleensä pyrittiin ottamaan selvää jäseneksi pyrkijän luonteesta ja jolla jäsenet valitsivat keskuudestaan virkailijansa.

On tosiaankin luettava Englannin työläisille kunniaksi, että niin monet sekä ammattiyhdistysten perustamat että tuotanto-osuuskunnat saattoivat pysyä pystyssä jatkuvasti puolen vuosisadan ajan ilman mitään muuta vakuutta kuin jäsenten henkilökohtainen kunnia ja toimitsijain rehellisyys. Mutta huolimatta ammattiyhdistysten suuremmista pääomista

teki laissa tunnustetun aseman puute ilmeisesti enemmän haittaa kaupallisille ja tuotannollisille osuuskunnille, niiden monimutkaisemman liiketoiminnan sekä niiden suhteitten takia osuuskunnan ulkopuolella oleviin ihmisiin ostajina, myyjinä, isäntinä ja vuokralaisina.

Ammattiyhdistysten perustamien kaupallisten ja tuotannollisten yritysten epäonnistumista ei kuitenkaan voida kokonaan laskea lain turvan puuttumisen syyksi, sillä rochdalelainen liike alkoi noin kaksitoista vuotta myöhemmin melkein täsmälleen samanlaisen lainsäädännön alaisena ja silti menestyi. Se mitä tiedämme Brightonin osuuskunnan sisäisistä asioista — jäsenistössä tapahtunut hajaannus ja sitä seurannut huomattavan pääomaosuuden ottaminen pois liikkeestä — osoittaa selvästi tyypillisen heikon kohdan näiden järjestöjen rakenteessa. Jos kauppa- tai teollisuusyritys menestyi, tuli jäsenistä pikkukapitalisteja, ja nämä saivat voittoja, vaikka eivät kenties itse kannattaneetkaan liikettä ostoksillaan. Käsitellessään noin kahtakymmentä vuotta myöhemmin näiden ammattiyhdistysten perustamien osuustoiminnallisten yritysten epäonnistumisen syitä tohtori King mainitsee tämän lojalisuuden puutteen ja ahaan liikevoiton tavoitetun yhtenä syynä: William Lovett, puolueettomana todistajana, selittää epäonnistumisen johtuneen siitä, että jäsenten vaimot mieluummin halusivat olla tekemisissä yksityiskauppiaitten kanssa, koska näillä oli monipuolisempi varasto ja koska ne antoivat pitemmän aikaa luottoa.

Milloin tällainen ammattiyhdistysten toimesta perustettu kauppa- tai teollisuusyritys menestyi, lakkasi se niin ollen olemasta yhteisön onnistama ja sen valitsemien toimitsijain hoitama liike ja muuttui muutamien pikkukapitalistien hyväksi toimivaksi voitonhankintakoneeksi. Ne jäsenet, joilla oli suuremmat aineelliset edut valvottavina, tulivat piankin huomaamaan aseman epävarmuuden, lain turvaa kun ei ollut, ja Brightonin kalastajien lailla he mieluummin sijoittivat rahansa varmempaan ja edullisempaan yritykseen. Tai tuli ammattiyhdistyskaupasta yritteliäimpien jäsenten keskinen liikeyritys, jota harjoitettiin yksityisen liikevoiton vuoksi eikä yhteistä etua silmällä pitäen.

Toisaalta taas, milloin kaikki jäsenet pysyivät liikkeensä ja osuustoiminta-aatteen uskollisina kannattajina, he tavallisesti käyttivät kertyneet ylijäämät pääoman kartuttamiseksi, voidakseen antaa jäsenille työtä hyödykkeiden valmistuksessa. Tällaisessa tapauksessa näemme liikkeen kärsivän räsityksestä sen johdosta, että sen omat jäsenet pyrkivät tuottamaan liian paljon hyödykkeitä — asiaintila, josta seurauksena olivat jo ennakolta epäonnistumaan tuomitut kokeilut työnvaihtopankeilla. Siten joko epäkansanvaltaiset säännöt tai väärät taloustieteelliset teoriat kaivoivat pohjaa näiden ammattiyhdistyskauppojen alta, samalla kuin lain turvan puuttuminen, uskonnolliset erimielisyydet ja toimitsijoilta puuttuva liikemieskyky hävittivät jäseniä koossapitävät siteet. Osuuskunnat tulivat siten voimattomiksi kestäämään sitä viehätysvoimaa, jolla

kasvava chartistiliike ja ammattiyhdistysliike vetivät jäseniä puoleensa, samoin kuin niitä hajoittavia voimia, joita nämä liikkeet synnyttivät.

Työväenluokan historia seuraavain kymmenen vuoden aikana, vuodesta 1834 vuoteen 1844, on chartismin historiaa — sitä ei tosin vielä ole kirjoitettu — mihiin liittyy perin tärkeitä lehtiä myöskin ammattiyhdistysliikkeen vaiheista. Kuuden dorsetshirelaisen työläisen tuomitseminen vuonna 1834 seitsemäksi vuodeksi rangaistussiirtolaan erään vanhentuneen lakipykälän nojalla, muodollisesti sen perustuksella, että he olivat ottaneet laittomia valoja, mutta tosiasiallisesti sen vuoksi, että olivat tehneet itsensä syytäksi »yhteenliittymisen rikolliseen tekoon», antoi tavattoman voimakkaan sysäyksen ammattiyhdistysten perustamiselle ja valtiollisen järjestäytymisen edistymiselle. Vuonna 1832 annetun uuden vaalilain myöntämän äänioikeuden monet rajoitukset, whig-ministeristön työväestölle kaikkea muuta kuin myötätuntoinen politiikka, kansan keskuudessa yleisesti vallalla olevat väärinkäsitykset uuden köyhäinhoitolain luonteesta ja tarkekoitusperistä, ammattitaitoisten työläisten keskuudessa yhä kasvava yleisen oppivelvollisuuden ja painovapauslain vaatimus, pyrkimys saada aikaan valtion valvontaa ja säännöstelyä Lancashiren, Yorkshiren, Durhamin ja Northhumberlandin tiheäänasutuilla alueilla sijaitsevilla kaivoksissa ja tehtaissa — kaikki tämä pakotti työläiset käsittämään, ettei taistelua valtiollisen vanauden puolesta vielä ollut voitettu.

Näitä kymmentä vuotta voidaan syystä nimittää

Englannin työväenpolitiikan sankarikaudeksi. Silloin esiintyi sankareita ja marttyyreja, pettureita ja kevytmielisiä johtajia; työväestö sai joitakuuta liittolaisia keskiluokkaan kuuluvista vapaakaupan puoltajista, jotka kuitenkin eivät olleet täydestä sydämestään mukana; vanhoillisten leiristä ilmestyi petollisia lähettejä, jotka lahjuksilla ja lupauksilla yrittivät estää niiden voimien yhteenliittymistä, joita he eivät uskaltaneet julkisesti vastustaa. Kokoukset, anomukset, mielenosoitukset ja kulkueet seuraavat toinen toistaan nopeassa tahdissa. Menestyksellinen yritys perustaa kaikkien työläisten koko maan käsittävä liitto, työväenyhdistysten ja radikaalisten klubien perustaminen ympäri maan ja se, että nämä yhdistykset lopullisesti hyväksyivät varman ja hyvin harkitun valtiollisen ohjelman — »kansan kartan» eli vapauskirjan — selvästi osoittivat työläisissä ja heidän johtajissaan lujaa päätäväisyyttä ja järjestämiskykyä. Tässä suuressa yhteiskunnallisten voimien myllerryksessä tulivat pinnalle sekä kansanvallan parhaat että sen huonoimmat ainekset, samalla kuin kunnianhimoisia henkilöitä kaikista luokista nousi tämän hyökyaallon harjalla epäilyttävään kuuluisuuteen.

Kun tämän lisäksi otetaan huomioon vallankumouksellinen kiihko, ennenkuulumaton puute ja hätämaassa, seitsemän vuotta kestänyt taloudellinen ahdinkotila, jota vielä pahensivat viljatullit — kaikkialle leviävä kurjuus, jonka Viljatullien vastustamisiiton (Anti-Corn-Law League) tarmokas toiminta ja vanhoillisen tory-puolueen uutta köyhäinhoitolakia vas-

taan harjoittama yllytys tekivät yhä selvemmäksi työväestön tajunnassa — niin silloin saamme jonkinlaisen käsityksen siitä »suurenmoisesta, levottomuutta herättävästä, uhkaavasta ja vääjäämättömästä todellisuudesta», jota Carlyle nimitti kansanvallaksi. Mutta kaikki tämä on aineeni rajojen ulkopuolella. Ne tapahtumat, jotka ovat ahdettuina tämän kymmenvuotiskauden puitteisiin, ansaitsevat joutua jonkun suuren ja nerokkaan historioitsijan käsiteltäviksi. Tarkoitukseni ei ole tyydyttää lukijaa muutamilla suurilla laatusanoilla: haluan ainoastaan osoittaa, että hän menettäisi paljon, jos muodostaisi käsityksensä kansanvaltaisen joukkotoiminnan historiasta yksinomaan osuustoimintaliikettä tutkimalla.

Sillä koko tämän ajanjakson aikana esiintyy todellista työväenluokan osuustoimintaa vain hyvin vähäpätöisessä määrässä. William Lovett, James Watson, Henry Hetherington ja muut työläisten johtomiehet, jotka olivat toimineet ammattiyhdistyskauppojen ja työnvaihtopankkien sihteereinä ja liikkeenhoitajina, puuhailivat nyt ahkerasti »kansan vapauskirjan» laadinnassa ja voimakkaan valtiollisen agitatsionin harjoittamisessa maan kaikilla kulmilla. Owen ja pieni ryhmä hänen keskiluokkaan kuuluvia kannattajiaan taas pitivät kongresseja ja perustelivat aikakauslehtien muodossa »Uutta Aikaa» (New Age), »Uusia Siveellisyyden maailmoja» (New Moral Worlds) sekä muodostivat »Järkeisuskonnon kannattajain yleismaailmallisen yhdyskunnan» (Universal Community of Rational Religionists), jossa he esittivät jonkinverran kum-

mallisia mielipiteitä avioliitosta ja saarnasivat vaarantonta sekularismia Bradlaughn malliin, mutta ilman Bradlaughn kansanvaltaista voimaa*). Samalla he alkoivat, niin kertoo Holyoake, yhä enemmän kallistua siihen käsitykseen, että sellaiset vähäpätöiset asiat kuin osuuskaupat eivät voisi aikaansaada mitään pysyvää muutosta yhteiskunnassa!

Mutta tämän kymmenvuotiskauden loppupuolella viittasivat kaikki seikat siihen, että työväenluokan yhteenliittymispyrkimys oli uudelleen kohdistuva kaupan ja tuotannon alalla tapahtuvaan yhteistoimintaan — osuustoimintaan. Harhakuvitelmat olivat hävinneet ja esteet oli raivattu pois tieltä. Ammattiyhdistykset kaksiteräisine aseineen — lakkoineen — eivät olleet tämän taloudellisen lamakauden aikana kyenneet saamaan aikaan mitään huomattavampaa palkanylenystä työläisille. Useissa tapauksissa lakot ja työnsulut olivat päättyneet siten, että työläisten oli taivuttava häpeälliseen antautumiseen ja suostuttava hyväksymään työnantajain tarjoamat alemmat palkkaehdot. Kaupan ja teollisuuden nopeasti laajetessa oli viljattuleja vastaan kohdistettu agitatsioni lähenemässä lop-

*) Charles Bradlaugh, englantilainen vapaa-ajattelija ja radikaalinen poliitikko, kuoli v. 1891. Tultuaan valituksi parlamenttiin hän kieltäytyi vannomasta uskollisuudenvallaa, koska siinä vedottiin Jumalaan. Tästä oli seurauksena pitkälinen taistelu, joka päättyi siihen, että vanhan valankaavan rinnalla otettiin käyttöön uusi, siveellisesti velvoittava kunniavakuutus. Elämänsä lopulla Bradlaugh tuli vanhojen vastustajien, vanhoillisten, suosioon, kun hän asettui vastustamaan sosialidemokratiaa ja sen vaatimaa työajan säännöstemistä laissa. — Suomentajan muist.

puaan. Bright, Cobden ja Villiers olivat saaneet työläiset samoin kuin myös Sir Robert Peelin*) vakuute-
tuiksi siitä, »että palkat eivät välttämättä laske, silloin
kuin ruokatarpeiden hinnat laskevat, ja että ne pääpe-
rusteet, joilla suojelustullipolitiikkaa on puolustettu, ei-
vät ole paikkansapitäviä». Lakeja lasten ja naisten työn
säännöstelemisestä kaivoksissa ja tehtaissa oli hy-
väksytty parlamentin kummassakin huoneessa van-
hoillisen tory-hallituksen aloitteesta vuosina 1843—44.
Uuden köyhäinhuoltolain terveellinen vaikutus, verrat-
tuna vanhan järjestelmän aikana vallinneisiin olosuh-
teisiin ja ihmisarvoa alentavaan köyhäläisyyteen, alkoi
asioita ennakkoluulottomasti katseleville työläisille käy-
dä yhä ilmeisemmäksi. Sillävälän oli chartistiliikkeen
johto luisunut rehellisten ja kykenevien työläisten kä-
sistä irlantilaisen valtiollisen vehkeilijän Fergus
O'Connorin käsiin. Hän saarnasi väkivallan oppia us-
kaltamatta panna sitä käytäntöön ja sai kannattajansa
yllytetyiksi meteleihin ja salaliittoihin, joista he yksin
saivat kärsiä. Chartismi jäi vielä eloon muutamiksi vuo-
siksi, raahaten liepeissään roskajoukon, mutta ei kan-
sanvaltaa. Sen saippuakupla puhkesi viimein vuonna
1848 Kenningtonin kunnanniityllä pidettyyn mitättö-
män pieneksi kutistuneeseen mielenosoitukseen ja jätti-
läisanomukseen, jonka alle väitettiin saadun 4 miljoonaa
nimeä, ja samalla sai kuoliniskun myöskin sen mie-
hen maine, jota aikoinaan oli pidetty tuon liikkeen joh-

*) Englannin silloinen pääministeri, kuului alussa vanhoilliseen (tory-) puolueeseen, mutta muodosti myöhemmin oman ryhmänsä, joka yhä enemmän kallistui vapaamielisiin. — Suomentajan muist.

tajana. Englantilaiset työläiset tulivat uudemman ker-
ran huomaamaan, että sittenkin oli edullisempaa avoi-
mesti harjoittaa kauppaliikettä, josta joukot saivat
hyödyn — pienillä viikoittaisilla maksuilla pyrkiä työ-
väestön yleiseen vapauttamiseen — kuin salaa valmis-
taa Sheffieldissä miekkoja tai Birminghamissa pyssyjä
epäonnistuneita kansannousuja ja voimatonta kapinaa
varten. On kuitenkin huomiota ansaitseva ja merkit-
tävä seikka, että viisi »kansan vapauskirjassa» olleesta
kuudesta vaatimuksesta — nimittäin yleinen ääni-
oikeus kaikille täysi-ikäisille, miespuolisille kansalai-
sille, salaisen lippuäänestyksen käytäntöön ottaminen,
yhtäläiset vaalipiirit, palkanmaksu parlamentin jäse-
nille sekä määrätyn omaisuuden omistamisen poistami-
nen vaalikelpoisuuden ehtona parlamentin alahuonee-
seen — nämä »tietämättömän kansanvillitsijain julkeat
vaatimukset» — jotka olivat syvälle syöpyneet työläis-
ten sydämiin ja mieliin, ovat nyt joko toteutuneet tai
ovat toteutumassa, pääasiallisesti sen sitkeän, hellittä-
mättömän poliittisen painostuksen vaikutuksesta, jota
yksityiset työläis-osuustoimintamiehet ja muut todelli-
sen kansanvallan puoltajien järjestyneet ryhmät ovat
harjoittaneet.

Itse asiassa innoittaa kaikkia, niin radikaalisia ryh-
miä kuin ammattiyhdistyksiäkin tai osuuskauppaa tai
osuustukkukauppaa sama kansanvaltaisen yhteistoimin-
nan henki: kaikkia niitä kannustaa eteenpäin sama tie-
toinen tai tiedoton halu saada maan valtiollisessa ja
teollisessa elämässä aikaan edustuksellinen itsehallinto.

KOLMAS LUKU.

OSUUSKAUPPA.

En aio ryhtyä tässä uudelleen yksityiskohdissaan kertomaan Rochdalen tienraivaajain hyvin tunnettua historiaa. Nämä kaksikymmentäkahdeksan Lancashiren työläistä ymppäsivät menestyksellä eräitä osia Robert Owenin osuustoimintaihanteesta kansanvallan puun elinvoimaiseen runkoon, ja siitä on versonut nykyaikainen osuustoimintaliike miljoonaan nousevine jäsenineen, 36 miljoonan punnan vuotuisine liikevaihtoineen, 3 miljoonan punnan vuotuisine »voittoineep» ja lähes 12 miljoonan punnan suuruisine pääomineen*). Päinvastoin kuin aikaisemmissa ja myöhemmissä osuustoiminnallisen yhteenliittymisen muodoissa, piili rochdalelaisessa järjestemuodossa elinvoimainen itiö. Sillä tämä järjestelmä on lujasti juurtunut koko työläisluokan aineellisiin tarpeisiin ja yhteiskunnallisiin pyrintöihin eräillä Englannin ja Skotlannin seuduilla. Vieläpä se on levinnyt ja on paraikaa leviämässä yhä

*) Vuoden 1923 lopussa Ison-Britannian osuuskauppojen jäsenmäärä oli yli 4 ¹/₂ miljoonaa; saman vuoden liikevaihto oli yli 165 milj. puntaa, nettoylijäämä 12,0 milj. puntaa ja osuuspääoma yli 75 milj. puntaa. — Suomentajan muist.

laajemmalle alueelle, ulottaen oksiaan ja työntäen yhä uusia vesoja taistelunhaluisella itsepintaisuudella, vastaten pienimpäänkin rohkaisuun ja tunnustukseen, jota se ei suinkaan ole liian herkästi saanut osakseen. Ja huolimatta alati uudistuvista, liian karuun maaperään istutettujen yksityisten osuuskuntien epäonnistumisista tällä kansanvaltaisen yhteenliittymisen muodolla on ainutlaatuinen ennätys — se osoittaa yhtämittaista jäsenmäärän, liikevaihdon ja pääomien kasvua.

Tähän ei kertomus kuitenkaan pääty. Tämän hitaan, mutta yhtämittaisen kasvun ohella huomaamme myöskin sisäisen organisatsioonin nopeasti kehittyvän. Huomaamme n. 1,300 osuuskunnan poliittisen ja taloudellisen vallan ja niiden miljoonien jäsenten keskittyvän valtiolliseen ja valistustyötä harjoittavaan liittoon — Osuustoimintaliittoon (Co-operative Union) — sekä kahteen, keskenään läheisessä toimintayhteydessä olevaan kauppa- ja teollisuusyhtymään: Englannin ja Skotlannin osuustukkukauppoihin. Meidän on niin ollen huolellisesti tarkasteltava ja tutkittava sen osuuskunnan rakennetta ja kokoonpanoa, josta koko uudenaikainen osuustoimintaliike juontaa alkunsa, voidaksemme löytää tämän »Rochdalen järjestelmän» saavuttaman menestyksen salaisuuden.

Oivallisessa kirjassaan »Rochdalen oikeamielisten tienraivaajain historia»*) Holyoake on antanut vilkkaan ja yksityiskohtaisen kuvauksen Sammakkokujan

*) Ilmestynyt suomeksi v. 1906 tuomari Väinö Tannerin kääntämänä nimellä »Rochdalen kunnan esitaistelijain historia». — Suomentajan muist.

(Toad Street'in) varrella avatun myymälän synnystä ja perustamisesta: eloisan kuvan siitä, mitä tapahtui pimeänä joulukuun iltana vuonna 1844 »vanhojen kankurien kaupan» avajaistilaisuudessa. Rochdalen katu-
poikien tirskuessa ja heitellessä kompasanojaan, uteliaiden kauppiaitten pilkallisesti hymyillessä ja ohikulkevien kaupunkilaisten välinpitämättömästi jotakin asian johdosta huomautellessa takakadun maakerrokseen sijoitetun varastohuoneen ikkunaluukut varovasti avattiin ja ikkunalle asetettuina nähtiin mitättömän pieniä erinä jauhoja, voita, sokeria ja kaurasuurimoita. Me saamme tietää, että myymälää pidettiin alussa avoimena ainoastaan lauantai- ja maanantai-iltaisain, yhden jäsenen toimiessa myyjänä, toisen kirjanpitäjänä, kolmannen saadessa kunnian kantaa juhallista kassanhoitajan arvonimeä, silloin kuin liikevaihto oli noin kaksi puntaa viikossa, neljännen taas taloudenhoitajana valyoessa 28 puntaan nousevaa pääomarahastoa. Jäljelläolevat 24 jäsentä toimivat kaikki yhdessä hallituksenjäsenten, osuudenomistajien, aatteenlevitystyön tekijäin ja lopuksi vain pelkkien asiakkaiden tehtävissä.

Holyoake, joka niihin aikoihin toimi sosialistisena luennoitsijana, pitää Rochdalen osuuskaupan perustamisen alkusyyinä flanellinkutojain epäonnistunutta lakkoa sekä eräiden Robert Owenin sosialististen kannattajien innostavia kehoituksia. Nämä näet esittivät alkuloisuuteen vaipuneille ammattiyhdistysmiehille, että heidän tulisi taistelussaan yhteiskunnallisen vapauden saavuttamiseksi turvautua osuustoiminnallisiin yrityksiin enemmän kuin ammattiyhdistysten käyttämään

painostukseen. Toisaalta taas Ambrose Tomlinson, rochdalelainen, joka innokkaasti otti osaa senaikaiseen chartistiliikkeeseen, vakuuttaa, että Rochdalen tienraivaajat olivat chartistiklubin jäseniä. Ihastuttuaan osuustoimintaan he joutuivat jäsentoveriensä epäusioon senvuoksi, että mieluummin kuluttivat aikaansa ruokatavarakaupassa askarteluun kuin väsyttävään keskusteluun »kansan kartasta».

Meillä on kuitenkin suoranaisia todistuksia siitä, millä kannalla jotkut näistä kuuluisista tienraivaajista olivat valtiollisissa ja yhteiskunnallisissa kysymyksissä. William Cooper, etevimpiä ja huomatuimpia Rochdalen osuustoimintamiehiä, kertoo meille, antaessaan Holyoakelle (1865) kirjoittamassaan kirjeessä kuvauksen niistä 16 jäsenestä, jotka noista alkuperäisistä 28:sta silloin vielä olivat elossa, että kuusi näistä oli chartisteja, kuusi owenilaista sosialistia, kaksi nimitti itseään yhteiskunnallisten uudistusten harrastajaksi, kun taas jäljelläolevalla kahdella ilmeisesti ei ollut minikäänlaista varmaa mielipidettä yhteiskunnallisista tai valtiollisista kysymyksistä. William Cooper ja Charles Howarth, nuo kaksi liikkeen johtajaa, toinen nykyaikaisen osuustoimintaliikkeen tietäjä ja toinen sen perussääntöjen laatija, olivat kumpikin owenilaisia sosialisteja. Viimemainittu oli kymmenen tunnin työpäivälain hyväksi harjoitetun agitatsioonin tarmokas kannattaja, jonka Rochdalen työläiset olivat valtuuttaneet seuraamaan kymmenen tunnin työpäivälakiehdotuksen kehitystä ja neuvottelemaan parlamentin jäsenten kanssa Lontoossa. Voimme niin ollen tehdä

tästä sen johtopäätöksen, että vaikka rochdalelainen osuustoiminta olikin ammattiyhdistys-, chartisti- ja sosialistiliikkeiden yhteinen tulos, niin sen käyte oli puhtaasti owenilaista, vaikuttaen mieliin, jotka varhemmissa ja yksinkertaisemmissa kansanvaltaisen yhteenliittymisen muodoissa olivat jo harjaantuneet kansanvaltaisen teollisuuden vaikeihin tehtäviin.

On hyvä ottaa huomioon, että Rochdalen osuustoimintamiesten alkuperäiset tarkoitukset olivat samat kuin niiden Robert Owenin ensimmäisten oppilaiden, jotka perustivat ammattiyhdistyskauppoja ja työnvaihtopankkeja. Tässä näemme taaskin sellaisen aineellisesti tuottoisan yrityksen kuin kauppaliikkeen valinnassa ilmenevän käytännöllisen liikeälyn aito englantilaiseen tapaan yhdistyneenä ylevään moraaliseen ihanteeseen lopullisena päämääränään. Vuoden 1844 tienraivaajat ilmaisivat välittömän ja lopullisen päämääränsä samaan tapaan kuin Brigtonin osuustoimintamiehet vuonna 1828:

Myymälän perustaminen ruokatavarain, vaatteiden y.m. myyntiä varten.

Sopivien talojen rakentaminen, ostaminen tai hankkiminen niiden jäsenten asuttaviksi, jotka haluavat auttaa toisiaan taloudellisten ja yhteiskunnallisten olojensa parantamisessa.

Sellaisten tuotteiden valmistaminen, joita osuuskunta päättää ryhtyä tuottamaan hankkiakseen työtä sellaisille jäsenilleen, jotka sattuvat olemaan työttöminä tai jotka kärsivät heille sattuneiden jatkuvien palkanalennusten vuoksi.

Maatilan tai maatilojen ostaminen tai vuokraaminen työttömien tai huonosti palkattujen jäsenten viljeltäviksi.

Ja edelleen: niin pian kuin mahdollista tämä osuuskunta ryhtyy järjestämään tuotantoa, jakelua, opetus- ja valistusoloja sekä hallin-

toa; eli toisin sanoen panemaan alulle yhteisiin etuihin perustuvan osuustoiminnallisen sointulan tai auttamaan toisia osuuskuntia sellaisten sointulain perustamisessa.

Mitä heidän liiketapoihinsa tulee, niin »oikeamieliset tienraivaajat» panivat tiukasti käytäntöön käteismaksun sekä osuuskunnan ostamiin että myymiin tavaroihin nähden ja pitivät kiinni siitä, että ostajille välitetyn tavaran tuli ehdottomasti olla hyvää ja väärentämätöntä. Tässä suhteessa he vaistomaisesti seurasivat varhempien mylly- ja leipomo-osuuskuntien esimerkkiä, jota sittemmin, kilpailun käytyä ankaraksi, yksityiskauppiat ja keskiluokan jäsenten muodostamat osakeyhtiölain alaisina toimivat osuuskunnat, sellaiset kuin Englannin siviilivirkamiesten sekä armeijan ja laivaston palveluksessa olevain osuuskaupat, ovat noudattaneet. Mutta kyseenalaista on, olisivatko Rochdalen osuustoimintamiehet kyenneet säilyttämään nämä tasapuoliset liikeperiaatteet, jotka myöhemmin siirtyivät myös joillekin yksityisen kaupanteon aloille, jollei Charles Howarthin olisi onnistunut saattaa käytäntöön ylijäämän jakamista ostoksien perustuksella. Tästä oli seurauksena, että asiakkaat, s.o. koko kunnan asujaimisto, saivat käsiinsä kaupan hallinnon. Tällä järjestelmällä on monia suoranaisia ja välillisiä etuja; mutta ennen kaikkea siitä on ollut muuan merkittävä seuraus, jota mahdollisesti ei osattu aavistaaakaan: se asetti osuustoimintaliikkeen puhtaan kansanvallan lujalle perustalle.

Jotkut lukijat voinevat tähän huomauttaa, että jos Rochdalen tienraivaajat olisivat olleet Robert Owenin

vilpittömiä kannattajia, niin he olisivat myyneet tavaransa omaan kustannustensa hintaan, siihen lisättyä liikkeenhoitokustannukset — siten toteuttaen Owenin ihanteen, että liikevoitto on poistettava. Tällainen hinnoittelumenettely on kuitenkin vähittäiskauppaliikkeessä mahdoton. Vähittäiskaupalle on ominaista, että suurissa erissä tukkukauppahintaan ostetut tavarat myydään pienin erin. Jos näitä pieniä eriä mielittää myydä omaan kustannusten hintaan, täytyy käyttää murto-osia, jotka eivät ole nykyään käytännössä olevassa rahajärjestelmässä edustettuina. Valaiskaamme tätä kysymystä yksinkertaisella esimerkillä. Otaksukaamme, että osuuskaupan hoitaja ostaa tukku-liikkeestä teetä 1 shillingin $10\frac{1}{4}$ pennyn hinnasta nauhalta, mistä hinnasta hänen silloin olisi myytävä 3 unssia?*) Puoli tai vain neljäsosakin pennyä lisättyinä muutaman teunssin hintaan tai siitä vähennettynä merkitsee huomattavaa liikevoittoa tai tuntuvaan tapiota suuren osuuskaupan teenmyynneissä. Eikä tukutain ostetusta tavaramäärästä voida aina edeltäpäin sanoa, kuinka monta vähittäiserää siitä voidaan saada. Kuinka voitaisiin esim. tarkalleen arvioida, mitä tulee maksamaan neljännesnaulan painoinen lihapala, jota ei vielä ole leikattu liikkiön kyljestä? Ja jos tukkukauppahintaan lisäämme liikkeenhoitokustannukset ja jos edelleen otamme huomioon kaikki sellaiset suurta tarkkuutta ja asiantuntemusta vaativat tehtävät kuin laskelmat siitä, kuinka suuri vararahasto on tarpeen liik-

*) 1 unssi = $\frac{1}{16}$ naulaa eli suunnilleen 30 gr. — Suomentajan muist.

keen laajentamiseksi, maapohjan, rakennusten ja tavaravaraston arvonalennusten korvaamiseksi, tavaroiden pilaantumisesta aiheutuvien vahinkojen ja vakuutusmaksujen peittämiseksi, niin on ilmeisesti mahdollonta järjestää niin, ettei neljännesvuosittain tapahtuva inventoiminen osoittaisi voittoa eikä tappiota. Osittain kartuttaakseen siten pääomaansa, osittain välttääkseen suututtamasta yksityiskauppiaita, Rochdalen tienraivaajat hyväksyivät kohtuullisena hintaperusteena käytäntöön otettaviksi kaupungissa vallitsevat hinnat, pitäen tiukasti kiinni ainoastaan siitä, että myydyn tavaran tuli olla hyvää ja väärentämätöntä. Myyntihinnan ja omaan kustannusten hinnan erotuksen aiheuttama ylijäämä ei sentähden ollut vältettävissä, ja kysymys koski vain sen jakamista.

Jostakin liikkeestä saatu ylijäämä voidaan jakaa kolmelle eri henkilölle tai henkilöryhmälle: 1) pääomanomistajalle, 2) työläisille (joko he sitten ovat henkisen tai ruumiillisen työn tekijöitä) ja 3) asiakkaille, s.o. kaikille yhtymän jäsenille. Niinpä Rochdalen tienraivaajillakin oli kolme tietä valittavanaan. Ensiksikin, he olisivat voineet palauttaa kaiken kertyneen ylijäämän osinkona alkuperäiselle 28 punnan pääomalle, menettelytapa, jota sittemmin ovat käyttäneet keskiluokan jäsenten perustamat yhteisostoliikkeet. Toiseksi, he olisivat voineet jakaa ylijäämän kunkin jäsenen osuuskunnalle suorittaman työn mukaan. Tämä menettelytapa olisi näinä Sammakkokujan kaupan varhaisina elinpäivinä ollut ehdottomasti tasapuolinen, sillä kaikilta jäseniltä vaadittiin, että heidän

tuli tarpeen vaatiessa toimia kunkin vuoronsa perään myyjinä, tavarain ostajina osuuskaupan varastoon ja muissa tehtävissä. Kolmanneksi, he saattoivat ottaa käytäntöön uuden periaatteen, nimittäin sen, että ylijäämä oli jaettava kunkin jäsenen ostoksien mukaan.

Ottakaamme nyt tarkasteltavaksemme, miten kukin näistä kolmesta menettelytavasta tulisi vaikuttamaan kaupan hallintoon tai rakenteeseen.

Ensiksi mainitun järjestelmän vallitessa hinnat asetettaisiin lopuksi siten, että ne tuottaisivat osuudenomistajalle mahdollisimman suuren voiton. Osuudenomistajille tulisi, aivan samoin kuin yksityiskauppiaille, tarkoituksenmukaisuuskysymykseksi, alentaako hintoja liikevaihdon lisäämiseksi vai kohottaako hintoja, jotta siten liikevoitto kutakin myytyä tavaraa kohden tulisi suuremmaksi. Tai kenties voitaisiin käyttää kolmatta menettelytapaa — menettelytapaa, jota yksityiskauppiat tavallisesti noudattavat — tärkeimpiä, »johtavia» tavaralajeja voitaisiin myydä omien kustannusten hintaa huokeammasta, ja täten syntynyt tappio korvattaisiin myymällä muita tavaralajeja korkeammasta hinnasta tai huonontamalla niiden laatua. Tai voitaisiin antaa Pelastusarmeijan pitää huolta kaupan hoidosta, ja hinnat laskettaisiin alle sen, mitä tavarat tulevat liikkeelle itselleen maksamaan, jotta siten autettaisiin yhteiskunnan hylkiöitä.

Pääasia ei kuitenkaan ole, tulisiko tällaisen kapitalistisen kaupan ottaa käytäntöön tämä tai tuo menettelytapa. Pääasia on, että sen noudattaman menettelytavan määräisivät pienen rajoitetun osuudenomista-

jien ryhmän edut tai päähänpistot tai ihmisystävälliset vaikuttimet ja että osuudenomistajat hoitaisivat kaup-paa omien etujensa tai omien aatteittensa mukaan. Mutta päähänpistoilla ja ihmisystävällisillä vaikutti-milla on harvoin kykyä jäädä eloon kilpailevan kau-pankäynnin armottomassa maailmassa. Senvuoksi me oletamme, että pyrkimys mahdollisimman suureen voittoon tulisi tavallisesti olemaan vallitsevana vai-kuttimena pienessä rajoitetussa osuudenomistajain ryhmässä.

Toiseksi on ajateltavissa (vaikka kokeiluun ei ole vielä missään ryhdytty), että joukko liikeapulaisia tai muita kauppamiehiä perustaisi oman liikkeen, jakaen liikevoiton, ei alussa sijoitetun tai vähitellen kertyneen pääoman, vaan suoritettun työn perustuksella. Jos näi-den työläisten yritys menestyisi, tulisi heistä välttä-mättömästi kapitalisteja. Saadaksemme esimerkin ha-vainnolliseksi otaksumme nyt kuitenkin, että nämä oletetut henkilöt päättäväisesti kieltäytyisivät käyt-tämästä pääomiaan palkataksaan ulkopuolisia tekemään työtä heidän sijastaan. Ja voimmehan kuvitella mie-lessämme, että nämä ihailua ansaitsevat miehet, saa-nessaan suuria tuloja ylijäämästä, olisivat valmiit ja-kamaan voiton jokaisen vastatulleen puotipojan kanssa, jonka he sattuisivat palvelukseensa ottamaan.

Tässä kokonaan oletetussa tapauksessa me saattai-simme ihailia näiden miesten sitkeätä työteliäisyyttä, me saattaisimme ylistää heidän jalomielisyyttään otta-essaan liikkeen täysivaltaiseksi osuudenomistajaksi vii-meksi tulleen ajomiehen tai myyntiapulaisen. Mutta

tämä todella ihanteellinen liike olisi vielä silloinkin rajoitetun yksilöjoukon voitonhankintakone. Rakenteensa puolesta se olisi yhtä kaukana puhtaasta kansanvaltasta kuin yksityisen omistama kauppaliike tai kuin jonkin osakasryhmän hallitsema osakeyhtiö. Tässä näet lukumäärältään rajoitettu joukko yksilöitä saisi voittoa hankkimalla suurelle kuluttajain joukolle tarvikkeita ja kontrolloimalla heidän rahankulutustaan; kilpailu toisten kauppiaitten kanssa olisi ainoa, mikä tällöin heidän toimintaansa rajoittaisi.

Oli niin ollen jäljellä vain kolmas menettelytapa Sammakokujan kaupan tuottaman ylijäämän jakamiseksi — se oli jaettava ostajille heidän tekemiensä ostosten suuruuden mukaan. Tämä oli itse asiassa epäsuora tie Owenin ihanteen toteuttamiseen, voiton poistamiseen (tavaran) hinnasta, sillä asiakkaan yli tavaran kustannushinnan suorittama liikamaksu suoritettiin hänelle takaisin ylijäämän palautuksen muodossa.

Tämän näennäisesti yksinkertaisen, mutta silti itsessään täydellisen kansanvaltaisen talousjärjestelmän siemenen sisältävän menettelytavan alkuperä on hämärään verhoutunut. Epäilemättä juuri sosialisti Charles Howarth sen ensiksi esitti Rochdalen tienraivaajille. Mutta yhtä selvää ei ole, keksikö hän sen itse vai oliko hän saanut ajatuksen skotlantilaiselta Owenin oppilaalta, Alexander Campbellilta. Jotkut kaupat Skotlannissa ja eräs ammattiyhdistyksen omistama kauppa Melthamissa Yorkshiren kreivikunnassa jakoivat ensimmäisen osuustoimintaliikkeen varhempina vuosina ylijäämän jäsenilleen heidän ostostensa pe-

rustuksella, vaikkakin, omituista kyllä, tämä seikka ei tullut tunnetuksi, ennenkuin Rochdalen kaupan taloudellinen menestyminen oli tehnyt »tinalapun» *) kuu-
luisaksi.

Osuuskuntia koskevan lainsäädännön puutteellisuus vuonna 1844 on kenties vaistomaisesti antanut syyk-
sen tällaisen ylijäämän jakamisenmenetelmän käytän-
töön ottamiseen. Kun ei ollut olemassa hyvää osake-
yhtiölakia, rekisteröivät Rochdalen tienraivaajat osuus-
kuntansa vuoden 1836 apukassoja (Friendly Society)
säännöstelevän lain säästötarkoituksessa tehtyjä sijo-
ituksia koskevan kohdan nojalla. Tämän rekisteröimi-
sen kautta he saavuttivat määrättyjä etuisuuksia —
he saattoivat sijoittaa pääomansa hallituksen arvopape-
reihin; he olivat vapaat leimaverosta; ja osuuskunta
oli edes jossakin määrin turvattu virkailijain, halli-
tuksen jäsenten ja velkojien räikeimmiltä väärinkäy-
töksiltä. Mutta tällaisena apukassana he saattoivat
olla liikesuhteissa ainoastaan omien jäseniensä kanssa.
Ja vaikka Rochdalen tienraivaajat eivät panneetkaan
liian suurta huomiota tämän lain kohdan noudattami-
seen, niin heidän etujensa mukaista selvästi oli lisätä
nopeasti jäsenten lukumäärää ja keksiä keinoja, millä

*) Jokainen rochdalelaisen osuuskaupan ostaja saa jonkinlaisen vastalipun, tavallisesti läkipellistä tehdyn merkin, johon hänen ostoksiensa määrä on merkittyinä. Aina neljännesvuoden kuluttua nämä merkit jätetään kauppaan ja neljännesvuoden ylijäämä jaetaan »voitto-osingon» (dividend) nimellä siten, että niin ja niin paljon jaetaan jokaista ostoksiin käytettyä puntaa kohden. Tämä voitto-osinko vaihtelee tavallisesti 1 shillingistä 3 shillinkiin puntaa kohden (5—15 %).

uudet jäsenet saataisiin huolehtimaan kaupan menestyksestä.

He tarvitsivat myöskin varsin kipeästi pääomaa. Siksipä heidän alkuperäiset vuonna 1845 rekisteröidyt sääntönsä sisälsivätkin tuon kuuluisan lisäpykälän: sen jälkeen kuin osuuspääoman korko ja liikkeenhoitokustannukset on maksetut, on jäljelle jäänyt voitto neljännesvuosittain jaettava jäsenten kesken kunkin kaupasta tekemien ostosten suuruuden mukaan. Pian sen jälkeen lisättiin sääntöihin pykälä, joka määrää kullekin jäsenelle tulevan voitto-osuuden pidettäväksi osuuskunnan hallussa siihen saakka, kunnes hän omistaa osuuskunnassa viisi yhden punnan suuruisia osuutta. Osuuspääoman korko määrättiin aluksi $3\frac{1}{2}$ prosentiksi, mutta kohotettiin myöhemmin (luultavasti pääoman takaisin ottamisen estämiseksi) 5 prosenttiin.

Tässä yhteydessä on kiintoisaa panna merkeille, että Rochdalen osuuskaupalla on tätä nykyä (1891) niin paljon liikaa pääomaa, että kultakin jäseneltä vaadittu alkusijoitus on alennettu yhteen puntaan ja että pääomalle maksettu korko on jälleen alennettu, tällä kertaa $4\frac{1}{4}$ prosenttiin, ja tämäkin suoritetaan jäsenelle vain sillä ehdolla, että hän on ostanut osuuskaupasta tavaraa vähintään 4 punnan edestä.

Vaikka »Industrial and Provident Act» niminen laki vuodelta 1852 poistikin voimassa olleen lain säädöksen, että kauppa sai myydä ainoastaan omille jäsenilleen, niin tämä erikoinen ylijäämän jakamisenettely ostoksien perustuksella takasi jäsenoikeudet kaikille osuuskaupan asiakkaille. Rochdalen järjestelmän mu-

kaan kuka hyvänsä, mies tai nainen, voi päästä jäseneksi maksamalla yhden shillingin sisäänkirjoitusmaksuna. Muutamissa kaupoissa tämä yhden shillingin maksu jo oikeuttaa ostajan saamaan ostoksiaan vastaavan osuuden ylijäämästä ja vielä lisäksi antaa hänelle myöskin äänioikeuden liikkeenhoitoa koskevissa asioissa. Toisissa kaupoissa taas asiakkaan on ylijäämäosuutensa jätettävä liikkeeseen, kunnes hänelle kertyy siten yksi punta, jonka jälkeen hän vasta saa täydet jäsenoikeudet ja on oikeutettu ottamaan osaa hallituksen jäsenten vaaliin sekä osuuskunnan toimintaohjelman määrittelyyn. Mutta tämä punta säästyy hänelle automaattisesti; hänen ei kaiken kaikkiaan tarvitse panna omasta taskustaan ehempää kuin yksi shillinki. Ja vaikka osuuskunnan jäsenillä onkin laillinen oikeus kieltäytyä ottamasta uusia jäseniä osuuskuntaan, niin ei tätä järjestelmää noudattaessa ole olemassa minkäänlaista kiihoitinta jäsenten lukumäärän rajoittamiseen. Päinvastoin: jos liikkeenhoito vain on kunnollista, lisää jokainen uusi jäsen, kohottamalla osaltaan osuuskunnan liikevaihtoa, ylijäämäprosenttia. Sillä ilmeisesti ei kukaan voi saada voitto-osuutena enempää kuin sen, mitä ylijäämäprosentti hänen omille ostoksilleen tekee. Ja kun ottaa huomioon, että vaihdon kasvaessa liikekustannukset suhteellisesti vähenevät, että silloin työnsäästö käy mahdolliseksi, että paljoitain ostettaessa tavarat saadaan edullisemmilla ehdoilla, niin on selvää, että ylijäämäprosentti jokaista punnan tavaramäärää kohden aina kohoaa, sikäli kuin osuuskunnan jäsenmäärä kasvaa.

Niinpä huomaammekin jokaisen kunnollisesti hoide-
tun osuuskaupan toimitsijoissa ja hallituksen jäsenissä
kiihkeän halun saada joka ainoan paikkakunnan asuk-
kaan vedetyksi ylijäämään oikeutettujen ja äänival-
taisten jäsenten piiriin. Kukaan ei ole liian ylhäinen
eikä kukaan liian alhainen, kukaan ei liian rikas eikä
kukaan liian köyhä — olettaen aina, että hän ostaa ja
maksaa tavaransa käteisellä — päästäkseen tämän
kaikille ihmisille avoimen kansanvaltaisen yhteisön
jäseneksi. Tässä ei ole määrätty tai rajoitettu joukko
yksilöitä (kapitalisteja tai työläisiä), joka ottaa käsiin-
sä hallintovallan ja anastaa voiton itselleen, vaan alati
iisääntyvä joukko äänestäjiä — valitsijakunta, jonka
jäsenoikeudet saavutetaan helpommin kuin minkään
kunnan; kaikille avoin kansanvaltainen yhteisö, joka
valitsee edustajansa hoitamaan erästä järjestetyn yhi-
teiskuntaelämän puolta: hyödykkeiden valmistusta ja
jakelua yksilöiden kulutusta varten.

Ostoksien mukaan jaetun ylijäämän suuri saavutus
on niin ollen se, että se on luonut ainutlaatuisen
kansanvaltaisen perustan taloudelliselle järjestäytymi-
selle. On joitakuita, jotka kuvittelevat, että Rochda-
len kaupan kansanvaltainen rakenne oli peräisin apu-
kassojen perussäännöistä ja että se sisältyi vuosien
1852, 1862 ja 1876 »Industrial and Provident Act»
nimisiin lakeihin. Näin ei ole asian laita. Lontoon
postikonttorin virkailijain vuonna 1867 Rochdalen
osuuskuntaa jäljitellen perustama Civil Service Supply
Association (Valtion siviilivirkamiesten hankintayhdis-
tys) rekisteröitiin vuoden 1862 »Industrial and Prov-

dent Act» asetuksen alaisena. Perustajat olivat sitä mieltä, ja epäilemättä täydellä syyllä, että »tinalappu» ei sopinut heidän osuuskuntansa jäsenten tapoihin ja että näillä oli ennakkoluuloja sitä vastaan. Ylijäämä lisättiin aluksi pääomaan. Osuuskunnan toimintaohjelman oli nimenomaan myydä niin läheltä omien kustannusten hintaa kuin mahdollista. Mutta, kuten jo edellä olen osoittanut, voittoa tai tappiota ei tällaisessa tapauksessa voida välttää. Vuodesta 1882 lähtien ruvettiin pääomanvoitto jakamaan osuuspääoman mukaan aivan samoin kuin tavallisessa osakeyhtiössä.

Ja mikä on ollut tästä seurauksena? Tässä yhteisössä, jossa osakkeesta on todellisuudessa maksettu ainoastaan 10 shillinkiä, on osakkeen arvo nyt 125 puntaa ja viimeisten kymmenen vuoden aikana se on tuottanut (80 punnan nimellisarvolle) 12 prosenttia korkoa. Suljetun osakasjoukon yksinoikeus kaikkeen ylijäämään on pakosta johtanut harvainvaltaiseen hallintomuotoon. Vaikka liikkeellä on 40,000 asiakasta, hallitsee sitä ja sen toimintasuunnan määrää 5,000 osakkaan muodostama sisäinen rengas.

Työläisten osuuskaupassa taas ei osuus koskaan voi nousta nimellisarvoaan korkeammalle. Tässä on muuten, ohimennen sanottuna, huomattava esimerkki siitä, kuinka »hintavoitto» epäilyttävimmässä muodossaan tulee poistetuksi — suoranaishana tuloksena koko ostajakunnan osallistumisesta kaupan hallintoon. Mitä paremmin kauppa alkaa taloudellisesti menestyä, sitä alemmaksi pääomankorko automaattisesti laskee, ja useimmissa hyvin menestyneissä osuuskaupoissa se

on viimeisten kymmenen vuoden aikana laskenut 5 prosentista 4 prosenttiin. Liikkeen lisääntynyt arvo, olkoonpa se sitten johtunut paikkakunnan asukasluvun kasvamisesta, jäsenten ja toimitsijain erinomaisesta tarmokkuudesta ja rehellisyydestä tai osuuskuntien keskittymisen antamasta kasvaneesta voimasta kaupallisella ja tuotannollisella alalla — tämä nykyisiin jäseniin nähden joko ansaitsematon tai kenellekään kuulumaton arvonnousu jakautuu kaikkien yhteiskunnan jäsenten kesken, jotka vain vaivautuvat vaatimaan siitä osuutensa liittymällä osuuskunnan jäseniksi.

Olen tarkoituksellisesti näinkin paljon puhunut ostoksien suuruuden mukaan suoritettavan ylijäämän palautuksen todellisesta merkityksestä siitä nimenomaisesta syystä, että suuri yleisö, samoinkuin jotkut etevimmistä osuustoiminnan edustajistakin, ovat säännöllisesti jättäneet kiinnittämättä siihen asianmukaista huomiota. Sillä tavallisesti sivuutetaan »tinalapusta» puhuminen vain sillä, että sitä ylistetään jonkinlaiseksi automaattiseksi säästöpankiksi, jonkinlaiseksi patentin arvoiseksi pääoman kokoamislaitteeksi tai mainiokst sellaisten neljännesvuosimenojen maksamiskeinoksi, joihin tavallinen viikkopalkka ei riittäisi. Kaikki nämä Rochdalen järjestelmän edut ovat osaltaan suunnattomasti vaikuttaneet osuustoimintaliikkeen yhtämittaiseen ja tasaiseen kasvamiseen työtätekevien luokkien keskuudessa. Mutta nämä edut ovat vain pinnalla; ne vain kuuluttavat julki periaatetta, joka voimakkaasti, mutta äänettömästi edistää osuustoimintahengen leviämistä. Niillä on sama tarkoitus kuin osuus-

kaupan ikkunan aistikkaalla koristelemisella: asettaa näytteille vain todella hyvää tavaraa.

Rochdalen tienraivaajain terve kansanvaltainen vaisto ilmenee myöskin heidän äänioikeuden käyttämisestä koskevissa säännöstelyissään. »Mies ja ääni» eikä mitään valtakirjoja — siinä terve äänioikeusperiaate. Jäsenet, jotka eivät välitä osuuskunnan menestyksestä taikka eivät huolehdi sen asioista, menettävät äänioikeutensa kokouksista poisjäämisensä kautta. Henkilöt, eikä omaisuus, muodostavat Rochdalen järjestelmän perustuslaillisen pohjan. Naisille myönnetään täydet jäsenoikeudet, ja he voivat palvella osuuskuntaa edustajina, virkailijoina ja toimitsijoina. Neljäkymmentä vuotta ennen nykyisen, »naimisissa olevien naisten omaisuutta koskevan lain» voimaanastumista kieltäytyivät muutoin osuuskauppojen hoitajat, vähät välittäen siitä, vaikkapa joutuisivatkin vastamaan asiasta kreivikunnanoikeudessa, tunnustamasta miestä vaimon säästöjen omistajaksi.

Rochdalen oikeamielisten tienraivaajain sisäisestä elämästä liikkeen levottoman lapsuusajan ensi vuosina kertovat meille liikuttavasti osuuskunnan puutteellisella kirjakielellä laaditut, mutta pontevanasaiset pöytäkirjat. Noina taloudellisen lamaannuksen pelottavina vuosina, 1846—49, olivat auliisti huomioonotetut »hätätilat» ja nälkäänäkevien jäsenten pakolliset osuuden myynnit raskaana aineellisenä rasituksena nuorelle ja vastuksien kanssa kampailevalle osuuskunnalle, samalla kuin nuorelle kansanvallalle ominaiset sisäiset häiriöt, liikeasiain tuntemattomuus,

uskonnolliset ja valtiolliset erimielisyydet, toinen toisensa epäileminen ja panetteleminen, useammin kuin kerran uhkasivat hajoittaa osuuskunnan. Mutta tienraivaajien vääjäämätön rehellisyys ja heidän terve käytännöllinen järkensä auttoi osuuskuntaa selviytymään kaikista vaikeuksista. Koko jäsenistössä vallinnutta oikeudenmukaisuuden henkeä ja rehellisen menettelyn halua kuvaa erinomaisesti vuonna 1850 pidetyssä osuuskunnan kokouksessa yksimielisesti hyväksytty tyypillinen päätöslauselma: »Jokaisella jäsenellä tulee olla täysi vapaus lausua ajatuksensa kaikista asioista, jotka on hyvissä ajoin ja asianmukaisessa järjestyksessä esitetty kokouksissa käsiteltäviksi, ja kaikista asioista saa keskustella, jos ne kerran on oikeassa järjestyksessä käsiteltäviksi esitetty». Vähemmän viisasta oli se, että vuonna 1851 pidetyssä osuuskunnan kokouksessa hyväksyttiin päätöslauselma, jonka mukaan kaikilla osuuskunnan jäsenillä oli oikeus olla läsnä hallituksen kokouksissa — päätöslauselma, joka kehittymättömässä kansanvaltaisessa julkisuuspyrkimyksessään muistuttaa sitä kerran tehtyä ehdotusta, että ministeristön istuntojen pöytäkirjat julkaistaisiin päivälehdissä. On tarpeetonta sanoa, että lyhyen ajan kuluttua tämä päätös joko jäi unohduksiin tai kumottiin.

Näissä Rochdalen osuuskaupan hapuilevaa kehitystä kuvaavissa asiakirjoissa olisi tosiaankin mielenkiinnon aihetta loppumattomiin, mutta käytettävissäni oleva rajoitettu tila ei salli minun kajota enää muuta kuin yhteen kysymykseen: tarkoitan osuuskun-

nan ja sen palveluksessa olevain keskinäisissä suhteissa vähitellen tapahtunutta muutosta tai kehitystä. Silloin kuin kauppa avattiin, kaikki palvelus oli vapaaehtoista ja maksutonta. Osuuskunnan johtavat jäsenet tai sen perustajat tekivät nämä palvelukset omaksi sisäiseksi tyydytyksekseen. Mutta me näemme, kuinka yritetään sakon uhalla pakottaa kaikki jäsenet suorittamaan osansa tehtävistä, panna toimeen kaikkien jäsenten työvelvollisuus katsomatta siihen, olivatko he taitavia tai taitamattomia kauppamiehen ammateissa — lapsenkengissä kulkevan kansanvallan viattoman yksinkertainen aate. Mutta pian sen jälkeen, osuuskunnan merkityksen ja vaikutusvallan kasvaessa, ruvettiin maksamaan pientä korvausta kulutetusta ajasta sekä niistä rahaeristä, mitä kukin joutui osuuskunnan asioilla liikkeessään todella panemaan omasta taskustaan. Erästä hallituksen kokouksen pöytäkirjasta vuodelta 1851 huomaamme ensi kerran esiintyvän kurinpidollisenkin kysymyksen: »Kukaan muu kuin johtaja tai hallitus ei saa asettaa ketään henkilöä mihinkään työhön tai tehtävään kaupassa tai osuuskunnan puolesta, älköönkään kenellekään muulle kuin tällä tavalla säännöllisessä järjestyksessä palvelukseen otetulle maksettako palkkaa tai palkkiota». Ja seuraavassa neljännesvuosikokouksessa valittiin James Smithies, yksi ensimmäisiä tienraivaajia osuuskunnan ensimmäiseksi palkatuksi virkailijaksi, nimittäin toimimaan osuuskunnan sihteerinä*) 15 punnan vuotui-

*) Engl. osuuskaupoissa vastaa n.s. sihteerin tavallisesti meikäläisen osuuskaupan toimitusjohtajaa. — Suomentajan muist.

sesta palkasta. Hänen alaiseensa palveluskuntaan kuului kaupanhoitaja ja kaksi kauppa-apulaista, joista edellisen palkka oli 18 shillinkiä ja jälkimäisten 16 ja 15 shillinkiä viikolta. Tässä kokouksessa hyväksyttiin se erittäin tärkeä päätöslauselma, »että kukaan palkattu virkailija ei saa kuulua hallitukseen ja että hallituksen jäsen ei saa olla liikkeen palkattuna virkailijana».

Tätä palkkaa nauttivaa virkailijaa tai liikkeen palveluksessa olevaa henkilöä velvoittavaa määräystä, että hän ei saa asettua ehdokkaaksi hallituksen jäsenten vaalissa, seurasi muutamia vuosia myöhemmin päätöslauselma, jossa sanottiin, ettei kukaan osuuskunnan virkailija tai osuuskunnan palveluksessa oleva saa ottaa osaa hallituksen jäsenten vaaliin. Minulle on kerrottu, että tämä uusi rajoitus aiheutui seuraavasta tapahtumasta. Eräs osuuskunnan liikkeenhoitaja oli kerran pyytänyt hallitukselta palkankoroitusta sillä perusteella, että hänen perheensä oli nopeasti lisääntynyt. Kokoneimman jäsenensä neuvoa noudattaen hallitus ei tähän pyyntöön suostunut. Seuraavaan jäsenkokoukseen, jossa pyyntöä vastustanut hallituksen jäsen oli jälleen hallituksen jäsenehdokkaana, oli liikkeenhoitaja koonnut koko liikkeen palveluskunnan ja heidän avulleen sekä osaten viisaalla tavalla saada puolelieen joitakuita osuuskunnan jäseniä, hänen onnistui estää tuon hänelle epämieluisimman hallituksen jäsenen uudelleen valituksi tuleminen. Hallituksen jäsen joutui täten vaalissa tappiolle vain sen vuoksi, että hän oli suoralla ja rehellisellä tavalla, joskin ehkä epäviisaasti, kieltäytynyt täyttämästä alaisensa henkilön toiveita.

Hänen syrjäyttämistään ei siis ollut aiheuttanut se, että jäsenistö ei olisi hyväksynyt hänen menettelyään tässä tai muissa asioissa, vaan sen oli aiheuttanut sellaisen yksilön aktiivinen asiaan sekaantuminen, jonka henkilökohtainen etu oli kysymyksessä. Tämä katsottiin kansanvaltaiseen järjestykseen ja kansanvaltaisuu- den vaatimuksiin soveltumattomaksi.

Sen vuoksi lisättiin Rochdalen osuuskunnan rekisteröityihin sääntöihin vielä nykyäänkin (v. 1891) voimassa oleva pykälä: »Kukaan tämän osuuskunnan palveluksessa oleva henkilö ei saa toimia hallituksen jäsenenä missään tehtävässä eikä hänellä ole oikeutta ottaa osaa hallituksen jäsenen vaaliin tai olla tilien tarkastajana». Liikkeen palveluksessa olevien henkilöiden julistaminen kelpaamattomiksi toimimaan hallituksen jäsenenä on otettu määräykseksi sääntöihin useimmissa työväen osuuskunnissa. Heidän äänioikeuttomiksi tekemisensä taas on käytännössä joissakin suurimmissa ja edistyneimmissä osuuskunnissa joko vakiintuneena tapana tai erikoisen päätöslauselman tai säännön perustuksella.

Tämä pienois-kansanvallan ja sen palveluksessa olevien välillä vallitsevien suhteiden itsestään tapahtuva ja kokemukseen pohjautuva kehitys on sekä mielenkiintoinen että opettava; ensiksikin, koska se on suoranaisesti ristiriidassa individualistiseen koulukuntaan *) kuuluvien osuustoimintamiesten mielipiteiden

*) Nimitystä individualistinen on osuustoimintaliikkeessä viimeisten kahdenkymmenen vuoden aikana käytetty siitä osuustoi-

kanssa (nämä mielipiteet otamme lähemmin puheeksi tuottajain osuuskuntia käsittelevässä luvussa); ja toiseksi, koska se on täydellisesti sopusoinnussa englantilaisen, valtionhallintoa koskevan järjestelmän kanssa, joka vuorostaan eroaa vastaavasta amerikkalaisesta järjestelmästä. Amerikassa muodostavat, kuten Brycen teoksesta *) käy ilmi, sekä liittohallituksen että valtioiden virkamiehet, ulkomailla toimivista lähettäjäistä aina kylien postimestareihin ja vähäpätöisimpiin kirjureihin saakka, virkaylennyksiinsä ja toimeentuloonsa nähden johtajiensa menestyksestä riippuvien politikoitsijoiden suljetun piirin. Amerikkalaiset valtionvirkamiehet ovat puolueensa innokkaimpia vaaligaitaattoreita ja uskollisimpia vasalleja, joiden virkatuloja verotetaan ja joiden kykyjä ja virka-aikaakin käytetään heidän poliittisten suosijainsa palvelukseen. Tällaisen järjestelmän vaikutukset valtionhallinnon moraaliseen puhtauteen ja tehokkuuteen ovat liiankin hyvin tunnetut.

mintamiesten koulukunnasta, jonka mielestä kutakin eri teollisuuslaitosta tulisi niiden hallita (ja, mikäli mahdollista, myöskin omistaa), jotka siinä työskentelevät. Kertyvän ylijäämän nämä työtätekevät omistajat jakaisivat keskenään. Tästä johtuu tunnuslause: „kaivokset kaivostyöläisille“ ja „maa niille, jotka maata muokkaavat“. (En tiedä, haluaisivatko he myöskin sanoa: koulut koulunopettajille ja lokaviemärit lokaviemärien puhdistajille?) Niitä osuustoimintamiehiä taas, jotka kannattavat teollisuuden kansanvaltaista hallintoa (valtiollisen kansanvallan esikuvan mukaisesti) sanotaan tavallisesti *federalisteiksi*.

*) Tarkoitetaan James Brycen teosta „The American Commonwealth I—II“, 2 painos, Lontoossa 1890. — Suomentajan muist.

Englannissa taas valtionhallinto on tarkoin erotettu maan eduskuntalaitoksesta. Valtion palveluksessa olevilla ei ole oikeutta olla parlamentin jäsenenä, ja vakiintunut tapa ja ankarat sopivaisuussäännöt estävät heitä ottamasta osaa valtiolliseen propagandaan tai puolueiden väliseen vaalikamppailuun. Tämä pitää paikkansa varsinkin korkeissa asemissa oleviin virkamiehiin nähden, miehiin, joille sen puolueen menestys, johon he kuuluvat, voisi tuottaa huomattavia aineellisia etuja. Lyhyesti sanoen, Englannin lait ja englantilaiset tavat vaativat, että valtion virkailijan tulee olla yhteisön palvelija sen sijaan, että hän olisi sen henkilön tai sen puolueen uskollinen kannattaja, jolle hän on kiitollisuuden velassa virkapaikkansa saannista. Valtion virkailijat Englannissa, aivan samoin kuin osuuskuntien toimitsijatkin, eivät niin ollen joudu kiusaukseen kostaa kärsimäänsä persoonallista vääryyttä yhteisedun vaatimusten varjolla tai tehdä palveluksia, joiden voitaisiin selittää olevan kiitollisuudenilmaisuja tulevista suosionosoituksista. Näin pitkälle on osuustoiminnallisen yhteenliittymisen menestyksellinen muoto mukautunut Englannin perustuslain henkeen ja periaatteisiin.

Vuosina 1847—48 perustettiin Rochdalen malliin useita osuuskauppoja sen lähiympäristöön, nimittäin Bacupin, Todmordenin, Leighin, Salfordin, Padihamin ja Middletonin osuuskaupat. Ja eräästä kristillisten sosialistien julkaisemasta luettelosta saamme tietää Pohjois-Englannissa sekä Skotlannin Keskimaassa olleen vuonna 1851 jo noin 130 osuuskauppaa.

Näiden kauppojen jäsenluku kylläkään ei useimmiten noussut edes 50:een, ja oli vain harvoin sataa suurempi. Rochdalen osuuskauppa, jossa oli 670 jäsentä, oli huomattavasti muita edellä. Yleisesti puhuen nämä osuuskunnat olivat hajaantuneina samalle alueelle, jolla ensimmäinenkin osuustoimintaliike oli esiintynyt, nimittäin Lancashiren ja Yorkshiren teollisuusalueille sekä Glasgowiin ja sen ympäristöön. Melkoinen määrä tähän luetteloon sisältyviä skotlantilaisia osuuskuntia oli itse asiassa vanhoja laitoksia, jotka oli perustettu jo vuosisadan alussa ja jotka olivat vain pöytäkirjat hengissä; tai ne olivat ammattiyhdistyskauppoja, joita oli ensimmäisen osuustoimintaliikkeen ajoista lähtien perustettu aina lyhyempien tai pitempien väliaikojen kuluttua. Jos saatavissa olevien niukkojen tietojen perustuksella uskallamme tehdä yleisempiä johtopäätöksiä, niin näyttää siltä, kuin skotlantilaiset työläiset olisivat olleet sitkeämpiä ja kestävämpiä osuustoiminnallisissa yrityksissään kuin heidän englantilaiset veljensä, mutta vähemmän innokkaita ja kekseliäitä. Useimmissa skotlantilaisissa v. 1851 toimivissa osuuskunnissa jaettiin ylijäämä joko tasan jäsenten kesken tai osuuspääoman perustuksella. Mutta ennen tuon saman vuosikymmenen loppua skotlantilaiset osuustoimintamiehet antoivat suurenmoisen sysäyksen liikkeelle maanmiestensä keskuudessa ottamalla käytäntöön Rochdalen järjestelmän, selittäen heille ominaisella isänmaallisuudella, että sitä oli suositellut Owenin skotlantilainen oppilas Alexander Campbell jo niin varhain kuin vuonna 1823.

Tämän Lancashiren ja Yorkshiren työläisten keskuudessa vauhtiin pääseen ja toiseksi osuustoimintaliikkeeksi muodostuneen uuden liikehtimisen määrävänä vaikuttimena ja välittömänä aiheuttajana olivat todennäköisesti samanluontoiset syyt kuin ne, jotka saivat Rochdalen tienraivaajat ryhtymään toimintaan. Tässä luonnollisesti vaikutti vielä lisäksi Rochdalen osuuskaupan antama esimerkki. Joissakin tapauksissa chartistiklubista tuli chartistien osuuskauppa; toisissa tapauksissa taas, kuten esim. Bacupissa, osuuskauppa sai alkunsa epäonnistuneesta lakosta, jonka aikana vähittäiskauppiat asettuivat isäntien puolelle ja kieltäytyivät myöntämästä työläisille luottoa. Sangen voimakkaasti vaikutti osuuskauppojen syntymiseen myöskin tehdastyöläisten yleinen halu vapautua n.s. trukkijärjestelmästä*) sekä pakollisesta työnantajien omistamien hökkelien vuokraamisesta. Mutta asiaa laajemmin katsoen oli muutamilla alueilla tapahtunut nopea ja menestyksellinen osuuskauppojen perustaminen vain osaksi tuloksena edellisessä luvussa kuvatusta yleisestä yhteistoiminnan hengen siirtymisestä valtiollisesta elämästä taloudellisen elämän alalle — muodonvaihdos, joka tuli näkyviin vähemmän menestyksellisesti, mutta suuremmalla romanttisuudella Leedsin, Buryin, Stockportin, Budseyn ja Norwichin »yleisissä vähittäismaksuyhdistyksissä» (General Redemption Societies), jotka toimivat vuosien 1847 ja 1851 välillä. Nämä vähittäismaksuyhdistykset olivat löyhästi jär-

*) Ks. muistutusta sivulla 28.

jestettyjä työläisten ja muiden muodostamia yhtymiä, joiden päämääränä oli työväestön vapauttaminen pienten ajoittaisten maksujen avulla, jotka suoritettiin yhteiseen rahastoon. Yhdistykset edustivat kehittyneemmän owenilaisuuden mukaista kommunistista suuntaa. Se aulis innostus, jolla nämä tuntemattomat miehet ja naiset sitkeästi suorittivat vaivalla ansaitun roposensa yhteiseen rahastoon, ilman minkään välittömän tai henkilökohtaisen edun toivoa, ei varmaankaan ollut tuottamatta hyötyä tuleville työläispolville. Kuten muutkin owenilaiset, hekin epäonnistuivat varsinaisessa päämäärässään. Mutta he vaalivat ja levittivät osuustoiminnan henkeä ja useissa tapauksissa laskivat perustuksen Lancashiren osuuskaupoille ja Yorkshiren myllyosuuskunnille.

En aio tässä lyhyessä osuustoimintaliikkeen kuvauksessani lähteä perinpohjaisemmin selvittelemään kaikkia eri osuuskuntamuotoja. Koetan vain osoittaa tärkeimmät piirteet sekä epäonnistuneiden että menestyksellisten osuuskuntatyyppejen rakenteessa. Myllyosuuskunnat, joiden vuotuinen tuotanto nousee 2 miljoonaan puntaan, ovat sattuvimpia esimerkkejä menestyksellisestä osuustoiminnallisesta tuotannosta. Sekä historiansa että rakenteensa puolesta ne liittyvät läheisesti osuuskauppoihin. Lyhyt selostus niiden synnystä ja kehityksestä kuuluu niin ollen vielä kertomukseni tähän osaan.

Lukija muistaneekin, että siellä täällä toisistaan erillään toimivia, 19:nneen vuosisadan alussa perustettuja mylly- ja leipomo-osuuskuntia johtivat kuluttajain yh-

distykset kuluttajain etuja silmällä pitäen. Tämä onkin pysynyt vallitsevana piirteenä osuustoiminnallisen jauho- ja leipäkaupan alalla. Joka tapauksessa työläiset ovat perustaneet nämä tuotanto-osuuskunnat kuluttajina eivätkä tuottajina, ja kuluttajina he niitä myöskin hallitsevat. Rochdalen järjestelmä, ylijäämän jakaminen ostosten suuruuden mukaan, soveltui niin ollen mainiosti kehittämään Rochdalen osuuskaupan kanssa samanaikaisesti tai vähää sen jälkeen perustettujen Yorkshiren myllyosuuskuntien liikettä.

Myllyosuuskunnat (ottaen huomioon sekä olemassa olevat että toiminnasta lakanneet myllyt) voidaan jakaa neljään eri tyyppiin:

I. Yksityisten jäsenten omistamat ja hallitsemat osuuskunnat.

II. Myllyt, joista on tullut paikallisten osuuskauppojen tuotanto-osastoja tai jotka sellaisina alettiinkin.

III. Myllyosuuskunnat, joissa on jäsenenä sekä yksityisiä henkilöitä että osuuskauppoja, mutta joissa osuuskauppojen edustajat itse asiassa ovat hallinnossa määräävinä.

IV. Puhtaasti alue- tai keskusjärjestöjen omistamat laitokset, joiden omistajina ja hallinnon määrääjinä ovat osuuskuntaryhmät ja joissa yksilön ei ole sallittu omistaa osuuksia eikä äänestää.

Näistä neljästä eri ryhmästä on ensimmäinen tyyppi — yksilöiden omistama ja johtama osuuskunta — hävinnyt melkein sukupuuttoon. Yksityisten osakkaiden perustamasta 15 myllyosuuskunnasta on kaksi suurinta ja menestyksellisintä, Leedsin ja Halifaxin, muuttanut

sääntönsä; 11 on mennyt kumoon, kun taas kahden jäljellä olevan liikevaihto on kutistunut niin pieneksi, ettei se ole enää muuta kuin 3 % myllyosuuskuntien yhteenlasketusta tuotantomäärästä.

Leedsissä perustettiin Kansan mylly (The People's Mill) Yleisen vähittäismaksuyhdistyksen jäsenten toimesta mainittuun kaupunkiin v. 1847. Sillä oli jo heti perustettaessa 2000 jäsentä ja 2000 punnan täysin maksettu pääoma. Osuuskunta menestyi taloudellisesti sekä saavutti nopeasti huomattavan merkityksen. Yhdessä emäyhdistyksensä, Yleisen vähittäismaksuyhdistyksen, kanssa Leedsin jauhomylly tuli vuonna 1848 huomatuksi siitä, että se lähetti sisäasiainministerin puheille lähetystön kiinnittämään yleistä huomiota voimassa olevan lain osuuskunnille aiheuttamiin vaikeuksiin. Siten se aloitti tuon hiljaisen, mutta hellittämättömän painostuksen parlamenttia kohtaan, jota osuustoimintaliike työläisten korkealle kehitettynä järjestönä saa pääasiallisesti kiittää liikemenestyksestään ja valtiollisesta vaikutusvallastaan. Vuonna 1856 otettiin Rochdalen järjestelmän mukainen ostoksien perustuksella tapahtuva ylijäämän jako Leedsin myllyosuuskunnan sääntöihin, ja samalla kertaa osuuskunta avasi myöskin sekatarvakaupan. Ennen pitkää tuli kaupasta keskeisin laitos, ja jauhomylly muuttui sen tuotanto-osastoksi; myöhemmin lisättiin siihen muitakin tuotanto-osastoja, kuten kenkätehdas, räätilinverstas ja rakennusosasto.

Tähän luokkaan kuuluvat Aberdeenin, Banburyn, Barnsleyn, Carlislen, Cleator Moorin, Leicesterin,

Leighin, Lincolnin, Mansfieldin, Sheernessin ja Stockton-on-Teesin myllyt, jotka kaikki toimivat osuuskauppojen tuotanto-osastoina. Nähtävästi noin 20 % osuuskauppojen jauhonmyynnistä tulee näiden paikallisten osuuskauppojen tuotanto-osastojen osalle.

Halifaxin myllyn perusti samana vuonna, kuin Leedsinkin mylly perustettiin, joukko työläisiä, jotka olivat tyytymättömiä jauhojen korkeaan hintaan ja huonoon laatuun. Alussa ylijäämä joko lisättiin pääomaan tai jaettiin jäsenille valmisteiden muodossa. Asiamiehiä otettiin myymään myllyn tuotteita yleisölle. Vuonna 1856 osuuskunta otti käytäntöön Rochdalen järjestelmän; vuonna 1863 Halifaxin osuuskauppa teki ensimmäisen jauho-ostoksensa myllyosuuskunnalta, ja vuonna 1873 paikkakunnan ja ympäristön osuuskaupat ostivat jo kaksi kolmatta osaa myllyosuuskunnan koko jauhontuotannosta. Samana vuonna tehtiin osuuskunnan sääntöihin tärkeä muutos: osuuskunnan jäseniksi ruvettiin ottamaan myöskin osuuskauppoja ja niille annettiin yksi ääni kutakin sataa jäsentään kohden. Tämä sääntöjen muutos siirsi myllyosuuskunnan johdon yksitvisiltä kapitalisteilta osuuskauppojen edustajille, ja Halifaxin myllystä, samoin kuin myöhemmin Sowerby-Bridgen myllystä, tuli itse asiassa osuuskauppaliittojen omistama laitos.

Tähän luokkaan kuuluvat myöskin Rochdalen ja Oldhamin tärkeät myllyosuuskunnat. Edellinen niistä perustettiin vuonna 1851 ja jälkimäinen vuonna 1868, kumpikin asianomaisten piirien osuuskauppojen toimesta.

Näissä osuuskunnissa sallittiin aluksi yksityisten henkilöiden sijoittaa niihin pääomaa, ja he ovat niin ollen jäseninä niissä. Mutta seurauksena äänioikeuden järjestämisestä samoille perusteille kuin Halifaxinkin myllyosuuskunnassa näiden tuotanto-osuuskuntien hallintovalta on itse asiassa jäsenosuuskauppojen edustajien, toisin sanoen kuluttajajoukon edustajien käsissä.

Nämä neljä osuuskuntaa tuottavat yhteensä 66 % myllyosuuskuntien koko tuotantomäärästä. Jäljelläolevat 9 % tästä osuustoiminnallisesti valmistetusta tarvikkeesta tuottavat myllyosuuskuntien uusimpaan tyyppiluokkaan kuuluvat osuuskunnat — Derwentin ja Slaithwaiten yksinomaan osuuskauppaliittojen omistamat osuuskunnat. Näihin tulee tämän vuoden (1891) aikana lisättäväksi Englannin Osuustukkukaupan Dunston-on-Tynessä omistama jättiläismylly, jonka tuotantokyky arvioidaan 6000 säkiksi viikossa*).

Huomattavin piirre myllyosuuskuntain historiassa niin ollen on sellaisten jauhomyllyjen lukumäärän ja suhteellisen merkityksen asteittainen väheneminen, jotka kuuluvat rajoitetulle osakasjoukolla ja joiden säännöt ovat laaditut tavallisten osakeyhtiöiden yhtiöjärjestysten malliin, ja kansanvaltaisesti hallitun osuuskaupan tai osuuskauppojen liiton

*) V. 1922 oli Englannin Osuustukkukaupalla 11 jauhomyllyä, joiden yhteinen tuotantoarvo nousi n. 10,4 miljoonaan puntaan vuodessa. Edellämäinuituista myllyosuuskunnista kuuluivat siihen Halifaxin, Sowerby-Bridgen ja Slaithwaiten jauhomyllyt. Sitäpaitsi omisti Skotlannin Osuustukkukauppa jauhomyllyjä, joiden tuotantoarvo nousi lähes 2,8 miljoonaan puntaan. — Suomentajan muist.

omistamien ja johtamien jauhomyllyjen ilmestyminen niiden tilalle. Sillä tämä oleellinen ero muutamia harvoja hyödyttävän tuotanto-osuuskunnan ja puhtaasti kansanvaltaisen järjestön edustajien johtaman teollisuusyrityksen välillä ilmenee yhtä selvästi Leedsin myllyn muuttamisessa Leedsin osuuskunnan tuotanto-osastoksi kuin Halifaxin jauhomyllyosuuskunnankin muuttamisessa osuuskauppaliiton omistamaksi laitokseksi. Mutta seurauksena koneiden nopeasta kehityksestä on suuressa mitassa tapahtuva jauhon tuotanto käynyt taloudellisesti yhä vain edullisemmäksi. Osuustoimintaväkikin on kiiruhtanut käyttämään hyväkseen »lisääntyvien tulojen» taloudellista lakia ja on keskittänyt osuuskaupparyhmien kaupan ja pääomat muutamiin määrättyihin tuotanto-osuuskuntiin.

Alkava vuosi (1892) tulee näkemään yhteenliittymisen kehitettynä niin pitkälle, kuin sitä voidaan kehittää, kun Englannin Osuustukkukauppa, joka itse on 900 rochdalelaisen työväenosuuskaupan muodostama keskusjärjestö*), ryhtyy jauhattamaan viljaa.

Kuvatessani tällä tavalla lyhyesti myllyosuuskuntien syntyä ja kehitystä, olen näin vastustamattomasti joutunut uuteen osaan esitystäni — nimittäin kuvaamaan osuuskauppojen määrättyjä tarkoituksia varten muodostamia keskusjärjestöjä. Seuraavassa luvussa tulen

*) Englannin Osuustukkukaupan jäsenosuuskuntien lukumäärä oli vuoden 1922 lopussa 1195. Yksilöjäseniä oli näissä osuuskunnissa kaikkiaan 3,494,335. — Suomentajan muist.

käsittelmään keskittymisvaiston kasvamista sekä niiden kahden sisarjärjestön — Skotlannin ja Englannin osuustukkukauppain — syntyä, kehitystä ja yhteistointaa.

NELJÄS LUKU.

KESKUSJÄRJESTÖJEN MUODOSTUMINEN.

Itsehallinnollisten yhteisöjen liittyminen yhteen ja se, että nämä yhteisöt antavat määrättyjä valtuuksia keskuslaitokselleen, on ilmeisesti seurauksena kansanvaltaisesta järjestäytymisestä, silloin kuin se syntyy vapaana vihamielisen hallitusmuodon perinnäistapain kahleista. Pohjois-Amerikan Yhdysvaltojen ja Sveitsin tasavalloissa olemme nähneet täydellisen valtiollisen liittoutumisen kehityksen. Austraaliassa havaitsemme paraikaa kehittyvän liittovaltion perustuslain, ja omassa kansanvaltaisessa valtiossamme huomaamme olevan kehittymässä vaatimuksen (jonka oikeudenmukaisuutta ja hyödyllisyyttä en ota tässä pohtiakseni) löyhentää vähitellen niitä vanhoja siteitä, jotka yhdistävät toisiinsa valtion eri osat tai alueet ja jotka kaiken määräävä keskusvalta on asettanut. Niiden tilalle tahdotaan asettaa itsehallinnollisten (home-rule) maiden, kreivikuntien ja kuntien liitto — mikä merkitsee kehittymistä keskitetystä hallintomuodosta liittovaltio-hallintomuotoon, josta kehityksestä meillä

on esimerkkinä Kanadan nykyinen hallitusmuoto. Suurissa kansanvaltaisissa ammattijärjestöissä huomaamme pyrkimystä samaan suuntaan. Englannin ammattiyhdistykset ovat muodostaneet löyhän keskinäisen liiton; kansanvaltaisemmassa Austraaliassa ne ovat keskenään läheisesti liitossa, ja Amerikassa, tuossa teollisuuskuninkaiden maassa, uhkaa se seikka, että siellä keskusliittojen merkitystä liioitellaan pitämällä niitä päämääränä eikä keinona, aina ajoittain eri ammattiyhdistysten itsenäisyyttä, pyrkien sulattamaan ne suuriksi »työväentrusteiksi». Samaa aikaan on kaikkien maiden eri työläisluokkien keskuudessa työväen kansainvälisen yhteenliittymisen uusi aate voimakkaasti vaikuttamassa, vastapainona yläluokan ja keskiluokan ihannoimalle taisteiunhaluiselle kansallisuuskiihkolle.

Mutta olipa nyt tällaisten liittojen muodostuminen puhtaan kansanvallan luonteenomainen ja selvä tunnusmerkki tai ei, niin voimme varmuudella väittää, että osuustoimintaliikkeessä vain osuuskauppojen kansanvaltaiset perussäännöt takasivat keskittymisperiaatteelle kehittymismahdollisuuden ja liittojen omistamille laitoksille turvallisen ja edistystä lupaavan tulevaisuuden. Juuri se, että hallinto oli asiakkaiden (siis paikkakunnan asukkaiden tai ainakin niiden asukkaiden, jotka näkivät hyväksi olla mukana) käsissä, pakotti piirikokouksissa suoritettujen keskustelujen kautta eri osuuskuntien toimitsijat ottamaan käytäntöön parhaimmat menettelytavat kirjanpidossa, tilintarkastuksessa ja inventoimisessa sekä saavutta-

maan yhteistoiminnan avulla tavarain tukkuostossa ja niiden valmistuksessa parhaat tulokset sekä tavarain laatuun että hintaan nähden. Olisi jo yli-inhimillinen vaatimus, että yhtiö, jota hallitsee pieni, lukumäärältään rajoitettu joukko työläisiä tai osakkeenomistajia, jotka saavat itselleen kaiken, ulkopuolisen yleisön kanssa harjoitetusta liiketoiminnasta koituvan voiton, ryhtyisi neuvomaan kilpailijoitaan ostamisen ja myymisen taidossa. Mutta asiakkaiden hallitessa osuuskauppaa jokainen osuuskunta on yhtä halukas opettamaan toisia kuin itse oppimaan. Kilpailu parhaista tuloksista eri kauppojen toimitsijain kesken — luonnollinen halu heissä saada itselleen nimeä ja ansiota määrättyjen uudistusten toimeenpanijoina liikkeenhoidon teknillisessä puolessa tai saada kunniaa liikkeen laajentumisesta sillä tavalla, että heidän oman osuuskaupansa ja muiden osuuskuntien jäsenet sen huomaavat, korvaa liikevoiton tavoittelijoiden tai heidän asiamiestensä yhtä luonnollisen halun käyttää kaiken varsinaisen ammattitiedon tarkasti vain omaksi hyödykseen. Samaten juuri se seikka, että asiakkaat jatkuvasti hallitsevat osuuskauppoja, pakottaa vuosi vuodelta yhä suuremman osan niiden ostoista suuntautumaan keskusjärjestöille, Englannin ja Skotlannin osuustukku-kaupoille. Jäsenet tuntevat varsin hyvin ne kiusaukset, joiden alaisiksi liikkeenhoitajat ja tavarainostajat joutuvat avoimilla markkinoilla — näille saatetaan tarjota lahjuksia, ja heillä on myöskin taipumusta luulotella olevansa suurempia herroja, kun he saavat itse määrätä, mistä kulloinkin ostetaan. Uskollisuus kes-

kusliikettä kohtaan on epäilemättä mitä tärkein vaikutin rehellisille toimitsijoille ja ylevämielisille hallituksen jäsenille, mutta näitä vaikuttimia vahvistaa ja tukee jäseniksi liittyneiden suurten asiakasjoukkojen itsesuojelusvaisto, he kun ovat iloisia saadessaan takuun siitä, että mitkään pahansuovat voimat eivät pääse vaikuttamaan heidän kuluttamiensa tavarain laatuun ja hintaan.

Toisaalta taas, vaikka olemmekin nähneet syntyvän tilapäisiä yhtymiä yksityiskauppiaiden ja osakeyhtiöiden kesken taistelutarkoituksessa — puolustusliittoja toinen toisiaan tai lakeja tai yleisöä vastaan — niin nämä yksityiskauppiat tai osakeyhtiöt eivät ole milloinkaan muodostaneet mitään keskusliittoja. Heissä ei ole ilmennyt mitään halua yhdessä kehittää asiakkaiden tarpeita tyydyttävää liikkeenhoitojärjestelmää tai antaa mitään määrättyjä tehtäviä keskusjärjestölle, joka palvelisi kaikkia yhtäläisellä taidolla ja innolla. Teollisuuden alalla muodostetaan trusteja ja kartelleja, ei sitä varten, että asiakkaille voitaisiin hankkia parhaita tavaroita halvimmillä hinnoilla, vaan jotta heidän olisi pakko ostaa tavarat hinnoilla, jotka ovat erinomaisen edullisia kapitalistiselle tuottajalle. Mutta useista eri syistä, joihin meidän ei tässä tarvitse syventyä, tällainen liittoutuminen ei menesty vähittäiskaupan alalla. Ja missä yksinoikeutta, monopolia, ei voida panna käytäntöön, siellä on yleisön kustannuksella voittoa kiskovien yksityisten ja yhtiöiden kilpailu ylimpänä ja yksinomaisena periaatteena ja täytyy sinä pysyäkin ja olla määräävämpi kuin kaikki yhteisedun

kannalta huomioon otettavat syyt, jotka puoltaisivat yhteisellä harkinnalla kehitettäviä menettelytapoja ja kehoittaisivat yhteisyrityksiin siinä mielessä, että siten saadaan parhaimmat tulokset.

Rochdale, kansanvaltaisen osuustoiminnan Bethlehem, oli ikäänkuin valokeskus, josta säteili yhä laajenevaan piiriin innokasta ja käytännöllistä halua muodostaa kansanvaltaisia liittoutumia. Ja on huomattava, että jo ensimmäisen osuustoimintaliikkeen aikana — samaan aikaan kuin Owen ja hänen keskiluokkaan kuuluvat kannattajansa laativat Lontoossa ja muualla huolellisesti harkittuja suunnitelmia yhdistetyn kuningaskunnan jakamiseksi osuustoimintapiireihin — yrittivät Lancashiren ja Yorkshiren työväkeen kuuluvat osuustoimintamiehet päättävällä tavalla, vaikkakin ilman menestystä ylläpitää Liverpoolissa osuustukkukauppaa, joka samalla toimi työnvaihtopankkina maan pohjoisosassa sijaitsevien tuotantosuuskuntien liikatuotteille. Lancashiren osuustoimintaväki vuoden 1850 seuduilla osoitti samaa käytännöllistä järkeä, joka oli ominaista heidän edeltäjilleen vuonna 1830. He eivät alkaneet esittämällä suuremosen, koko maan käsittävän suunnitelman yleisestä veljeydestä; heidän päämääränään oli yksinkertaisesti vain omien ja muiden osuuskuntien välittömien tarpeiden tyydyttäminen. Mutta, päinvastoin kuin edeltäjillään, heillä oli vankka perusta, jolle rakentaa: osuuskaupan kansanvaltaiset säännöt. Edelleen — ja tällä seikalla on historiallinen merkitys — vuonna 1840 käytäntöön otettu pennyn postimaksu antoi näille myö-

hempien päivien osuustoimintamiehille keinon olla ahkerassa kanssakäymisessä keskenään ja teki ensimmäisen kerran mahdolliseksi työväen osuustoiminnallisten, ammatillisten ja valtiollisten järjestöjen nykyisen yhteistoiminnan. Voidaan tosiaankin hyvällä syyllä epäillä, onko yksikään Englannin parlamentin 19:n nelellä vuosisadalla hyväksymä laki voimakkaammin joututtanut kansallisen elämämme kansanvaltaisen hallinnon toteutumista kuin Rowland Hillin keksimä halpa ja kautta koko maan yhtä suuri postimaksu, jota tuo korkea herra Sydney Smith*) pilkaten nimitti »mielettömäksi pennyn postimaksusuunnitelmaksi» ja jonka, käyttäksemme erään vapaamieliseen puolueeseen kuuluvan historioitsijan sanoja, »kansakunnan äänekkäävät vaatimukset pakottivat vastahakoisen vapaamielisen ministeristön hyväksymään».

Ensimmäinen näiden pienoiskansanvaltojen edustajien neuvottelukokous pidettiin (sikäli kuin olen voinut saada selville Rochdalen osuuskaupan pöytäkirjoista) tienraivaajien toimesta vuoden 1850 alkupuolella. Otaksuttavasti oli kokouksessa aikomus keskustella suunnitellun osuuskauppojen yhteisen jauhomyllyn perustamisesta, joka sitten avattiinkin Rochdalessa mainitun vuoden lopussa. Siitä ajasta lähtien pidettiin neuvottelukokouksia useissa Lancashiren ja siihen rajautuvien kreivikuntien osuustoimintakeskuksissa: tärkeimmät ja samalla osanottajien lukuun nähden

*) Sydney Smith oli vapaamielisen whigpuolueen älykkäimpiä, vitsikkäimpiä ja pelätyimpiä kynänkäyttäjiä; kuoli v. 1845 Lontoon tuomiorovastina. — Suomentajan muist.

edustavimmat näistä kokouksista pidettiin seuraavien vuosien pitkänäperjantaina. Vähitellen, sikäli kuin osuuskauppoja syntyi muihin piirikuntiin, levisi tällaisten neuvottelukokouksien pitämistapa ja yhteistoiminnan halu eteläänpäin Keskimaaahan sekä pohjoiseen Durhamiin ja Northumberlandiin sekä rajan yli Glasgowin ja sen ympäristön osuustoimintaväen keskuuteen. Näissä kansanvaltaisen talouselämän epävirallisissa parlamenteissa keskustelun alaisiksi joutuneet kysymykset ja suunnitelmat voidaan luokitella neljään eri ryhmään: 1) osuuskauppojen yhteisesti perustamat laitokset yleisesti tarvittavien hyödykkeiden tukuttain ostoa ja valmistusta varten; 2) liikkeenhoidon tekniikka, kuten esim. parhaat tarkkailumenetelytavat, tavarain pilaantumisen ja kulumisen vaatimat poistot, kirjanpito ja tilintarkastus, kysymys siitä, mistä osuuskauppojen olisi edullisinta tehdä ostoksensa, sekä kysymys ikkunareklaamista ja muista liikkeenhoidon »salaisuuksista»; 3) osuuskuntia koskevat muutosehdotukset voimassaoleviin lakeihin; 4) aatteenlevitystyö seuduilla, joissa osuustoiminta ei vielä ollut saanut jalansijaa. Näistä neuvottelukokouksista saivat ensiksikin alkunsa useat pienemmät liittoutumat — osuuskauppojen yhteisesti perustamat jauhomyllyt Englannissa ja leipomot Skotlannissa, ja siellä täällä yritettiin myöskin, vaikka pienemmällä menestyksellä, ryhtyä tekemään yhteisostoja sekä harjoittamaan yhteisesti tehdastuotantoa, kaivostointia ja maanviljelystä. Aatteenlevitystyöstä, valistustoiminnasta ja poliittisesta työstä otti huolehtiakseen »Lan-

cashiren ja Yorkshiren neuvotteluseura» (Conference Association), jolla oli apunaan pieni joukko kyvykkäitä lontoolaisia — kristillisiä sosialisteja. Mutta keskusliittojen perustamisajatus sai piankin laajemmat ja pysyvämmät muodot. Vuonna 1863 Lancashiren osuustoimintaväki perusti Pohjois-Englannin osuustukkukaupan (The North of England Co-operative Wholesale Society), josta kymmenen vuotta myöhemmin tuli Englannin Osuustukkukauppa (C.W.S.), jolla silloin jo oli myyntitoimistot Newcastlessa ja Lontoossa. Vuonna 1868 seurasi Skotlannin osuustoimintaväki esimerkkiä, perustaen Skotlannin Osuustukkukaupan, jonka päämaja oli Glasgow'ssa. Nykyään näiden kahden sisarliikkeen jäsenenä on yhdistetyn kuningaskunnan osuuskauppojen valtava enemmistö. Ne eivät millään tavalla kilpaile keskenään: ja vaikka kummallakin on oma erikoinen hallituksensa, niin ne ovat liittyneet yhteen määrättyjä tarkoituksia varten. Lancashiren ja Yorkshiren sekä Northumberlandin ja Durhamin neuvottelukomiteain propaganda- ja valistustyöstä oli seurauksena, että vuonna 1869 perustettiin »Osuustoimintaväen keskusneuvosto» (Central Co-operative Board), josta myöhemmin kehittyi Englannin Osuustoimintaliitto (Co-operative Union). Tämä valistus- ja propagandaliitto käsittää nykyään (1891) 1200 osuuskuntaa, niissä yhteensä 993,000 jäsentä *). Sillä ei siinä kyllin, että Englan-

*) Tätä nykyä (1924) sen jäsenosuuskuntien luku on 1,331 ja jäsenten luku noin 4 1/2 miljoonaa. — Suomentajan muist.

nin Osuustoimintaliittoon kuuluvat nuo kaksi osuustukkukauppaa ja suuri joukko osuuskauppoja kautta koko yhdistetyn kuningaskunnan, vaan se auttaa ja suojelee avosydämisellä suvaitsevaisuudella — jotkut voivat sanoa: kysymättä, katsomatta — kaikenlaisia ja kaikenkarvaisia osuuskuntia, olipa niillä sitten oikeat tai väärät säännöt, olipa ne sitten muodostettu yhteisiä tai vastakkaisia tarkoituseriä varten.

Tässä kohden haluaisin kiinnittää huomiota eräaseen yleisluontoiseen seikkaan, joka on tyypillinen osuustoimintaliikkeen varhemmalle historialle ja nykyiselle tilalle — seikka, joka tekee historioitsijan tehtävän samalla kertaa sekä yksinkertaisemmaksi että arkaluontoisemmaksi. Kun on keksitty jokin uusi teollisen yrityksen muoto, kun on perustettu suuria ja voimakkaita raha- tai teollisuuslaitoksia tai kauppaliikkeitä, niin näihin tapahtumiin on ihmisten mielissä tavallisesti liittynyt jonkun erikoisen lahjakkaan perustajan, yrittäjän tai johtajan nimi. Perustamaan, valvomaan ja laajentamaan yhtä ainoata sellaista liikettä kuin, ottaaksemme vain yhden esimerkin, Englannin Osuustukkukauppa, jolla on 8 miljoonan punnan vuotuinen liikevaihto *), jonka liike nopeasti kasvaa vuosi vuodelta sekä laajuudeltaan että myöskin monipuolisuuteen ja vaihtelevaisuuteen nähden, vaadittaisiin kauppakokemuksen yleisten normien mukaan tavallista kyvykkäämmän »yhden miehen voi-

*) Tilivuonna 1920/21 liikevaihto oli 96 miljoonaa puntaa. — Suomentajan muist.

ma». Ja kuitenkin en ole osuustoimintaliikkeen historiassa tavannut ketään miestä tai edes ryhmää miehiä, jotka olisivat vaikuttaneet osuustoiminnan kansanvaltaisen muodon ennen kuulumattomaan menestykseen kaupallisella alalla sellaisella tavalla, joka tässä suhteessa olisi ehdottomasti asettanut heidät päätään pitemmiksi muita.

On perustettu ja menestyksellä kehitetty osuuskauppoja, joiden liikevaihto nousee 100,000 punnasta puoleen miljoonaan puntaan, on pystytetty kaksi suurta osuustukkukauppaa, on keskitetty samaan järjestöön lähes miljoonan osuustoimintamiehen ja -naisen valtiollinen ja yhteiskunnallinen vaikutus, ja kaikki tämä on kirjaimellisesti käsittäen tuhansien rehellisten, kyvykkäiden ja epäitsekäiden kansalaisten yhteistoiminnan, *osuustoiminnan* tulosta — ihmisten, jotka luokkana ovat paljon yläpuolella keskitason älykkyudessa ja käytännöllisessä viisaudessa, mutta jotka työtehoon nähden edustavat pikemminkin ylätasankoa kuin vuoroin korkeita huippuja ja syviä kuiluja. Silloin tällöin tosin mitä ylevimmät esimerkit vapaaehtoisesta alistumisesta, äärimäisestä rehellisyydestä tai suurenmoisesta ahkeruudesta tuovat siihen vaihtelua, kohoten korkealle siveellisessä voimassaan. Sillä, sikäli kuin olen voinut tästä työläisten armeijasta poimia erilleen miehiä, joilla on ollut erikoisen huomattavat ansiot, on näille miehille ollut tunnusmerkillistä pikemminkin moraalinen kunto kuin henkiset kvvyt — seikka, joka mahdollisesti todistaa oikeaksi sen Herbert Spencerin esittämän yleisen väitteen, että kor-

kealla sivistysasteella (ja sellaiseksi voimme osuustoimintaliikkeen varmuudella katsoa) tullaan luonteelle antamaan suurempi merkitys kuin älylle. Sitäpaitsi on osuustoiminnan menestys samoinkuin epäonnistuminenkin tietyissä piirikunnissa ennen kaikkea suuresti riippunut kansanvaltaisen itsehallinnon perusominaisuuksien — alkuperäisen, aktiivisen aineksen — olemassaolosta tai puuttumisesta joukkojen keskuudessa. Jos niin ollen seuraavassa lyhyessä kuvauksessa jätän mainitsematta tai useampaan kertaan mainitsen jo kuolleiden tai vielä elossa olevien osuustoimintamiesten nimiä, niin en tee sitä mistään halusta tai millään tarkoituksella jättää huomioon ottamatta heidän liikkeelle tekemiään palveluksia, enempiä kuin halusta antaa niille erikoisempaa tunnustustakaan. Yritän vain kuvata suurta liikkuvaa ihmisjoukkoa, ja tässä, niinkuin muuallakin, lisäävät virran näkymättömät pohjavedet yhtä paljon sen mahtavuutta ja nopeutta kuin sen poreileva pintakin.

Kuten olemme edellä nähneet, haarautui piirineuvottelukokousten työ kahteen pääsuuntaan: osuustoiminnallisen kaupan ja teollisuuden kehittämiseen kahden suuren osuustukkukaupan avulla toisaalta ja Osuustoimintaliiton harjoittamaan valistus- ja aatteenlevitystyöhön toisaalta. Nämä kaksi eri osuustoiminnallisen työskentelyn virtaa yhtyvät ja eroavat alituisesti uudelleen; mutta yleensä ne ovat kulkeneet eri väyliä myöten, vaikkakin yhdensuuntaisesti. Koska Osuustoimintaliiton poliittinen voima ja yhteiskunnallinen vaikutus perustuu noiden kahden tukkukauppa-

järjestön vankkumattomaan menestykseen, niin on paikallaan selostaa ensin pääpiirteissään Englannin ja Skotlannin osuustukkukauppain historiaa.

Ensin saamme lukea tappioista. Kaksi vuotta sen jälkeen kuin Rochdalen jauhomylly oli saatu hyvään alkuun, perustivat tienraivaajat Leedsissä pidetyn osuustoimintaväen neuvottelukokouksen päätöksen mukaisesti Rochdalen kaupan yhteyteen tukkukauppaosaston hankkiakseen jäsenilleen ja muille osuuskunnille tavaroita suurissa erin. Tätä osastoa hoiti Rochdalen osuuskunnan valitsema erikoinen komitea. Mutta heti alusta alkaen yritys sai vain heikkoa kannatusta; se nysvi vaivaisesti hengissä kolmen vuoden ajan ja kuoli välinpitämättömien asiakkaiden harrastuksen puutteessa. Ne lähiseudun osuuskaupat (niin kertoo meille liikkeen historioitsija Holvoake), ioiden etua silmällä pitäen se oli perustettu, kuvittelivat Rochdalen osuuskaupan saavan liikanaista voittoa heidän ostoksistaan, samalla kuin suuri osa tienraivaajia katsoi, että siten annettiin toisille osuuskaupoille etuisuuksia. »joita heidän ei kannattanut antaa, jos katsoivat omaa, välitöntä etuaan asianmukaisessa määrin». Luottamuksen ja tyytyväisyyden puute kummallakin puolen oli luonnollista, sillä asiain järjestely ei ollut järkipäristä eikä terveiden liikeperiaatteiden mukaista. Sillä joko joutuivat Rochdalen tienraivaajat uhraamaan vaivannäkönsä ja pääomansa ilman korvausta ja saamatta selvää tunnustusta, tai sitten tästä tukkukauppaosastosta ostavilla osuuskaupoilla ei ollut heille oikeudenmukaisesti kuu-

luvaa osuutta sen liikkeen hallintoon, jonka he itse olivat perustaneet.

Mutta huolimatta tämän Rochdalen osuuskunnan toimeenpaneman kokeen varsin keskinkertaisesta menestyksestä, pysyi keskusliikkeen aate keskustelukysymyksenä piirikokousten työjärjestyksessä. Vuoden 1863 alussa Oldhamissa pidetyssä neuvottelukokouksessa esitti Abraham Greenwood (silloinen Rochdalen osuuskunnan esimies) Lancashiren ja Yorkshiren osuuskuntien edustajille varman ja hyvin harkitun suunnitelman. Tärkeimmät hänen esityksistään olivat seuraavat: 1) että Liverpoolissa tai Manchesterissa oli avattava tukkukauppa-asioimisto; 2) että siihen otetaan jäseniksi ainoastaan osuuskauppoja, mutta ei yksityisiä henkilöitä; 3) että jokaisen osuuskaupan on sijoitettava tähän yritykseen pääomaa jäsentensä lukumäärän perustuksella ja että kauppoilla on liikkeen asiain hoidossa äänivaltaa saman perustuksen mukaan; 4) että tukkuliikkeeseen jäseniksi liittyvien osuuskauppojen tulee sitoutua ostamaan yksinomaan siltä ne tarvikkeet, jotka se kykenee hankkimaan; 5) että kaupanteossa noudatetaan käteismaksuperiaatetta ja että tavarain hinnaksi määrätään omat kustannukset, niihin lisättynä pieni välityspalkkio. Pitkänaperjantaina samana vuonna Manchesterissa pidetyssä neuvottelukokouksessa hyväksyttiin Greenwoodin esitykset yksimielisesti ja Manchester valittiin tukkukaupan pääkonttorin paikaksi.

Aikaa hukkaamatta kävi osuustoimintaväki käsiksi tämän suunnitelman toteuttamiseen. Marraskuussa

v. 1863 rekisteröitiin vuoden 1862 »Industrial and Provident Act» nimisen lain alaisena »Pohjois-Englannin osuustoiminnallinen tukkukauppaosuuskunta» (The North of England Co-operative Wholesale Industrial and Provident Society, Limited). Valittiin hallitus, johon kuului kolme edustajaa Rochdalen osuuskunnasta, Manchesterista kaksi sekä Prestonista, Oldhamista ja Middletonista yksi kustakin, esimieheksi tuli Abraham Greenwood. Neljäkymmentäviisi osuuskuntaa merkitsi tukkuliikkeen viiden punnan suuruisia osuuksia yhteensä 1400. Säännöistä jätettiin pois määräys, jonka mukaan jäsenosuuskappain olisi ollut pakko tehdä ostoksensa yksinomaan omasta tukkukaupastaan. Samaten luovuttiin myöskin pian suunnitelmasta hinnoittaa tavarat omien kustannusten perustuksella, niihin lisättyinä määrätty pieni välityspalkkio, ja otettiin käytäntöön rochdalelainen menettely, jonka mukaan tavarat myytiin vallitseviin markkinahintoihin ja ylijäämä jaettiin sitten ostoksien perustuksella. Ja koska niinsanotut »voitot» ovat sen jälkeen olleet yhtä suurena riidanaiheena kuin Pariksen omena, niin on paikallaan selittää tämän muutoksen oikea luonne.

Abraham Greenwoodin alkuperäinen ehdotus sisälsi seuraavat sanat: »Tukkukauppa-asioimisto tulisi hankkimaan tavaroita osuuskapoille omien kustannusten hintaan, siihen lisättyinä pieni toimituspalkkio asioimiston kulujen peittämiseksi. Olisi järjetöntä tavoitella tavarain myynnissä voittoa vain sitä varten, että se sitten voitaisiin jakaa takaisin voitto-osuuksina».

Mutta tämä järjettömyys huomattiin kuitenkin jo heti liikkeen olemassaolon ensimmäisenä vuonna tasapuoliseksi ja tarkoituksenmukaiseksi. Saamme tietää luotettavalta taholta (hra Nuttallin esitelmästä Lontoon osuustoimintakongressissa v. 1869), että seurauksena tästä järjestelmästä, jonka mukaan tavaran hankintahintaan lisättiin määrätty toimituspalkkio, oli, että osuuskaupat ostivat keskusliikkeestä vain ne tavarat, joiden hinta oli vallitsevia markkinahintoja halvempi, mutta ostivat mieluummin muilta (yksityisiltä) liikkeiltä ne tavarat, joiden hinta keskusliikkeestä ostettuna sattui olemaan hiukan kalliimpi. Koska ihmisjärjellä ei ole käsitettävissä, että kukaan — olipa hän sitten vaikka osuustukkukaupankin toimitsija — kykenisi ostamaan aina kaikki tavarat edullisemmin kuin hänen kiloilijansa sillä alalla, niin keskusliike menetti tuntuvasti silloin, kun se itse sattui ostamaan epäedullisesti, eikä saanut vastaavasti hyötyä niistä tavaroista, jotka se oli hankkinut taitavammin tai paremmalla onnella. Vielä toisetkin syyt, kuten esim. se, että kävi vaikeaksi määrätä toimituspalkkiota, joka tarkalleen peittäisi liikkeenhoidosta, poistoista, vakuutuksista ja vararahastoon siirroista aiheutuvat kulut, ja toiselta puolen taas se seikka, että neljännesvuosittain suoritettu ylijäämän palautus helpotti pienten osuuskuntien keskusjärjestöön liittymistä, koska siten itsestään karttui jokaiselta jäsenosuuskunnalta vaadittua osuus-pääomaa, lisäsivät osuudenomistajien mieltymystä nykyiseen järjestelmään, jonka mukaan tavaran kustannushinnan ylittämistä syntynyt ylijäämä palautetaan

voitto-osuutena. Mutta tätä n. s. voittoa, joka nykyään (v. 1891) on 3 tai 3½ pennyä punnalta, ei enää »panna ostettuun tavarahan», käyttäkösemme herra Greenwoodin koristelematonta sanontatapaa, eikä sitä myöskään lisätä kustannushintaan toimituspalkkiona. Ainoa ero on se, että toisessa tapauksessa toimituspalkkio lasketaan, ennen kuin kaikista kuluista vielä on varmaa tietoa ja ennen kuin ne on jaoteltu suhteellisesti kullekin eri tavaralajille, kun taas Rochdalen järjestelmässä hinnat määrätään sitä silmällä pitäen, että koko myydystä tavaramäärästä yleensä jää niin paljon ylijäämää, että siitä voidaan maksaa kaikki kulut, ja sen jälkeen jäännös palautetaan tosiasiallisena alennuksena kaikista myydyistä tavaroista, olipa sitten kysymys suoranaisella tappiolla valmistetuista Batleyn villatavaroista tai huomattavalla voitolla ostetusta ja myydystä teestä.

Tässä on osuustoimintaväki jälleen osoittanut uskollisesti kannattavansa sitä Owenin osuustoiminnallisen talousjärjestelmän perusoppia, että liikevoitto on tuleva yhteisölle ja että yksityisen voiton hankintamahdollisuus on ehkäistävä. Siten Greenwoodin alkuperäinen suunnitelma toteutettiin Osuustukkukaupan perussäännöissä — säännöissä, jotka kaikilta oleellisilta kohdiltaan ovat pysyneet muuttamattomina meidän päiviimme saakka.

Mutta ennenkuin jätämme kysymyksen liikevoitosta, haluaisin esittää lukijalle erään ongelman, jonka jätän hänen ratkaistavakseen. Voiko kuluttajajärjestö saada liikevoittoa? Minä kuvittelen liikevoiton olevan

nettotuloksen kahdesta aivan eri toimituksesta: ostamis- ja myyntitoimituksesta (ostamistoimitukseen katson kuuluvan kaikki sellaiset maksut kuin korvauksen maan, pääoman ja kykyjen käyttämisestä, raaka-aineen hinnan ja työläisten palkat). Mutta harjoittaessani tuotantoa omaa kulutustani varten ostan kylläkin raaka-aineen, mutta en myy tuotetta; niin ollen en saa mitään liikevoittoa. Ja edelleen, jos otan taiteilijan maalaamaan muotokuvani, arkkitehdin rakentamaan taloni, puutarhurin suunnittelemaan pihani koristelun (hankkien heille kaikki tarvikkeet, jotka he työssään tarvitsevat), pehtorin kasvattamaan viljani, myllärin jauhattamaan sen ja leipurin leipomaan siitä leipää, minun ja perheeni nauttiessa kaikesta tai kuluttaessa kaiken, en siitä saa minkäänlaista »voittoa». Kaikkia näitä toimituksia saattaa valvoa isännöitsijä tai voin olla itse oman talouteni hoitaja; tarjoamani palkat saattavat olla hävyttömän pienet tai ylettömän suuret; saatan maksaa ne joko päivä- tai kappalepalkkana, mutta minkälaisen korvauksen suostunenkin suorittamaan tai mitä minun lieneekin pakko maksaa, niin en voi pyytää palveluksessani olevia henkilöitä jakamaan kansani rahastoa, jota ei ole olemassa — nimittäin liikevoittoa.

Jos nyt perheen päämiehen tilalle, joka hankkii tarvikkeita itselleen ja perheelleen, asetetaan osuustoiminnallisesti yhteen liittyneiden kuluttajien yhteisö, joka toimii edustajiensa kautta, niin tämä ei millään tavoin muuta sitä tosiasiaa, että nämä henkilöt tuottavat kuluttaakseen eivätkä myydäkseen. Sillä jäsen, joka ostaa

osuuskaupasta jonkin tavaran, ja osuuskaupan hoitaja, joka tilaa Osuustukkukaupasta vaihtokorvan Leicesterin kenkiä ja maksaa ne, antaa yksinkertaisesti vain osuuskunnan toimintajalle määrätyn rahaerän maksaakseen ne kustannukset, jotka ovat syntyneet tai vielä saatavat syntyä noiden hyödykkeiden ostamisesta tai tuottamisesta. Tavallisesti, vaikkakaan ei aina, valitaan hinnoitteluperusteeksi markkinahinnat todellisten tuotantokustannusten likimääräisenä arviona. Ja tässä on selitys osuuskuntien edustajien Osuustukkukaupan neljännesvuosikokouksissa nostamaan »katkeraan huutoon»: »alentakaa liikevoittoa!» Selvällä suomella sanottuna tämä on vain pyyntö Osuustukkukaupan johtajille, etteivät he ottaisi tavaroista niin korkeita hintoja, että siitä kaikkien kustannusten maksamisen jälkeen vielä jää jotakin ylijäämää — hieno viittaus muuten siihen, että osuuskaupat mieluummin haluaisivat pitää tuon ylijäämän omassa taskussaan. Sitäpaitsi, kun kerran kuluttajain osuuskunnassa ei synny mitään voittoa, niin ei siinä ilmeisesti ole sijaa myöskään voitonhankkijalle. Voitonhankkija on varsinaisesti henkilö, jonka onnistuu löytää markkinat oman työnsä tai muiden ihmisten työn tuotteille. Mutta kuluttajain osuuskunnassa ovat markkinat jo varmat, koska jäsenet ovat sitoutuneet joko kuluttamaan, mitä he ovat tuottaneet, ja maksamaan siitä koituneet kustannukset, tai tekemään vararikon ja luopumaan oman talouden pitämisestä. Aivan samalla tavalla kuin edellä mainittu perheen päämies palkkaa osuuskuntakin määrättyjä yksilöitä suorittamaan määrättyjä tehtäviä aivoil-

laan ja linasvoimallaan. Nämä palvelukset osuuskunta saattaa korvata joko niiden laadun tai määrän perustuksella (kappalepalkka) tai sen mukaan, kuinka pitkän ajan niiden suorittaminen vaatii (päiväpalkka ja viikko-, kuukausi- tai vuosipaikka). Niin ollen, jos työläiset pakottavat lisäämään heille tulevan korvauksen määrää tai jos yhteisön edustajat katsovat sellaisen koroituksen kohtuulliseksi, niin tämä ylimääräinen maksu on lisättävä tuotantokustannuksiin ja merkittävä palkankoroitukseksi.

Pyydän uudelleen lukijaa miettimään tätä ongelmaa, sillä jos esittämäni erittely on oikea, niin huomaamme sen merkillisen johdonmukaisuuden, jolla työväen voittoosallisuusjärjestelmän kannattajat vastustavat tätä teollisuusyrityksen muotoa — kuluttajajärjestöjen omistamia ja hallitsemia teollisuuslaitoksia.

Olemme kenties siten keksineet sen kuilun, joka erottaa sekä taloudellisesti että hallinnollisesti osuustoiminnallisen tuotannon kaksi keskenään kilpailevaa teoriaa. Jättäen ongelman ratkaisun lukijan itsensä tehtäväksi, palaamme jälleen kertomuksemme pääjuoneen.

Englannin Osuustukkukaupan historia on ollut yhtämittaista ja tasaista edistystä. Mutta sen kymmenentenä vuotena esiintyi käänne, jossa tuli esille kysymys osuuskunnan sääntöjen muuttamisesta. Syksyllä ja talvella 1872—73 päättyi äkkiä sen hapuileva ja ujo lapsuuden aika ja alkoi myrskyisä nuoruus sisäisine häiriöineen ja ulkonaisine taisteluineen, jotka kaikeksi onneksi johtivat tasaisille teille: liikkeen nykyiseen kau-

konäköiseen politiikkaan ja terveisiin, kansanvaltaisiin sääntöihin. Marraskuussa vuonna 1872 pidetyssä Osuustukkukaupan neljännesvuosikokouksessa hyväksyivät jäsenosuuskuntien kokoontuneet edustajat hallituksen esityksen Crumpsalin keksitehtaan ostamisesta samoin kuin myöskin suunnitelman kentehtaan perustamisesta. He päättivät sitäpaitsi lakata käyttämästä liikkeen nimessä sanoja »Pohjois-Englannin», koska se viittasi siihen, että liikkeen toiminta rajoittuisi vain osaan maata, ja muutua nimenkin puolesta koko maan käsittäväksi liikkeeksi nimellä »Osuustukkukauppa» (Co-operative Wholesale Society). Käyttääksemme erään *Co-operative News*-lehden kirjoittajan täysikaikuisia sanoja, »tämä kokous oli suuri moraalinen voitto: viimeinkin oltiin astumassa askel eteenpäin osuustoiminnan tiellä alkamalla harjoittaa osuustoiminnallista tuotantoa liittoutuneita osuuskauppoja varten». Saman vuoden aikana oli myös avattu pankkiosasto Boltonin kongressissa vuonna 1870 hyväksytyssä päätöslauselmassa esitetyn toivomuksen mukaisesti. Siinä näet sanottiin, että »katsottiin paremmaksi koettaa painostaa Osuustukkukauppaa, jotta se ryhtyisi harjoittamaan pankkiliikettä, kuin pyrkiä perustamaan sitä varten kokonaan eri laitosta». Tämän uusista aloitteista rikkaan vuoden päättyessä esiintyi siis Osuustukkukauppa koko osuustoimintamaailman yleisenä hankkijana eikä enää ainoastaan maan pohjoisosassa sijaitsevien osuuskauppojen tukkukauppa-asioimistona.

Mutta tämän ratkaisevan ajanjakson tapahtumista

aiheutuivat samalla Englannin Osuustukkukaupan sekä välittömät vaikeudet että tulevat voitokkaat saavutukset. Kun siinä oli yhtyneinä samaan järjestykseen osuuskuntien edustajia sekä maan pohjois- että eteläosista, niin ei tietenkään voitu välttää ristiriitaisen mielipiteiden esiintymistä kysymyksessä osuustoiminnallisen vapautuksen kaidasta ja vaarallisesta tiestä. Vailla kokemusta ja monien rajoitusten alaisena harjoitetusta pankkitoiminnasta johtuneet tappiot kahdeksan vuoden aikana, jolloin liike vuoroin vilkastui, vuoroin taas lamaantui, aiheuttivat kiihkeätä tyytymättömyyttä. Kun keskusliike (individualistiseen koulukuntaan kuuluvien osuustoimintamiesten usein uudistetuista moitteista huolimatta) ryhtyi ponnekaasti ja yhä suuremmassa määrin valmistamaan tavaroita jäsentensä hyväksi, aiheutti se jatkuvia kiihkeitä väittelyjä ja kytevää katkeruutta. Seuraavien kymmenen tai viidentoista vuoden ajalla se tuon tuostakin uhkasi hajottaa osuustoimintaväen valtakunnan, ja yhä vieläkin leimahtavat sen keskuudessa joskus erimielisyyksien heikot liekit.

Parannettuaan pahat tapansa: poistettuaan tileistään kaikki huonot velkansa ja annettuaan kauppaosaston hoidettaviksi eräät maksukyvyttömät asiakkaansa pankkiosasto on vakiutunut menestykselliseksi alaosastoksi. Se kokoilee osuuskauppojen rahoja, lainailee suuria summia liikkeen kauppaosastolle ja joskus varovasti myöskin osakeyhtiöille, tukee aineellisesti asiakas-jäseniään ahtaina aikoina ja tallettaa ylimääränsä (paremmilla ehdoilla, kuin mitä yksityisille

osuuskaupoille olisi mahdollista) toisiin pankkeihin tai sijoittaa ne valtion obligatsioneihin. Osuustukkukaupan pankkiosasto on, mikäli tiedän, ainitlaatuinen esimerkki keskinäisen pankkiliikkeen harjoittamisesta. Sen vuotuinen kassavaihto nousee 24 miljoonaa puntaan, josta suurin osa on vaihtoa Osuustukkukaupan jäsenten kanssa. Koko ylijäämä jaetaan asiakas-jäsenten kesken suhteellisesti heidän liikevaihtonsa mukaan. Pankkiosasto ei enempää kuin kauppasastokaan ole liikeasioissa kenenkään yksityishenkilön kanssa.

Mutta niitä pieniä tappioita, jotka seurasivat ensimmäisiä yrityksiä tuotannollisella alalla, ei katseltu yhtä suurella suvaitsevaisuudella ja mielentyyneydellä; eipä edes lopullinen menestyskään pystynyt kokonaan tyyntyttämään tyytymättömyyden vellomia vesiä. Usein sattui niin, että Osuustukkukaupan neljännesvuosikokousten myrskyisissä välikohtauksissa tuotanto-osastojen hoitoa koskevat yksityiskohdat, johtajien ja liikeapulaisten väliset kahnaukset, Leicesterin kien huono malli tai Crumpsalin keksien liika tummuus tai vaaleus sekoitettiin federalistisen ja individualistisen osuustoiminnallisen oppisuunnan keskenään ylivallassa kamppaileviin teorioihin. Nämä oppisuunnat edustivat, yleisesti puhuen, maan pohjois- ja eteläosaa. Individualistista katsomusta ja individualistista osuustoimintaa käytäntöön sovelletuna aion käsitellä seuraavassa, tuottajain osuuskuntia koskevassa luvussa. Englannin ja Skotlannin osuustukkukauppain kehityksessä taas näemme fe-

deralistisen teorian täydellisimminkin toteutettuna. Näyttää niin ollen olevan paikallaan kuvailla lyhyesti ja pääpiirteissään Skotlannin Osuustukkukaupan jonkin verran erilaista kehitystä ja sen hiukan erilaista rakennetta, ennenkuin otamme tarkasteltavaksemme rinnakkain näitä liittoutuneiden osuuskuntien harjoittaman kaappa- ja tuotantotoiminnan kahta eri muotoa.

Kansanvaltaisen osuustoimintamuodon, kuluttajain osuustoiminnan, leviäminen — joka oli suoranainen, joskaan ei tietoinen seuraus järjestelmästä, jonka mukaan ylijäämät jaettiin ostoksien perustuksella — oli hitaampaa Skotlannissa kuin eräillä seuduilla Englannissa. Skotlantilaiset työläiset katselevat, mikäli voimme päätellä osuustoimintaliikkeen saavuttamista kokemuksista siellä, uusia aatteita ja niiden saarnaajia epäluuloisemmin kuin englantilaiset, mutta jos heidät kerran saa hyväksymään nämä aatteet oikeina ja käytäntöön soveltuvina, niin silloin he myöskin ovat sitkeämpiä ja päättävämpiä näiden aatteiden toteuttamisessa. Niinpä Rochdalen järjestelmällä oli voitettava sekä »kääntymättömien» hitaus ja välinpitämättömyys että myöskin ensimmäisen osuustoimintaliikkeen aikana perustettujen ammattiyhdistyskauppojen sitkeä kamppailu olemassaolonsa puolesta. Niiden joukossa oli osuusleipomoita, jotka pysyivät sitkeästi elossa yli puolen vuosisataa, ja kaikki ne jakoivat voitto-osuuden kunkin jäsenen yritykseen sijoittaman pääoman suuruuden mukaan. Vuodesta 1850 vuoteen 1860 käytiin näissä vanhoissa osuuskunnissa katkeria taisteluja vanhojen ja nuorten kesken. Ne päättyivät

joko jälkimäisten voittoon ja Rochdalen järjestelmän käytäntöönottamiseen, tai siihen, että vähemmistö erosi ja muodosti kilpailevan osuuskunnan, pakottaen kilpailullaan vastustajat ennemmin tai myöhemmin muuttamaan sääntönsä kansanvaltaisemmiksi, ottamalla »tinalapun» käytäntöön.

Vasta vuonna 1864 nämä uudet osuuskunnat olivat kuitenkin saaneet kylliksi lujan jalansijan pitääkseen neuvottelukokouksia ja ruvetakseen varmassa muodossa ajamaan osuuskuntien yhteenliittymistä. Vuonna 1866 pidetyssä neuvottelukokouksessa (jossa 45 osuuskuntaa oli edustettuna) oli saapuvilla myöskin Englannin Osuustukkukaupan edustaja, tehden selkoa sen synnystä, päämääristä ja sen saavuttamasta menestyksestä. Selonteon kuultuaan kokous hyväksyi yksimielisesti päätöslauselman, jossa kehoitettiin Skotlannin osuuskauppoja ottamaan osuuksia Englannin Osuustukkukaupassa ja hyväksymään sen tukku liikkeeseen. Mutta kun vuosi oli kulunut, alkoi käydä ilmeiseksi, että Englannin Osuustukkukauppa ei kyennytkään herättämään Skotlannin osuustoimintaväessä innostusta eikä se myöskään näyttänyt olevan halukas avaamaan haaraliikkeitä ja solmimaan liikeyhteyksiä Skotlannin kauppaa varten. Glasgöwissa v. 1867 pidetyssä neuvottelukokouksessa kehoitti saapuvilla oleva Englannin Osuustukkukaupan edustaja, liikkeen hallituksen evästyksien mukaisesti, skotlantilaisia perustamaan oman tukkukauppansa ja ilmoitti, että Englannin Osuustukkukauppa on valmis voimainsa mukaan kaikin tavoin avustamaan yritystä. Sen jälkeen

kuin asian hyväksi oli tehty voimakasta valistustyötä ja tärkeitä neuvottelukokouksia pidetty Glasgowissa ja Edinburghissa, lähti Skotlannin Osuustukkukauppa (The Scottish Co-operative Wholesale Society) vuonna 1869 taipaleelle jäseninään 28 osuuskuntaa ja noin 30 muun osuuskunnan ilmoittautuessa halukkaiksi ryhtymään liikeyhteyteen sen kanssa.

Näiden kahden osuustukkukaupan rakenteessa on eräitä pieniä eroavaisuuksia, jotka saattavat olla mielenkiintoisia edustuksellisen hallinnon tutkijoille. Englannin Osuustukkukaupassa on jokaisella osuuskunnalla yksi ääni kutakin 500 jäsentään kohti: Boltonin osuuskaupan 13,897 jäsenellä on silloin oikeus lähettää tukkukaupan neljännesvuosikokouksiin 28 edustajaa, kun taas Birminghamin osuuskaupan 1,495 jäsenellä on oikeus lähettää ainoastaan 3 edustajaa. Valtakirjoilla äänestystä ei osuustoimintaliikkeessä, kuten tunnettua, missään sallita. Edustajan täytyy, aivan samoin kuin parlamentissamme ja kunnanvaltuustoissa, käydä äänestämässä henkilökohtaisesti.

Skotlannin Osuustukkukaupassa taas edustus perustuu ostoksiin eikä henkilöihin. Tästä kai johtunee, vai lieneekö vain omituinen yhteensattuma, että skotlantilaiset osuuskaupat yleensä ostavat omasta tukkuliikkeestään uskollisemmin kuin englantilaiset. Jokaista tuhannen punnan vuotuista ostosmäärää kohden on jäsenosuuskaupalla yksi ääni. Kuluvaan vuoteen (1891) saakka valittiin Osuustukkukaupan hallitukseen jäsenosuuskuntia eikä henkilöitä. Edinburghin

osuuskauppa esim. voitiin valita tilintarkastajaksi, Arbroathin ja Dundeen osuuskaupat hallituksen jäseniksi j.n.e. Tilintarkastajain ja hallituksen jäsenten vaali jätettiin siis näiden valittujen osuuskauppojen jäsenistön suoritettavaksi. Tästä järjestelmästä, joka on epäsuoraa pyrkimystä alueelliseen edustukseen, on nyttemmin kuitenkin luovuttu. Tästä lähtien neljännesvuosikokouksiin kokoontuneet edustajat valitsevat kaikki hallituksen jäsenet. Skotlannin Osuustukkukaupan johtaja (samoin kuin sihteeri) on alun pitäen valittu liikkeen neljännesvuosikokouksessa. Sen vuoksi johtajalla on aina ollut hyvin vaikutusvaltainen ja määrävä asema, hänet kun on osuuskauppain koko edustajisto suoranaisesti tähän tehtävään valinnut.

Englannin Osuustukkukaupassa taas liikkeen hallinto on Manchesterissa istuvan hallituksen käsissä. Tämä valitsee puheenjohtajan. Ensimmäisinä vuosina hallitus valittiin liikkeen neljännesvuosikokouksissa. Mutta jotta hallituksen jäsenten valinta tapahtuisi surimman harkinnan pohjalla, jaetaan jäsenosuuskau-
poille nykyään ennen vaaleja painettuja ehdokaslistoja, joissa esiintyvien ehdokkaiden täytyy kaikkien olla osuuskuntien asettamia. Se äänimäärä, jolla jäsenosuuskunta on oikeutettu äänestämään, voidaan antaa niin monelle ehdokkaalle, kuin täytettäviä paikkoja sillä kertaa on. Joissakuissa jäsenosuuskunnissa on hallituksella oikeus päättää, kenelle ehdokkaista osuuskunnan äänet annetaan, mutta toisissa osuuskunnissa on jäsenistö pidättänyt itselleen tämän oikeuden.

Sitä seikkaa, että Englannin Osuustukkukaupan myyntitoimistoilla Newcastlessa ja Lontoossa on oma hallituksensa, joista kumpikin lähettää kaksi jäsentään edustajaksi pääliikkeen hallitukseen, ja että näiden myyntitoimistojen hallitusten toiminta on kehittymässä yhä itsenäisemmäksi, pitävät tarkat havainnoitsijat keskityksestä luopumisen ensimmäisenä merkkinä. Minkäänlainen piiriedustusjärjestelmä ei kuitenkaan ole käytännössä. Sekä pääliikkeen hallituksen että haaraliikkeiden hallitusten vaaleihin ottavat osaa kaikki jäsenosuuskunnat. Oldhamin osuuskunta esim. voi ottaa osaa Lontoon haaraliikkeen hallituksen vaaliin ja Newcastleen ja Plymouthin osuuskunnat taas pääliikkeen hallituksen vaaliin ja päinvastoin. Neljännesvuosikokouksia pidetään yht'aikaa Newcastlessa ja Lontoossa, koska sellainen järjestely sopii mukavimmin maan pohjois- ja eteläosissa sijaitseville osuuskunnille, sekä seuraavalla viikolla Manchesterissa. Liikevaihdon nopea kasvaminen on äskettäin tehnyt tarpeelliseksi pitää neljännesvuosikokouksia myöskin Bristolissa ja Keskimaassa (Midlands). Yleiskokoukselle ja aluekokouksille esitettyjen työohjelmien tulee olla samat; hallitus tai edustajat eivät voi ehdottaa kokouksen käsiteltäväksi mitään päätöslauselmaa tai sääntöjen muutosta ilman, että ne esiintyvät kokouksen esityslistalla. Noissa viidessä eri kokouksessa annetut äännet lasketaan sitten Manchesterissa yhteen ja julistetaan äänestyksen tulos. On niin ollen samantekevää, mihin keskukseseen osuuskunnat lähettävät edustajansa.

Voin ehkä vielä lisätä näihin kuiviin sääntöjen yksityiskohtiin, että Englannin Osuustukkukaupassa nykyään voimassa olevan edustusjärjestelmän puoltajat väittävät, että valitsemalla hallitusten jäsenet koko maan käsittävillä vaaleilla voidaan noihin toimiin saada kykenevämpiä ja kokeneempia miehiä. Alueellisen edustusjärjestelmän puoltajat taas väittävät, että kun alueellisen edustuksen avulla saadaan aikaan lähempi ja suoranaisempi yhteys keskusliikkeen sekä kaukaisien ja vähemmän tunnettujen osuuskuntien välille, niin tästä on etua liikkeelle. Viittaavatpa he yleensä siihen, että liike hyötyisi, jos yhä suurempi osa hallintotehtävistä annettaisiin paikallisesti valituille haarakäyttöliikkeiden hallituksille. Liikevaihdon lisääntyminen ja tehtävien nopea moninaistuminen tulee luultavasti aiheuttamaan yhä uusia muutoksia kummankin osuustukkukaupan rakenteessa.

Tämä riittääköön näiden tukkukauppajärjestöjen säännöistä ja hallinnosta, joka kaikissa oleellisissa piirteissään täydelleen vastaa osuuskauppojen, kuntien ja valtion hallintoa. Kummatkin sisarliikkeet ovat liikekumppanuksia määrätyillä aloilla — esimerkiksi teekaupan alalla. Sitäpaitsi toimii Englannin Osuustukkukauppa hedelmien ja muiden ulkomaantuotteiden hankkijana kummallekin liikkeelle, Skotlannin Osuustukkukaupan hankkiessa Englannin Osuustukkukaupalle sokeria, marmeladia ja muita skotlantilaisia teollisuustuotteita.

Eräässä mitä tärkeimmässä hallintopoliittisessa kysymyksessä nämä kaksi liikettä kuitenkin eroavat toi-

sistaan, mikä mahdollisesti vastaa edellämainittua huomattavaa eroavaisuutta niiden säännöissä. Skotlannin Osuustukkukauppa, jolla on yksi ainoa hallitus, olinpaikkana Glasgow, on ryhmittänyt eri tuotanto-osastonsa yhteen ainoaan suureen tuotantolaitokseen Shieldhallissa, kolmen mailin*) päähän Glasgowista. Sinne se on rakennuttanut Skotlannin suurimman katehtaan, siellä se myöskin valmistaa miesten vaatetustarvikkeita, huonekaluja ja säilykkeitä sekä harjoittaa nahanvalmistusta ja kirjapainoliikettä. On luettava Skotlannin Osuustukkukaupalle kunniaksi, että se on ryhtynyt harjoittamaan tuotantoa eräillä teollisuuden aloilla, kuten esim. paitateollisuutta, suoranaisella tappiolla, välttääkseen joutumasta liikesuhteisiin sellaisten toiminimien kanssa, joiden työläisillä on hyvin huonot työolot. Tyydytyksellä voidaan lisätä, että sen erinomaiset koneet ja oivallinen järjestely on lopulta tehnyt sille mahdolliseksi maksaa työläisilleen hyvää palkkaa, vaikkakin se myy paitojaan Newcastle'n osuustoimintaväelle samalla kuin Skotlannin kaivosmiehilläkin. Sen tehdasrakennukset ovat suuria ja tilavia ja sen laitteet uudenaikaisimmat ja koneet parhaimmat. Sen vuotuinen tuotantoarvo on 77.857 puntaa**) ja sen tuotantolaitosten palveluksessa on 1,024 henkeä.

Englannin Osuustukkukauppa taas, jolla on eri hallitukset Newcastle'n ja Lontoon haaraliikkeissä, on

*) 1 maili = 1 Englannin penikulma = 1,609 metriä. Kolme mailia on siis lähes 5 km. — Suomentajan muist.

**) V. 1922 Englannin Osuustukkukaupan tuotantolaitosten tuotantoarvo oli 20,5 milj. puntaa. — Suomentajan muist.

sijoitellut tuotantolaitoksiaankin eri paikkakunnille. Se on perustanut kenkätehtaita Leicesteriin ja Heckmond-wikeen, jauhomyllyn Tynen varrelle ja keksitehtaita lähelle Manchesteria. Se omistaa villakehräämön York-shiressa ja saippuatehtaita Durhamissa. Newcastleen varastohuoneen erikoisalana on palvattujen ja suolat-tujen sianliikkiöiden valmistaminen, Lontoon haara-liikkeellä taas kaakaon valmistus, teen sekoitus ja pak-kaus, kahvin paahtaminen ja jauhaminen j.n.e. Jos nämä viimeainitut tehtävät jätetään huomioon otta-matta, koska niitä on mahdoton erottaa jakeluosasto-jen toiminnasta, niin Englannin Osuustukkukaupan valmistamien hyödykkeiden arvo nousee lähes 290.127 puntaan*) ja sen tuotantolaitosten palveluksessa ole-vien työläisten luku 1.969:än.

Kysymys siitä, onko pyrittävä keskitettyyn vai eri paikkakunnille hajoitettuun tuotantoon, samoin kuin kysymys siitä, mikä vaikutus sen ratkaisulla todennä-köisesti on sisarliikkeiden rakenteeseen, ovat kenties tärkeimmät kysymykset, jotka odottavat ratkaisuaan osuustoimintaliikkeessä. Mutta on kyseenalaista, onko näiden kahden osuustukkukaupan eri suuntaan kulke-vaa hallintopolitiikkaa kehitetty kylliksi pitkälle, jotta pelkän tarkastelun nojalla voisi niin vain arvioida, mitä lopullisia tuloksia niistä kummastakin tulee ole-maan. En luule myöskään, että tämän kysymyksen pohtimisesta on paljonkaan hyötyä, ellei tarkkaan

*) V. 1922 Skotlannin Osuustukkukaupan tuotanto-osastojen tuotantoarvo oli 5,3 milj. puntaa. — Suomentajan muist.

tunneta Englannin ja Skotlannin teollisuuden sekä työmarkkinoiden keskinäisiä suhteita.

Siten Skotlannin Osuustukkukaupan säännöt on tosiasiallisesti laadittu englantilaisen esikuvan mukaan. Kummassakin tapauksessa keskusliike on siinä osuuk- sia omistavain osuuskuntain oma, ja ne sitä myöskin hallitsevat. Kumpaisellakaan tukkuliikkeellä ei ole oi- keutta myydä tavaroita avoimilla markkinoilla, s. o. kenelle tahansa.

Tämän rajoituksen välillinen ja välitön arvo ha- vaitaan heti. Otaksukaamme, että tukkuliikkeiden sal- littäisiin valmistaa ja ostaa tavaroita yksityisiä lii- keitä varten: silloin ne avustaisivat suurenmoisilla pääomillaan ja mainiolla järjestöllään omien jäsentensä liikekilpailijoita. Sitäpaitsi — ja siinä on mielestäni vielä petollisempi vaara — tämän rajoituksen poista- minen uhkaisi luhistuttaa koko rochdalelaisen liikkeen kansanvaltaisen rakenteen, josta sen valistuksellinen vaikutus ja sen kaupallinen menestys yksinomaan johtuvat. Sillä nykyään ovat ne 800,000 osuustoi- mintamiestä ja -naista, jotka edustajainsa kautta omistavat nuo kaksi tukkuliikettä ja niitä hallitsevat, ottaneet hankkiakseen kaiken, mitä he tarvitsevat — aivan samalla tavalla kuin yrittlevien ja yhteistä hy- vää harrastavien kuntien asukkaat hankkivat kansalal- silleen kaasua, vettä, kauppatoreja ja -halleja, museoita, puistoja, yliopistoja tai teknillisiä kouluja.

Jos osuustukkukaupat ryhtyisivät liikesuhteisiin nii- den kanssa, jotka eivät ole jäseniä, hankkisivat ne hyö- dykkeitä sellaisille kansalaisille, joilla ei ole mitään

osuutta liikkeen hallintoon, ja kiskoisivat heiltä voittoa. Ja jos nämä voitot olisivat huomattavan suuria ja jos niitä kerääntyisi paljon maaomaisuuden ja pääoman muodossa, niin joutuisi vaaralle alttiiksi nykyisen liikkeen kansanvaltaisuus, jonka tunnusmerkkinä on se, että pääsy siihen on aina kaikille avoin ja että se pyrkii vetämään mukaan koko kansakunnan ja jakamaan yhteisen viisauden ja kerääntyneen pääoman tuottamat edut kaikkien kesken. Voitontavoittelun pahan taikavoiman vaikutuksesta tämä kansanvaltaisuus häviäisi ja siten syntyisi osakkeenomistajien suljettu piiri, joka rakentaisi esteitä kaikkia uusia tulokkaita vastaan ja sulkisi portit jäseniksi pyrkijäin nenän edestä. Usean puolueettoman tarkastelijan mielestä on osuustukkukauppain kehitystä uhkaava salakari siinä, että ne alkavat laskea jäsenyyteensä sellaisia yhdistyksiä, joilla on *epäkansanvaltaiset* säännöt — yhdistyksiä, jotka joko julkisesti tai salaa ovat perustetut osakeyhtiöperiaatteen pohjalla toimiviksi, joissa pieni, rajoitettu osakasjoukko on ottanut yksinoikeudekseen sekä liikevoiton että hallinnon. Tämän periaatteen osittainenkin hyväksyminen osuustukkukaupan sääntöihin tulisi, niin luulen, merkitsemään niiden lopullista tuhoa.

Mutta samaan aikaan olemme levottomuudella ajatelleet sen innokasta väittelyä aiheuttaneen, pulmallisen kysymyksen lähenevää ratkaisua, mikä erottaa toisistaan nuo kaksi osuustoimintaliikkeen koulukuntaa — tarkoitan osuustoiminnallisen tuotannon tarkoituksenmukaista järjestelyä ja siihen läheisesti liittyvää

kysymystä n.s. tuotannollisen työn tekijän asemasta ja heidän työnsä korvauksesta.

Haluan ensiksikin todeta, että osuustoimintaväki on ottanut tarpeettomana henkisenä painolastina kantaakseen puhtaasti metafysiillistä*) aatetta, joka yhä vieläkin pahasti vaikeuttaa selvää ajattelua ja johdonmukaista toimintaa, huolimatta siitä, että osuustoiminta-aate on sitä jatkuvasti puhdistanut kaikkea metafysiikkaa vastaan sotivilla tosiasioilla. Osuustoimintaväen syvät rivit, samoin kuin jotkut johtajistakin ovat itsepintaisesti väittäneet, että hyödykkeiden tuotannon ja jakelun välillä on olemassa oleellinen ero, itse asiassa niin selvä ja suuri ero, että osuuskaupan hallinto olisi, osuustoiminnan pyhimpien periaatteiden vaatimuksesta, rakennettava kokonaan vastakkaisille periaatteille kuin tuotanto-osuuskunnan hallinto ja että osuuskauppojen palveluskunnan palkkoihin nähden olisi noudatettava kokonaan toista menettelyä kuin tuotannollisen työn tekijän palkkauksessa. Niinpä Holyoake kuvailee aivan tyyneenä »Rochdalen oikeamielisten tienraivaajain historiassaan», kuinka osuuskauppaa johtaa asiakkaiden yhteisöä edustava hallitus, kuinka osuuskaupan palveluksessa olevilta on ehdottomasti kielletty oikeus kuulua liikkeen hallitukseen. Tämä sääntö on yleinen kaikissa osuuskaupoissa ja se on, niinkuin jo edellä on mainittu, silmiinpistävästi yhdenmukainen englantilaisen käsitystavan kans-

*) Metafysiikka on se filosofian osa, joka käsittelee olevaisen syvimpiä perusteita kuten maailman tarkoitusta ja arvoa, korkeinta olentoa, sielua ja tahdon vapautta. — Suomentajan muist.

sa siitä, mitä valtion palveluksessa olevilta on vaadittava. Pieninkään seikka ei viittaa siihen, että Rochdalen tienraivaajat laatiessaan osuuskuntansa perussäännöt tähän suuntaan, olisivat toimineet omaatuntoaan vastaan tai että he olisivat Holyoaken mielestä olleet periaatteettomia miehiä, jotka »tinkivät, jolleivät kokonaan luopuneet kaikesta tasapuolisuudesta yrityksessään». Emme myöskään löydä Rochdalen osuuskunnan pöytäkirjoista mitään, mikä panisi epäilemään, että osuuskunnan sihteerille, tilintarkastajille, myymälänhoitajille tai heidän apulaisilleen olisi annettu osa ylijäämästä. Holyoaken lausunnoista ei myöskään saa sitä käsitystä, että hän mitenkään asettuisi tuomitsemaan sitä, että rochdalelaiset olivat paheksuttavalla tavalla hylänneet tuon suuren periaatteen »työn osallisuudesta» liikkeen tuottamaan voittoon ja liikkeen hallintoon. Mutta perustaessaan kehräämön ja kutomon nämä samat Rochdalen tienraivaajat panivat suurella huolella sääntöihin pykälän, jonka mukaan koko ylijäämä jaetaan yritykseen sijoitetun pääoman ja työläisille maksettujen palkkojen mukaan. Ja kertoessaan, miten Mitchell Heyn kutomossa lopullisesti luovuttiin noudattamasta »työn osallisuuden» periaatetta, Holyoake innostuu erällä sivuilla lennokkaasti tuomitsemaan tämän teon. Hänen sisunpurkauksensa päättyy seuraavaan lauseeseen: »Hyödyn pyramiidi, joka ei ole rakennettu oikeamielisyydelle, on vain lujusmaisoin keinoin hankittu kasa, johon rehellinen mies ei tahdo käsiään tahrata».

Individualistiseen koulukuntaan kuuluvilla osuus-

toimintamiehillä ja -naisilla on yhä vieläkin samanlaisia mielipiteitä, jotka perustuvat siihen, että tuottajan ja jakelijan yhteiskunnalle suorittaman palveluksen välillä katsotaan olevan suuri, oleellinen ero. Englannin Osuustukkukaupan sääntöjä viimeksi (elokuussa v. 1890) uusittaessa esittivät herrat Neale ja Greening huolellisesti valmistetun suunnitelman, jonka mukaisesti kaikki liikkeen tuotanto-osastot (esim. Leicesterin kenkätehdas ja arvatenkin myös uusi jauhomylly '1y-nen varrella) olisi rekisteröitävä erikoisena osuuskuntana ja niissä työskenteleville työläisille annettava huomattavan laaja itsehallinto-oikeus sekä tuntuva osuus ylijäämästä. Lopullisena päämääränä oli, että kullekin työläisten eri veljeskunnalle luovutettaisiin »hyvällä raaka-ainevarastolla varustettu ja hyvässä kunnossa oleva tehdas sekä kukoistava liike». Mutta he eivät näissä uudistusehdotuksissaan ensinkään ottaneet huomioon huonekalu- tai ruokatavaraosastoja eivätkä yrittäneet tyydyttää kangastavaran hankkijain tai pankkiapulaisten yhtä oikeutettuja pyrkimyksiä saman ihanteen saavuttamiseksi — pyrkimyksiä sellaiseen järjestelmään, jossa he itse olisivat omia työnantajiaan ja saisivat oikeutetun osan työn tuottamasta voitosta. Seuraavassa luvussa tulemme lähemmin käsittelemään tämän ihanteen teoriaa sekä sen toteuttamisyrityksiä ja -mahdollisuuksia. Tarkastelkaamme senvuoksi ensin lyhyesti taloustieteilijän ja liikemiehen näkökannalta n.s. tuottajan palveluksen oletettua etevämmyyttä jakelijan suorittaman palveluksen rinnalla.

Kuulkaamme ensin tiedemiestä:

Ihminen ei voi luoda aineellisia esineitä. Kun hänen sanotaan tuottavan aineellisia esineitä, tuottaa hän todellisuudessa vain sellaista, mitä tarvitaan tai mistä on hyötyä . . . Kaikki, mitä hän voi tehdä, on joko muuttaa aineen muotoa tai kokoonpanoa siten, että siitä on enemmän hyötyä, kuten esim. valmistaessaan sahatukista pöydän tai asettaessaan sen sellaiseen paikkaan tai asemaan, jossa se luonnon vaikutuksesta muuttuu hyödyllisempään muotoon, kuten esim. pannessaan siemeniä sinne, missä luonnonvoimat saavat ne puhkeamaan elämään. Joskus on sanottu, etteivät kauppiaat tuota mitään; esim. puuseppä valmistaa huonekaluja, mutta huonekalukauppias ainoastaan myy sitä, mikä on jo tuotettu. Mutta tällaisen erotuksen tekemistä ei voida tieteellisesti perustella. Kumpikin heistä tuottaa hyödykkeitä ja kumpainakaan ei voi sen enempää tehdä. Huonekalukauppias siirtelee ja uudelleen järjestelee ainetta, jotta siitä olisi enemmän hyötyä kuin ennen, eikä puuseppäkään tee mitään sen enempää. Merimies tai rautatieläinen, joka kuljettaa kivihiiiltä paikkakunnalta toiselle, tuottaa sitä aivan yhtä hyvin kuin kaivosmieskin, joka kuljettaa sitä maan alla. Kalakauppias auttaa kuljettamaan kalaa sieltä, missä siitä oli verraten vähän hyötyä, eikä kalastajakaan tee lainkaan sen enempää. On totta, että missä kauppiaita on enemmän kuin välttämättä tarvittaisiin, siellä tapahtuu tuhlausta. Mutta tuhlausta tapahtuu silloinkin, kun kaksi miestä kyntää auralla, jonka yksikin mies voisi aivan hyvin hoitaa. (Marshall, „Principles of Economics“ II, 3 luku.)

Tämä suorasukainen lausunto sattuvine ja valaisevine esimerkkeineen paljastaa edellä puheena olleen käsityskannan paikkansa pitämättömyyden teoreettiselta kannalta katsoen. Tutkikaamme nyt, voimmeko puhtaasti liikemiehen kannalta vetää mitään selvää rajaa »tuottajan» työn ja jakelijan suorittaman palveluksen välille.

Onko koetteluhuoneessa oleva nuori neiti, joka asettaa asiakkaansa hartioille vaipan ja saa sen parem-

min istuvaksi laskostamalla parin nuppineulan avulla tuuman sieltä ja toisen täältä, tuottaja vai jakelija? Ja jos hän on jakelija, niin miten eroaa hänen suorittamansa palvelus naisten pukuja valmistavan räätälin palveluksesta hänen koetellessaan asiakkaansa ylle vielä puolivalmista pukua tai pakatessaan juuri valmistamansa puvun pahvilaatikkoon, valmiina kotiinvietäväksi? Onko nuori mies, joka ottaa teetä myymälän pöydältä ja panee sen paperipussiin ja käärii kauniisti, tehden käärelangasta silmukan, jotta ostajan olisi mukavampi sitä kantaa, tuottaja vai jakelija? Ja jos hän on jakelija, niin miten eroaa hänen palveluksensa sen nuoren naisen suorittamasta palveluksesta, joka pakkaa teetä Osuustukkukaupan tuotanto-osastolla, tai kiinalaisen suorittamasta palveluksesta tämän kootessa teelehtiä kuivauskentältä ja pakatessa arkkuun maastavientiä varten? Maanviljelijä on epäilemättä tuottaja, mutta lakkaako hän olemasta tuottaja silloin, kun hän ajaa karjansa tai kuljettaa rattailta viljansa lähimpään markkinapaikkaan tai vie lanttunsa pellolta säilytyshuoneeseen? Lopuksi, onko teurastaja tuottaja vai jakelija? Ja jos hän onkin tuottaja silloin, kun hän muuttaa elävän elukan raa'aksi lihaksi, niin mitä hän on silloin, kun hän leikkaa naulan lihaa ja antaa sen asiakkaalle?

Tämä erotuksen näkeminen siinä, missä mitään erotusta ei ole, on saattanut osuustoimintaliikkeen virallisen tilaston laatijat toivottoman hämmingin valtaan. Vaikka kummallakin on aivan samat numerot edessään, ilmoittaa hra J. C. Gray (Osuustoimintaliiton sih-

teeri), että osuuskauppojen oman tuotannon arvo nousee miljoonaan puntaan vuodessa, jota vastoin Benjamin Jones, Osuustukkukaupan huomattu virkailija, kulutusosuuskuntain harjoittamasta tuotannosta tekevänsä huolellisessa tutkimuksessa arvioi sen nousevan 3 miljoonaan puntaan. Edellisessä tapauksessa on lihakaupat, leipomot ynnä muut kotitarpeita tyydyttävät teollisuudenhaarat laskettu kuuluviksi jakeluun, kun taas jälkimmäisessä tapauksessa mies, joka kaupan alalla on ammattimies, laskee samat palvelukset tuotantoon kuuluviksi. Täten todistaa tiedemiehen väitteet oikeiksi liikemiehen käytäntö.

Lukija huomaa nyt sen tieteellisen arvon ja käytännöllisen merkityksen, mikä on siinä, että Osuustukkukaupan omistajat jyrkästi kieltäytyvät kohtelemasta eri tavalla tehtäitensä ja työpajojensa kuin varastohuoneitensa ja myymälöitensä työläisiä. En halua tässä antaa itsestäni sitä käsitystä, että katsoisin omana työnantajanaan olon ja voitosta osalliseksi pääsemisen ihanteen — ihanteen, jota emme ole vielä lähemmin tutkineet — teoreettisesti arvottomaksi tai käytännössä mahdottomaksi toteuttaa. Mutta minä väitän, että jos kerran on moraalisesti oikein ja taloudellisesti tarkoituksenmukaista, että jonkin liikkeen varsinaiset työläiset määräävät tuon liikkeen toimintaohjelman, korjaavat itselleen sen tuottaman voiton ja vastaavat sen tappioista, niin silloin ei tämän periaatteen soveltamista voida rajoittaa yksinomaan työpajoihin ja tehtaisiin. Se on sovellettava myöskin osuustukkukauppojen jakeluosastoihin muuttamalla nämä

liittoutuneiden osuuskuntien omistamat laitokset 800,000 henkeä käsittävästä, kaikille avoimesta kansanvallasta herrojen Mitchellin, Baileyn, Jonesin ja molempien osuustukkukauppojen muiden toimitsijain ja työläisten yksityisomaisuudeksi. Sitäpaitsi, jos keran ryhdytään muuttamaan Osuustukkukaupan kenkätehdas Leicesterissä tuottajain osuuskunnaksi samoin itsehallinto-oikeuksin, kuin mitkä ovat voimassa Leicesterin suutarien osuuskunnassa, jota on pidettävä parhaimpana esimerkkinä individualistisen koulukunnan ihanteesta, niin silloin on myöskin Leedsin osuuskauppa muutettava kauppa-apulaisten osuuskunnaksi. Lyhyesti sanoen, silloin täytyisi perinjuurin hävittää Rochdalen tienraivaajien erikoistyö — nykyisen osuustoimintaliikkeen kansanvaltainen perustus. Täytyisi ottaa miljoonalta asiakas-jäseneltä pois edustuksellisen itsehallinnon oikeudet, jotta tuhatkunta kaupanhoitajaa ja heidän apulaistaan saisi etuoikeuden taistella omien ja toinen toistensa etujen puolesta, sen sijaan että he toimisivat aivan yhtä kunnioitettavassa asemassa yhteisön palvelijoina.

Mutta vaikkakin noiden kahden osuustukkukaupan hallitukset ovat sitkeästi pitäneet kiinni kansanvaltaisesta hallintomuodosta ja vääjäämättä kieltäytyneet kohtelemasta toista palveluksessaan olevaa työläisryhmää eri tavalla kuin toistakaan, ovat ne keilleet »lisäpalkkion» maksamista palkkausmenettelynä. Englannin Osuustukkukaupassa otettiin tällainen lisäpalkkiojärjestelmä käytäntöön vuonna 1874, mutta tulos oli siinä määrin epätydyttävä, että kesäkuussa

1876 pidetyssä neljännesvuosikokouksessa hallitus ilmoitti, että se »ei voinut keksiä tyydyttävää lisäpalkkion maksumenettelyä, ja koska käytännössä oleva järjestelmä ei ollut antanut sitä tyydytystä ja niitä suotuisia tuloksia kuin oli odotettu, hallitus esitti, että tästä menettelytavasta luovuttaisiin.» Hallituksen esitys hyväksyttiin 150 äänellä 73 vastaan.

Skotlannin osuustoimintaväki on itsepintaisemmin pitänyt kiinni tästä menettelytavasta. Vuodesta 1870 lähtien Skotlannin Osuustukkukaupan kaikissa osastoissa on yleensä noudatettu lisäpalkkiojärjestelmää, vaikkakin jakamisenenettelyä on tuon tuostakin muutettu.

Toukokuussa vuonna 1889 pidetyssä ylimääräisessä osuuskunnan kokouksessa, joka oli kutsuttu käsittelemään kysymystä työläisten »palkkojen lisäksi maksettavasta ylimääräisestä palkkiosta», hra Maxwell, Skotlannin Osuustukkukaupan kyvykäs esimies, joka itsekin on työläisten voittoosallisuusperiaatteen innokas kannattaja, lausui seuraavat sanat: »On aina selvästi käsitetty, että työläisille heidän palkkojensa perustuksella maksettavan lisäpalkkion puolustukseksi voidaan esittää kaksi syytä. Ensiksikin se saa puolelleen työläisten parhaan myötätunnon ja saa työläiset paremmin kiintymään työhönsä, ja toiseksi sen kautta voidaan työläisille kerätä, tarvitsematta koskea heidän varsinaiseen palkkaansa, varallisuutta vanhuuden, työkyvyttömyyden ja sairauden varalta. En pidä näitä toiveita kohtuuttomina. Mutta jos kerran lisäpalkkiota maksetaan, pitäisi näiden toiveiden myöskin

toteutua. Mutta mikä oli tuon hallituksen kokemus, eikä ainoastaan tuon hallituksen, vaan jokaisen hallituksen, joka vuosien varrella on ollut toimessa? Jokainen meistä on tuntenut, että me olemme yhä enemmän ja enemmän luopuneet alkuperäisestä kannastamme... Lisäpalkkio on lakkautettu, ja sikäli kuin tiedän, siitä ei ole ollut penninkään hyötyä niille, jotka sen ovat saaneet, enempää kuin osuuskunnallekaan, joka sen on antanut. Kahdeksasta sadasta tuotantolaitosten työläisestä ainoastaan viidellä on talletuksia säästökassassa, ja kolme näistä viidestä on tyttöjä».

Hra Maxwellin samassa kokouksessa tekemää ehdotusta voitto-osuuden siirtämisestä liikkeen pääomavaroihin ei ole koskaan pantu käytäntöön, joten hänen edellä mainittua lausuntoaan voidaan pitää lopullisena mielipiteenilmaisuna Skotlannin Osuustukkukaupan lisäpalkkiojärjestelmästä. Lisäpalkkion maksaminen ei myöskään ole vähentänyt hankausta noiden kahden osuustukkukaupan ja ammattiyhdistysten väliltä. Käyttääksemme jälleen hra Maxwellin sanoja: »Skotlannin Osuustukkukauppa on kaiken aikaa maksanut lisäpalkkiota työväelleen, ja kuitenkin sillä on ollut samat vaikeudet omien tuotantolaitosten perustamisessa kuin Englanninkin osuustoimintaväellä». Tulemme tuonnempana näkemään, että ammattiyhdistysten johtomiehet ovat oikeassa kieltäytyessään käsittelemästä lisäpalkkiota osaksi palkasta ja ovat viisaita siinä, että eivät luota mihinkään työläisten voittoosallisuusjärjestelmään palkkausmenettelynä.

Lienee tuskin tarpeellista tähdentää sitä seikkaa,

että lisäpalkkion maksamisessa tehtyjen kokeilujen huonoja tuloksia ei voida selittää osuustoiminnallisen tuotannon individualistisen ihanteen heikkoudeksi. Tämän oppisuunnan johtavat miehet ovat aina erottamattomasti yhdistäneet voittoosallisuusjärjestelmän periaatteen työläisten osanottoon sekä hallituksen vastuuseen että sen oikeuksiin. He ovat olleet myös yhtä myöntyväisiä siihen, että työläisten on vastattava tappioista kuin siihenkin, että näiden on päästävä osallisiksi liikevoitosta. Kumpikin osuustukkukauppa on itsepintaisesti vastustanut tätä katsantokantaa, eivätkä ne milloinkaan ole esittäneet, että heidän työläistensä pitäisi ottaa osaa näiden liikkeiden eri osastojen melko usein tuottamiin tappioihin.

Lukija huomaa senvuoksi, että ennenkuin voimme verrata federalistisen ja individualistisen osuustoimintakoulukunnan moraalisen ihanteen ja käytännöllisten saavutusten suhteellista arvoa, meidän on tarpeellista palata osuustoimintaliikkeen aikaisempaan historiaan ja tutkia sekä toiminnasta lakanneiden että nykyään vielä toimivien tuottajaosuuskuntien, s. o. individualistien mallin mukaan muodostettujen osuuskuntien historiaa. Tämän tyyppisiä osuustoiminnallisia tuottajain osuuskuntia kuuluu sitäpaitsi myöskin Osuustoimintaliittoon. Selvä käsitys niiden historiasta ja rakenteesta on sentähden tärkeä tutkimuksellemme tuon suuren poliittisen ja propagandaliiton synnystä, edistämisestä ja nykyisestä asemasta, jota lordi Rosebery syystä kyllä nimittää »valtioksi valtiossa». Sillä tämän valtion kehittämisessä ovat tuottajain

osuuskunnat olleet osallisina, muodostamalla siinä oman mainitsemisen arvoisen alueensa — alueen, jossa kylläkin on niukanlaisesti varallisuutta ja hyvin vähän asukkaita, mutta joka siitä huolimatta on saanut puolustajikseen osuustoimintaliikkeen taitavimmat kirjailijat ja sen suurimmat kaunopuhujat, puhumattakaan siitä uhrautuvasta harrastuksesta, jonka se on saanut osakseen platonisilta ihailijoilta kaikkialla omassa maassa ja kaikilla maailman kulmilla.

VIIDES LUKU.

TUOTTAJAIN OSUUSKUNNAT.

Ensimmäinen osa: Historia.

Tässä lyhyessä kuvauksessani osuustoimintaliikkeen individualistisesta koulukunnasta en aio ryhtyä käsittelemään sitä alkeellista tuotanto-osuuskunnan muotoa, jonka professori Marshall sanoo esiintyvän kaikkina aikoina, kaikkien rotujen keskuudessa ja kaikkialla. Nykyään on vielä Englannissakin nähtävissä tällaista alkeellista työläisryhmien kesken tapahtuvaa yhteistointa sellaisilla vähäistä ammattitaitoa vaativilla teollisuudenaloilla kuin kalastuksessa ja kivenlouhinnassa, silloin kuin näillä aloilla työskentelevät työläisryhmät jakavat joko itse tuotteen tai työstään ansaitsemansa tulot keskenään tasan tai määrätyissä suhteissa. Suurenmassa mitassa se esiintyy taas hieman muuttuneessa muodossa nykyaikaisen teollisuuden urakka-järjestelmänä — Cornwallin kaivoksissa, konepajoissa sekä eräiden laivatelakkain suurempaa ammattitaitoa

vaativissa töissä. Tällaisissa tapauksissa työnantaja tai asiakas uskoo määrätyn työn työläisryhmälle, sen sijaan että se annettaisiin jollekulle työnjohtajalle tai yksityiselle urakoitsijalle. Työläiset tulevat siten tavallaan omiksi työnantajikseen ja he saavat itselleen sen liikevoiton, joka tavallisesti maksetaan työn ylimmästä valvonnasta. Mutta tällainen osuustoiminnallinen urakkajärjestelmä (joka luullakseni esiintyy täydellisimmässä muodossaan Venäjällä) on vain eräs kappaletyöjärjestelmän sivulaji, eikä sillä ole mitään tekemistä individualistisen teorian kanssa, joka osuustoiminnassa näkee työn ja pääoman välisen taistelun ratkaisun.

Lyhyesti sanottuna siis individualistisen osuustoiminnan kannattajan mielestä nykyaikaisen kapitalistisen urakoitsijan tilalle, joka ostaa työvoiman, samoin kuin koneet, sieltä, mistä ne halvimmalla saa, joka pannaee tämän kone- ja ihmisvoiman toimimaan sopuisuhteisesti johtonsa alaisena ja vaatii itselleen luonnollisesti kuuluvana puhtaana ylijäämän tästä yhteistyöstä, tällaisen urakoitsijan tilalle on jokaisessa tehtaassa tai työpajassa asetettava työläisten veljeskunta, jolla on ylin määräämisvalta oman työnsä järjestämisessä sekä sen tuottaman voiton käyttämisessä. Jottei tästä individualistisen koulukunnan ihanteesta syntyisi mitään väärinkäsitystä, lainaan tähän ne kaunopuheiset sanat, jotka on lausunut Vansittart Neale, kristillisten sosialistien alkuperäisen ryhmän jäsen, individualistisen opin etevin julistaja ja Osuustoimintaliiton hyvin tunnettu sihteeri.

„Teoreettisesti se aate, jota yritimme levittää, oli käsitys työläisistä veljinä — työstä, jonka yhteenliittyneiden ihmisten veljekunta suorittaa yhteistä hyvää silmällä pitäen — jotka senvuoksi hylkäsivät kaiken ajatuksen keskinäisestä kilpailusta todelliseen yhteiskuntamuotoon soveltumattomana. Ja muodollisesti kommunistia saarnaamatta koetimme perustaa kommunistisessa hengessä toimivia teollisuuslaitoksia, joiden tarkoituksena oli käyttää palkkojen ja korkojen maksamisen jälkeen kertynyt ylijäämä siten, että se hyödyttäisi kaikkia niitä, jotka sen olivat työllään synnyttäneet.“

Sen sijaan, että kuluttajain osuustoiminta oli saanut alkunsa Owenin ihanteesta, syntyi individualistinen teoria vieraassa maassa. Noina kriittisinä vuosina 1847—49, jolloin kauppa ja teollisuus olivat lamas- sa, jolloin viljasta saatiin huonoja satoja, jolloin perunoita ei tahtonut mistään saada ja jolloin chartistinen kiihko oli ylimmillään, liittyi pieni joukko eteviä koulumiehiä ja pappeja yhteen kristillisten sosialistien nimellä keksiäkseen keinon yhteiskunnallisen tilanteen korjaamiseksi. He kokoontuivat iltaisin johtajansa F. D. Mauricen taloon ja keskustelivat kaikista mahdollisista poliittisista, taloudellisista ja uskonnollisista uudistussuunnitelmista. Kesällä 1849 (käyttääksemme Mauricen elämäkerran kirjoittajan sanoja) »herra Ludlow käväisi Pariisissa ja tuli takaisin täynnä innostusta silloiseen suurenmoiseen *Associations Ouvrières*-liikkeeseen, joka hänen sanojensa mukaan näytti kykenevän poistamaan juuri ne epäkohdat, joiden kimppuun me kiihkeästi halusimme käydä». »Minä tosiaankin luulin», sanoi hra Hughes myöhemmin, »enkä muuten milloinkaan tähän päivään saakka ole tässä suhteessa muuttanut mielipidettäni, että olimme

löytäneet suuren työväenkysymyksen ratkaisun. Mutta olin myöskin varma siitä, että meidän ei tarvinnut tehdä muuta kuin antaa tieto tästä ratkaisusta ja perustaa korkeintaan pari osuuskuntaa kääntääksemme koko Englannin puolellemme ja toteuttaaksemme tuhatvuotisen valtakunnan heti paikalla —, niin selvältä näytti koko asia minusta». Nämä ranskalaiset osuuskunnat, jotka herättivät herra Ludlowin ihailua ja joiden esikuvan mukaan perustettiin Kristillisten sosialistien työläisten osuuskuntien edistämisseura (Christian Socialist Society for Promoting Working Men's Associations), olivat saaneet alkunsa Buchez'in, Ranskan osuustoiminnan isän opeista*). Lienee niin ollen paikallaan seurata tämän aatteen kehittymistä sen alkulähteiltä saakka.

»Journal des Sciences Sociales» nimisessä aikakauslehdessä vuonna 1831 otsakkeella »Keino kaupunkien palkkatyöläisten olojen parantamiseksi» julkaisemassaan artikkelisarjassa Buchez esitti suunnitelmansa edellytykset ja periaatteet. Esityksissään hän nimenomaan rajoitti suunnitelmansa toteuttamismahdollisuudet käsityöläisiin, »joiden pääomana oli heidän am-

*) Philipp Jos. Benjamin Buchez oli syntynyt v. 1796 nykyään Belgiaan kuuluvassa osassa Namuria. Edusti myöhemmällä iällään sitä katsantokantaa, että kristinoppi ja sosialismin vaatimukset eivät suinkaan olleet sovittamattomia vastakohtia, vaan olivat päinvastoin keskenään sopusoinnussa. Julkaisemassaan aikakauskirjassa „Européen“ Buchez v. 1831 ensimmäisen kerran toi esiin ajatuksen tuotanto-osuuskunnista työväenluokan vapautuksen välikappaleena. Helmikuun vallankumouksen jälkeen v. 1848 hänestä tuli kansalliskouksen presidentti. Buchez kuoli v. 1865. — Suomentajan muist.

mattitaitonsa ja jotka käyttivät työkaluja, mutta eivät koneita». Sillä kirjailijana ja pariisilaisena hän ajatteli yksinomaan taideteollisuutta harjoitettavia käsityöläisiä eikä ottanut ensinkään huomioon niitä uusia tosiasioita, jotka uusi koneiden aikakausi oli luonut. Siten hän jätti tarkastelunsa ulkopuolelle juuri sen kysymyksen, jota Robert Owen menestyksellisenä liikemiehenä koetti parhaansa mukaan ratkaista ja jota hän käsitteli asiantuntijana, — teollisen kumouksen puolivalmiin työn — talonpojan tai ammattitaitoisien käsityöläisen edustaman yksilöllisen tuotannon häviämisen (ks. siv. 17) ja uuden talousjärjestelmän kehittymisen sen tilalle, järjestelmän, jossa tarvittiin kuriin tottunut ja hyvin järjestetty työläisarmeija ja jossa työläiset työskentelivät eri asteilla ja eri tehtävissä, kaikki samalla tavalla alistettuina palvelemaan suunnattoman suurta tehdaskoneistoa, joka taas puolestaan edusti toisten työläisryhmien tai toisten sukupolvien työtä. Lukijan tulisi painaa mieleensä nämä ranskalaisen filosofin omalle tehtävälleen asettamat rajat. Muuten voisimme epäoikeutetusti syyttää häntä siitä, että hän ei ollut kyennyt voittamaan esteitä ja vaikeuksia, joita hän ei ollut ensinkään ajatellutkaan ja jotka luullakseni eivät olleet täysin kehittyneinä esiintyneetkään hänen oman maansa takapajulle jääneessä talouselämässä.

Hän kehoitti määrätyillä ammattialoilla työskenteleviä ammattitaitoisia käsityöläisiä liittymään yhteen ja muodostamaan ammatillisia veljeskuntia, siten että jokainen yhdessä työskentelevien työläisten ryhmä valitsisi keskuudestaan jonkun yhteisen työnjohta-

jaksi sekä virallisesti edustamaan yhdistystä ulospäin. Kaikki liikkeen tuottama voitto, sen jälkeen kuin työpalkat olisi maksettu vallitsevien palkkaperusteiden mukaisesti, olisi jaettava kahteen yhtä suureen osaan, joista toinen muodostaisi luovuttamattoman yhteisen rahaston eli pääoman ja jäljellä oleva osa jaettaisiin suhteellisesti kunkin jäsenen tekemän työn mukaan tai muodostettaisiin erityiseksi apukassaksi tai valistusrahastoksi, jota käytettäisiin vaimojen, leskien ja lasten hyväksi. Buchez'n johtava aate oli niin ollen yrittäjän poistaminen. Hän yritti toteuttaa teollisuudessa kolme hyvettä: veljeyden, vapauden ja tasa-arvoisuuden — toveruuden työssä, vapauden valita ja mielensä mukaan erottaa työnjohtajan sekä täysin samat oikeudet kaikille osuuskunnan jäsenille. Sen vuoksi hän vaati, että kenenkään ei pitäisi työskennellä osuuskunnan hyväksi kauempaa kuin vuoden liittymättä sen jäseneksi ja että liikkeen pääoman tulisi kuulua samalla tavoin kaikille jäsenille ja ettei sitä saisi jakaa eikä ottaa liikkeestä pois. Tällä tavalla hän kuvitteli voivansa avata pääsyn osuuskuntaan kaikille tietyn ammatin harjoittajille sekä tehdä mahdolliseksi osuuskunnan toiminnan jatkamisen huolimatta siitä, että jotkut yksilöt siitä luopuisivatkin. Kolme vuotta kestäneen voimakkaan propagandan tuloksena oli vihdoin se, että jalokivityöntekijät muodostivat Buchez'n suunnitelmien mukaisen osuuskunnan. Seuraavina vuosina muiden ammattitaitoisten työläisten perustamia osuuskuntia syntyi toinen toisensa jälkeen pienin väliajoin. Mutta kertomukseni piiriin ei kuulu selostus näi-

den Ranskan osuuskuntien harvinaisesta alkumenes-tyksestä ja niiden lopullisesta täydellisestä luhistumi-
sesta eikä siitä, kuinka niitä noin 20 vuotta myöhem-
min alettiin uudelleen perustaa ja kuinka ne nykyään
ovat rappeutumistilassa. Meidän on kohdistettava
huomionme vain niihin Englannissa tehtyihin yrityk-
siin, joissa ranskalaista teollisuuden uudistamisaaatetta
koetettiin jäljitellä ja soveltaa Englannin oloihin.

Kristillis-sosialistista liikettä *) valaisevat kirjalliset
todistuskappaleet ovat selvät ja täydelliset. Kuten Ben-
jamin Jones on huomauttanut, »kristillisten sosialistien
suuret kirjalliset lahjat ovat tehneet erittäin huomatuksi
sen työn, jota he yrittivät aikaansaada. Mayhew'n
pöyristyttävä kuvaus »Lontoon työväki ja Lontoon
köyhät» valoi öljyä tuleen, ja syksyllä 1849 muodosti-
vat J. M. Ludlow, Maurice, Kingsley, Neale, Hughes
ja ranskalainen pakolainen Le Chevalier muutamien
muiden kanssa »Työväenosuuskuntien edistämis-
seuran». On yhtä luonnollista kuin kuvaavaakin, että
Bucheze'n englantilaiset oppilaat panivat kokeilujaan
toimeen sellaisilla teollisuuden aloilla, joilla koneiden
käytäntöön ottaminen ei vielä ollut saanut aikaan mi-
tään mullistuksia. Kristillisten sosialistien todella pe-
rustamista kahdestatoista osuuskunnasta oli kolme räätäl-
täläin, kolme suutarien sekä kaksi rakennustyöläisten ja
lopun neljä pianotyöläisten, kirjanpainajien, seppien ja
leipurien osuuskuntia. Ne maan eteläosassa sijaitse-

*) Valaisevan yleiskuvan kristillisen sosialismin historiasta saa m.m.
Martti Ruuthin kirjoituksesta »Kristillinen sosialismi» (Valtiotietei-
den Käsikirja II, ss. 73—80). — Suomentajan muist.

vat osuuskunnat, jotka oli perustettu heidän kehoituksesta ja joita he avustivat, toimivat samanlaisilla ammattialoilla. Aluksi nämä osuuskunnat muodostettiin ranskalaisen esikuvan mukaan: jäsenille annettiin täydellinen itsehallinto-oikeus. Mutta pian huomasivat näiden osuuskuntain perustajat, että tässä uudessa amatillisessa toverikunnassa riehuivat sisäisen eripuraisuuden ja ulkonaisen kilpailun raivohenget. Kirjeessään J. M. Ludlowille (1850) toistaa F. D. Maurice surumielin ne sanat, jotka muudan liikkeen innokkaimmista kannattajista oli lausunut: »että näiden osuuskuntien toiminnan kannustimena oli läpeensä itsekäs kilpailun henki; että ne eivät pyrkineet mihinkään muuhun kuin kilpailemaan menestyksellisemmin kuin nykyisen järjestelmän aikana on mahdollista; että ne sen vuoksi pääsevät paljon huonompiin tuloksiin kuin nykyisen kilpailujärjestelmän synnyttämät liikkeet, jollei niitä johtamassa ole jonkinlainen keskuskomitea, joka järjestää niiden toiminnan tehokkaalla ja tieteellisellä tavalla tai ainakin esittää niille jonkin tehokkaan ja tieteellisen järjestömuodon».

Niinpä muodostettiinkin tällainen keskuskomitea, johon kuului kustakin osuuskunnasta liikkeen johtaja ja yksi edustaja, ja tämä keskuskomitea säännösti »edistäjän» neuvoston avustamana osuuskuntien keskinäiset suhteet. Niiltä osuuskunnilta, jotka olivat pahimmin niskoitelleet, riistettiin itsehallinto-oikeus, ja niiden hallinto jätettiin »edistäjien» valitsemaan toimitusjohtajain käsiin. Ponnisteltuaan erittäin alttiisti ja uhrautuvaisesti kolme tai neljä vuotta asiain jär-

jestämiseksi kristilliset sosialistit lopulta epätoivois-
saan luopuivat yrityksestä. »Työväenosuuskuntien
edistämisseuran» ensimmäisessä ja ainoassa toiminta-
kertomuksessa, joka julkaistiin v. 1852, he kuvaavat
kokemuksiaan ja viittaavat muutamiin epäonnistumi-
sensa syihin:

„Ensimmäisten 9 kuukauden aikana seuramme perustamisesta muo-
dostimme 3 suutarien osuuskuntaa, joista kahdelle hankimme kaikki
tarvittavat varat ja kolmannellekin kaiken muun paitsi 5 puntaa.
Ketään emme valikoineet; hyväksyimme kaikki sitä mukaa, kuin
he tulivat luoksemme. Annoimme heille täydellisen itsehallinto-
oikeuden, pidättäen itsellemme ainoastaan oikeuden sekaantua
asiaan keskinäisiä riitoja tai huonoa liikkeenhoitoa koskevissa ta-
pauksissa, niin kauan kuin osuuskunnalla oli vielä maksettavaa meille
pääomasta. Ennenkuin 6 kuukautta oli kulunut, oli jokainen näistä
osuuskunnista joutunut riitaan ensimmäisen toimitusjohtajansa kanssa
ja erottanut hänet. Yksi, West Endin suutarien osuuskunta, ha-
josi kokonaan, ennenkuin oli kulunut 9 kuukautta. Jäljellä olevat
kaksi jatkoivat taistelua olemassaolosta seuraavan vuoden alkuun
pääsemättä kannattavalle pohjalle ja riidellen alituisesti. „Edistäjäin“
neuvoston ja keskuskomitean yhteisestä suostumuksesta ne sitten
yhdistettiin ja joitakin pahimmista jäsenistä erotettiin. Mutta asiat
menivät yhä edelleenkin huonosti, kunnes viime toukokuulla meidän
oli pakko uuden suuren riitaisuuden ja uhkaavan vararikon takia
riistää jäseniltä kaikki itsehallinto-oikeus, jättäen heille ainoas-
taan oikeus tehdä seuralle valitus liikkeenhoitajaansa vastaan
siinä tapauksessa, että tämä oli menetellyt mielivaltaisesti . . . Siellä,
missä osuuskunnat menestyvät, uhkaa niitä suurena vaarana, jota
niiden ja kaikkien niiden kannattajien on varottava, pyrkimys py-
syttäytyä pienenä joukkona ja ehkäistä uusien jäsenien pääsy
osuuskuntaan. Osuuskunnan jäsenet huomaavat, että heidän talou-
dellinen asemansa on suuresti parantunut, ja pelkäävät saattavansa
sen vaaralle alttiiksi ottamalla uusia jäseniä. Senvuoksi he ovat
taipuvaiset säännöissensä liaksi vaikeuttamaan jäseneksi pääsyä
ja vaatimaan uusilta jäseniltä maksuja, jotka ovat koroitetut suh-

teellisesti sen mukaan kuin osuuskunnan pääoma on kasvanut ja jotka ovat siksi korkeat, että vain harvat ammattitaitoisimmista työläisistä kykenevät nykyisistä palkoistaan ne maksamaan. Seurauksena tästä on useiden pienien osuuskuntien syntyminen muutamien suurien sijaan, jolleivät työläiset ymmärrä pitää paremmin silmällä tulevaisuuden etuja ja asettua selvemmälle ja kristillisemmälle kannalle. Nämä pikkuosuuskunnat tulevat kilpailemaan keskenään ja tuhoamaan toinen toisensa.“

Muutamia vuosia myöhemmin kaikki kristillisten sosialistien aloitteesta perustetut tai heidän avustamansa Lontoossa ja maan eteläosassa sijaitsevat tuottajain osuuskunnat olivat joko hajaantuneet jälkeä jättämättä tai muuttuneet pikkumestarien yrityksiksi, joiden tarkoituksena oli liikevoiton hankkiminen.

Mutta kristillisten sosialistien harrastukset eivät suinkaan rajoittuneet siihen, että he olivat perustaneet parisenkymmentä tuottajain osuuskuntaa maan pääkaupunkiin ja Etelä-Englantiin. He tekivät erinomaisia palveluksia Pohjois-Englanninkin osuustoimintaväelle (kuten tulemme pian näkemään), pakottamalla parlamentin käsittelemään useita lakiehdotuksia, joiden tarkoituksena oli luoda laillinen pohja osuuskuntien toiminnalle ja laajentaa niiden toimintapiiriä. Useiden suurten lakkojen epäonnistuminen valmisti maaperää heidän aatteittensa hyväksymiselle sellaisissa työläispiireissä, joihin heidän vaikutuksensa ei ollut enemminkin ulottunut. Yhdistyneiden konerakentajien liiton (Amalgamated Society of Engineers) yleisvaliokunta, epätoivoissaan vuoden 1851 lakon tappiolla päättymisestä, selitti päätöslauselmassaan, että »työn vihamielinen vastarinta pää-

omaa vastaan ei ole omiaan parantamaan työläisten asemaa». Samalla se kehoitti »kaiken tulevan toiminnan kohdistamaan työpajaosuuskunnissa sellaisen työpajajärjestelmän edistämiseen, jossa työläiset yhteenliittyneinä esiintyvät omina työnantajinaan, koska tällainen järjestelmä on paras keino työväen olojen tehokkaaksi parantamiseksi». Suurin toivein aloitettu, konerakentajien ja rautatieläisten perustama konepaja, »Atlas and Windsor Engine Works», samoin kuin samoihin aikoihin aloitetut monet pienemmät työpajat pääkaupungissa ja maaseudulla, osoittivat, että tällä ponnella tarkoitettiin totta. Toisillakin ammattialoilla seurattiin annettua esimerkkiä. Plyyshityöläisten lakkoa Banburyssä, silkin- ja sametinkutojain Bethnal Greenissä ja puuvillankutojain iakkoa Pendletonissa ja Padihamissa seurasi kaikkia osuustoiminnallisten yritysten perustaminen. Samaan aikaan syntyi useissa suuremmissa kaupungeissa räätälien, hatuntekijäin ja suutarien osuuskuntia. Kaikki nämä työläisten osuuskunnat perustettiin kristillisten sosialistien mallin mukaan. Ne epäonnistuivat aivan samoin kuin aikaisemmatkin, useimmiten jättämättä jälkeensä minkäänlaisia toimintakertomuksia, joista niiden epäonnistumisen syyt olisivat käyneet selville.

Syksyllä ja talvella 1850—51 alkoivat työläisten osuuskuntien tarmokkaimmat kannattajat, varsinkin herrat Ludlow, Hughes ja Neale, voimakkaan puhujan ja tunnetun owenilaisuuden julistajan Lloyd Jonesin avustamina, vilkkaan aatteenlevitystyön Lancashiren ja Yorkshiren osuustoiminta-alueiden sydämessä.

Osuustoiminta-aatteelle osoittamallaan lämpimällä ja uhrautuvalla harrastuksella, palavalla uskollaan, jota heidän puhujataitonsa ja kirjalliset lahjansa vielä lisäsivät, tämä pieni joukko innokkaita miehiä sai huomattavan vaikutusvallan osuustoimintaliikkeen kehitykseen lähinnä seuraavina aikoina. Lancashiren osuustoimintaväki oli osuuskaupparyityksissään onnellisesti sivuuttanut alkuvaiheet ja oli jo päässyt asteelle, jossa se saattoi ajatella omien tuotantolaitosten perustamista.

Oliko Lancashiren osuustoimintaväki itsenäisesti kehittänyt individualistien ihannetta tuotannollisista yrityksistä, joissa työläiset olisivat itse omia työnantajiaan, vai oliko se lainannut tuon aatteen kristillisiltä sosialisteilta — siinä kysymys, joka on enemmän pulmallinen kuin tärkeä. Tosiasiat näyttävät viittaavan jälkimäiseen otaksumaan. Rochdalen jauhomylly perustettiin v. 1850 kansanvaltaiselle pohjalle, ja Bacupin ja Wardlen mylly, joka avattiin samana vuonna, jakoi heti alun pitäen liikevoittonsa osakepääoman mukaan eikä myöntänyt työläisille, muuten kuin tavallisina osuuksien omistajina, minkäänlaista osuutta hallintoon.

Olkoonpa tämän asian laita nyt miten tahansa, meille riittää, kun tiedämme, että Mitchel Heyn, Pendletonin, Padihamin ja eräiden muidenkin puuvillatehtaiden alkuperäiset perussäännöt osoittavat Lancashiren osuustoimintaväen ja ammatillisesti järjestyneen työväen hyväksyneen aikanaan individualistisen teorian osuustoiminnallista tuotantoa koskevassa

kysymyksessä. Liikemieskykyjensä ja itsepintaisen rehellisyytensä avulla nämä tarmokkaat pohjan pojat menestyivät tehdasyrityksessään samoin kuin he olivat menestyneet osuuskauppatoiminnassaan. Liikkeen menestyminen järkytti kuitenkin uskoa individualistiseen teoriaan tuhoisammin, kuin mitä liikkeen epäonnistuminen olisi tehnyt: ruumis kyllä pysyi terveenä ja voimakkaana, mutta sielu pakeni. Lancashiressä on viljalti niin sanottuja osuustoiminnallisia puuvillatehtaita. Näiden osuustoiminnallisten yritysten suoraanaiset seuraajat, n.s. työväen osakeyhtiöt (Working-Class Limiteds) *) , ovat nopeasti tunkeutuneet yksityisten yritysten alueelle eräissä puuvillateollisuuden haaroissa ja eräillä sen toiminta-alueilla. Mutta näiden osakeyhtiöiden johtokuntain jäsenet ja toimitusjohtajat — yhdessä työläisiä edustavien ammattiyhdistysvirkaileijain kanssa — vastustavat kaikkein tarmokkaimmin liikevoiton jakamista työläisille ja työläisten toimimista omina työnantajinaan, koska heillä on näistä asioista parhaat tiedot ja enimmäkseen kokemusta. On niin ollen mielenkiintoista luoda silmäys siihen, miten tätä ranskalaista teoriaa on asteittain sovellettu käytäntöön Lancashiressä, ja tarkastella pikimmiten sitä

*) Tällä nimellä, „Working-Class Limiteds“, kutsutaan sellaisia teollisuusosakeyhtiöitä, joiden osakkeet ovat 1—10 punnan suuruisia. Äänioikeus näissä osakeyhtiöissä on säännöllisesti demokraattinen, kullakin on vain yksi ääni. Monet, kenties useimmat, tällaiset osakeyhtiöt ovat työläisten perustamia, ja niiden osakkeet ovat yhä vielä suureksi osaksi työläisten käsissä. Onko osakkeiden suhde niissä yhtiöissä, jotka nykyään ovat työväenluokan hallussa, sama kuin liikkeen aikaisemmillä asteilla, se on väittelyn alainen kysymys.

teollisuusjärjestelmää, joka oli tuloksena tästä individualistisen teorian toteuttamisesta.

Tarkastelkaamme ensiksi epäonnistuneita yrityksiä. (Tässä jälleen kehoittaisin lukijaa tutustumaan Benjamin Jonesin paraikaa (1891) *Co-operative News* lehdessä ilmestyviin, tyhjentäviin artikkeleihin, joissa hän tekee selkoa näistä ja muista tuotannollisista osuuskunnista, nojautuen kristillisten sosialistien julkaisuihin ja muihin lähteisiin, ja joista minä vapaasti olen lainaillut otteita.) Padihamin ja Pendletonin osuustoiminnallisten yritysten alkuunpanijoina olivat näissä tehtaissa todella työskentelevät miehet ja naiset, ja he myöskin omistivat ne ja hallitsivat niitä. Herra Ludlow katsoo varsinkin Padihamin tehdasyrityksen ansaitsevan erikoista huomiota ja tunnustusta. »Kaikki osakkeenomistajat (yhtä tai kahta poikkeusta lukuunottamatta)», sanoo hän, »tai muutamat heidän perheittensä jäsenet tekivät työtä tehtaassa», ja hän lisää, että »se on Lancashiren työläisten tarmokkuuden ja uhrautuvaisuuden merkittävimpiä saavutuksia».

Tähän päättyy kertomus, ja kuten muutkin tuottajain osuuskunnat olisi sekin vaipunut hiljaiseen unhoon, jollei eräs kuuluisa taloustieteilijä olisi sattunut ottamaan näitä yrityksiä tutkimuksensa alaisiksi. Kertomuksessaan Padihamin kankurien lakosta v. 1859 mainitsee professori Jevons näistä kahdesta osuustoiminnallisesta yrityksestä ja niiden epäonnistumisen syistä seuraavaa:

„Muutamia vuosia ennen lakkoa he olivat perustaneet kaksi osuustoiminnallista liikeyritystä, joista kumpikaan ei saavuttanut

sitä menestystä kuin samanlaiset laitokset Rochdalessa“. Ja hän lisää seuraavat paljon puhuvat sanat: „Mitkään sellaiset liikeyritykset eivät voi menestyä, jollei liikkeenjohtajan ja työläisten tehtäviä pidetä erillään toisistaan ja jolleivät laitoksen työläisinä työskentelevät osakkeenomistajat ole valmiit tottelemaan heidän palveluksessaan olevan liikkeenjohtajan käskyjä ja määräyksiä. Tämän vaikeuden olivat rochdalelaiset pystyneet voittamaan, mutta Padihamissa se johti yhdessä muiden syiden kanssa siihen, että kumpikin osuustoiminnallinen tehdas meni kumoon.“

Tohtori Watts kertoo meille, että Pendletoniin perustettu tehdas meni kumoon samanlaisista syistä, s.o. työläisten ja tehtaassa työskentelevien osakkeenomistajien välillä syntyneiden riitaisuuksien takia.

Eivätkä todistuskappaleet rajoitu tähän. Muuan puolueeton tarkastelija, Sir James Kay Shuttleworth, selostaessaan v. 1863 »Working-Class Limiteds» yhtiöiden syntyä ja kehitystä sekä viitaten erään hänen maatilallaan sijainneen tällaisen tehdasyrityksen epäonnistumiseen, ilmaisee huolensa niiden tulevaisuudesta seuraavin sanoin:

„Haluttiin ottaa käytäntöön osuustoiminnan periaate siinä määrin, että osakkeenomistajien perheenjäsenillä olisi oikeus ennen muita päästä työhön tehtaassa. Tulokset tästä olivat heti nähtävissä: sen sijaan, että näissä tehtaissa olisi vallinnut parempi kuri ja että työläiset olisivat osoittaneet koneisiin nähden tarkkaa huolenpitoa, mikä on puuvillatehtaissa hyvin tärkeätä (ja hän olisi voinut mainita, että sotilasrykmentissäkin vallitsee vähemmän tiukka kuri kuin hyvin hoidetussa puuvillatehtaassa), tekivät työläiset neljännesvuosikokouksissaan työnjohtajiaan vastaan mitä kiusallisimpia valituksia, ja työnjohtaja, joka oli uskaltanut erottaa työstä työläisen, joka samalla oli liikkeen osakkeenomistaja, oli mitä suurimmassa vaarassa joutua itse erotetuksi seuraavassa kokouksessa. Ja se liikkeenjohtaja-raukka, jonka ei ollut onnistunut saada työnjoh-

tajia ja hänen alaisinaan työskenteleviä tottelemaan, sai hyvin pian eronsa. Hän piti velvollisuutenaan sanoa, ettei hän ollut ensinkään innostunut soveltamaan osuustoiminnallisia periaatteita Lancashiren teollisuusyhteyksiin ainakaan vielä asiain nykyisillään ollen.“

Rochdalen tienraivaajat olivat hyvin varovaisia soveltaessaan individualistista teoriaa teollisuuslaitokseen. Mitchell Heyn tehdas perustettiin vuonna 1854, mutta, kuten herra Holyoake kertoo meille, »osakkaiksi sallittiin kaikkien kaupungin asukkaiden päästä», niin että ulkopuolisilla osakkeenomistajilla oli heti alusta alkaen määräämisvalta liikkeessä. Toiselta puolen taas liikkeen perustajat ja kannattajat osoittivat uskollisuuttaan periaatteille rekisteröimällä osuuskuntansa »Industrial and Provident Society's Act» lain alaisina sekä liittämällä sääntöihinsä pykälän, jossa liikkeen työläisille myönnetään osallisuus voittoon. Mutta v. 1862 osakkeenomistajat lakkauttivat 277 äänellä 162 vastaan »työn palkitsemisen». Padihamin ja Pendletonin samanaikaisten yritysten epäonnistuessa olivat Rochdalen työläiset yrityksissään menestyneet. »Melkein kaikki ne, jotka vastustivat työväen voitto-osallisuutta (kirjoittaa William Cooper valittaen sitä, että tällainen päätös tehtiin), ovat henkilöitä, jotka ovat liittyneet osuuskuntaan sen jälkeen, kun siitä oli tullut hyvinvoipa ja kannattava laitos». »Juuri osuuskunnan menestys (kirjoittaa Abraham Greenwood) sai osuuskuntaan liittymään henkilöitä, jotka eivät välittäneet mistään muusta kuin iankaikkisesta voitto-osingosta».

Samanlainen muutos tehtiin myöskin Oldhamiin

perustetun »Sun Mill»-nimisen puuvillatehtaan sääntöihin. Tämän tehtaan olivat panneet alkuun jotkut innokkaat osuustoiminnan harrastajat (jotka olivat Oldhamin osuuskaupan jäseniä) tehdäkseen työläisille mahdolliseksi omina isäntinään olemisen. Tässä oli suurin osa työläisistä samalla liikkeen osakkeen omistajia, ja heti liikkeen alkaessa hyväksyttiin päätöslauselma, jossa määrättiin osakkeenomistajille ja heidän perheensä jäsenille annettavaksi etusija otettaessa työläisiä työhön liikkeeseen.

»Sun Mill»-tehtaalla on yhä edelleen hyvä maine liikeyrityksenä, mutta minulle on ilmoitettu, että ainoastaan muutamat harvat sen työläisistä ovat osakkeenomistajina liikkeessä, jos niitä on ensinkään. V. 1869 liikkeen tärkeimmille työläisille myönnettiin oikeus päästä osallisiksi liikevoitosta. V. 1875 tämä oikeus lakkautettiin, sillä osakkeenomistajat väittivät, että »se ei kyennyt toteuttamaan sitä, mitä sen avulla oli tarkoitus aikaan saada» (s.o. parannusta työn määrässä ja laadussa). Herra Marcroft, joka on kirjoittanut »Sun Mill»-tehtaan historian, lisää, että niiltä tehtaan palveluksessa olevilta, jotka saivat osuuden liikevoitosta, oli palkkoja alennettu. Kun voittoosuusjärjestelmästä luovuttiin, nostettiin palkkoja 20 prosenttia.

Mitchell Heyn samoinkuin »Sun Mill»-tehtaankin historia kuvaa sangen hyvin kaikkien niiden puuvillatehtaiden vaiheita, jotka alkuaan perustettiin niissä todella työskentelevien työläisten etuja silmällä pitäen. Nykyään (1891) on »Working-Class Limiteds»-yhtiöis-

sä kokonaan luovuttu suunnitelmista tehdä työläiset osallisiksi liikevoitosta. Osakkeenomistajia ei missään niistä enää aseteta etusijaan työläisiä otettaessa, ja jos saamme uskoa ammattiyhdistysten virkailijoita, niin työläisiä ei niissä kohdella sen huomaavaisemmin kuin yksityisliikkeissäkään. Benjamin Jones sanoo yleisenä mielipiteenä Oldhamissa olevan, »että tehtaan palveluksessa oleva henkilö mieluummin haluaa omistaa osakkeita jossakin muussa tehtaassa kuin siinä, jossa hän on työssä, koska hän tuntee, että hän silloin on vapaampi käyttämään osakkeenomistajaoikeuksiaan». Tämä on varsin ymmärrettävää, koska osakkeenomistaja joutuessaan liikkeen palvelukseen samalla (osakeyhtiölain mukaisesti) menettää oikeutensa ottaa osaa hallituksen vaaliin tai tulla valituksi hallituksen jäseneksi.

Herra William Nuttall esittää ydinkohdan tästä kysymyksestä v. 1877 seuraavin sanoin (jotka B. Jones on lainannut):

„Jotkut ystäväistänne tulevat sanomaan teille, että olisi paljon parempi, jos kunkin näistä tehtaista omistaisivat yksinomaan ne, jotka niissä työskentelevät. Vastaan tähän Oldhamissa saatujen kokemusten osoittavan, että työläiset työskentelevät mieluummin siellä, missä he voivat saada parhaimmat palkat ja mukavimmat työolot, samalla kuin he mieluummin sijoittavat pääomansa sinne, missä luulevat sen tuottavan enimmän korkoa tai suurimman voitto-osingon, olkoonpa tuo paikka sitten se, missä he työskentelevät, tai jokin muu.“

Toisin sanoen, työläiset haluavat, jos he saavat asiassa määrätä, että ero kapitalistin ja työläisen välillä olisi täydellinen.

Joko me sitten tarkastelemme Lancashiren osuustoiminnallisten puuvillatehtaiden epäonnistumista tai niiden onnistumista, niin johtopäätös tästä tarkastelusta on aivan selvä. Individualistinen teoria hylättiin, koska se ei menestynyt käytännössä. Selvänäköiset ja rehellisesti ajattelevat lancashirelaiset havahtuivat unelmoimasta, että »jokaisen tulisi olla oma herransa», ja huomasivat olevansa omituisen ristiriitaisessa asemassa. Samalla kuin työväen hallinto osoittautui tavallisesti liikkeen epäonnistumisen suurimmaksi syyksi, hävitti liikkeen menestys taas nopeasti tämän erikoisen hallintomuodon ja siihen liittyvän työläisten voittoosallisuusjärjestelmän, asettamalla (joko työläisten suostumuksella tai ilman sitä) työtätekevän osakkeenomistajan tilalle ulkopuolisen kapitalistin.

Tarkoituksenani ei ole tässä käsitellä osakeyhtiötä, niiden toimialaa ja -rajoja. »Working-Class Limiteds»-yhtiöt, joiden keskus on Oldhamissa ja joita tapaa hajallaan sieltä täältä Lancashiren laaksoista, eivät ole tuottajain enempää kuin kuluttajainkaan osuuskuntia ja kuuluvat niin ollen yhtä vähän osuustoiminnallisen teollisuuden kansanvaltaiseen kuin sen individualistiseenkin muotoon. Mutta huolimatta siitä, että nämä yhtiöt, samoin kuin kaikki muutkin osakeyhtiöt, ovat järjestetyt yksinomaan kapitalistien hyötyä silmällä pitäen, nämä työväenluokan yritykset ovat huomattavassa määrin käytännössä ja osoitetun esimerkin kautta edistäneet teollisuuden kansanvaltaistuttamista. On tarpeetonta kiinnittää huomiota siihen, kuinka ammatillisilla

järjestöillä on ollut arvaamattoman suurta hyötyä niistä kaupallisista ja teknillisistä tiedoista, jotka ammattiyhdistysten älykkäät jäsenet saavuttivat näiden yhtiöiden osakkeenomistajina ja hallituksen jäseninä, kun lisäksi otetaan huomioon, minkä hyvän asean liikkeiden tilinpäätöksien julkaiseminen ja niiden julkinen arvostelu kokouksissa antoi ammattiyhdistyksille näiden painostaessa työnantajia tekemään työläisille myönnytyksiä.

Lancashiren puuvillankehrääjien erinomainen järjestäytyminen, Oldhamissa ensiksi käytäntöön otettu liukuva palkka-asteikko, jonka perustuksella koneissa tehdyt parannukset tai niiden nopeampi työskentely oli yhtä edullista työläiselle kuin työnantajallekin, yhteinen toiminta yhteistä vihollista vastaan, työntekijäin- ja työnantajain järjestöjen toisilleen lausuma tunnustus ja toisiaan kohtaan osoittama sovinnollinen mieliala — kaikkien näiden hyödyllisten tulosten voidaan suureksi osaksi sanoa johtuneen siitä, että näitä työläisten perustamia osakeyhtiöitä ja muita samantapaisia liikeyrityksiä oli olemassa. Sitäpaitsi nämä työläisten perustamat, hallitsemat ja omistamat osakeyhtiöt ovat todistaneet, että työväenluokakin kykenee hoitamaan ja johtamaan teollisuusyrityksiä. Ne ovat olleet omiaan tehokkaasti osoittamaan vääräksi sen keskiluokan keskuudessa yleisen harhakäsityksen, että liikevoitto on henkiselle työlle luonnostaan kuuluvaa ja luovuttamatonta omaisuutta, jota ilman henkisen työn tekijä pahantuulisen ranskalaisen kokin lailla kieltäytyy palvelemasta kokoontu-

nutta seuruetta. Se, että puuvillateollisuuden alalla on yksityisten tehtaanomistajien tilalle nopeasti tullut osakeyhtiöitä, on ollut erittäin silmiin pistävänä esimerkkinä maan teollisuuden ja kaupan asteittaisesta kohoamisesta liikevoittoa tavoittelevan yksityisyrittäjän määräämisvallan alaisuudesta vakinaista palkkaa nauttivien toimitsijain käsiin.

Mutta Lancashiren työläisyhtiöt ovat tehneet enemmänkin. Valitsemalla virkailijansa ja liikkeenjohtajansa sellaisesta ihmisloukasta, joka elää verrattain vaatimattomasti ja tuhlaamatta rahojaan ylellisyyksiin, ne ovat alentaneet henkisen työn tekijäin palkan heidän todellisten tarpeittensa tasalle — tasolle, jossa heidän henkilökohtainen rahankulutuksensa on suunnilleen niin suuri kuin tarvitaan heidän kykyjensä täyteen ja tehokkaaseen käyttämiseen. Niiden luonnottoman suurien palkkojen sijaan, jotka yläluokkaan kuuluvat osakkeenomistajat ovat maksaneet yläluokkalais-virkailijoille — kahdestatuhannesta viiteentuhanteen puntaan vuodessa — on niissä toimitsijoilla kahdensadan ja neljänsadan punnan vaatimattomat vuosipalkat niiden ilmeisesti lainkaan heikentämättä heidän taitoansa tai rehellisyyttänsä.

Mutta tähänpä loppuukin yht'äkkiä kaikki yhtäläisyys osakeyhtiöiden ja kuluttajain osuuskuntien välillä. Osakeyhtiömuoto on poistanut yksilöllisen voitontavoittelijan, mutta se ei ole poistanut itse liikevoittoa. On totta, että seurauksena siitä taitavuudesta, jonka ammattiyhdistysten toimitsijat ovat edellämainituin keinoin itselleen hankkineet, liikevoitto

on laskenut keskimäärin 5 prosenttiin pääomasta. Mutta puuvillatehtaat ovat varhempina aikoina maksaneet jopa 60 prosenttia osakepääomalle, ja yksityisissä tapauksissa ne yhä vieläkin maksavat 12—15 prosenttia sijoitetulle pääomalle, mutta samalla on otettava huomioon, että voiton tai tappion äkinäinen vaihtelu saattaa joko rikastuttaa tai köyhdyttää henkilön, joka keinottelee näillä osakkeilla tai omistaa ne. Tästä johtuu se, että Oldhamiin ja muihin Lancashiren kaupunkeihin on päässyt tunkeutumaan järjestelmällisen keinottelun siveellisesti rappeuttava henki. Miltei jokaisessa kunnassa toimii osakepörssi, joka vaikuttaa raaistuttavasti Lancashiren asukkaisiin ja tylsyttää heidän omiatuntojaan. Tämä »hinnassa saadun liikevoiton» muoto, tämä »voitonhankinnan tieteen ja taidon» edistyminen — »ei sellaisen taidon, joka lisää maailman varallisuutta, vaan sellaisen, jonka avulla yksilöt saavat siitä itselleen luonnottoman suuren osan» (käyttääksemme professori Brycen sanoja) — juuri tämä petollinen uhkapelin muoto on sekä Englannin että Amerikan sivistyselämän pimeimpänä puolena ja heittää tumman varjon niin hyvin uuden kuin vanhan maailman tulevaan taloudelliseen ja moraaliseen kehitykseen.

Mutta palatkaamme jälleen käsiteltävänämme olevaan aineeseen. Vuosien 1853 ja 1865 välillä emme kuule paljoakaan puhuttavan kristillisistä sosialisteista ja heidän kannattajistaan. Samaan aikaan on myöskin hiljaisempi vaihe tuottajain osuuskuntien nousussa ja laskussa. Pohjois-Englannin osuustoimin-

tävään suunnittelut ja pyrkimykset kohdistuivat kokonaan osuuskauppojen ja »Working-Class-Limiteds»-yhtiöiden perustamiseen sekä Pohjois-Englannin Osuustukkukaupan puuhaamiseen. Ja saman vuosikymmenen loppupuolella herpaannutti Lancashiren työläisten tarmokkuutta vuosina 1861—62 vallinnut puuvillapula ja sen välittömät vaikutukset, ja noina vuosina tyhjenivät myöskin heidän rahastonsa. Skotlannin työläiset samaan aikaan yhä vielä touhusivat osakeyhtiökauppojen muuttamista osuuskaupoiksi tai koettivat jäyhän itsepintaisesti levittää kuluttajain osuustoimintaa Glasgowista itään ja etelään käsin, tai perustivat leipomo-osuuskunnille keskusliikkeitä. Näistä keskusliikkeistä huomattavin on Glasgown »Yhdistetty leipomo» (United Bakery), jonka vuotuinen liikevaihto nykyään (1891) on 70,000 puntaa.

Toisaalta taas maan eteläosassa ja pääkaupungissa sijaitsevat osuustoiminnalliset yritykset olivat olleet ikäänkuin jokin ulkomaan kasvi, joka nopeasti kuihtui, niin pian kuin siltä otettiin pois ihmisystävällisessä tarkoituksessa sijoitetun pääoman ja ihmisystävällisessä tarkoituksessa harjoitetun valvonnan sille antama ravinto ja tuki. Ainoastaan yksi osuuskunta vaelsi yksityisen yritteliäisyyden valloittamassa maassa kuin Josef egyptiläisten joukossa ja julisti rohkeasti aatetta: »työläiset olkoot omia työnantajiaan!» Kaivertajat ja kultaajat perustivat Punaisen Leijonan puistikon (Red Lion Squaren) varrelle Lontooseen v. 1858 tuotanto-osuuskunnan, jolla 25 vuoden aikana oli osuustoimintaliikkeessä jotakuinkin samanlainen ase-

ma, kuin mikä nykyään tunnustetaan Hebden Bridgen parkkumitehtaalle. Ne esiintyivät individualistien ajatuksissa ja puheissa harvinaisen menestyksellisinä yrityksinä keskellä yleistä tuhoa — poikkeuksena, jonka kuitenkin, huolimatta vanhasta sananparresta, ei katsottu todistavan itse säännön paikkansapitävyyttä. Tämä osuuskunta hajosi muutamia vuosia sitten, menettäen koko pääomansa, jonka lisäksi osakkeenomistajien oli maksettava velkojille 2 shillinkiä 6 pennyä puntaa kohti. Liike, varasto ja kiinteistö myytiin kolmelle liikkeen työläiselle. Mikäli olen saanut tietää, on liike tällaisena tavallisena yksityisyriksenä menestynyt hyvin.

Mutta vuosien 1865—66 vaiheilla huomaamme individualististen osuustoimintamiesten leirissä taas liikehtimistä ja toimintaa.

Messrs. Briggs (Herrat Briggs) nimisen toiminimen kivihiilikaivoksissa v. 1866 käytäntöön otettu työväen voittoosallisuusjärjestelmä antoi uuden sysäyksen työväen voittoosallisuusteorialle. Vuosina 1866—69 oli 11 muuta huomattavaa toiminimeä seurannut esimerkkiä. Huomattavimmat näistä olivat Messrs. Fox and Head Middlesboroughissa ja Messrs. Crossley Halifaxissa. Samana vuonna perusti E. O. Greening Manchesteriin rautaporttitehtaan työväen voittoosallisuusjärjestelmän pohjalle. Varsinkin viime mainittu yritys sai osakseen erikoista huomiota kesäkuussa 1866 pidetyn neuvottelukokouksen yhteydessä, jossa työväen voittoosallisuusjärjestelmän edustavimmat kannattajat sekä osuuskuntien entiset ja nykyiset toi-

mihenkilöt esittivät monenlaisia suunnitelmiaan ihmiskunnan hyödyttämiseksi. On merkillinen ja huomattava seikka, että, vaikka Rochdalen osuuskaupan ja osuustukkukauppain ensimmäisten vuosien toiminta ei herättänyt huomiota suuressa yleisössä, tälle neuvottelukokoukselle, jossa keskusteltiin herrojen Briggsien sekä Greeningin ehdotuksista, saapui onnittelukirjeitä kuuluisilta valtiomiehiltä ja oppineilta professoreilta ja että se aiheutti useita johtavia artikkeleita *Times*, *Spectator* ja *Morning Star* lehdissä sekä useissa maaseutulehdissä. Tämä sama vuosi on huomattava myöskin siitä, että silloin perustettiin (herrojen Hughesin, Nealen, Ludlowin, Morrisonin ja Greeningin toimesta) Cobbenin puuvillakehräämö, merkittävin yritys, minkä kristilliset sosialistit ovat tehneet asettaakseen osuustoiminnallisen tuotannon oikealle pohjalle. Tämän liikkeen, joka tuotti yhtämittaista tappiota, myivät sen omistajat vihdoin v. 1890 eräille yksityisille. Ryhmä osuustoiminnan harrastajia Yorkshiresa perusti pukutehdasosuuskunnan (Idle Cloth Manufacturing Society). Eräät Wolverhamptonin lukkosepät muodostivat v. 1864 osuuskunnan, joka pysyi elossa kyllin kauan esiintyäkseen päivän sankarina vuonna 1879 Keski-Englannissa pidetyssä neuvottelukokouksessa. (Tämä osuuskunta hajosi v. 1881.) Ja räätälien, suutarien, huonekalupuuseppien ja muiden käsityöläisten ammattialoille ilmestyy vanhan tavan mukaan joukko tuotanto-osuuskuntia. Myöskin rakennustyöläisten ja koneeseppien keskuudessa perustetaan melko useita osuuskuntia.

Mutta huomattavimman yrityksen individualistisen tuotantoteorian toteuttamiseksi tekivät Northumberlandin, Durhamin, Yorkshiren ja Skotlannin kone-
rakentajat, rautatyöläiset ja kivihiihenkaivajat vuosina 1870—74. Ouseburnin konetehtaan, Skotlannin rauta-
tehtaan sekä Oldhamin, Apsleyn ja Sheffieldin kone-
pajojen sekä rauta- ja työkalutehtaiden historia ker-
too lopullisesta tuhosta ja aina hyvin samanlaisessa
sävyssä. Näissä kokeiluissa kerrotaan ammattiyhdis-
tysten menettäneen noin 60,000 puntaa — kokemus,
joka ilmeisesti kyllästytti suurempia ammattiyhdistyk-
siä ja esti heitä ryhtymästä enempiin kokeiluihin
»osuustoiminnallisilla» työpajoilla. Sillä kaikissa seu-
raavissa ammattiyhdistysten ja osuustoimintajärjes-
töjen kongresseissa kuulemme näiden toimitsijoilta,
että on mahdotonta sijoittaa ammattiyhdistysten va-
roja sellaisiin yrityksiin, joista näitä varoja ei voida
ottaa ulos vaadittaessa tai ainakin hyvin lyhyellä irti-
sanomisajalla. Ihailen tässä päätöksessä ilmenevää ter-
vettä järkeä, mutta annettu vastaus ei ratkaise kysy-
mystä. Kun ammattiyhdistykset vaikeuksitta kokoa-
vat suuria rahasummia jäseniltään ylimääräisellä ve-
rotuksella auttaakseen Australiain lakkolaisia tai koo-
takseen työttömien rahastoja Liverpoolin puuvillateh-
tailijoiden nujertamiseksi, niin miksei silloin voitaisi
kantaa jäseniltä ylimääräistä veroa myöskin itsehallin-
nollisen työpajan perustamiseksi?

Englannin Osuustukkukauppa ja maan pohjoisosassa
sijaitsevat osuuskaupat ovat myöskin ottaneet vastoin-
käymisistään oppia. Osuustukkukauppa tai oikeammin

sen ruokatavaraosasto,' tuo osuustoimintaliikkeen lyp-sylehmä, on epäilemättä saanut kantaa suurimman osan näiden kokeilujen aiheuttamista tappioista. Varhaisen lapsuutensa päivinä Skotlannin Osuustukku-kauppa oli saada ennenaikaisen lopun sen kautta, että se Skotlannin rautatehtaan vararikossa menetti 10,000 puntaa. Ainakin vaikeutti tämä menetys mainit-tun liikkeen kehitystä vakavasti 10 vuoden ajan.

Sillä välin oli herrojen Greeningien perustama teolli-suuslaitos sulkenut ovensa v. 1870. Herrojen Briggsien voittoosallisuusjärjestelmä, jota oli juhlallisesti toito-tettu ympäri maailman, hylättiin, samoin kuin herro-jen Fox, Head and Co:n ja muiden toiminimien vä-hemmän huomiota osakseen saaneet suunnitelmat (joista kaikista on asianmukaisesti tehty selkoa *Co-operator* ja *Co-operative News* lehdissä), joko jollakin selityksellä tai ilman mitään selitystä, mutta ainakin, mitä herroihin Briggs tulee, työläisten mielihyvin suostuessa. Minua hieman arveluttaa ryhtyä yksityis-kohtaisemmin kuvaamaan noiden muiden yritysten epäonnistumisien syitä, koska saatettaisiin historiallis-ten tositapahtumien esittämistä pitää armottomana loukkauksena.

Lopettaaksemme jutun lyhyeen sanon niin ollen vain, että niistä muutamasta sadasta tuottajain osuus-kunnasta, jotka on rekisteröity osakeyhtiölain tai »Industrial and Provident Act» lain alaisina ja jotka tiedetään perustetun ennen vuotta 1870, vain 3 on enää toiminnassa: Ecclesin ja Paisleyn tehdasosuuskun-nat, joista edellinen perustettiin v. 1860 ja jälkimäinen

v. 1862, sekä v. 1869 perustettu Manchesterin kirjapaino-osuuskunta.

Sivuuttaen ne muutamiin satoihin nousevat tuottajain osuuskunnat, jotka on rekisteröity vv:n 1870 ja 1891 välisellä ajalla ja joita ei enää ole olemassa, luokaamme nopeasti katsaus niihin tällä hetkellä todella toiminnassa oleviin osuuskuntiin, jotka on järjestetty tai jotka itse väittävät olevansa järjestetyt tuottajain etuja silmällä pitäen.

*Toinen osa: Nykyiset tuottajain
osuuskunnat.*

Tutkimuksemme perustaksi otan sen tuotanto-osuuskuntien luettelon, joka on julkaistu Osuustoimintaliiton hallintoneuvoston toimintakertomuksessa vuodelta 1890. Meidän on tästä luettelosta ensiksi poistettava osuustukkukauppain tuotanto-osastot sekä ne jauhomyllyosuuskunnat ja leipomo-osuuskunnat, jotka on nimenomaan järjestetty ei tuottajain, vaan kuluttajain etua silmällä pitäen. Lisäksi on meidän pyyhittävä tästä luettelosta tänne kuulumattomina sellaiset osuuskunnat kuin esimerkiksi Mitchell Heyn. Ne on tosin rekisteröity »Industrial and Provident Act» lain alaisina, mutta niistä on itse asiassa tullut osakeyhtiöitä, joissa työläisillä ei ole mitään osuutta liikevoittoon enempää kuin hallintoonkaan. Tällä tavalla saamme luettelossa mainittujen 106 eri osuuskunnan sijasta, joiden yhteinen vuotuinen liikevaihto on 2,308,028 puntaa, ainoastaan 74 teollisuus-

osuuskuntaa ja 5 maatalousosuuskuntaa, joiden yhteinen liikevaihto on 455,477 puntaa. Näistä 74 teollisuusosuuskunnasta on 20 seisauksissa. Ne joko eivät ole vielä ensinkään alkaneet varsinaista tuotantotoimintaansa tai ovat lopettaneet sen viime vuoden ajalla, tai niiden toiminta on väliaikaisesti lakkautettu. Jäljelle jää niin ollen 54 teollisuus- ja 5 maatalousosuuskuntaa.

Näiden osuustoiminnan individualistista koulukuntaa edustavien 54 teollisuusosuuskunnan säännöissä on niin hämmästyttävän paljon eroavaisuuksia, että on mahdotonta tehdä niistä tyydyttävästi selkoa muuten kuin erittelemällä jokainen niistä erikseen. Jättäen huomioon ottamatta pienemmät eroavaisuudet voimme kuitenkin erottaa näissä osuuskunnissa 4 eri ryhmää:

Ryhmä I. Työläisten osuuskuntia, jotka on muodostettu kristillisten sosialistien mallin mukaan. Nämä osuuskunnat valitsevat hallituksen omista jäsenistään ja ottavat työhön vain omia jäseniään.

Ryhmä II. Työläisten osuuskuntia, jotka muuten ovat samanlaisia kuin edelliseen ryhmään kuuluvat, paitsi että ne ovat joko vapaaehtoisesti tai pakosta sitoutuneet ottamaan itselleen ylimmän johtajan tai hallituksen, joita ei voida toimestaan erottaa.

Ryhmä III. Työläisten osuuskuntia, joilla tosin on itsehallinto, mutta jotka ottavat työhön ulkopuolisia työläisiä ja joiden jäsenet siis itse asiassa ovat pieniä työnantajia.

Ryhmä IV. Osuuskuntia, joihin ulkopuoliset osäk-

keenomistajat ja osuuskaupat ovat sijoittaneet suurimman osan yritykseen tarvittavaa pääomaa, mutta joissa työläisiä joko kehoitetaan tai velvoitetaan ottamaan osuuksia, vaikkakaan heillä ei ole oikeutta toimia liikkeen hallituksen jäseninä.

Ainoastaan 8 osuuskuntaa kyseessä olevista 54:stä kuuluu ensimmäiseen ryhmään, ja näistäkin 4 on niin pientä, ettei yhdenkään vuotuinen liikevaihto nouse tuhanteen puntaan. Nelsonin oma-apu-yhdistys, Leicesterin ja Ketteringin kenkätehdasosuuskunnat, Coventryn kelloseppien sekä Lontoon kirjansitojain osuuskunnat ja niiden pienet sisarosuuskunnat ansaitsevat kuitenkin kunniamaininnan ainoina osuuskuntina, jotka ovat pysyneet uskollisina »työläisten veljeys»-ihanteelle. Omalta näkökannaltaan nämä työläisten osuuskunnat uhmaavat kaikkea arvostelua, ja on valitettavaa, että suurimman osan niistä on vielä kestettävä varhaisimman lapsuusajan penikkatauti. Kaikki muut paitsi kaksi niistä on perustettu viimeisten viiden vuoden kuluessa. Niiden yhteinen liikevaihto on 49,623 puntaa vuodessa; niiden yhteinen pääoma on 10,476 puntaa ja niiden palveluksessa on 440 työtätekevää jäsentä. Huolellinen tutkimus osoittaa kuitenkin, että viisi näistä kahdeksasta osuuskunnasta antaa työtä jäsentensä koteihin, joten on vaikeata päästä varmuuteen siitä, olisiko näitä jäseniä sanottava pikku työnantajiksi vai eikö.

Seuraavassa ryhmässä on neljä verraten suurta osuuskuntaa. Brixtonin rakennustyöläisten osuuskunta (The Co-operative Builders of Brixton) kuuluisi ensi-

mäiseen ryhmään, jolleivät sen perustajat olisi panneet sääntöihinsä pykälää, jonka mukaan kolmella ulkopuolisella henkilöllä on pysyvä jäsenyys liikkeen hallituksessa. Tässä osuuskunnassa on äänioikeuden ehtona, että jäsenellä on vissi määrä omaisuutta ja että hän on ollut osuuskunnan palveluksessa määrätyn ajan. Nämä rajoitukset ovat siinä määrin tiukat, että 179 työtätekevistä jäsenestä ainoastaan 40 on äänioikeutettua. Woodhousen villatehtaassa lähellä Huddersfieldiä on herra Thompson päässyt liikkeen erottamattomaksi johtajaksi (jolla on vielä oikeus nimittää seuraajansa testamentin kautta). Herra Clapperton, »Scotch Tweed Societyn» perustaja, on myös hankkinut itselleen varman aseman liikkeen johtajana. Neljäs tähän ryhmään kuuluva osuuskunta on niitä huono-onnisia, mutta suurella tarmolla perustettuja yrityksiä, joihin Burnleyn kankurit ryhtyivät viitisen vuotta sitten päästäkseen omiksi työnantajikseen. (Näitä yhdistyksiä oli kaikkiaan seitsemän, niihin luettuina sekä elossa olevat että kuolleet.) Neljän näistä osuuskunnista on ollut pakko lopettaa toimintansa. Yksi ei ole ensinkään päässyt itsenäiseksi, vaan on kokonaan sen välittäjän vallassa, joka hankki sille tarvittavan pääoman ja joka toimittaa sille villalangan ja ottaa haltuunsa osuuskunnan kaikki tuotteet. Nelsonin osuuskunnasta tiedetään hyvin vähän muuta, kuin että se on tuottanut tappiota, mutta olen vienyt sen ensimmäiseen ryhmään sen vuoksi, että se pahoista vastoinkäymisistään huolimatta on säilyttänyt sääntönsä muuttumattomina. Burnleyn oma-apu-yhdistyksellä, joka on

vanhin osuuskunta ryhmässään, on sitä vastoin ollut vaiherikas ja tyypillinen historia. Ensimmäisenä vuonna saatiin suuria voittoja. Mutta käytäksemme herra Jonesin sanoja hänen mielenkiintoisessa kirjoituksessaan, »jos tarkastelemme seitsemää puolen vuoden tilinpäätöstä maaliskuuhun 1890 saakka, niin näemme seuraavat tulokset: myynti on koko tänä aikana ollut 130,135 punttaa; palkkoja on maksettu 26,382 punttaa; lainojen korot ovat 668 punttaa. Työläisille on annettu voitto-osuutta 348 punttaa, ja he ovat palkoistaan maksaneet käteisellä 815 punttaa liikkeen tuottaman tappion peittämiseksi. Työläiset ovat niin ollen saaneet omasta taskustaan maksaa 467 punttaa, mikä on $1\frac{3}{4}$ prosenttia heille kaikkiaan maksetuista palkoista. Jos osakkeenomistajat olisivat saaneet vastata tappioista, niin he olisivat saaneet sijoittamalleen pääomalle korkoa ainoastaan $1\frac{1}{2}$ prosenttia vuodessa, sen sijaan että heille nyt on maksettu 5 prosenttia vuodessa, jonka työläiset ovat heille taanneet». Tällä ajalla oli osuuskunnasta eronnut kolme liikkeenjohtajaa: ensimmäinen erosi ryhtyäkseen yksityisliikkeen palvelukseen; kaksi muuta erotettiin työtekevien osakkeenomistajien päätöksellä. Tappioiden lannistamina ja sisäisten eripuraisuuksien hämmentämistä osuuskunnan jäsenet kääntyivät ensimmäisen liikkeenjohtajan puoleen, pyytäen häntä ottamaan käsiinsä liikkeen johdon. Tämä suostuikin siihen, mutta pani ehdoksi, että hänelle annetaan liikkeessä ylin ja ehdoton määräämisvalta. Viime syksynä (1890) allekirjoitettiin keskinäinen sopimus, jonka kautta

herra Bancroftille annetaan täysi valta ja häntä ei voida kymmeneen vuoteen erottaa toimestaan. Jos hänen ja hallituksen välille syntyy riitaa jostakin kysymyksestä, on asia jätettävä herra Mitchellin, Englannin Osuustukkukaupan toimihenkilön, ratkaistavaksi.

Kolmannessa ryhmässä on osuuskuntia, ikävä kyllä, kaikkein enimmän (yhteensä 21). Ne käsittävät melkein puolet kaikista Osuustoimintaliittoon kuuluvista tuottajain osuuskunnista. En luule, että on mahdollista puhua näistä osuuskunnista omana erikoisena ryhmänään kyllin ankarasti. Ne ovat enimmäkseen pikku kapitalistien osuuskuntia, jotka kiskovat liikevoittoa yhdistykseen kuulumattomien työläisten työstä. Jos mielitään tehdä oikeutta niille tähän ryhmään luetuille osuuskunnille, jotka ovat liiketavoissaan suoria ja tarkoituksissaan rehellisiä, niin olisi huolellisesti tutkittava kaikkien niiden osuuskuntien säännöt, jotka ottavat työhön muitakin kuin omia jäseniään. Samoin olisi otettava selville, minkälaisia palkkoja ne maksavat ja millä tavalla ne käyttävät liikevoittoja, ennenkuin heidät hyväksytään Osuustoimintaliiton jäseniksi ja ennenkuin heidän sallitaan osuuskuntana olla liikesuhteissa osuustukkukauppain, osuuskauppojen, hallituksen ja hyvää tarkoittavien ulkopuolisten henkilöiden kanssa. Esimerkkeinä tästä ryhmästä esitän seuraavat yksityiskohtaiset tiedot niistä kuudesta osuuskunnasta, joita olen henkilökohtaisesti tutkinut, haluamatta millään tavoin erikoisesti tuoda esille niistä epämieluisimpia.

N:o 1. Osuuskunnan muodostaa 27 työläistä, joiden keskuudesta on valittu liikkeen hallitus. Osuuskunnan palveluksessa on 100 työläistä, jotka eivät ole jäseniä ja jotka tekevät työtä kukin kotonaan. Osuuskunta maksoi viime vuonna (1890) pääomalle 20 prosenttia korkoa, 20 prosenttia liikevoitosta siirrettiin vararahaan; työssä oleville jäsenille annettiin lisäpalkkiota 3 shillinkiä punnalle (15 prosenttia); työläisille, jotka eivät olleet jäseniä, maksettiin lisäpalkkiota yksi shillinki punnalle (5 prosenttia palkasta). Työläisten palkkauksessa ei noudateta mitään ammattiyhdistyksen taksaa. Osa työstä annetaan pikku välikäsille. Osuuskunta ei ole toimittanut mitään tutkimusta niistä olosuhteista, joiden alaisina tämä osa heidän työstään suoritetaan.

N:o 2. Viiden minuutin kävelymatkan päässä n:o 1:stä. Sen perusti osa n:o 1:n palveluksessa olleista työläisistä, jotka olivat tyytymättömiä siihen, että heitä ei ollut päästetty osuuskunnan jäseniksi. Jäseniä 30. Eivät voi sanoa, kuinka monta ulkopuolista työläistä on heidän palveluksessaan. Osa työstä annetaan välittäjille. Osuuspääomalle maksetaan 5 prosenttia korkoa. Liikevoittoa ei ole saatu.

N:o 3. Säännöt samanlaiset kuin n:oilla 1 ja 2. On maksanut jopa 30:kin prosenttia pääomalle. Sellaisille työläisille, jotka eivät ole jäseniä, maksetaan voitto-osuutta ainoastaan puolet siitä kuin jäsenille. Useimmat liikkeen palveluksessa olevista eivät ole jäseniä. Kotityötä tehdään ja osa työstä annetaan välittäjille. Sihteeri valittaa, että jäsenet eivät halua päästää osuuskuntaan uusia jäseniä.

N:o 4. Osuuskunnan muodostaa puolen tusinaa osakkeenomistajia, joista kolme tekee työtä osuuskunnalle. Yksi näistä jälkimäisistä sattuu olemaan liikkeenjohtaja, toinen osuuskunnan sihteeri ja kolmas ainoa hyvää palkkaa nauttiva työläinen, mitä liikkeen palveluksessa on. Liikkeellä on työssä 30 työläistä, niistä 12 on poikia, jotka ansaitsevat viikossa 2 shillinkiä 6 pennyä (3 mk 13 penniä kultarahassa) ja siitä ylöspäin. (Käydessäni tehdasta katso-massa oli kaksi näistä pojista alaikäistä ja oli heidät niin ollen otettu työhön vastoin tehdaslain määräyksiä.) Annoin tehtaassa maksetut palkat erään sen piirin ammattiyhdistysvirkaillijan tarkastettavaksi, ja hän selitti, että ne olivat järjestyneiden työläisten

yleisesti käytännössä olevia palkkoja alhaisemmat. Osuuskunta sa-
noo maksavansa työläisilleen shillingin ja 6 pennyä voitto-osuutta
punnan palkkaa kohti (7,5 prosenttia).

N:o 5. Tämä osuuskunta on laadultaan parempi ja maksaa työ-
läisilleen palkkaa ammattiyhdistysten määräämän taksan mukaan.
Sen muodostaa 57 yksilöjäsentä, 4 osuuskauppaa ja kolme ammatti-
liiton paikallisosastoa. Sen 25 työläisestä on ainoastaan 5 osuus-
kunnan jäsentä, jota vastoin muut jäsenet ovat löytäneet edullisem-
pia työpaikkoja muualta. Tämä osuuskunta on samantyyppinen
kuin kaksi muuta, joiden tehtaassa olen henkilökohtaisesti käynyt:
ne nimittäin ottavat työhön ulkopuolisia työläisiä sen vuoksi,
että niiden omat jäsenet mieluummin tekevät työtä yksityisliik-
keissä.

N:o 6. Tämän osuuskunnan säännöt ovat nykyään moitteet-
tomat, joten voin arkailematta mainita sen nimenkin: Lontoon juu-
talaiset savukkeiden tekijät. He ovat äskettäin avanneet haaraliik-
keen, johon on otettu palvelukseen sellaisiakin (englantilaisia), jotka
eivät ole osuuskunnan jäseniä, mutta ilmoitetaan, että näille on tarjottu
mahdollisuus päästä jäseniksi ja että he saavat palkkaa ammattiyh-
distyksen määräämän taksan mukaan. Tämä osuuskunta on kuitenkin
mielenkiintoinen esimerkki osuuskunnasta, jonka taipumus on siirtyä
ryhmään n:o 2. Vuosi sitten se oli kipeässä pääoman tarpeessa.
Neljä henkilöä tarjoutui hankkimaan sitä ehdolla, että he pääsevät
hallituksen jäseniksi, koska heidän mielestään osuuskunta maksoi
liian korkeita palkkoja. Välittäjä, joka hankkii osuuskunnalle tar-
vittavan raaka-aineen, toimii sen esimiehenä ja hänellä on itse
asiassa ratkaisuvallta hallituksessa, jonka 4 jäsentä edustaa työläisiä
ja toiset 4 taas ovat ainakin nimellisesti pääoman edustajia. Tä-
män liikkeen johdossa tapahtuneen muutoksen jälkeen osuuskunta
tulee kaikesta päättäen menestymään.

Tähän ryhmään kuuluvat tuottajain osuuskunnat
osoittavat valitettavasti verrattain suurta elinvoimai-
suutta. Niiden keskimääräinen ikä on 7 v. 4 kuu-
kautta, niiden yhteenlaskettu vuosimyynti on 124,054
puntaa ja niiden palveluksessa on kaikkiaan 1,240 työ-

läistä, joista ainoastaan 330 on jäseniä. Tähän lukumäärään ei kuitenkaan luonnollisesti ole laskettu niitä työläisiä, jotka tekevät työtä sellaisille välikäsille, joilla on työsopimus osuuskunnan kanssa, eikä myöskään sellaisia työläisiä, jotka tekevät työtä kotonaan.

Tuomitessamme tähän kolmanteen ja lukumäärältään suurimpaan tuottajain osuuskuntien ryhmään kuuluvan yleisimmän tyyppin sudeksi lammasten vaatteissa, työläistoveriensä hiestä eläväksi työläisten veljeskunnaksi, emme samalla voi olla ihailematta sitä todellista ihmisystävällisyyttä, joka tavallisesti on innoittanut niiden osuuskuntien perustamista ja hallintoa, jotka muodostavat neljännen ja viimeisen ryhmän n.s. tuottajain osuuskuntien joukossa. Nämä 13 osuuskuntaa, jotka itse asiassa ovat voittoosallisuusjärjestelmän pohjalla toimivia teollisuusyrityksiä, ovat pieniä liikkeitä verrattuina vanhoihin vakiintuneisiin yksityisliikkeisiin tai nykyaikaisiin rajoitetuin vastuuin toimiviin osakeyhtiöihin, mutta ne kohoavat ensimmäisen ja kolmannen ryhmän osuuskuntien kääpiömäisiä vartaloita korkeammalle. Useimmissa näistä osuuskunnista on jokin osuuskauppa pääasiallisena osuudenomistajana; jäljellä olevissa osuuskunnissa taas ovat yksityiset kapitalistit omistajina ja määrääjinä. Niissä työskentelevien työläisten tavallisesti odotetaan liittyvän osuudenomistajiksi ja joissakin tapauksissa heidät siihen velvoitetaankin, mutta useimmiten heillä ei ole oikeutta päästä liikkeen hallituksen jäseniksi. Ainoassakaan näistä osuuskunnista ei liikkeen palveluksessa oleva henkilö ole jäsenenä liikkeen

hallituksessa. Sitäpaitsi on kaikissa näissä osuuskunnissa ratkaiseva sananvalta sellaisten osuudenomistajien käsissä, jotka eivät ole liikkeen työläisiä. Tästä ryhmästä valitsimme parhaimpana esimerkkinä tarkastettavaksemme Hebden Bridgen parkkumitehtaan ja tutustumme sen sääntöihin ja sen kehitykseen.

Tämän osuuskunnan perusti v. 1868 ryhmä parkkuminleikkaajia, joista nykyinen liikkeenhoitaja oli innokkain ja tarmokkain. Lähistöllä sijaitsevat osuuskaupat alkoivat piankin mielenkiinnolla seurata osuuskunnan kehitystä ja toimia sen hyväksi. Viime vuoteen saakka maksoi osuuskunta pääomalle 7 ½ prosenttia korkoa. Nytemmin on pääoman korko määrätty 5 prosentiksi. Heti alusta saakka tämä osuuskunta on menestynyt hyvin, suureksi osaksi sen vuoksi, että osuuskaupat ovat sitä uskollisesti kannattaneet ja että sillä on ollut kyvykäs ja rehellinen liikkeenjohtaja. Työläisillä (joista kaksi kolmattaosaa on naisia) ei ole oikeutta kuulua hallitukseen, eivätkä he alunpitäenkään ole ottaneet osaa liikkeen todelliseen johtoon. Työläisille tuleva voitto-osuus maksetaan lisäosuuksien muodossa. Kaikkien työläisten on niin ollen pakko ruveta osuudenomistajiksi. Mutta viisi vuotta sitten ryhdyttiin toimenpiteisiin, joiden tarkoituksena oli estää työläisiä myymästä esikoisoikeuksiaan ulkopuolisille kapitalisteille, sillä siten päästettäisiin voittoa tavoitteleva osuudenomistaja määrääväksi voimaksi osuuskunnassa. (Mitchell Heyn osuuskunnan taantumuksellisen politiikan arvellaan tuoneen tällaisia kärkeä osuuskuntiin.) Sillä osuuskunnan saavutta-

ma menestys samoin kuin se valta, mikä osuuskunnan yksityisellä jäsenellä sääntöjen mukaan oli, nimittäin, että hän voi lunastaa osuuksia niiden nimellisarvosta sataan puntaan saakka, kohotti luonnottoman korkealle työläisille kuuluvien siirrettävissä olevien osuuksien arvon avoimilla markkinoilla. Välittämättä osuuskunnan tulevaisuudesta työläiset möivät osuuksiaan enimmäns tarjoaville. Sen vuoksi lisättiin mitä pikimmin nykyisiin sääntöihin määräys, jonka mukaan koko työläisille tuleva voitto-osuus hyvitetään heille osuustodistuksien muodossa, jotka liike vaadittaessa lunastaa. (Näitä osuustodistuksia ei voida myydä, mutta jos omistaja niin haluaa, lunastaa osuuskunta ne häneltä takaisin nimellisarvosta hänen tehtyään siitä anomuksen; ne eivät myöskään anna haltijalle oikeutta äänestää osuuskunnan asioissa.) Liikkeen palveluksessa olevat työläiset, jotka haluavat päästä äänioikeutetuiksi jäseniksi, voivat saada tämän oikeuden eri anomuksesta, mutta heidän täytyy tällöin allekirjoittaa sopimus, jossa he sitoutuvat myymään osuudet niiden nimellisarvosta osuuskunnalle ja luopumaan oikeudesta siirtää tai myydä niitä yksityisille henkilöille.

Muilla tähän ryhmään kuuluvilla osuuskunnilla on hyvin erilaiset säännöt. Sekalaisia tarvikkeita valmistava »Co-operative Sundries» — nuori ja pieni osuuskunta — on huomattava siitä, että se sallii työläisilleen pääsyn hallitukseen, vaikkakaan hallituksessa nykyään ei ole yhtään työläisjäsentä. Toisaalta taas Edinburghin kirjapaino-osuuskunta ei koeta saada työläisiään ottamaan osuustodistuksia; se maksaa heille

voitto-osuuden käteisellä. Sitä voidaan niin ollen pitää laitoksena, jossa työläiset ovat osallisia liikevoitosta, ja se maksaa 14,2 % korkoa pääomalle sekä työläisille voitto-osuutta 1 shillingin 4 pennyä punnan palkkaa kohden ($6\frac{2}{3}$ %). Osuustoimintaliiton hallintoneuvoston toimintakertomusta tarkastettaessa huomataan, että missä liikevoittoa saadaan, siellä maksetaan pääomalle korkeata korkoa. Tähän ryhmään kuuluvat osuuskunnat ovat elinvoimaisimpia; niiden keskimääräinen ikä on 13 vuotta. Niiden yhteenlaskettu vuotuinen myyntimäärä on 179,499 puntaa ja niiden koko pääoma 98,233 puntaa. Mikäli olen kyennyt saamaan selville, on näiden osuuskuntien palveluksessa 1,274 työläistä, joista jäseniä 455.

Kaikista kyseessä olevista 54 tehdasosuuskunnasta on ainoastaan viisi jäänyt luokittelematta. Neljästä näistä ei minun ole onnistunut saada yksityiskohtaisia tietoja. Lontoon tuotanto-osuuskunta (London Productive) eroaa ryhmästä n:o 4, koska kolme sen työläistä on hallituksen jäsenenä. Toiselta puolen taas, vaikkakin osa sen työläisistä ei ole jäseniä, sitä ei voida laskea pikku kapitalistien omistamaksi osuuskunnaksi, koska sen perustivat ulkopuoliset kapitalistit työläisten hyväksi, joita kaikkia kehoitetaan ottamaan osuuksia. Osuuskunta ei ole tähän asti saanut liikevoittoa ja pääomalle ei ole maksettu korkoa.

Viidestä maatalousosuuskunnasta on kaksi ihmisystävällisistä syistä perustettuja, suuria kustannuksia kysyviä yrityksiä, joiden tappiot nousevat muutamaankuhantehen puntaan. Skotlantilainen maatalous-osuus-

kunta (Scottish Farming Association) on vasta äskettäin alkanut toimintansa. Neljästä muusta maatalousosuuskunnasta on Assingtonin osuuskunta ainoa, jossa työläisillä käytännössä on vaikutusta liikkeen johtoon.

Luotuamme tällä tavoin nopean silmäyksen kaikkiin niihin nykyään esiintyviin osuustoiminnallisten yritysten muotoihin, jotka edustavat, vaikkapa vain sangen epämääräisesti ja kaukaisestikin, kristillisten sosialistien pyrkimyksiä, selviää meille eräs sangen tärkeä seikka. Kristillisten sosialistien esittämä ihanne, jonka Rochdalen tienraivaajat osittain ottivat käytäntöön yrityksissään ja jota individualistisen koulukunnan osuustoimintamiehet tyrkyttivät osuuskaupoille ja osuustukkukaupoille — tämä ihana haave työläisten veljeydestä, itsehallinnollisesta osuustoiminnallisesta työpajasta, jossa (käytetään tuomari Hughesin sanoja) »jäsenet valitsevat omasta keskuudestaan liikkeen johtajan ja hallituksen» — häipyä käsittämättömäksi taloudelliseksi haavekuvaksi, joka, päinvastoin kuin jokin todella olemassa oleva esine, tulee vieläkin vaikeammin huomattavaksi, jos sitä tarkastetaan suurennuslasin avulla. Sillä jos huolellisesti tarkastamme noita 54 osuuskuntaa, niin huomaamme, että enemmän kuin kolmannes niiden koko liikeväihdosta tulee sellaisten yritysten osalle, jotka itse asiassa eivät ole muuta kuin jonkinlaista voittoosallisuusjärjestelmää noudattavia kapitalistisia yhtiöitä. On kyllä totta, että pieni osa näistä joko velvoittaa tai kehoittaa työläisiään liittymään osuudenomistajiksi. Mutta joka

tapauksessa on ulkopuolisilla osuudenomistajilla määräämisvalta. Eikä siinä vielä kaikki, vaan osuudenomistajien vähemmistöltä on itse asiassa riistetty vaikutusvalta sen kautta, että heitä ei voida valita hallituksen jäseniksi. Sillä, miksi kaiken järjen nimessä pitäisi tältä osuudenomistajaryhmältä tällä tavoin riistää heidän tavalliset oikeutensa, jollei sen nimenomaisena tarkoituksena ole vapauttaa yrityksen johtaja ja työnjohtajat kaikesta työläisten puolelta tapahtuvasta tehokkaasta valvonnasta sekä syrjäyttää nämä työläiset kerta kaikkiaan valta-asemastaan oman työnsä johtajina ja määrääjinä ja alentaa heidät näyttelemään ainoastaan pelkän äänestyskarjan osaa. Tosiaan-kin, Hebden Bridgen parkkumitehtaan, Manchesterin kirjapaino-osuuskunnan, Leicesterin sukankutomon — noiden kolmen tienraivaajan ja tähän ryhmään esimerkiksi kelpaavan osuuskunnan — työläiset ovat aivan samassa asemassa sen laitoksen toiminnan määräämiseen nähden, jossa he työskentelevät, kuin Leedsin osuuskaupan räätälit, suutarit ja rakennustyöläiset. ja käsitykseni mukaan nämä työläiset eivät ole sen paremmassa asemassa kuin kantajat tavallisilla rautateillä tai »Oldham Limited»-yhtiön palveluksessa olevat kehreäjä. Sillä kaikissa näissä tapauksissa voisivat näiden liikkeiden työläiset hankkia joko yksityisesti tai ammattiyhdistyksensä kautta osakkeita avoimilta markkinoilta ja siten päästä vaikutusvaltaiseen asemaan rautatieyhtiössä tai puuvillatehtaassa.

Ja jos siirrämme suurennuslasimme pois siitä, mikä on miltei kaikille näille osuuskunnille yhteistä, ja ryh-

dymme tarkastamaan sitä, mikä on osuuskuntien enemmistölle olennaista, niin meille paljastuu viattoman harhakuvitelman sijaan eittämätön epäkohta. Niin sanotut työläisten osuuskunnat muuttuvat poikkeuksetta pienten työnantajien osuuskunniksi — teolliseksi järjestelmäksi, joka on vaarallisen lähellä hiotusjärjestelmää, jollei se jo todella kuulu siihen. Täikka me tapaamme osuuskuntia, joiden jäseninä olevat työläiset niin vähän välittävät osuuskuntien työnantajina tarjoamista eduista ja niin vähän niihin uskovat, että he pitävät parempana yksityisliikkeiden takaamaa varmuutta ja jättävät osuustoiminnallisen työpajan palkkalaisten varaan. Tai sitten näemme joidenkin osuuskuntien, kuten esim. Healy Roydin kankurien, alkavan yrityksensä kiihkeällä innostuksella ja hyvällä menestyksellä, mutta antautuvan, ennen kuin kaksi vuotta on ennättänyt kulua, jonkun diktaattorin armoille. Tai huomaamme kaukonäköisten aloitteentekijäin huolellisesti turvaavan oman asemansa erottamattomina liikkeen johtajina. Näin nämä 54 osuuskuntaa, joiden yhteenlaskettu vuotuinen liikevaihto on 449,228 puntaa, muodostavat hyvin hajanaisen kuvan, ja erittäin huolellisesti suurennuslasin avulla suoritettussa tutkimuksessamme jäämme tarkastelemaan niitä kahdeksaa pienen pientä pilkkua teollisuusjärjestelmässämme, joiden olemassaoloa haluan uudestaan tähdentää muistuttamalla mieliin niiden nimet — Leicesterin kenkätehdas, Coventryn kelloseppien osuuskunta, Ketteringin kenkätehdas ja Nelsonin oma-apu-yhdistys ja sen lisäksi 4 hyvin pientä osuuskuntaa, joiden

yhteenlaskettu pääoma on 755 puntaa. Näistä kahdeksasta osuuskunnasta ei kolme suurinta vielä ole päässyt neljän vuoden ikään. Toisaalta taas Coventryn kellosepät, joiden osuuskunta on toiminut 16 vuotta, ovat ammattitaitoisia käsityöläisiä, jotka työskentelevät omissa kodeissaan ja jotka sitäpaitsi ovat täydellisesti ulkopuolisten osuudenomistajien vallassa, sillä näitä on enemmän kuin liikkeessä työskenteleviä jäseniä ja niillä on myöskin hallussaan suurin osa pääomaa.

Tähän saakka olen tyytynyt ainoastaan esittämään asiat sellaisina kuin ne ovat. Nyt aion yrittää näiden liikkeiden epäonnistumisien yhteisten syiden joukosta löytää ne erikoiset häiriöt, jotka ovat vaivanneet näitä tuottajain osuuskuntia niiden syntymästä lähtien ja jotka ovat vieneet ne täydelliseen perikatoon tai nopeasti muuttaneet ne tavallisiksi osakeyhtiöiksi tai yksityisyrittäjäiksi.

Tässä yhäti uudistuvien epäonnistumisien synkässä kertomuksessa kaikuu alituisen kolme eri valitusta: valitetaan pääoman puutetta, menekin puutetta sekä kurin puutetta työläisten keskuudessa. Kaikki asianosaiset varmaankin myöntävät, että ensiksi mainittu epäkohta todella on olemassa. Pieni pääoma, jolla monen näistä yrityksistä on täytynyt aloittaa toimintansa, on aiheuttanut sen, että raaka-aineiden ostossa on menetetty käteisalennukset, että on ollut pakko tehdä ostot pienissä erissä ja paikallisilta markkinoilta. Siitä on ollut seurauksena myös huonommat koneet ja puutteellinen kalusto — lyhyesti sanoen, sen kautta on menetetty hyviä kauppaetuja ja saatu huonoja raaka-

aineita sekä ala-arvoisia tuotantovälineitä. Saadakseen lisää pääomaa nämä kapitalistisen järjestelmän uudistajat ovat tarjonneet ja maksaneet tuhoisan korkeata korkoa pääomalle. He ovat joutuneet koronkiskonnan uhreiksi, jonka vertaista harvoin tapaa yksityisenkään yritteliäisyyden alalta ja joka kuluttajain osuustoiminnassa on ehdottomasti kiellettyä. Joka tapauksessa täytyy tämän liikanaisen koron ja sen johdosta vähentyneiden tuotantotulosten aineellisesti rasittaa työläisiä sen kautta, että se joko painaa palkat alemmaksi tai pakottaa työläiset suurempiin ponnistuksiin. Useimmissa tapauksissa tämä merkitsee sitä, että yritys pian kärsii haaksirikon.

Toisaalta taas, jos osuuskunta jää eloon, niin se pian joutuu muutosten alaiseksi. Kaikilla niillä ammattialoilla, joilla koneet eivät vielä ole aiheuttaneet mullistuksia, kaikissa noissa pikkuteollisuuksissa, joihin parlamentin hiotusjärjestelmästä äskettäin toimittama tutkimus kohdistui, ovat tällaiset osuuskunnat joko alkaneet pienten työnantajien osuuskuntina tai ainakin ovat lopulta sellaisiksi muuttuneet. Kaikki ne, jotka ovat tutkineet sitä laajaa aineistoa, jonka parlamentin ylähuoneen valitsema komitea on tästä kysymyksestä koonnut, ovat varmaankin tulleet käsittämään, että pienten työnantajien järjestelmä — tuo teollisuusjärjestelmän alhaisin tyyppi, on vähitellen joutumassa syrjäytetyksi sen kautta, että on ruvettu ottamaan käyntöön koneita, että suurien pääomien käyttö ja työn parempi järjestely ovat saaneet aikaan »tuoton lisääntymisen». Nämä pienten työnantajien osuuskunnat

saattavat edelleenkin pysyä hengissä niillä teollisuudenaloilla, joihin työväensuojelulainsäädännön ja ammattiyhdistysten vaikutus ei ulotu, mutta ne voivat pysyä hengissä vain siten, että niissä työskentelevien työläisten elintaso pysytetään alhaisena tai että niissä noudatetaan hiotusjärjestelmää nuoriin työntekijöihin nähden tai petetään kuluttajia. Työläisten ja asiakkaiden päästäminen »osallisiksi liikevoitosta» (jotta osuuskaupat saataisiin ostamaan niiden tuotteita) on niin ollen useimmiten vain kaunistelua, jonka varjoon salataan liikkeen maksamien palkkojen pienuus tai tuotteiden laadun huonous.

Mutta kuningaskunnan tärkeimmillä teollisuudenaloilla — tekstiili-, rauta- ja kivihiihteollisuudessa — on työläisten tai jonkin määrätyn työläisryhmän mahdoton päästä sen liikkeen yksinomaisiksi pääomantajiksi, jossa he työskentelevät, olkoonpa sitten kysymyksessä tehdas, kaivos tai työpaja. Ottakaamme esimerkiksi kohtalaisen suuri kehräämö, jonka osakepääoma on 60.000 puntaa ja jossa työskentelee 200 työläistä. Jos näille työläisille annetaan tällainen rahamäärä käytettäväksi kehräämön lunastamiseen, niin jonkin ajan kuluttua taitavimmat ja ahkerimmat työläiset ovat muuttuneet työnantajiksi eivätkä enää ole tehtaan työläisinä. Tosiasiassa tarvitaan ulkopuolista pääomaa heti alkuun lähdetessä, ja riippumatta siitä, onko tämän pääoman sijoittanut yksi miljoonamies vai 60.000 työläistoveria, tulevat pääoman sijoittajat aina vaatimaan, että heidän omaisuuttaan on hallittava siten, että se tuottaa heille aineellisia etuja — ehto, jota

itsehallinnollinen työläisten yhteisö ei voi täyttää, kuten vähän myöhemmin tulemme näkemään.

Menekin puute on toinen leveä tie, joka vie varakkoon. Ammattitaitoiset mekaanikot tai käsityöläiset, jotka perustavat tuottajain osuuskunnan, saattavat olla hyvinkin taitavia ammattinsa teknillisessä puolella, mutta he eivät tiedä kerrassaan mitään kauppa-asioista. Nämä osuuskunnat perustavat usein toimintansa työnvaihtopankkien vanhaan erehdykseen. Niitä muodostetaan sen harhakuvitelman vallassa, että ahkeruudellaan ja taidollaan työläisen täytyy aina luoda arvoja, katsomatta ensinkään siihen, onko hänen valmistamallaan hyödykkeellä minkäänlaista kysyntää vai eikö. Niinpä näemmekin osuustoiminnallisia työpaikkoja usein perustettavan ahtaina aikoina tai häviämässä oleville teollisuudenaloille. Niitä muodostetaan palkkojen alentamisen vastustamiseksi tai työn hankkimiseksi työttömille. Ilmeisesti tällaiset osuuskunnat ovat jo edeltäkäsän tuomitut epäonnistumaan. Sillä on yhdentekevää, uskommeko vanhempien taloustieteilijäin lailla, että rajaton kilpailu on ainoa tie tarjonnan ja kysynnän saattamiseksi tasapainoon, vai yhdymmekö nykyaikaiseen osuustoimintamieheen ja valtiososialistiin siinä, että tuotannon kansanvaltainen valvonta on ainoa keino, joka tässä auttaa. Mutta sekä taloudellisen individualismin että taloudellisen sosialismin kannattajalle on yhtä selvää, että vapaan kilpailun vallitessa esiintyviä äkillisiä konjunktuurivaihteluja ei voida välttää sillä, että lisätään hyödykkeiden jo ennestäänkin liian suuria varastoja juuri sinä ajankohtana

ja siinä paikassa, missä kuume on korkeimmillaan. Saattaa olla viisasta tai epäviisasta, että köyhäinhoitolaki vaatii perustamaan työpajoja työttömille. Mutta näistä työpajoista ei missään tapauksessa voi tulla elävää ja itsenäistä hyödykkeiden vaihtoon perustuvan talousjärjestelmän osaa.

Viimeksi mainittu kristillisten sosialistien mallin mukaan muodostetuille tuottajain osuuskunnille ominainen häiriö on kuitenkin ollut mitä hedelmällisin. Kuvitelkaa asiain tilaa tehtaassa, jossa työläiset valitsevat keskuudestaan liikkeen hallituksen ja jossa liikkeen työläisistä kokoonpantu hallitus valitsee toimitusjohtajan sekä tvönjohtajat ja jossa hallitus, toimitusjohtaja ja työnjohtajat kaikki yhdessä työskentelevät korkealle kehitetyn järjestelmän alaisina ja jossa lisäksi vallitsee työnjako ja työläiset ovat toisistaan riippuvaisia. Kaiken päivää ovat hallituksen jäsenet liikkeen johtajan määräysten alaisina; heidän työnsä on tarkastettava; hinnat määrättävä; heidän palkkaansa on kenties vähennettävä rangaistukseksi työssä tehdyistä erehdyksistä ja laiminlyönneistä; heidän käyttäytymistään on valvottava — liikkeen toimitusjohtajan ja työnjohtajien on ryhdyttävä kaikkiin niihin lukemattomiin järjestely- ja valvontatoimenpiteisiin, joiden tarkasta toteuttamisesta liikkeen menestys riippuu. Illalla näyttämö muuttuu ja suhteet tulevat päinvastaisiksi. Liikkeen johtaja seisoo nyt palvelijana hallituksen edessä. Jos liikkeen johtaja on kieltäytynyt hyväksymästä hallituksen jäsenen työtä; jos hän on erottanut työstä jonkun tämän sukulaisista tai ystävistä; jos hän on

antanut kappaletyöntekijöille raaka-ainetta, joka tosin on vaikeata käsitellä, mutta joka on laadultaan niin hyvää, kuin yleensä voidaan ostaa sellaisella hinnalla, mitä raaka-aineista voi maksaa, jotta tuotantokustannukset pysyisivät edullisina — niin silloin nämä palkkatyöläiset, jotka toimivat hallituksen jäseninä tai joilla on oikeus valita liikkeen hallitus ja virkailijat, pohtivat ja katselevat jokaista tällaista liikkeenhoidon tai hallinnollisen kurin kannalta välttämätöntä toimenpidettä yksilöedun valossa. Ajatelkaapa rautatietä, jota hoidetaan sellaisen järjestelmän mukaan, että kantajat valitsevat asemapäällikön, asemapäällikkö valitsee liikennetarkastajan ja koko rautatien palveluskunta rautatiehallituksen! Ne, joilla on ollut tilaisuus tutustua tähän tapaan toimivien osuuskuntien sisäiseen elämään, ovat alkaneet käsittää, että tällainen hallintomuoto on mahdoton hyvin järjestetyssä teollisuudessa. Tästä juuri johtuukin se suuri ero, minkä huomaamme vallitsevan individualistisen koulukunnan osuustoimintamiesten teorian ja käytännön välillä. Me huomaamme, miten liikkeessä työskenteleviltä osuudenomistajilta riistetään kaikenlaisten nerokkaiden ja huolellisesti suunniteltujen järjestelyjen avulla heidän tavalliset oikeutensa pääomanomistajina ja miten heidät äänioikeudettomiksi tekemällä tai selittämällä heidät hallitukseen kelaamattomiksi estetään ottamasta aktiivisesti osaa sen liikkeen hallintoon, jossa he työskentelevät. Tai sitten näemme näiden tuottajain osuuskuntien muuttuvan kokonaan tavallisiksi osakeyhtiöiksi ja Oldhamin järjestelmän saavan vauhtia — mikä

merkitsee palaamista puhtaasti kapitalistiseen teollisuuden järjestömuotoon.

Selvitellessäni lyhyesti niitä syitä, jotka ovat aiheuttaneet osuustoiminnallisen tuotannon individualistisen teorian epäonnistumisen käytännössä, olen pyrkinyt tekemään sen täysin asiallisesti ja vapaana tunteilusta sekä ennakkokäsitykseen perustuvasta järkeilystä. Mutta kristilliset sosialistit ja heidän myöhempinä aikoina esiintyneet oppilaansa ja kannattajansa ovat aina väittäneet, että jos onkin olemassa taloudellisia ja hallinnollisia vaikeuksia heidän suunnitelmiensa toteuttamisen tiellä, niin he ovat ainoat, jotka ovat asettaneet osuustoiminnallisen teollisuuden siveelliselle pohjalle. Uskallan kuitenkin sanoa, että tämä heidän olettamuksensa on kokonaan perusteeton. Suunnitellessaan itsehallinnollisia työpajoja tai, milloin tämä täydellisyyden ihanne ei näyttänyt olevan toteutettavissa, voittoosalisuusjärjestelmän soveltamista tämän koulukunnan johtajat vetoavat työläisten keskuudessa yleiseen mieskohtaisen riippumattomuuden ja mieskohtaisen hyödyn tavoitteluun. Työläisryhmä on saatava innostetuksi työskentelemään tarmokkaammin ja ahkerammin, koska hyöty siitä tulee heille itselleen eikä kapitalistiselle yrittäjälle. Ihmisten keskinäisen palvelemisen aate on hylättävä. Työläiset on saatava työskentelemään hyvin ja taitavasti, ei sen vuoksi, että he siten auttaisivat toinen toistaan, vaan sen vuoksi, että he tällaisen järjestelmän vallitessa saavat nauttia kaikki tehokkaan työskentelyn tuottamat edut ja kär-

siä kaikki ne seuraukset, jotka johtuvat kelvottomasti tehdystä työstä.

Voittoosallisuusjärjestelmää käsittelevässä teoksaan herra Sedley Taylor julistaa rohkeasti, että juuri tämä henkilökohtainen kiihotin suurempiin ponnistuksiin muodostaa voittoosallisuusjärjestelmän pääasiallisen oikeutuksen. Minulla ei ole mitään muistuttamista sitä vastaan, että tähän kansantaloustieteen »vanhaan Aatamiin» tällä tavalla naiivisti vedotaan. Mutta en myönnä, että tällaista vetoomusta voidaan pitää siveellisenä. Tällainen itsensä huomioon ottava toiminta ei ole siveellistä enempää kuin siveetöntäkään: se kuuluu niiden tunteiden luokkaan, joita tavallisesti sanotaan moraalin ulkopuolella oleviksi.

Ja jos haluamme saada selityksen siitä idealismista, joka on keskittynyt kristillisten sosialistien teorian ympärille, niin löydämme sen kristillis-socialistisen liikkeen historiasta. Tämän liikkeen edistäjät erehtyivät, kuten oli hyvin luonnollistakin, luulemaan niitä vaikuttimia, jotka kannustivat heitä työskentelyssään yhteiskuntaolojen parantamiseksi, samoiksi kuin ne, joihin he vetosivat perustaessaan tuottajain osuuskuntia. Ne mainiot ja kyvykkäät miehet, jotka kuluttivat aikaansa ja rahojansa muodostaakseen työläisten osuuskuntia, olivat mitä ylevimpien siveellisten tunteiden innostamia, sillä he uskoivat tekevänsä palveluksen yhteisölle, ja he suorittivat sen ilman minkäänlaista korvausta enempää liikevoiton kuin palkankan muodossa. Päinvastoin he monasti uhrasivat mieskohtaisen mukavuutensa ja menettivät usein omaisuutensa-

kin. Niitä työläisiä taas, jotka ottivat vastaan nämä palvelukset ja tämän pääoman päästäkseen omiksi työnantajikseen ja saadakseen suuremman hyödyn omasta työstään, saattoi johtaa täysin oikeutettu halu parantaa asemaansa, mutta en voi nähdä heidän toiminnassaan minkäänlaista ihanteellisuutta.

Ja tutustuessamme ensimmäisten tuottajain osuuskuntien historiaan tai seurattessamme nykyisten tuottajain osuuskuntien taisteluita pelkään, että silloista ja nykyistä tilannetta tutkiessamme joudumme samaan lopputulokseen: nimittäin, että sellainen teollisuusjärjestelmä, jossa yhden liikevoitontavoittelijan tilalle tulee useita liikevoitontavoittelijoita, ei merkitse edistysaskelta kaupan ja teollisuuden moraalin kohottamiseksi. Päinvastoin ajatellessamme kaikkea sitä keskinäistä sodankäyntiä, mikä on vallinnut näiden pienten osuuskuntien välillä, kaikkea sitä riitaisuutta, tottelemattomuutta, kateutta ja epäluuloa, mikä on häirinnyt niiden sisäistä elämää, muistuu mieleemme Robert Owenin moraalinen perusaate: »yksityisen hyödyttämiseksi tavaran hintaan sisällytetty liikevoitto saa kaikki ihmisluonnon alhaisimmat intohimot toimintaan».

Minun on nyt pyydettävä lukijaa harkitsemaan, miksi olen kaikessa hiljaisuudessa ollut sitä mieltä, että tuottajain osuuskunnat ovat rakenteeltaan kansanvallan vastaisia. Ensiksikin, kansanvallasta on silloin ihmeellisen väärä käsitys, kun yhteiskunta paloitellaan pieniin itsehallinnollisiin tuottajapiireihin, joiden toiminnan laadusta jo itsestään johtuu, että nii-

den täytyy joko kamppailla keskenään elämästä ja kuolemasta tai muodostaa yhtymiä voidakseen kuluttajista välittämättä mielensä mukaan määrätä tarvikkeiden hinnan ja laadun. Sillä itsestään selvää on, että kaikkien tuottajain osuuskuntien edut, olkootpa ne sitten työvoimaa ostavien kapitalistien tai pääomaa ostavien työläisten osuuskuntia tai näiden kahden keskiväliltä, ovat kokonaan vastakkaiset yhteiskunnan eduille. Tällaisesta oleellisesta etujen vastakohtaisuudesta voi päästä ainoastaan siten, että kumpainkin puoli kilpailee keskenään siitä, kuka saa enemmän ostajia. Ne ovat ja tulevat aina olemaan liikevoitontavoittajia — jotka pyrkivät kohottamaan hyödykkeen tuotantokustannusten ja sen myyntihinnan välisen erotuksen mahdollisimman suureksi. Voitontavoittelijoina heissä tulee aina vaikuttamaan kaksi keskenään kamppailevaa voimaa — kilpailun henki ja yhteenliittymisen henki. Sillä ivaillen mukaillaksemme muuatta suorasanaista runoilijaa: »he hyppelehtivät ensin toisen, sitten toisen vaikutuksen alaisena kilpailun uhkapelistä yksinoikeuden ryöstötoimintaan ja palaavat taas yksinoikeuden ryöstötoiminnasta kilpailun uhkapeleihin, eivätkä tiedä, kumpiko niistä olisi etuisampi».

Se vaara, että tuottajain osuuskunnat, sellaisina kuin niitä on osuustoimintaliikkeessä ollut ja yhä vieläkin on, saattaisivat vallata käsiinsä yksinoikeuden teollisuudessa, on, se täytyy myöntää, ehdottomasti kaukana. Tähän saakka ovat kaikki yritykset saada nämä pienet osuuskunnat liittymään yhteen edes yhdellä teollisuudenalalla, esim. kenkäteollisuudessa, osoit-

tautuneet kokonaan turhiksi. En osaa neuvoa parempaa vastamyrkkyä sille syvälle alakuloisuudelle, joka valtaa taloudellisen individualistin näinä sosialismin edistymisen päivinä, kuin että hän menee näiden tuottajain osuuskuntien neuvottelukokoukseen ja kuuntelee sitä »valloilleen päässyttä individualismia», jonka mukaisesti ne joko äänettömästi vastustavat jokaista liittoutumissuunnitelmaa tai, halveksuen lausuvat välittelunsa siitä, että ovat tulleet sellaiseen sekaantuneeksi — kohtelevat täten jokaista ehdotusta, joka pyrkii asettamaan kaikkien yhteisesti kannattamalle keskusliikkeelle joitakin tehtäviä ja antamaan sille valvontavaltaa. Samaan aikaan kuin kapitalistinen tuottaja on alkanut käsittää voimakkaiden yhtymien hyödyn, koska hän niiden avulla kykenee kohottamaan hintoja (vaikkapa hän olisikin oivaltanut vapaakaupan kannalla olevassa maassa tässä suhteessa esiintyvät vaikeudet), ovat nämä työläisten osuuskunnat, joko sitten omasta halustaan tai olosuhteiden vaikutuksesta, yhä vielä keskinäisen sodankäynnin alkeellisella asteella.

Mutta tähän arvosteluun eivät syytökseni vielä lopu. Jos nyt myönnettäisiinkin, että kansanvaltaisen teollisuuden ihannemuoto on itsehallinnollinen osuustoiminnallinen työpaja, jossa työläiset valitsevat omasta keskuudestaan työnsä johtajan, niin kysyn uudelleen: onko tätä ihannetta todella voitu toteuttaa? Neljäkymmentä vuotta kestäneiden sitkeiden ja uhrautuvien ponnistusten jälkeen, jotka ovat johtaneet muutamien satojen tuottajain osuuskuntien perustami-

seen, on meillä jäljellä ainoastaan kahdeksan yritystä, joiden säännöt suuremmassa tai pienemmässä määrin muistuttavat itsehallinnollisen työpajan ihanne-esikuvaa. Nämäkin kahdeksan tuottajain osuuskuntaa ovat vielä joko aivan nuoria tai vasta muutamia vuosia toiminnassa olleita ja neljä niistä on sitäpaitsi mitättömän pientä. Jäljellä olevan 46 osuustoiminnallisen tuotannon oikeaoppisiksi edustajiksi kehitetyn osuuskunnan säännöt muodostavat hämmästyttävän kirjavan kokoelman ylimysvaltaisia, rahavaltaisia ja yksinvaltaisia säädöksiä, joita ei mitenkään voida tieteilisestään luokitella. Ensiksikin meillä on William Thompson & Co:n perinnöllinen monarkia, herra Bancroftin perustuslaillinen yksinvalta Healy Roydissa sekä osuustoiminnallisten rakennustyöläisten osuuskunta, jonka jäseneksi pääsyn ehtona on verratun suuri omaisuus ja pitkäaikainen olo osuuskunnan palveluksessa ja jonka suojana vielä on herrojen Dentin, Minettin ja Curtisin itsensä asettama »ylähuone» näiden herrojen omissa persoonissa.

Sitten näemme kokonaisen pienen armeijan harvainvaltoja — pikku mestarien osuuskuntia, jotka valmistavat saappaita ja kenkiä, sankoja, vaunujen lokasuojuksia, nauvoja, lukkoja ja shaaleja. Ja lopuksi meillä on tuo hyvää tarkoittava itsepetöksellinen harhakuva, jota sanotaan »hallinto-osallisuudeksi» ja joka alkaa julistamalla tämän kansanvaltaisen työpajan jäsenet kelvottomiksi toimimaan omina edustajinaan. Juuri tämä viimeinen rajoitus, jos sitä katsellaan siltä näkökannalta, että tällaisen työpajan tulisi olla itse järjes-

täytynyt ja itsehallinnollinen kansanvaltainen laitos, tuntuu suorastaan julkealta ja luonnottomalta. Tämä käy ilmeiseksi, jos valtiolliselta alalta otetaan saman suuntainen mitä yksinkertaisin esimerkki. Otaksukaammepa nyt, että Englanti pyytäisi Ranskalta pääomaa valtiollisten ja taloudellisten suunnitelmiansa toteuttamiseksi ja että Ranska tämän pääoman myöntämisen ehtona vaatisi kaikkia englantilaisia äänestämään ranskalaisia edustajikseen valitsemaan toimeenpanevaa valiokuntaa. Olisiko maamme silloin vapaa ja kansanvaltainen? Mutta vertausta täydentääksemme on meidän vielä lisäksi annettava ranskalaisille äänten enemmistö, niin että heillä varmasti tulisi olemaan enemmän ääniä kuin paikallisella väestöllä. Silloin vasta voisimme käsittää, millaista oikeastaan on se tyrannia (itsehallinnollisen työpajan kannalta katsottuna), jota Hebden Bridgen osuuskunnan, Leicesterin sukankutojain osuuskunnan ja Manchesterin kirjapaino-osuuskunnan kapitalistit harjoittavat kehuessaan päästävänsä työläiset liikkeen hallinnosta osallisiksi.

Ja juuri tälle viheliäiselle valhekansanvallalle — tälle työläisjoukolle, joka on »kasvatettu huolehtivan silmälläpidon alaisena», tulisi kansanvaltaisten osuustukkukauppain johtajien kaikille avoimen, lähes miljoonan henkeä käsittävän kansanvallan edustajien (herra Nealen sanoja käyttääksemme) »mieluisen velvollisuuden täyttämiseksi luovuttaa hyvin hoidettu ja hyvin varustettu tehdas sekä menestyvä liike!»

Tiedän kyllä erään osuustoimintamiesten ryhmän

luopuneen itsehallinnollisen työläisten veljeskunnan aatteesta ja harrastavan liikevoiton jakoa työnantajain ja työntekijäin kesken sopivana keskitienä. Tällöin kapitalistinen yrittäjä voi edelleen säilyttää itsevaltainsen isännän etuoikeudet ja työläiset kuvitella vapautuneensa palkkatyöjärjestelmän orjuudesta, samalla kuin tuota salaperäistä rahastoa, »voittoa», kerätään ja jaellaan eri tahoille kaikissa mahdollisissa muodoissa — selvästi määritellyn rahaston rehellisestä jakamisesta aina alentuneihin palkkoihin tai työmäärän lisäämiseen »voiton» suorittamista varten suuriin vararahastoihin ja luonnottoman suuriin korkoa tuottaviin arvonalennuksiin saakka. Voittoosallisuusjärjestelmiä kuvatessani en tietenkään ota huomioon yritystä »koroittaa juomarahain anto teollisuudessa käytetyn menettelytavan arvoon» (kuten T. F. Schloss sitä nimittää), enempiä kuin niitä eri keinoja, joilla pyritään suorittamaan lisäpalkkiota bruttotuoton, nettotuoton tai aikaansaadun säästön perustuksella. Tällaiset lisäpalkkiomenetelmät eivät ilmeisesti ole mitään muuta kuin muunnoksia kappalepalkasta, jonka avulla kekseliäs työnantaja kiihoittaa työläisen lisäponnistuksiin, niin että tulokset voidaan mitata ja sen nojalla maksaa hänelle määrätty lisäkorvaus.

Selvitys eri kappalepalkkajärjestelmien hyvistä ja huonoista puolista olisi kuitenkin yhtä vähän paikallaan osuustoimintaa käsittelevässä teoksessa kuin kuvaus niistä periaatteista, joiden mukaan räätäli maksaa palkan aikapalkalla oleville työläisilleen, tai esitys Oldhamin kehrutehtaan noudattamasta palkkausjär-

jestelmästä! Lähden niin ollen siitä edellytyksestä, että *voittoosallisuusjärjestelmällä* tarkoitetaan työnantajan ja työntekijän keskestä todellista osuustoiminnallista liittoa niinhyvin liikevoittoon kuin -tappioon nähden. Kussakin voittoosallisuusjärjestelmää noudattavassa teollisuuslaitoksessa säännöstelee tällöin tarkasti ja täsmällisesti työläisen ansion tilinpäätös, josta tulevat näkyviin liikkeen voitot ja tappiot ja jonka tilintarkastajat ovat huolellisesti tarkastaneet ja oikeaksi todenneet.

Ensimmäinen vastaväite tällaista voitosta ja tappiosta osalliseksi joutumista vastaan palkkajärjestelmänä (tai palkkajärjestelmää korvaamaan tarkoitettuna järjestelmänä) on se, että siinä ei ole mitään periaatetta. En tarkoita tässä sitä, että ei ole olemassa mitään varmaa periaatetta, jonka mukaan tarkkaan määrätäisiin, kuinka suuri osuus voitosta on annettava työläisille. Mutta missään työväen voitto-osallisuutta koskevissa suunnitelmissa, olivatpa ne yksityiskohdisaan millaisia tahansa, ei ruumiillisen työn tekijöille makseta korvausta heidän työnsä määrän tai laadun perusteella eikä palkka ole riippuvainen myöskään heidän tarpeittensa suuruudesta, s.o. heidän toimeentuloninimistään, eivätkä heidän tulonsa myöskään vaihtele asianomaisen elinkeinon alalla vallitsevan nousukauden tai lama-ajan mukaan. Ottakaamme jokainen kohta erikseen tarkastettavaksemme. »Hinnassa saatu voitto» riippuu tilaisuuksista ja yrittäjän taidosta saada aikaan mahdollisimman suuri hinnanero »ostamistoimituksen» ja »myyntitoimituksen» vä-

lillä. Mutta hyvin järjestetyillä teollisuudenaloilla työpalkka muodostaa ainoastaan murto-osan kaikista »ostotoimitukseen» kuuluvista maksuista, kun taas jostakin määrätystä tuotteesta saatu hinta on kokonaan riippumaton kaikesta ruumiillisen työn tekijän toiminnasta. Sitäpaitsi kaikilla niillä teollisuudenaloilla, joilla kappaletyö on käytännössä, palkkojen suhde tuotantokustannusten muihin eriin on tarkoin määrätty, mitä tulee työläisen työhön, mutta sitä voidaan rajattomasti lisätä tai vähentää koneita käyttämällä — mikä seikka taas on yksinomaan yrittäjistä riippuvainen. Näin ollen, jollei työläinen tosiasiallisesti ole oma yrittäjänsä, tarjotaan hänelle osuutta rahastoon, jota hän itse ei ole luonut, tai hänen kannettavakseen säilytetään tappioita, joista hän ei ole vastuunalainen.

Niin kauan kuin päivä paistaa ja voittoosallisuusjärjestelmää noudattava liike maksaa työläisilleen ylimääräisiä palkkioita heidän tavallisen palkkansa lisäksi, ei kellään ole mitään muistuttamista. Mutta kun kovat päivät tulevat ja työläisiä kehoitetaan tyytymään pienempään palkkaan tai palauttamaan siitä osan tappioiden peittämiseksi, niin on ammattiyhdistyksen sihteerin ilmeinen velvollisuus, vaikkapa työläiset itse tähän tyytyisivätkin, kehoittaa heitä vaatimaan tavanmukaista täyttä palkkaa tai sitten luopumaan sellaisen »rikkurifirman» palveluksesta. Sillä jos voittoosallisuusjärjestelmää noudattavan toiminimen työläisten palkat ovat laskeneet sillä teollisuudenalalla vallitsevien palkkojen alapuolelle, niin kilpailevat työnantajat käyttä-

vät tätä seikkaa hyväkseen saadakseen aikaan yleisen palkkojen alentamisen. Ja jos tällaisia liikkeitä, joissa työväki on osallisena liikevoittoon, on olemassa kylliksi useita, täytyy ammattiyhdistyksen joutua häviöön. Tällöin normaalipalkka (umpimähkäinen yritys taata itselleen vähin välttämätön määrä elämän mukavuuksia) tulisi pois pyyhkäistyksi, ja kaikkien liikkeiden työläiset jätettäisiin hillittömän kilpailun tai heidän työnantajiansa erilaisen älyn, ahneuden tai hyväntahtoisuuden varaan.

Lopuksi sanottakoon, että jos tosiaan on tarkoituksenmukaista, että ruumiillisen työn tekijät osallistuvat sen teollisuudenalan yleiseen menestykseen tai lamaanukseen, jolla he työskentelevät, niin on selvästi aivan väärin pyrkiä tähän päämäärään siten, että työläiset osallistuvat yksityisten liikkeiden voittoon ja tappioon. Tämä tulos voidaan saavuttaa ainoastaan virallisen tai epävirallisen liukuvan palkka-asteikon avulla, joka on riippuvainen teollisuudessa kulloinkin vallitsevista yleisistä olosuhteista eikä yksityisten työnantajain kyvystä mukautua niihin. Muutamilla teollisuudenaloilla, kuten esimerkiksi kivihiili- ja rautateollisuudessa, onkin otettu käytäntöön tarkoin määrätty, tuotteen hinnasta riippuvainen liukuva palkka-asteikko. Monimutkaisemmilla teollisuudenaloilla, kuten esimerkiksi kehruu- ja kutomateollisuudessa, on päästy samaan tulokseen asioita tuntevien ammattiyhdistystoimitsijain ja työnantajain edustajien välisillä neuvotteluilla. Kummassakin tapauksessa rauhallinen ratkaisu riippuu siitä, että

on olemassa voimakas, hyvin järjestetty ja taitavasti johdettu ammattiyhdistys, jonka virkailijat kykenevät seuraamaan markkinahintojen vaihtelua ja jotka myöskin kykenevät hankkimaan koko työläisjoukon kannatuksen ja samalla osaavat pusertaa työnantajilta kohtuulliset työehdot. Ja herra Price, huomattavin asiantuntija liukuvaa palkka-asteikkoa koskevissa kysymyksissä, on teoksessaan »Industrial Peace» (Teollisuusrauha) huomauttanut, että sellainen järjestely ei ilmeisesti mitenkään välttämättä pyri siirtämään työtaistelua *vaakasuoralta tasolta pystysuoralle tasolle*, muuttamaan tilannetta, jossa työläiset järjestyneenä joukkona seisovat järjestyneitä työnantajia vastassa, tilanteeksi, jossa toisen liikeyrityksen järjestyneet tuottajat, työnantajat ja työntekijät yhdessä, seisoisivat toisen liikeyrityksen tuottajia vastassa, pyrkien koko ajan toimimaan toisiansa vastaan.

Voimme nyt koota yhteen ne vastaväitteet, joita ammattiyhdistysten taholta tehdään voitto- ja tappio-osallisuusjärjestelmää vastaan. Vaikka emme ottaisi lainkaan huomioon niitä määrätietoisia yrityksiä, joihin voittoosallisuusjärjestelmää noudattavat työnantajat, kuten esimerkiksi herrat Briggs aikaisemmin ja herra George Livesey äskettäin ovat ryhtyneet kaivaakseen maaperää ammattiyhdistysliikkeen alta vaatimalla pitkäaikaisia työsopimuksia, palkanmaksujen siirtämistä tuonnetuksi tai järjestymättömien työläisten asettamista etuoikeutettuun asemaan ja vaikka emme ottaisi huomioon sitäkään, että käy hyvin vaikeaksi pitää saman järjestön piirissä työläisiä, jotka

yhtä suuresta ja samanlaisesta työstä saavat erilaista palkkaa, iskee työväen voitto- ja tappio-osallisuus työväen ammatillisen järjestäytymisen sydänjuuriin. Sillä ammattiyhdistyksensä kautta työläiset saavat työstänsä poikkeuksellisen hinnan. He vaativat yhteisöltä korvaukseksi työstään minimimäärän kasvatusta ja välttämättömiä elintarvikkeita. Ammattiyhdistykset pyrkivät siten sovittamaan hinnat palkkojen mukaan, sensijaan että ne määräisivät palkat hintojen mukaan — tämä seikka tulee näkyviin siitä, että työnantajat alituisesti valittavat ammatillisesti järjestyneen työväen jättävän huomiotta ulkomaisen kilpailun vaikutukset. Mutta kun tällainen pato pystytetään kilpailun pohjalla tapahtuvaa kauppaa vastaan, on huolehdittava siitä, että se pidetään koskemattomana kautta linjan, sillä pieninkin vuoto tappio-osallisuuden muodossa tulee osoittautumaan tuhoisaksi koko rakenteelle. Toiseksi, ammattiyhdistysliike on tiedottomasti, mutta hyvin menestyksellisesti vaikuttanut siihen, että kilpailun painostus ei ole kohdannut työpalkkoja, vaan työnantajain henkistä työtä ja pääomaa. Siinä on tosiasiallisesti virallisen tai epävirallisen, jollakin määrätvällä teollisuudenalalla vallitsevien yleisten olosuhteiden säännöstelemän liukuvan palkka-asteikon koko merkitys. Kun tämä periaate kerran on tullut hyväksytyksi, niin ammattiyhdistyksen virkailija väittelee seuraavaan tapaan yksityisen työnantajan kanssa, joka pyrkii nyp pimään jonkin verran pois työläisten palkoista.

»Tavaramarkkinain tilaa koskevista kertomuksista

näemme, että maksatte raaka-aineista määrän x ja että myytte tuotettanne hinnasta z . Jos teillä on keskinertainen äly ja keskinkertaisen hyvät koneet, täytyy teidän kyetä maksamaan niin ja niin paljon palkkaa työläisillenne. Jos teillä on tavallista enemmän älyä ja keskinkertaista paremmat koneet, niin annamme mielellämme teidän nauttia siten syntyneen ylijäämän; jos teillä on keskinkertaista vähemmän älyä, niin on väärin, että suuri ihmisjoukko kärsii teidän kykenemättömyytenne takia. Laputtakaa tiehenne työnantajan paikalta ja antakaa tilaa paremmille miehille!»

Tämän kohdan valaisemiseksi kerron erään tapauksen Oldhamin puuvillakehräämöjen historiasta. Muutamia vuosia sitten alkoivat eräät uudet tehtaot, joilla oli suuresti parannetut koneet, kilpailun vanhojen yhtiöiden kanssa. Huomatessaan, etteivät pystyneet kilpailemaan näiden uusien tulokkaiden kanssa, viimeainitut alkoivat vähin erin alennella työläistensä palkkoja. Silloin ryhtyivät myös voittoa tuottavat yritykset seuraamaan esimerkkiä ja vähentämään palkkoja voidakseen saada »luonnollisen ylijäämänsä». Työläiset kuitenkin onneksi olivat hyvin järjestyneitä ja pystyivät menestyksellisesti vastustamaan palkkojen alennuksia. Paremmilla koneilla varustetut yhtiöt olivat taipuvaisia palauttamaan palkat entiselleen, tietystikin sillä ehdolla, että palkat saatetaan yhdenmukaisiksi kaikissa yhtiöissä. Täten pakotettiin vanhat yhtiöt joko parantamaan koneitaan ja liikkeenhoitoaan tai antamaan tietä soveliaimmille seuraajille. Mutta jos puuvillankehrääjät olisivat olleet järjestymättömiä, on

ilmeistä, että olisi syntynyt suoranainen kilpailu palkkojen alentamisessa, kunnes työläisten ansiot olisivat laskeneet nälkäpalkkatasolle. Tällöin kykenemätön tai huonosti varustettu yksityisyrittäjä olisi lopulta joutunut vararikkoon, jättäen koko työläisjoukon asemaan, jossa se saisi alempia palkkoja kuin ennen ja jossa sen kyvyt olisivat kenties pysyvästi heikontuneet. Ja teollisuus olisi joutunut epätoivon kuilun partaalle — sen tulot olisivat vähentyneet ja sen työvoiman kustannukset kohonneet. Tai jos otaksomme, että nämä vanhat yritykset olisivat olleet oikeita tuotantosuuskuntia, sellaisia kuin esim. Burnleyn oma-apuyhdistykset, olisi tulos ollut sama. Molemmat jäljellä olevat oma-apuyhdistykset ovat voineet pysyä pysyissä vain siten, että ne ovat korvanneet tappionsa alentamalla työläisten palkkoja. Alkuunpanijat (käytäksemme Burnleyn Self-Help Manufacturing Society'n alkuperäisen ohjelman sanoja) »pyysivät työläisiä harkitsemaan, miten osuuskunnan menot kyettäisiin parhaiten suorittamaan — menoja vähentämälläkö vai palkkoja alentamalla?» Jos tehtaaseen hankitaan uudet paremmat koneet, se ei suinkaan merkitse menojen vähentämistä; ainoaksi vaihtoehdoksi tällöin jää palkkojen alentaminen. Tässä tapauksessa työläiset niin ollen menettäisivät sen osan ansiostaan, mikä oli sijoitettu liikkeen pääomaan, ja sitäpaitsi vielä heidän palkkatulonsa vähenisivät.

Tästä syystä katselevat kokeneet ammattiyhdistysmiehet, ja syystäkin, epäluuloisesti kaikkia työläisten voitto- ja tappio-osallisuutta tarkoittavia suunnitelmia

pitäen niitä salakavalina menettelytapoina, joiden tarkoituksena on hajottaa vitsakimppu, jotta vastustus sitten tulisi kokonaan nujerretuksi. Samalla he pitävät niitä joko tahallisenä tai tahdottomana yrityksenä vyöryttää taloudellisen kilpailun paino työläisten ansiotuloihin murskaamalla »normaalipalkan», tuon vankan varustuksen, jonka ammatillisesti järjestyneet työläiset ovat yhteisin ponnistuksin ja kieltäytyksin rakentaneet.

Nämä ovat ne vastaväitteet, joita ammattiyhdistysten taholta voidaan tehdä työläisten voitto-osallisuutta vastaan palkkausjärjestelmänä. On vaikeata, ehkäpä aivan mahdotontakin, arvioida sitä todellista hyötyä tai voittoa, mitä yksityisille työläisille on koitunut, puhumattakaan siitä vahingosta, mitä eri tuotanto-osuuskunnissa noudatetut voittoosallisuusjärjestelmät ovat lopullisesti tuottaneet koko työväenluokalle. Silmäillessämme viime vuoden tilikertomuksia huomaamme, että ainoastaan 20:ssä tuottajain osuuskunnassa työläiset ovat päässeet osallisiksi liikevoitosta. Jos jaamme tämän voiton 54:ssä tuottajain osuuskunnassa työskentelevien työläisten luvulla, huomaamme, että puhdas tulos työläistä kohden on huomattavasti vähemmän kuin yksi punta vuodessa. Kolmessa tapauksessa ilmoitettiin tilikertomuksessa liikkeen todella tuottaneen tappiota, josta osa on välttämättä korvattava työläisten palkkoja verottamalla, ottamatta ollenkaan huomioon sitä, että pääomalle ei voida maksaa korkoa. Mutta ei tässä kyllin. Näistä voittoa tuottavista osuuskunnista oli yhdeksän pikku mestarien osuus-

kuntia, eikä meillä ole yksityiskohtaisia tietoja siitä, maksettiinko työläisille tuleva voitto-osuus ei-jäsenille samassa suhteessa kuin jäsenillekin, ja mikä osa työstä annettiin urakoitsijoille tai jäsenille, jotka vuorostaan teetättivät työn alaisillaan työntekijöillä näiden omissa kodeissa. Sitäpaitsi olisi jokaisessa eri tapauksessa, missä voittoosallisuusjärjestelmä on käytännössä, verrattava tätä järjestelmää noudattavien yksityisliikkeiden ja osuuskuntien maksamia palkkoja muualla saatuihin palkkoihin, jos kerran tahdomme määrätä sen puhtaan voiton tai tappion, mikä siitä työläisille on koitunut. Yrittäessämme tehdä tällaista vertailua sattuu niin onnettomasti, että useilla vähäpätöisillä teollisuudenaloilla (ja juuri tällaisille teollisuudenaloillehan tuottajain osuuskuntia tavallisesti perustetaankin!) ei ole käytännössä ammattijärjestön hyväksymää palkkatariffia.

Mutta jos myönnetäänkin, että ammattijärjestön hyväksymää palkkatariffia voidaan pitää todisteena siitä, että liikkeessä maksetaan kohtuullisia palkkoja, niin kysymyksen ollessa kappaletyöstä ei tällainen tariffi vielä anna luotettavaa perustetta arviolaskelmien tekkoon. Kappaletyöstä työläisille tuleva puhdas tulo vaihtelee raaka-aineen laadun sekä koneiden täydellisyyden ja nopeuden mukaan. Leicesterin suutarien osuuskunnan lestimiehet eivät, mikäli minulle on ilmoitettu, ole ansainneet enempää, ja ovatpa he joskus ansainneet vähemmänkin, kuin Englannin Osuustukkukaupan West Endissä sijaitsevan kenkätehtaan lestimiehet, huolimatta siitä, että edellisille maksetaan

täyttä, ammattiyhdistyksen hyväksymän tariffin mukaista palkkaa ja sitäpaitsi lisäpalkkiota, joka vaihtelee yhdestä shillingistä kahteen shillinkiin puntaa kohden (5—10 %). Milloin taas kysymyksessä on päivätyö, on otettava huomioon, onko työläisen työn teho lisääntynyt. Jos näin on laita, niin voitto-osuus on yksinkertaisesti vain lisääntyneestä työstä saatua lisäpalkkaa, ja se olisi voitu saada myöskin kilpailun hallitsemilla työmarkkinoilla.

Lopuksi haluaisin vielä tähdentää sitä seikkaa, että vaikka kristillisten sosialistien ja heidän kannattajiensa ei olekaan onnistunut toteuttaa ihannettaan »työläisten veljeskunnasta», niin se ei ole johtunut siitä, että heiltä olisi puuttunut älyä ja uhrautuvaa innostusta. Heidän käyttäytymisensä on ollut ihailtavaa, mutta heidän teoriansa on ollut väärä. Heti alun pitäen he jättivät huomiotta juuri ne tosiasiat, jotka Robert Owen hyvin käsitti. He eivät panneet huomiota niihin perusteellisiin muutoksiin, jotka teollinen kumous oli aiheuttanut: suurten pääomien käytöstä johtuneeseen tulosten lisääntymiseen, tehdasteollisuudessa välttämättömään tarkkaan kuriin sekä siihen koeteltuun älykkyyteen, mitä tarvittiin markkinain hankkimiseksi ankaran kilpailun vallitessa. Tosiasiallisesti osuustoimintaliikkeen individualistinen koulukunta ei ole suinkaan kyennyt uudistamaan kapitalistista, kilpailun pohjalle rakentuvaa talousjärjestelmää, eikä se ole edes voinut mukautua siihen muuten kuin luopumalla tai tinkimällä periaatteistaan. Sillä meidän päiviemme teollisuustyöväen kysymyksen rat-

kaiseminen poistamalla yksityisyrittäjä ja muuttamalla tuottajapiirit omiksi työnantajikseen kuuluu samaan aateluokkaan kuin yritys ratkaista maakysymys luomalla joukko pientiloja tai vieläkin järjestävämpi ehdotus välttää kaupunkikiinteistöjen yhä suurempaa julkista paheksumista herättävää »ansiotonta arvonnousua» poistamalla kiinteistön omistajilta oikeus antaa tontteja vuokralle pitemmäksi ajaksi*).

Se yhteiskuntatila, jossa yksilöllinen tuottaja omistaa sekä työvälineensä että työnsä tuotteen, on jo auttamattomasti ohi. Palaaminen takaisin siihen alkeelliseen talousjärjestelmään, jossa työläinen itse osti raaka-aineensa ja möi valmistamansa tuotteet ja tällöin sai voittoa, ei ole enää käytännössä mahdollista, vaikkapa se olisikin toivottavaa. Pelkkä se seikka, että liitetään yhteen 10, 20, 50 tai 200 ruumiillisen työn tekijää ja pannaan heidät suorittamaan samaa tehtävää, ei vähennä tuon tehtävän vaikeutta. Kaukana siitä, se päinvastoin muuttaa tämän vaikeuden mahdottomuudeksi lisäämällä kahden sadan yksilön taloudelliseen avuttomuuteen osuuskunnan moraalisen vaikeuden. Tämä selittääkin sen merkillisen tosiasian, että todellisia tuottajain osuuskuntia, jotka itse omistavat yrityksen pääoman ja todella ovat siinä mää-

*) Englannin kaupungeissa, esim. Lontoossa, ei maapohja yleensä kuulu kaupungille, vaan yksityisille maanomistajasuvuille. Hyvin tavallista on, että nämä eivät myy tonttejansa, vaan vuokraavat ne 99 vuodeksi. Vuokra-ajan päätyttyä tontti siirtyy kaikkine rakennuksineen takaisin maanomistajalle, joka vuokraa ne uudelleen, tietenkin korkeammasta vuokrasta. — Suomentajan muist.

rääjinä, on ainoastaan niillä ammattialoilla, jotka vielä eivät ole joutuneet teollisen kumouksen aiheuttamien mullistusten alaisiksi. Siitä johtuu sek in, että suurin osa näitä osuuskuntia on hyvin pieniä.

Uusi teollisuus, joka on alistanut yksityisen työläisen älykkäiden asiantuntijain johtamien suurten pääomien määräämisvallan alle (yrityksissä, joiden menestys on riippuvainen parhaimpien koneiden nopeasta käytäntöön ottamisesta ja etäisten markkinain oikeasta arvostelemisesta ja joiden epäonnistuminen taas johtuu oman maan ja ulkomaiden tapahtumista, joita ei voida kontrolloida, mutta joiden tuhoisat vaikutukset kyetään suurten pääomien turvin kestäämään) — tämä uusi teollisuuden maailma on astunut keskellemme ja sen aikomuksena ei ole väistyä. Se leviää sitäpaitsi nopeasti kaikille kaupan ja teollisuuden aloille, niin että päivä päivältä käy yhä pienemmäksi se alue, jolla työläiset voivat entistä ahkerammin työskentelemällä (siinäkin tapauksessa, että suurempi tehokkuus olisi toivottava) korvata pääoman, kurin ja liikemiessivistyksen puutteen.

Työläisten tehtävänä on siis vallata yhteistoiminnan avulla takaisin se, minkä he yksilöinä ovat menettäneet. Paitsi sitä, että ammatillinen liike vaatii työläisille määrättyä osuutta yleisestä koulukasvatuksesta sekä normaalipalkkoja, se vaikuttaa kiihoittavasti myöskin kapitalistin toimintatarmoon ja jossakin määrin se säännöstelee hänenkin toimintaansa. Kuntien ja valtion kansalaisina, osuuskauppojen ja osuustukkukauppojen jäseninä työläiset voivat astua vielä

askeleen eteenpäin: he voivat edustajiensa kautta hoitaa kansakunnan teollisuutta ja kauppaa. Juuri tätä tietä: saattamalla voimaan edustuksellisen itsehallinnon maan kauppaja- ja teollisuusyrityksissä osuustoiminnan kansanvaltainen muoto on tullut »valtioksi valtiossa».

Seuraavassa luvussa tulen käsittelemään tämän valtion rajoja sekä sen suhteita muihin yhteiskunnallisiin voimiin.

KUUDES LUKU.

VALTIO VALTIOSSA.

Osuustoimintaliiton, osuustoimintavaltion keskusliikkeen ja sen oppien ja käytännön arvovaltaisen edustajan, historiasta löydämme alkusyyntuohon brittiläisen osuustoiminnan ihmeelliseen väärintulkintaan. Suuren yleisön mieliin on nimittäin syöpynt se käsitys, että osuuskunnat olisivat luopuneet varhemmista oppikappaleistaan ja rikkoneet antamansa lupaukset. Sen vuoksi niihin tuon tuostakin kohdistetaan ankaria moitteita ja niille annetaan intomielisiä kehoituksia piispojen, aatelismiesten, politikoitsijain, taloustieteilijain ja muiden työläisösuuskuntien kasvatusvanhemmiksi pyrkivien taholta. Lyhyt kuvaus tämän valistuksellista ja poliittista työtä tekevän liiton kehityksestä näyttää niin ollen suotavalta.

Rochdalelaisen liikkeen alkuvuosina määrääjain pidettyjen Pohjois-Englannin osuuskuntien neuvottelukokousten työ suuntautui (kuten lukija muistane) kahdelle taholle — liikkeenhoidon teknillisen puolen täydellisentämiseen ja liikeyrityksen organisatsioon kehittämiseen perustamalla osuustukkukauppa; ja toi-

seksi osuustoimintaliikkeen yhtenäisemmäksi ja voimakkaammaksi saattamiseen tekemällä aatteenlevitystyötä niillä seuduilla, missä liike ei vielä ollut saanut jalansijaa, sekä vaatimalla muutoksia osuuskuntien oikeudellista asemaa koskeviin lakeihin. Kristilliset sosialistit ovat (kuten on jo aikaisemmin mainittu) tehneet äärettömän arvokkaan palveluksen Pohjois-Englannin osuustoimintaväelle laatimalla ehdotuksen ensimmäiseksi osuustoimintalaki (The Industrial Provident Society Act vuodelta 1852) ja ajamalla sen parlamentissa läpi. Myöskin myöhemmin tähän lakiin tehdyt korjaukset ja niiden menestyksellinen käyttöön soveltaminen, joka teki osuustoimintaväelle mahdolliseksi ottaa täydellä tarmolla osaa maan teollisuus-, kauppa- ja finanssielämään, olivat suureksi osaksi tuloksena muutamien kristillisten sosialistien, ennen kaikkea J. M. Ludlow'n ja E. V. Nealen tiedoista, mieskohtaisista suhteista ja sitkeistä ponnisteluista. Ja näiden etevien lakimiesten toimiessa liikkeen palkkattomina asianajajina, lakiehdotusten suunnittelijoina ja neuvonantajina (E. V. Nealella oli tosiasiallisesti tällainen asema neljän vuosikymmenen ajan) *) esiin-

*) Edward Vansittart Neale, syntynyt v. 1810, kuollut v. 1892, on Englannin sosialipoliittisen liikkeen ihmeellisimpiä ja suurenmoisimpia persoonallisuuksia. Liityttyään v. 1849 kristillisiin sosialisteihin hän ryhtyi harvinaisen innokkaasti perustamaan tuotantosuuskuntia omilla varoillaan ja antamatta minkään vastoinkäymisen lamauttaa toimintatarmoaan. Osuuskunta toisensa jälkeen teki vararikon — niiden joukossa osuustoiminnallinen tukkuliike, jota on pidettävä Englannin Osuustukkukaupan edeltäjänä — ja Neale me-

tyivät muut kynämiehet ja puhujat vapaina luennoitsijoina ja ahkerina kirjasten ja artikkelien sepittäjinä, siten palvellen osuustoiminta-aatetta. Väittävätpä jotkut, että kristilliset sosialistit muodostivat osuustoimintaliikkeen henkisen keskuksen, mutta tämän mielipiteen hylkäävät ne, jotka ovat samaa mieltä kanssani kysymyksessä Rochdalen kansanvaltaisen osuustoimintajärjestelmän ja Buchez'n kannattajien esittämän »työläisten veljesliiton» keskinäisestä suhteellisesta arvosta. Mutta kieltämätön tosiasia on, että kristillissosialistisen liikkeen johtajat ovat vuosikausia olleet osuustoimintaliikkeen tulkkeina, sen äänitorvena niin hyvin sanomalehdissä ja puhujalavoilla kuin parlamentin käytävillä ja sen valiokunnissa sekä maan oikeussaleissa.

Oli niin ollen luonnollista ja oikein, että kristilliset sosialistit saivat tärkeän aseman osuustoiminnallisen työn poliittisen ja valistuksellisen puolen edelleen järjestämisessä; ja oli luonnollinen, vaikkakin mielestäni

netti sen kautta miltei kaiken omaisuutensa, mutta hänen uskonsa osuustoimintaliikkeen tulevaisuuteen ei horjunut. Hän oli m. m. osuustoimintakongressien perustaja ja Osuustoimintaliiton pääsihteeri 18 vuoden ajan. Vielä senkin jälkeen kuin hän v. 1891 oli tästä toimesta vanhuutensa vuoksi pyytänyt eron, hän suurimman osan ajastaan käytti osuustoimintaliikkeen hyväksi, kunnes kuolema hänet kohtasi syysk. 16 p. 1892. Elämäkatsomukseltaan Neale oli siinä määrin idealisti, että jos hän olisi elänyt varhemmin, hänet varmaan olisi julistettu pyhimykseksi, kuten Lujo Brentano sattuvasti sanoo, lisäten samalla, että yksinomaan Nealen ansiota on se vähäinen määrä idealismia, mikä Englannin osuustoimintaliikkeessä vielä on jäljellä. — Suomentajan muist.

valitettava seuraus heidän etevistä lakimies-, kirjailija- ja puhujakyvyyistään, että he ainakin jonkin aikaa esittivät siinä johtavaa osaa.

Osuustoimintaliitto syntyi kahden samoja tarkoituksia ajavan, vaikkakin vaiheidensa ja sääntöjensä puolesta suuresti toisistaan eroavan järjestön — nimittäin Pohjois-Englannin neuvotteluyhdistyksen (North England Conference Associationin) ja vuonna 1869 Lontoossa pidetyn osuustoimintakongressin valitseman väliaikaisen komitean — yhdistämisestä. Pohjois-Englannin neuvotteluyhdistys oli puhtaasti edustuksellinen järjestö — siinä olivat yhteenliittyneinä ne maakunnalliset liitot, jotka jo kahdenkymmenen vuoden ajan olivat tehneet rochdalelaisessa liikkeessä käytännöllistä työtä ja jotka olivat yhtyneet järjestöksi, jonka nimenomaisena tarkoituksena oli pitää vuotuisia neuvottelukokouksia osuustoimintaliikkeen eri keskuspaikoissa Lancashiressä, Yorkshiressä, Durhamissa ja Northumberlandissa.

Lontoon kongressi taas oli tavallaan kristillisten sosialistien vuosina 1851 ja 1852 maan pääkaupungissa pitämien kongressien elpymisilmiö. Sen puheenjohtajana toimi Tom Hughes. Suurin osa edustajia oli yläluokkaan tai keskiluokkaan kuuluvia liikkeen suosijoita, heidän joukossaan joitakuita sellaisia työläisten voitto-osallisuutta kannattavia teollisuudenharjoittajia kuin herrat Briggs ja Greening sekä muutamia liikkeelle myötätuntoisia ulkomaalaisia. Maan pohjoisosan sekä Skotlannin osuuskauppojen edustajia ei kokouksessa ollut; kaiken kaikkiaan oli kokouk-

seen lähettänyt edustajia ainoastaan parisenkymmentä osuuskauppaa, niihin luettuina myös pääkaupungissa sijaitsevat. Hyväksytyään useita jonkinverran teoreettisia päätöslauselmia, kuultuaan ulkomaan kirjeenvaihtajien yksityiskohtaisia selostuksia ja kuunneltuaan perusteellisia esitelmiä kongressi valitsi väliaikaisen komitean, johon tuli huomattavia miehiä sekä työväenluokan edustajiksi kaksi ammattiyhdistyksen sihteeriä, ja määräsi seuraavan, vuonna 1870 pidettävän kongressin kokoontumispaikaksi Manchesterin.

Pohjois-Englannin neuvotteluyhdistyksen vuosikoukussa, joka pidettiin Buryssa pitkänäperjantaina vuonna 1870, asetettiin valiokunta pohtimaan muiden asiain (kuten esim. osuustoimintalehden perustamisen ja lakien muuttamisen) ohella myös osuustoiminnallisten neuvottelukokousten ja osuustoimintakongressin yhdistämistä. Mietintö oli ilmeisesti myönteinen, sillä joitakuita viikkoja myöhemmin valittiin Manchesterin kongressissa, huolimatta siitä, että työväen osuuskunnista oli saapuvilla vain muutama edustaja, seuraavaa kongressia valmisteleva komitea, johon tuli 14 »hyväntoivojaa» (henkilöitä, jotka toivoivat osuustoimintaliikkeelle kaikkea hyvää), 15 Pohjois-Englannin osuuskauppojen edustajaa, kaksi ammattiyhdistyssihtööriä ja yksi edustaja Glasgowista. Boltonin ja Newcastlen kongressit, vuosina 1872 ja 1873, täydensivät kansanvaltaisen kulutusosuuskunnan luojien ja itsehallinnollisen työpajan kannattajien yhteensulautumisen Osuustoimintaliitoksi. Siitä lähtien keskuskomiteasta tuli osuustoimintaliikkeen virallinen edustaja, ja

sen tehtävänä oli vuosittain kutsua koolle osuustoimintakongressi — jota joskus on nimitetty »kansanvaltaisen talouselämän parlamentiksi».

Englannin Osuustoimintaliitto (The Co-operative Union), sellaisena kuin se tänä päivänä esiintyy, on löyhä järjestö, johon kuuluu noin 1300 osuuskuntaa ja niissä noin miljoona jäsentä *). Nämä osuuskunnat maksavat keskusrahastoon määrätyn vuotuisen jäsenmaksun. Edustajien valintaa varten on yhdistetty kuningaskunta jaettu seitsemään eri piiriin: Keskimaan (Midland) piiri, Pohjoinen piiri, Luoteinen piiri, Eteläinen piiri, Skotlannin piiri, Läntinen piiri ja Irlannin piiri. Liiton asioita hoitaa nimellisesti 64-henkinen hallintoneuvosto (Central Board), jonka jäsenet kussakin piirissä valitaan suhteellisilla vaaleilla. »Kullakin osuuskunnalla on vapaus», sanotaan liiton säännöissä, »määrätä, miten he haluavat valita edustajansa hallintoneuvostoon». Hallintoneuvosto kokoontuu kuitenkin vain sillä viikolla kuin kongressi pidetään, muun osan vuotta se on jakautuneena piirikomiteoihin. Piirikomiteat taas ovat läheisissä suhteissa, vaikkakin eri piireissä hiukan eri tavoin, paikallisten neuvotteluyhdistysten kanssa ja ovat tekemisissä etupäässä omaa paikkakuntaansa koskevien asiain kanssa. Osuustoimintaliiton keskushallinto on senvuoksi uskottu yhdistetylle hallintoneuvostolle (United Board), jonka jäseninä on yhteensä 13 edustajaa noista seitsemästä piirikomiteasta. Osuustoimintaliiton asiat hoidetaan

* Vrt. aliviittaa siv. 125. — Suoment.

varsinaisesti liiton pääkonttorissa Manchesterissa sekä yhdistetyn hallintoneuvoston alakomiteoissa.

Useinkin unohdetaan, kuinka tärkeätä tämä työ on osuustoimintamaailman hyvinvoinnille ja menestykselle. Osuustoimintavaltion sisäistä organisatSIONIA kehittävät ja täydellistävät huolellisesti ja taitavasti pääsihteeri ja hänen apulaissihteerinsä. Milloin osuuskuntien jäsenten kesken tai osuuskuntien ja yleisön kesken tulee erimielisyyttä arkaluontoisista laintulkintakysymyksistä, keskustellaan niistä ja tehdään päätöksiä. Milloin kreivikuntaoikeudet antavat osuuskunnille epäedullisia päätöksiä, vedotaan niistä ylempiin oikeuksiin ja koetetaan saada ne kumotuiksi. Edelleen: käsitellään ja ratkaistaan sellaisia kysymyksiä kuin toistensa naapureina olevien osuuskauppojen aluerajoja. Laaditaan sääntöehdotuksia ja levitetään asiantuntijain toimittamia kirjanpidon ja liikkeenhoidon käsikirjoja. Erikoinen parlamenttivaliokunta taas toiselta puolen valvoo osuustoimintaväen taloudellisia ja yhteiskunnallisia etuja, sen mukaan kuin lainsäädännössä tai hallinnossa tapahtuneet muutokset sitä vaativat. Samalla se pontevasti edistää ja suojelee työläiskuluttajain suuren kansanvallan intressejä, käyttäen taitavasti hyväkseen sekä valtiollista agitatsIONIA että kulussientakaista poliittista toimintaa.

Osuustoimintaliittoa koskevissa asioissa väitetään määräämisvallan olevan vuosittain pidettävällä kongressilla, jonka muodostavat liittoon kuuluvien osuuskuntien valtuuttamat edustajat. Jokaisella jäsenosuuskunnalla on oikeus lähettää yksi edustaja kutakin

500 jäsentänsä kohden. Mutta vaikka kongressin päätösten katsotaan sitovan sekä osuuskuntien hallituksia että yleensä kaikkia liiton jäseniä, on kongressista todellisuudessa paljon enemmän hyötyä suurena keskustelu- ja väittelyseurana sekä eri ryhmiä ja eri mielipidesuuntia edustavien osuustoimintamiesten kokoontumispaikkana kuin lakia säätävänä kokouksena.

Osuustoimintaväen oman piirin ulkopuolella on kyläkin katseltu yliolkaisesti tai pidetty vähäarvoisena pääsihteerin ja hänen apulaistensa jokapäiväistä työtä, samoinkuin piiritoimikuntien toimintaa näiden omalla alueella ja parlamenttikomitean älykästä ja sitkeätä työskentelyä — kaikkia näitä moninaisia ja erittäin tärkeitä palveluksia. Sanomalehtien käytäntöön saattaman julkisuusperiaatteen mukaisesti luulisi niin ollen, että tämä yhdistetyn kuningaskunnan jossakin suuressa kauppa- ja teollisuuskeskuksessa helluntaisin pidettävä osuustoimintakongressi, jonka joku arvovaltainen politikko, kuuluisa kirjailija tai taloustieteilijä, kunnianarvoisa suku- tai rahaylimys huomiota herättävällä tavalla avaa, luulisi, että tällainen kongressi saisi osakseen kaikkien niiden huomion, jotka kiinnolla seuraavat tai ainakin pyrkivät seuraamaan työväenkysymyksen vaiheita. Mutta vaikkakin sanomalehtikertojat vesissä suin odottelevat sitä aikaa, jolloin he pankkijuhlapäivän jälkeen ja parlamentinkin ollessa lomalla saavat toimittaa lehdille hyviä tietoja osuustoimintakongressista, niin heidän selostuksensa kongressiviikon kulusta, samoinkuin ne johtavat artikkelit, joita Lontoon ja maaseudun sanomalehdet siitä

kyhäilevät, ovat miltei yhtä lähellä todellista asiantilaa osuustoimintaliikkeessä, kuin Atanasiuksen tunnustus ja rippijumalanpalvelus anglikaanisessa kirkossa ovat läheisessä suhteessa Lontoon osakepörssin tapahtumiin ja ulkoasiainministeriön julkaisemiin tiedonantoihin. Selittääkseni lähemmin, mitä tarkoitan, otan yhden esimerkin — kysymyksen työläisten voitto-osallisuudesta.

Vuonna 1873 pidetystä Newcastle'n kongressista lähtien (jossa Osuustoimintaliitto lopullisesti järjestettiin kristillisten sosialistien johdolla) on »työläisten voitto-osallisuus» yhä uudelleen ja uudelleen hyväksytty osuustoimintaliikkeen pelastavaksi uskonkappaleeksi. Kansanvaltaisten osuuskauppojen ja osuuskauppaliittojen omistamien myllyosuuskuntien edustajat, joilla ei ole ollut minkäänlaista aikomusta eikä halua liikevoiton tai vallan jakamiseen myymälänhoitajien, kauppa-apulaisten, myllynhoitajien ja päiväpalkkalaisten kanssa, ovat jokaisessa perättäisessä kongressissa sanasta sanaan toistaneet individualistiseen koulukuntaan kuuluvien osuustoimintamiesten uskontunnustuksen, vahvistaen sen vielä yhdeksänkertaisella eläköönhuudolla. Sillä välin näiden samojen osuuskuntien liikkeenhoitajat ovat ankaran johdonmukaisesti toteuttaneet owenilaisia periaatteitaan ja kansanvaltaisia menettelytapoja laajentamalla yksityisten osuuskauppojen tuotanto-osastoja ja perustamalla kaksi osuustukkukauppaa. Tuli kuitenkin aika, jolloin itsehallinnollisen ja voittoosallisuusjärjestelmää noudattavan työpajan uskolliset puoltajat, kyllästyneinä

heille annettuun vilpilliseen kannatukseen ja suulla tunnustamiseen, saattoivat koko kysymyksen käytännössä ratkaistuksi. Carlislen kongressissa v. 1887 pitämässään lennokkaassa ja miehekkäässä puheessa tuomari Hughes lausui kokoontuneelle osuustoimintaväelle seuraavat sanat: »Meillä on edessämme kaksi tietä, joita emme voi molempia yhtä aikaa kulkea, ja mitä tärkeintä on, että valitsemme oikean tien». Ja kannattaessaan päätöslauselmaa, jonka mukaan osuustukkukauppain tuotanto-osastot olisi viipymättä järjestettävä uudelleen itsehallinnollisiksi työpajoiksi, hän huomautti sattuvasti: »Ette voi antaa työläisille osuutta liikevoitosta ja samalla kertaa olla sitä antamatta. Onko toinen menettely näistä oikea ja toinen väärä? Jos toinen on oikea ja toinen väärä, niin sano-kaa, mikä on oikea ja mikä on väärä, ja pitäkää kiinni oikeasta ja hyljätäkää väärä». Ja hän lopetti tämän suorasukaisen vetoimuksensa julistamalla voimakkaasti, että jos osuustoimintaväki kieltäytyy hyväksymästä itsehallinnollisen ja voittoosallisuusjärjestelmää noudattavan työpajan aatetta, niin hän ja hänen kannattajansa tulevat eroamaan Osuustoimintaliitosta. Myrskyisen väittelyn jälkeen lykättiin koko kysymys seuraavan kongressin käsiteltäväksi.

Dewsbury'n kongressi hyväksyi jälleen meluavan innostuksen vallitessa sen periaatteen, että tuotantolaitoksissa on otettava käytäntöön työläisten voitto- ja tappio-osallisuus. Se yksimielisyys, millä tämä päätös hyväksyttiin, oikeutti täydellisesti herra Holyoaken lausunnon, että »katsoen siihen piiriin, missä kon-

gressi pidettiin», (kuluttajain osuustoimintaliikkeen varsinaisessa sydämessä), »ja siihen, että kysymys oli ollut kokonaisen vuoden osuuskauppojen jäsenistön pohdittavana, tämä päätös oli harkittu ja ratkaiseva». Tätä platoonista päätöslauselmaa seurasi Ipswichin kongressissa yhdistetylle hallintoneuvostolle annettu velvoitus lähettää kaikille Osuustoimintaliittoon kuuluville osuuskunnille kiertokirje, jossa niitä pyydetään ilmoittamaan: ensiksikin, ovatko he itse valmiit toteuttamaan voitto-osallisuuden periaatteen omissa tuotantolaitoksissaan ja toiseksi, ovatko he valmiit käyttämään »vaikutusvaltaansa» kongressin tekemän päätöksen hyväksi niissä useamman osuuskaupan yhteisesti omistamissa laitoksissa, joiden jäseninä he ovat.

Mikä oli sitten tulos tästä kokeesta, jossa osuustoimintaväen uskollisuus pantiin koetukselle? 1503 osuuskunnasta ainoastaan 488 näki hyväksi edes vastata hallintoneuvoston lähettämään kiertokirjeeseen: loput joko olivat välinpitämättömiä tai vastustivat tuota päätöslauselmaa, jonka edustajien enemmistö oli innostuneena kongressissa hyväksynyt. Näistä 274 osuuskuntaa oli valmis »käyttämään vaikutusvaltaansa» voittoosallisuusjärjestelmän toteuttamisen hyväksi, jota vastoin ainoastaan 180 osuuskuntaa oli halukas käsittelemään kysymystä voitto-osallisuuden käytäntöön ottamisesta niiden omissa yrityksissä. Selostuksessaan Glasgowin kongressille hallintoneuvoston asettama tuotantokomitea huomauttaa sen johdosta paiteettisesti: »Ottaen huomioon näiden vastausten lanmistavan sävyn, on kaikki enempi toiminta turhaa».

Onneksi ei asiaa kuitenkaan jätetty sikseen. Noita 180 uskollista osuuskuntaa pyydettiin ilmoittamaan vuotta myöhemmin, olivatko ne ottaneet sääntöihinsä työläisten voittoosallisuusperiaatteen tai aikoivatko ne puoltaa sellaisen pykälän nopeata hyväksymistä. Näistä osuuskunnista vastasi vain 35, ja niistä oli 14 tuottajain osuuskuntia. 21 osuuskaupasta 12 jo ennestään maksoi työläisilleen voitto-osuutta (vaikka tämä ei ole samaa kuin voitto- ja tappio-osallisuus, ja vielä vähemmän se merkitsee itsehallinnollisen työpajan luomista), 4 osuuskauppaa oli valmis suosittelemaan jäsenilleen voittoosallisuusjärjestelmän käytäntöön ottamista, jota vastoin jäljellä olevat 5 kieltäytyivät yleensä käsittelemästä koko kysymystä. Ne 274 osuuskuntaa, jotka olivat aiemmin ilmoittaneet olevansa halukkaita »käyttämään vaikutusvaltaansa», osoittautuivat vieläkin vastahakoisemmiksi. Ainoastaan 19 näistä suvaitsi ensinkään vastata koko kysymykseen; 14 ilmoitti, että vaikka ne olivat »täysin myötätuntoisia voittoosallisuusperiaatteelle», ne eivät katsoneet kykenevänsä esittämään minkäänlaista suunnitelmaa, jonka mukaan työläisten voitto-osallisuus voitaisiin toteuttaa usean osuuskaupan yhteisesti omistamassa yrittäessään. Ne viisi osuuskuntaa taas, joilla oli uskallusta pyrkiä menettelemään vakaumuksensa mukaan, esittivät viisi kokonaan toisistaan eroavaa monimutkaista suunnitelmaa, joiden käytäntöön ottamista ne olivat valmiit puoltamaan osuuskuntien yhteisesti omistamissa tuotantolaitoksissa. Lopputulos Dewsburyn noin 1300 osuuskauppaa edustavassa

kongressissa »vapaan harkinnan perustalla tehdystä päätöksestä» voidaan siis esittää seuraavasti: 4 osuuskuntaa on valmis suosittelemaan jäsenilleen voitto-osallisuusjärjestelmän käytäntöön ottamista ja 5 osuuskuntaa esittää keskenään ristiriitaisia voittoosallisuus suunnitelmia. Jollemme niin ollen halua tuomita osuustoimintaväkeä suurimmiksi pettureiksi tässä »perin kristillisessä maassamme», on meidän jyrkästi selitettävä, että Osuustoimintakongressin päätökset eivät edusta brittiläisen osuustoimintaliikkeen käytännöllisiä tarkoituksia eivätkä kuvasta sen todellista henkeä.

Jos nyt otamme huomioon, että Osuustoimintakongressin sen nykyisessä koko maata käsittävässä ja juhlallisessa muodossa olivat panneet alkuun kristilliset sosialistit ja heidän kannattajansa, miehet, jotka olivat tehneet liikkeelle arvokkaita palveluksia, puhujat ja kirjailijat, joita maan pohjoispuolen hidaspuheiset ja kankeakieliset osuustoimintamiehet monien vuosien ajan pitivät liikkeen idealisteina, ja kun samalla muistamme, että muudan etevimpiä ja epäitsekkäimpiä näistä miehistä on palvellut 18 vuotta liiton pääsihteerinä ja että tämän vuosittain pidettävän kongressin tehtävänä ei ole liikeasioiden käsittely, vaikka se ilmeisesti onkin liikemiesten kokous, eipä edes hallintoneuvoston valitseminen, niin ymmärrämme, miksi osuuskunnat lähettävät edustajikseen usein innokkaita »äsken kääntyneitä» (jotka ovat sattumalta maksaneet shillingin päästäkseen jonkin osuuskaupan jäseneksi) tai sellaisia jäseniään, joilla on taipumusta »ihanteel-

lisuuteen». Sellaiset mielipiteet ovat kylläkin kongressien ponsilauselmissa jotenkin vaarattomia, mutta osuuskauppain ja osuustukkukauppain neljännesvuosikokouksissa — kokouksissa, joissa osuustoimintaliikkeen todellisesta toimintaohjelmasta pohditaan ja päätetään — ne ovat hyvin epämurkavia. Olisiko toivottavaa tiukentaa sitä periaatetta, jonka mukaan edustaja valitaan osuustoimintakongressiin, on kysymys, joka on osuustoimintaväen ratkaistava. Vaikkakaan emme voi myöntää, että tätä vuotuista kokousta voidaan sananmukaisesti katsoa miksikään »kansanvaltaisen talouselämän parlamentiksi» — nimitys, joka paremmin sopii osuustukkukauppain neljännesvuosikokouksille — on osuustoimintakongressista nykyiselläänkin monenlaista hyötyä.

Sillä vuotuinen kongressi muodostaa tarpeellisen, joskin toisarvoisen osan Osuustoimintaliiton koneistossa. Se antaa hallintoneuvostolle tilaisuuden laatia osuustoimintatilastoa, ilmoittaa osuustoimintaliikkeen kasvua ja kehitystä koskevista tapahtumista kaupallisella ja poliittisella alalla sekä alistaa nämä asiat vuosittain pohdinnan alaisiksi, siten kannustaen liiton toimitsijoita uusiin ponnistuksiin ja tehokkaampaan työhön. Sitäpaitsi — ja tämän suljen erityisesti sellaisten osuustoimintamiesten huomioon, jotka ylpeilevät sillä, että ovat pelkästään voitto-osingon nostajia — tämä voimien katselmus, tämä jäsenmäärän, liikevaihdon ja pääomien kasvamisen äänekäs julistelu, vaikuttaa, paitsi rautatieyhtiöihin, sanomalehtimiehiin, kauppiaihin ja teh-

tailijoihin, myöskin lainlaatioihimme, antaen heille tehokkaan käsityksen Osuustoimintaliiton taloudellisesta vaikutusvallasta samoin kuin sen voimasta vaaliurnien ääreen käytäessä. Yleensäkin se on vaikuttavana reklaamina järjestölle, jota omat sisäiset lakinsa ja tapansa estävät käyttämästä tavallista ilmoitusmenettelyä. Ja lopuksi — ja tämä on kaikkein hyödyllisin puoli — kongressiviikko tarjoaa osuustoimintavaltion johtaville kansalaisille kokoontumispaikan sekä rajattomasti tilaisuutta yksityiseen keskusteluun yhteisistä vaikeuksista, keskenään kilpailevien etujen sovitteluun kaikessa ystävyudessa sekä henkilökohtaisten kokemusten luottamukselliseen kertoiluun, synnyttäen siten toimitsijain, hallituksen jäsenten ja edustajien kesken sitä syvää innostusta ja jaloa kilvoittelunhalua, jonka herättää se tietoisuus, että yhteisesti palvellaan suurta ja yhäti kasvavaa yhteisöä. Jos tämä vuosittain pidetty kokous osoittaisi osuustoimintäväessä suurempaa älyllistä vilpittömyyttä ja korkeampaa yhteiskunnallisen vastuunalaisuuden tunnetta, niin siitä saattaisi tulla osuustoimintaliikettä todella edustava kokous sekä lisäksi tärkeimpiä ja innoittavimpia kaikista koko maan käsittävistä edustajakokouksistamme.

Täydentääksemme tätä suppeata kuvaustamme osuustoimintavaltion keskuslaitoksesta on tarpeellista kiinnittää vielä huomiota kahteen seikkaan: ensiksikin siihen suhteeseen, missä Osuustoimintaliitto on maan osuustukkukauppoihin, ja toiseksi *Co-operative New-*

sin — koko liikkeen virallisen äänenkannattajan — perustamiseen v. 1871.

Ken ottaa tutkiakseen osuustoimintaliikkeen historiaa, huomaa tuon tuostakin kireiden suhteiden vallitsevan osuustoiminnan käytännöllistä ja kansanvaltaista muotoa edustavien osuustukkukauppain ja Osuustoimintaliiton välillä, jossa viime vuosiin saakka ovat määräävänä aineksena olleet teoreettisen ja individualistisen suunnan kannattajat.

Mutta se seikka, että Englannin ja Skotlannin osuustukkukauppain johtajat ovat ehdottomasti kieltäytyneet tunnustamasta osuustoimintakongressin päätöksiä sitoviksi sellaisissa kysymyksissä, jotka koskevat heidän johtamiensa liikkeiden organisatsiona, ja se, että he ovat rauhallisesti, mutta itsepintaisesti lykänneet kaikki senlaatuiset kysymykset edustajain neljännesvuosikokouksien käsiteltäviksi, on osoittautunut varsin oikeutetuksi Dewsbury'n kongressin käytännöllisten tulosten valossa, ja se on myös täysin sopuisuudessa kansanvaltaisen keskusjärjestön sääntöjen kanssa. Sillä mitä tahansa ajattelemmekin osuustoimintaliikkeen individualistisen ja demokraattisen koulukunnan katsantokannoista, niin on ilmeistä, että Osuustoimintaliitolla kansanvaltaisena järjestönä ei ole mitään syytä sekaantua jäsentensä sisäisiin asioihin, *paitsi sikäli kuin se asettaa määrättyjen sääntöjen hyväksymisen jäsenyyden ehdoksi*. Kuvitelkaahan, minkälainen melu nousisi Osuustukkukaupan neljännesvuosikokouksissa, jos joku edustaja ehdottaisi Boltonin osuuskaupan hallintoa koskevan päätöslausel-

man tai synnyttäisi väittelyn niistä työsuhteista, joiden alaisena Tower Hamletsin osuuskaupan tavarat on valmistettu! Samoin kuin Osuustukkukauppa on Osuustoimintaliittokin osuuskuntien liitto, jolla on määrätty tarkoitukset, nim. poliittisten, propaganda- ja valistustehtävien suorittaminen. Liiton jäsenet antavat hallintoneuvostolle erikoisia hallinnollisia valtuuksia näissä yhteisissä asioissa. Yritys muuttaa hallintoneuvosto jonkinlaiseksi valvontakomiteaksi, jolla olisi samantapaiset valtuudet, kuin »Local Government Boardilla» on köyhäinhoidosta annetun lain täytäntöönpanoa valvoviin komiteoihin (Boards of Poor Law Guardians) nähden, tällainen yritys iskee itsehallinnollisten yhdistysten muodostamien keskusjärjestöjen hallinnollisen rakenteen perustuksiin. En kiellä, etteikö kenties olisi suotavaa, että Osuustoimintaliiton samoin kuin Osuustukkukaupankin sääntöihin sisällytettäisiin jokin selvästi määritelty periaate, joka voitaisiin asettaa jäsenyyden ehdoksi kaikille keskusliittoon pyrkiville osuuskunnille. Ja jos hallintoneuvosto sen sijaan, että se laatii päätöslauselmia, jotka koskevat Osuustukkukaupan pankki- ja tuotanto-osastojen joitakin yksityiskohtia, olisi laatinut ja kongressin hyväksyttäväksi jättänyt jonkin selvän ja täsmällisen määritelmän siitä, mitä osuuskunnalla ymmärretään — jonkin ratkaisevan tunnusmerkin, jonka avulla osuuskunta voidaan erottaa osakeyhtiöstä tai yksityisliikkeestä — niin kenelläkään ei olisi ollut mitään valittamista, vaan päinvastoin moni olisi siitä iloinnut. Sillä tarkasteltuani tätä tärkeätä kysymystä

olen samaa mieltä tuomari Hughesin kanssa siitä, että seisomme tienhaarassa ja että toinen kahdesta vaihtoehdosta on hyväksyttävä: joko itsehallinnollinen ja voittoosallisuusjärjestelmää noudattava yritys tai sitten osuuskaupan kaikille avoin kansanvalta. Kummassakin tapauksessa olisi toisilleen vastakkaisten menettelytapojen ja toisistaan kokonaan eroavien tarkoitusperien aiheuttama hankaus loppunut. Sillä, jos osuustoimintaväki olisi päättänyt hyväksyä edellisen vaihtoehdon, Osuustoimintaliitto olisi pian muuttanut todella harvojen ja valittujen yhdyskunnaksi. Nykyään siihen todennäköisesti kuuluisivat Leicesterin suutarien osuuskunta, Coventryn kelloseppien sekä Lontoon kirjansitojain osuuskunnat, Ketteringin suutarien osuuskunta ja näiden vaatimattomat kumppanit. Eroamaan pakotettujen osuuskuntain enemmistö olisi todennäköisesti muodostanut uuden keskusjärjestön, »Kansanvaltaisen teollisuuden liiton». Jos toiselta puolen taas olisi tultu siihen tulokseen, että oikeaksi osuuskunnaksi on katsottava Rochdalen järjestelmän mukaista ja valtiollisen kansanvallan tapaan hallittua »avointa kansanvaltaa, jota hallitsevat sen edustajat», niin Osuustoimintaliittoon kuuluisi edelleenkin 1,300 osuuskauppaa, mylly- ja leipomo-osuuskuntien enemmistö sekä kaksi osuustukkukauppaa, kun taas kaikki nuo sekasikiöosuuskunnat, jotka luokitellaan tuotanto-osuuskuntien ryhmään, otettaisiin huomioon parlamentin julkaisemassa tilastollisessa kertomuksessa »voitto-osallisuutta» noudattavista laitoksista, sen sijaan, että ne tähän asti on niin häpeällisesti jätetty

siitä pois, otaksuttavasti sen vuoksi, että ne, ihmeellistä kyllä, ovat liittyneet voittoosallisuusjärjestelmää vastustavaan brittiläiseen osuustoimintaliikkeeseen.

Mutta hankaus osuustukkukaupain ja Osuustoimintaliiton välillä kuuluu nyt jo onneksi menneisyyteen. Alun pitäen osuustukkukaupat ovat olleet Osuustoimintaliiton jäseniä. Äskettäin on Osuustoimintaliitto vuorostaan liittynyt Englannin Osuustukkukaupan jäseneksi ja siten taannut itselleen oikeuden tarpeen tullen vaikuttaa oikeassa paikassa — omistajien kokouksessa — tukkukaupan hallituksen toimintaan. Nämä kaksi keskusjärjestöä, joilla kummallakin on pääkonttorinsa Manchesterissa, ovat sitäpaitsi läheisessä yhteistoiminnassa keskenään siten, että Osuustoimintaliiton hallintoneuvostoon on valittu Osuustukkukaupan hallituksen jäseniä ja virkailijoita, ja päinvastoin. Liiton hallintoneuvoston alituisesti lisääntyvä merkitys erotuomarina lainopillisissa kysymyksissä, sen vaikutus valistus- ja propagandajärjestönä sekä lopuksi, eikä suinkaan vähemmän, sen alati kasvava merkitys poliittisena tekijänä ja voimana, on varmana takeena siitä, ettei enää yritetä muuttaa entisiä suhteita alistamalla liiton asiain johto Osuustukkukaupan määräämisvallan alaiseksi. Tällainen hyökkäys Osuustoimintaliiton itsenäisyyttä vastaan tulisi olemaan tuhoisa, ellei se olisi voimaton ja turha.

Sillä jos osuustoimintaväki haluaa kouraan tuntuva todistetta siitä, kuinka viisasta on rajoittaa jonkin osuuskunnan arvovalta sen omalle toimialalle, niin parempaa esimerkkiä tuskin voidaan esittää, kuin se

merkitys, minkä itsenäinen Sanomalehtiosuuskunta (Co-operative Newspaper Society) on saavuttanut. Kun *Co-operative Newsia* oli vasta vähän aikaa julkaistu, yritettiin näet sen tiukkaa alistamista Osuustoimintaliiton hallintoneuvoston määräämisvallan alaiseksi. Osuustoimintaväen terve järki sanoi, että lehden omistajana tulisi olla eri osuuskunta, jonka osuudenomistajina olisivat Osuustukkukauppa, Osuustoimintaliitto ja muutamat suurimmat osuuskaupat. Tästä onkin johtunut, että Co-operative News, kykenevän toimittajan johdon alaisena, on ollut kylliksi voimakas kyetäkseen puolueettomasti esittämään vastakkain törmääviä katsantokantoja ja mielipiteitä, ja se onkin vakiintunut osuustoimintaliikkeen ainoaksi ja yleisesti tunnustetuksi äänenkannattajaksi. Sen viikoittainen levikki on (v. 1890) noin 37,000.

Lukijalla on nyt selvä käsitys osuustoimintavaltion keskuslaitoksesta ja sen eri osista. Mutta samalla tavalla kuin syventyessämme jonkin kansakunnan historiaan, sen ministeristön, parlamentin ja oikeuslaitoksen päätöksiin ja toimintaan, helposti saatamme menettää näkyvistämme itse kansan elämän, samoin voimme myös tämäntapaisessa osuustoiminnallisten laitosten kuvauksessa jättää huomioon ottamatta brittiläisen osuustoimintaliikkeen tärkeimmän puolen — osuuskauppajärjestelmän menestymisen ja epäonnistumisen yhtenä kansanvaltaisen paikallisen itsehallinnon muotona.

Osuustoiminnan kansanvaltaisen muodon laajuuden ja sen ääriviivat saa helposti selville tutkimalla niitä

kahta karttaa, jotka on liitetty tämän kirjan alkuun*). Ne valaisevat osuuskauppajärjestelmän nykyistä laajuutta osoittamalla osuuskauppain myynnin suuruuden jokaista Ison Britannian sataa asukasta kohden. Irlannissa on kuluttajain osuuskuntia hyvin vähän, ja sen vuoksi se on jätetty pois**). Ikävä kyllä en ole voinut (tilanpuutteen takia) julkaista karttaa, joka osoittaisi ne osuuskaupat, jotka ovat menneet kumoon viimeisten 30 vuoden kuluessa.

Näiden karttojen ja niiden tilastollisten numeroiden nojalla, joihin ne perustuvat, voimme heti ensi silmäyksellä nähdä ne paikkakunnat, joissa osuustoiminta on päässyt vahvasti juurtumaan; toiseksi voimme nähdä ne piirit, joissa sitä on kokeiltu, mutta menestyksettä, ja lopuksi voimme nähdä myöskin ne osat maata, joissa (syystä tai toisesta) osuustoiminnallisia yrityksiä ei ole ensinkään perustettu.

Jos minun olisi pidettävä saarna kongressiviikolla, niin osoittaisin kokoontuneelle osuustoimintaväelle, että näiden karttojen mukaan on monessa paikassa, missä osuustoiminnalliset yritykset ovat lopulta menestyneet, ensin ollut epäonnistumisia ja että osuus-

*) Nämä kartat on jätetty pois alkuteoksen helmikuussa 1920 ilmestyneestä painoksesta, jonka mukaan suomennos on tehty. — Suomentajan muist.

***) V. 1922 Irlannissa oli kaikkiaan 39 osuuskauppaa ja niissä noin 45,000 jäsentä. Vuoden myynti oli 1,6 milj. puntaa ja puhdas ylijäämä 73,492 puntaa. Suurin osuuskauppa oli Belfastin osuuskauppa, jonka jäsenluku oli 26,200 ja vuosimyynti noin 890,000 puntaa. — Suomentajan muist.

kaupan jatkuva elpyminen ja voimakas kasvu ensimmäisen epäonnistuneen yrityksen jälkeen suoranaisesti kehoittaa Lontoon ja Birminghamin asukkaita (nämä paikkakunnat nimittäin esiintyvät kumoon menneitä osuustoiminnallisia yrityksiä osoittavalla kartalla hyvin tunnina ja menestyneitä kauppoja osoittavalla hyvin vaaleina) yrittämään uudelleen ja olemaan kestäviä ponnistuksissaan. Toisaalta taas tähdentäisin sitä, että osuustoiminnallisten yritysten puuttuminen suuressa osassa maatamme todistaa voimakkaamman aatteenlevitystyön välttämättömyyttä. Mutta vaikka niitä tosiasioita, jotka tulevat näkyviin näitä karttoja toisiinsa verrattaessa, voidaankin käyttää osuustoimintauskon vahvistamiseksi, voimakkaamman toiminnan tarpeellisuuden todistajiksi, niin lukija ehkä toivoo selitystä siihen, miksi niin hyvin kansanvaltaisen osuustoiminnan menestys kuin sen epäonnistuminen on selvästi rajoittunut määrättyihin paikkakuntiin.

Jotta voitaisiin vastata tähän kysymykseen täysin tyydyttävästi, olisi tarpeellista yksityiskohtaisesti tuntea sekä osuustoimintaliikkeessä mukana olevan että siitä syrjässä pysyneen väestönosan taloudelliset olot ja rotueroavaisuudet, ja tätä kaikkea en ensinkään väitä tuntevani. Esitän kuitenkin muutamia ajatuksia, jotka tarkempi tutkimus voi joko osoittaa vääriksi tai todistaa oikeiksi.

Ensiksikin näyttää siltä, kuin kelttiläinen rotu ei suopeasti katsoisi tämän tapaisen kansanvaltaisen itsehallintomuodon menestystä. Irlannissa, Walesissa ja Cornwallissa sekä Skotlannin läntisillä ylängöillä on

ollut verraten harvoja osuustoiminnallisia yrityksiä, ja missä niitä on ollut, siellä on tapahtunut lukuisia epäonnistumisia. Ja jos kohta osuustoiminnan heikkous joillakin seuduilla, esim. Englannissa, voidaan selittää johtuneeksi köyhyydestä, harvasta asutuksesta tai maata viljelevän väestön valta-asemasta, niin ei nähtävästi ole mitään muuta syytä kuin rotuominaisuudet, jotka selittävät Etelä-Walesin kaivosmiesten kykenemättömyyden tai välinpitämättömyyden osuustoiminnan alalla*). Tämä on sitäkin ilmeisempää, koska esim. juuri Englannin ja Skotlannin kivihiiliteollisuuden nousu tapahtuu samaan aikaan kuin osuuskauppaliike siellä saa alkunsa ja jatkuvasti kehittyi. Jos jätämme sivuun kelttiläiset maakunnat, huomaamme, että hiilikaivosseutujen jälkeen ovat osuuskauppojen myyntinumerot suurimmat niillä alueilla, joissa on konepajoja, laivaveistämöitä ja tekstiilitehtaita (varsinkin puuvillakehramöjä ja -kutomoja). Maanviljelysseutuja koskevat numerot ovat hyvin pieniä, minkä helposti selittää maanviljelytyöläisten eristetty asema ja köyhyys. Mutta osuustoiminnallisten yritysten epäonnistuminen ei rajoitu ainoastaan harvaan asuttuihin seutuihin. Tiheään asutuilla alueilla tapahtuu epäonnistumisia huomattavimmin siellä, missä pien- ja kotiteollisuus ovat val-

*) Tähän samaan seikkaan, kelttiläisen rodun kykenemättömyyteen kulutusosuustoiminnan vainiolla, viittaa professori Charles Gide kirjassaan „Kulutusosuuskunnat“ (ilmestynyt suomeksi v. 1924) puhuessaan osuuskauppaliikkeen heikosta kehityksestä Ranskassa. — Suomentajan muist.

litsevina — kaikissa niissä ammateissa, joista ylähuoneen valitsema, hiotusjärjestelmää tutkiva komitea on antanut selvityksensä. Osittaisena poikkeuksena kuitenkin ovat maaseudun suutarit, joiden ammatti on nopeasti siirtymässä tehdasteollisuuden käsiin. En halua lausua mitään yleisiä päätelmiä näiden hajanaisien huomioiden perustalla, joita olen tehnyt eräiden ammattialojen sekä osuuskauppojen menestyksen ja epäonnistumisen keskinäisestä yhteydestä, koska asiaa huolellisesti tutkiessamme löytäisimme poikkeuksia jokaisesta säännöstä. Niinpä esim. Yorkshiren ja Skotlannin villakutomoiden työläiset ovat innokasta osuustoimintaväkeä, kun taas Länsi-Englannin kutomoiden työläiset ovat olleet joko kykenemättömiä tai välinpitämättömiä. Mutta jos minun olisi valittava jokin erikoinen ammattiala, jonka työläiset kaikkialla Skotlannissa ja Englannissa ovat tunnetut tarmokkaana osuustoimintaväkenä, niin enempää arvelematta mainitsisin mekaanikot ja työkalusepät. Gloucester, Ipswich, Crewe ja muut näiden teollisuudenalojen keskukset ovat menestyksen keitaita muuten niin hedelmättömien seutujen keskellä, kun taas Leeds, Oldham ja Newcastle ovat vankkoja varustuksia aivan osuustoimintavaltion sydämessä.

Luullakseni on epäämätön tosiasia, että kuluttajain osuustoimintaa on pääasiallisesti siellä, missä työläiset ovat ammatillisesti järjestyneitä, ja sitäpaitsi on tällä seikalla, kuten pian tulemme näkemään, tärkeä vaikutuksensa osuustoiminnallisen kaupan taloudellisiin tuloksiin. Erään johtopäätöksen rohkenen tehdä

keräämiäni tietojen perustalla. Jos jätetään huomioonottamatta rotueroavaisuudet osuuskauppojen menestymiseen tai epäonnistumiseen mahdollisesti vaikuttavina tekijöinä, voidaan väittää, että osuustoiminta menestyy parhaiten niillä teollisuudenaloilla työskentelevän väestön keskuudessa, joilla teollinen vallankumous on saanut aikaan täydellisen muutoksen, ja epäonnistuu yleensä niillä teollisuudenaloilla, joissa »pikku voitontavoittelija» ja kotiteollisuudenharjoittajat valitsevat. On tarpeetonta tässä huomauttaa lukijalle, että silmiinpistävin seikka, joka tuli ilmi »hiotusjärjestelmää» koskevassa, äskettäin toimitetussa julkisessa tutkimuksessa, oli ammattiyhdistysten puuttuminen niiltä ammattialoilta, joissa tämä järjestelmä oli valalla.

Siirrymme nyt näiden usein selvittämättömien syiden tarkastelusta käsittelemään osuustoiminnan kansanvaltaisen muodon käytäntöön soveltamista ja sen tuottamia tuloksia.

Kukaan, joka läheisesti tuntee Pohjois-Englannin tai Skotlannin teollisuus- tai kaivosseudun tai jonkin Keski-Englannin kauppalan, ei arvioi liian vähäiseksi osuuskaupan kansallista merkitystä harjoituskouluna kansalaistoimintaa varten mitä laajimmassa mielessä. Sellaisilla taajaväkisillä paikkakunnilla, jotka eivät vielä olleet saaneet itsenäisen kaupunkikunnan oikeuksia tai olivat saaneet ne vasta aivan äskettäin, osuuskauppa edustaa tai on edustanut ainoata paikallisen itsehallinnon muotoa, jollei oteta huomioon holhouslautakunnan ja kirkonisännistön valitsemista. Osuus-

kunnan esimiehen tai hallituksen jäsenen toimi on siellä suuremmassa arvossa kuin pormestarin tai neuvosmiehen virka jossakin rikkaassa kaupungissa, ja sitä pidetään ulkonaisena ja näkyvänä merkinä asukkaiden enemmistön arvonannosta ja kunnioituksesta. Ja aivan samoja ominaisuuksia — tarmokasta ja uhratuvaa toimintaa yhteiseksi hyväksi, kykyä tehdä molemminpuolisia myönnytyksiä, sitkeätä pysymistä päämäärissä ja suunnitelmissa, itsehillintää sekä sen lisäksi älykkyyttä ja taitoa toimitsijain valinnassa, valppautta ja ylevyyttä palveluskunnan kohtelussa — aivan samoja moraalisia ja älyllisiä ominaisuuksia, joita vaaditaan hyvin järjestetyn ja yritteliään kaupunkikunnan kansalaisilta, vaaditaan myös menestyvän osuuskaupan jäseniltä. Mutta vaikka menestys kummassakin tapauksessa johtuu samoista edellytyksistä, niin epäonnistumisesta aiheutuu hyvin monia erilaisia seurauksia. Sillä jos jonkin piirin asukkaat olisivat hitaita mihinkään ryhtymään ja välinpitämättömiä yhteisestä hyvästä tai jos he olisivat toiminnassaan oikullisia ja kuriin tottumattomia, kykenemättömiä siihen alkeelliseen itsensä-alistamiseen, jota ilman mikään osuuskunta ei voi menestyä, tai jos heidän sanojaan ja toimintaansa määräävät henkilökohtainen turhamaisuus, liian suuret toiveet tai epärehelliset vaikuttimet, niin silloin osuuskauppaa ei saada pystyyn tai se tulee pian menemään kumoon, kun taas kaupunkikunnan tai kreivikunnan neuvoston täytyy edelleenkin jäädä olemaan, mutta tulee jatkamaan toimintaansa turmeltuneessa, tuhlaavassa, epäsäännöllis-

sessä ja kaikkea muuta kuin kansalaisia edustavassa muodossa. Osuuskaupan perustamisessa ja tukemisessa voivat senvuoksi sekä poliittiset individualistit että poliittiset sosialistit löytää yhteisen pohjan vakaville ponnistuksilleen. Individualisti toiselta puolen saattaa oikeutetusti väittää, että kuluttajien vapaa yhteenliittyminen tekee tarpeettomaksi koneellisesti muodostetun kaupunki- tai kreivikunnan viranomaisten väliintulon. Väitteensä todistamiseksi hän voi viitata osuustoimintaväen perustamiin vapaisiin kirjastoihin ja lukusaleihin, joita nämä monessa tapauksessa ovat perustaneet aikaisemmin, kuin kaupungin veronmaksajat ryhtyivät samansuuntaisiin toimenpiteisiin. Toiselta puolen taas saattaa sosialisti laskea, että niin kauan kuin osuuskauppa pysyy kaikille avoimena kansanvaltana, niin kauan kuin siinä kaikki ylijäämä palauteaan asiakkaille tai käytetään vararahastoihin ja arvonalennuksiin, jotka lisäävät yhteistä omaisuutta, mikä kuuluu kaikille niille, jotka näkevät hyväksi osuuskuntaan liittyä, niin kauan osuuskauppa itse asiassa on kunnallinen laitos. Samalla kasvatetaan kunnioitusta kunnallisia laitoksia kohtaan ja kehitetään ihmisten kykyä edustukselliseen itsehallintoon (jota ilman ei voida toteuttaa, tokkopa edes ajatella, Fabian Societyn tai Social Democratic Federationin ohjelmaa*). Näin

*) Fabian Society (Fabiolaisseura) on Lontooseen v. 1884 perustettu yhdistys, jonka tarkoituksena on levittää sosialismin aatteita ajamalla rauhallisia, asteittain suoritettavia uudistuksia. Seura hylkää luokkataistelun periaatteen ja väkivallan käyttämisen. Jäsenet, joita v. 1916 oli noin 2500, kuuluvat etupäässä porvarilliseen sivi-

ollen voidaan osuustoiminnan kansanvaltaista muotoa, kuluttajain osuustoimintaa, pitää joko valtiososialismin vaihtoehtona tai astinlautana sosialistiseen järjestelmään sen kaikissa muodoissa. Osuustoimintamiehen saama kasvatusta todellakin tekee kansalaisen kykeneväksi valitsemaan vapaasti ja harkitusti. Osuustoimintamiehet ovat kyllin voimakkaita olemaan yksin, ja he ovat myöskin kyllin älykkäitä ja kokeneita liittyäkseen yhteen kaupunkikunnan, kreivikunnan tai valtion kansalaisina, silloin kuin sellainen yhteenliittymismuoto, joka rakentuu ulkonaisen pakon pohjalle ja joka perustuu laajaan ja kestäväan suunnitelmaan, katsotaan ja osoittautuu tarkoitustaan vastaavaksi.

Mutta itse osuustoimintaliikkeen rakenteessa on muuan heikko kohta, jota tutkijan ei sovi olla huomaamatta ja joka pitäisi poistaa osuustoimintaväen sitkeiden ponnistelujen avulla, jollei tätä edustuksellisen itsehallinnon muotoa aiota rajoittaa suhteellisesti ahtaalle alalle. Suurin osa asiakasjäseniä ei ole vakaumuksellisia osuustoiminnan kannattajia. Se kannustin, mikä saa useimmat jäsenistä ostamaan osuuskaupasta, on hyvin suuressa määrin sama, kuin mikä

tyneistöön. Seuran perustajia ja johtavia henkilöitä ovat m. m. tämän kirjan kirjoittaja, rva Webb, ja hänen puolisonsa prof. Sidney Webb (kauppaministeri MacDonaldin hallituksessa v. 1924) sekä näytelmäkirjailija Bernard Shaw. Julkaisuillaan Fabiolaisseura on tuntuvasti vaikuttanut reformistisen suunnan edistämiseen Euroopan mannermaankin sosialistisessa liikkeessä. — Social Democratic Federation on Englannin ensimmäinen sosialistinen puolue; sen perustivat William Morris ja H. M. Hyndman. — Suomen-tajan muist.

saa säästäväisen tilanomistajan tai lontoolaisen perheenisän lähettämään tavaratilauksen »Armeijan ja laivaston osuuskauppaan». He uskovat joko tilaamiensa tavarain halpuuteen tai niiden hyvään laatuun tai he luottavat neljännesvuosittain saamaansa voitto-osinkoon koneellisena ja itsetiedottomana keinona, jolla voidaan säästää varat neljännesvuosimenoihin. Senpävuoksi he ensimmäisen sopivan tilaisuuden tultua helposti siirtyvät jonkin naapurikaupan asiakkaiksi, sensijaan että he vaivautuisivat muuttamaan ja parantamaan osuuskaupan liikkeenhoitoa kauttaaltaan tai jossakin erikoisessa suhteessa. Tavallinen veronmaksaja sitä vastoin saa henkilökohtaisesti käärsiä välinpitämättömyydestään, ja hänet voidaan sentähden helpommin saada innostetuksi henkilökohtaisesti valvomaan kunnan asioita. Sitäpaitsi tavallisesti osuustoimintaliikkeen yksikkönä — asiakkaana — on nainen; kaupunkikunnan ja valtion yksikkönä — veronmaksajana ja äänestäjänä parlamentinvaaleissa — on taas mies. Mikä tahansa lieneekään mielipiteemme naisten tulevasta kehityksestä, harvat meistä väittänevät sitä vastaan, että nykyään naisilta vielä luokkana puuttuu valitettavassa määrässä sitä laajempaa käsitystä yhteisestä hyvästä, joka yhteenliittymisen tietä takaa lopullisia etuja perheelle ja yksilölle. Näennäisten hetken etujen vuoksi he hylkäävät ne suuremmat edut, jotka vaikuttavat heidän oman luokkansa asemaan tai sen kunnan oloihin, jossa he elävät.

Tässä taaskin näyttää osuustoimintaliike tarjoavan

yhteisen pohjan niiden ihmisten toiminnalle, joilla on aivan erilaiset mielipiteet asioista. Miehet ja naiset, jotka vakaumuksesta vastustavat valtiollisen äänioikeuden myöntämistä naisille, saattavat täysin johdonmukaisesti kannattaa aktiivista osanottoa järjestöön, joka on perustettu hankkimaan kaikkea, mitä taloudessa tarvitaan. Siihen he saattavat turvallisesti käyttää energiavarastonsa, ja tällaiset harrastukset ovat luonnollisia naiselle perheen taloudenhoitajana. Toisaalta taas ne, joilla on laajempi käsitys naisen tehtävistä yhteiskunnan jäsenenä, voivat vakavasti suositella hänen liittymistään osuuskaupan jäseneksi ja hänen osanottoaan osuuskaupan hallintoon, jotta häntä saa kipeästi kaipaamaansa harjaantumista niiden julkisempien velvollisuuksien täyttämiseksi, joita hänellä tulee olemaan äänestäjänä ja parlamentin jäsenenä, tai niissä vaikeammassa tehtävässä, joita kunnallinen ja valtiollinen hallinto asettaa. Voimme niiden katsella naisten toimintaa osuuskauppaliikkeessä ikäänkuin jonkinlaisena varaventiilinä, jonka kautta naisen liika energia saattaa vahinkoa tuottamatta purkautua, tai voimme ajatella, että tutustumalla yksityiskohtaisesti osuuskaupan kaikkiin toiminnanhaaroihin maamme perheenemännät saavat ainutlaatuisia teknillistä harjoitusta tai, lopuksi, saatamme nähdä tämänlaatuisessa osuustoiminta- ja hallintomuodossa mainion koulun tulevalle kansalaiselle. Mutta miten tahansa arvioimmekaan osuustoimintaliikkeen vaikutuksen naisjäseniin, se ainakin on varmaa, että jos kansanvaltainen osuustoiminta todella tulee kehitty-

mään suureksi liikkeeksi, jos se todella haluaa tulla yleväksi esimerkiksi, jos siitä on tuleva vallitseva talousmuoto, silloin on osuustoimintaliikkeen johtajien otettava nykyiseen ja tulevaan ohjelmaansa ensi sijalle voimakas ja menestyksellinen aatteenlevitystyö naisiasiakkaiden keskuudessa, ja Englannin naisten on otettava paikkansa kaikissa kuluttajain osuuskunnissa niiden tarmokkaina, uskollisina ja kokeneina jäseninä.

Osuuskaupan aineellinen edistyminen ei ole ainoa uskollisen jäsenistön ja kykenevän liikkeenhoidon kautta saavutettu menestys, sillä miljoona*) osuustoimintamiestä ja -naista Isossa-Britanniassa määrää kuluttajina ne olosuhteet, joissa tuhannet heidän maanmiehensä (välittömästi työnantajina tai välillisesti kuluttajina, mikäli on kysymys Englannissa valmistetuista tavaroista) elävät ja työskentelevät. Niin ollen voidaan osuuskauppoja ja niiden keskusjärjestöjä käyttää joko suurena sortokoneistona, jonka avulla toinen työläisryhmä sortaa toista, tai niitä voidaan käyttää yhtenä niitä vipusimia, joiden avulla Englannin työväenluokka voi saavuttaa määräämisvallan sekä teollisuudessa että politiikassa, vakiinnuttaen lujalle perustalle sekä teollisen että valtiollisen kansanvallan. Mutta saavuttaakseen kaiken tämän on osuustoimintaliikkeen ja ammattiyhdistysliikkeen oltava mitä läheisimmässä yhteistoiminnassa: toisen ei pidä aiheuttaa hajaannusta toisessa, eikä edes pyrkiä alistamaan toista määräämisvaltansa alaiseksi, vaan näiden

*) Nykyään neljä ja puoli miljoonaa. — Suomentajan muist.

kahden vastakkaisen, mutta toisiaan täydentävän liikkeen — kuluttajina järjestyneiden kansalaisten ja tuottajina järjestyneiden työläisten — tulee tasa-arvoisuuden pohjalla olla vapaaehtoisessa keskinäisessä riippuvaisuudessa. Tarkastelkaammepa ensiksikin, mitä taloudellisia haittoja syntyy siitä, että nämä järjestöt ovat eristettyinä toisistaan; toiseksi tarkastakaamme, minkälaista keskinäistä tukea nämä järjestöt ovat voineet toisilleen antaa, ja lopuksi tarkastakaamme sitä tavatonta voimanlisäystä, jonka mitä täydellimmän keskinäisen luottamuksen ja jatkuvan keskinäisen avunannon suhde kummallekin puolelle tuottaisi.

Suuri saksalainen sosialisti Lassalle esitti useita vuosia sitten osuuskauppajärjestelmää vastaan seuraavan mielestään painavan syyn:

„Niin pian kuin osuuskauppaliike alkaa käsittää koko työväenluokan, huomataan välttämättömänä seurauksena olevan, että palkat alkavat vastaavassa määrin alentua sen johdosta, että (osuuskauppaliikkeen seurauksena) elintarvikkeiden hinnat laskevat.“

Jos nyt otaksuisimme, että osuuskauppa on vain keino elinkustannuksien alentamiseksi ja että osuuskauppaliike leviäisi yksinomaan vain järjestymättömain työläisten keskuuteen, niin silloin en tosiaankaan voisi tyydyttävästi kumota tätä »rautaisen palkkalain» nojalla tehtyä johtopäätöstä. Totta kyllä, osuustoimintaväki ei ehkä tunnustaisi ensimmäistä olettamusta oikeaksi; se kenties väittäisi, että osuuskaupat eivät ole niin paljon vaikuttaneet tavarain hintojen alenemiseen, kuin ne ovat vaikuttaneet tavarain laa-

dun paranemiseen, ja että se suuri parannus, mikä on tapahtunut hankittujen tavarain laadussa, ei ole vähentänyt menoja, vaan on kiihoittanut halua hankkia yhä parempia esineitä. Jos kerran on tullut hankkineeksi yhden hyvin tehdyn huonekalun, haluaa, että toinenkin on ensiluokkainen, ja kun on kaksi tällaista arvokasta huonekalua, niin pitäisi välttämättä olla hyvä mattokin. Jos on hankkinut hyvän puvun, niin ei halua myöskään huonoa päällystakkia. Tämä saattaa pitää paikkansa määrättyihin hyödykkeisiin, sellaisiin kuin huonekaluihin ja vaatetukseen, nähden; mutta tässäkin vaaditaan osuustoiminnallista valistustyötä yhtä paljon kuin osuustoiminnallista kaupantekokykyäkin, jos tahdotaan saada tavallinen asiakas vakuutetuksi siitä, että tavarahan halpuus tavallisesti merkitsee tavarahan huonoutta. Mutta tavallisten kotitarvikkeiden suhteen voidaan helposti osoittaa, että parempi laatu merkitsee tavarahan säästöä: hyvästä kivihilestä lähtee enemmän lämpöä kuin huonosta, kolmesta lusikallisesta ensiluokkaista teetä saa paljon hienompaa juomaa kuin viidestä lusikallisesta huonompia teelehtiä.

Järjestymättömillä ammattialoilla tiedämme rahassa maksettujen palkkojen määrän vaihtelevan eri alueilla elinkustannusten mukaan, mikä seikka tukee edellä esitettyä Lassallen väitettä. Niinpä esim. Lontoon sekatyöläisille maksetaan suurempaa tuntipalkkaa kuin samanlaisille sekatyöläisille maaseutukaupungeissa, joissa huoneiden vuokrat ovat alhaisemmat. Juutalainen räätäli tyytyy ottamaan vastaan pienempää

palkkaa leedsiläiseltä työnantajalta kuin lontoolaiselta »hiotusjärjestelmän» soveltajalta. Lassallen laki tosiaankin osoittautuu enemmän tai vähemmän tarkasti paikkansa pitäväksi näköpalkalla työskenteleviin tai sellaisiin työläisiin nähden, jotka eivät ole kyllin voimakkaasti järjestyneitä kyetäkseen hankkimaan ja säilyttämään niitä satunnaisia etuja, joita he voisivat saada elintarvikkeiden hinnoissa tapahtuneen laskun johdosta. Ja syyhän on selvä. Eristetty perhe, joka on työkuuntansa ylläpitämiseksi riippuvainen määrätystä huonepintaalasta ja määrätystä määrästä vaatteita ja ruokaa tai joka on niihin tottunut, hyväksyy arvelematta sellaisen rahapalkan, joka tekee sille mahdolliseksi tällaiset olosuhteet, ja tällaisen perheen jäsenet ovat valmiit tarjoamaan työvoimaansa kaupaksi halvemmasta hinnasta kuin toiset työläiset, kunnes nämä tulevat heidän tasolleen. Muistan kysyneeni eräältä innokkaalta osuustoimintamieheltä, suostuisiko hän ottamaan pienemmällä palkalla toimen jonkin ensiluokkaisen osuuskaupan lähistöllä kuin työväen korttelissa, jossa yksityiset pikkukauppiat myyvät tarvikkeita vanhan luotonantojärjestelmän pohjalla, ja hän vastasi itsetietoisesti varmasti: »tietenkin suostuisin». Sitten seurasi hetkisen äänettömyys ja hän lisäsi hiljaisemmin ja hiukan surumielisesti, mutta asiaankuuluvan alistuvaisesti: »ainakin, jos ammattiyhdistykseni sen sallisi». Pohjois-Englannin työnantajat ovat nopeasti huomanneet tämän heidän kannaltaan edullisen piirteen osuustoimintajärjestelmässä ja ovat tuon tuostakin sovintolautakuntain edessä tai työläistensä

kanssa käydyissä neuvotteluissa väittäneet, että osuustoiminnallisen järjestelmän aikaansaama elinkustannusten halpeneminen on riittävä palkkojen alentamisen aihe. Minun lienee tarpeetonta huomauttaa, että ammattiyhdistyksen virkailijat ovat ilman muuta hymähtäen sivuuttaneet tällaisen väitteen. Ammattiyhdistys näet voi menestyksellisesti vastustaa tällätavoin perusteltua palkanalennusta. Työnantajan ei sallita ylvästä ja omahyväistä logiikkaa käyttäen niin vain siepata itselleen osuustoimintaväen voitto-osinkoja tuon kuluneen lauseparren nojalla, että muka »ulkomainen kilpailu» pakottaa alentamaan palkkoja. Se säästö työläisten kulutuksessa, joka on saatu aikaan osuustoiminnallisen järjestelmän avulla, on puhdasta voittoa kansakunnalle, eikä sen voida havaita olevan minkäänlaisessa suhteessa teollisuudenharjoittajien koti- ja ulkomaan markkinoilla saamiin hintoihin, *niin kauan kuin ammattiyhdistys voi kautta linjan säilyttää ehdottomasti koskemattomana tuon huolella pystytetyn rajapuomin — normaalipalkkatason*. Niin ollen ammattiyhdistysliike, ja yksinomaan se, tekee työläiset kykeneviksi pitämään omana hyötynään osuuskaupasta saamansa ylijäämän palautuksen tai hintojen alenemisen tai käyttämään täysin hyväkseen joidenkin kauppiaiden alempia hintoja tai parempia hyödykkeitä.

Mutta totta on myöskin, että osuuskaupalla, ilman sitä täydentävää ammattiyhdistysliikettä, tulee olemaan vain puhtaasti kielteinen merkitys, jopa siitä pian voi kehittyä suoranaisen sorronkin väline. Otak-

sukaamine, että osuustukkukauppain ja osuuskauppain hallitukset (luullen menettelevänsä kuluttajain etujen mukaisesti) ryhtyisivät jäsenilleen hankkimaan joko kotimaasta tai ulkomailta yksinomaan »hiotusjärjestelmää» noudattaen valmistettuja tavaroita. Mitä silloin hyödyttäisi niitä sataa tuhatta suutaria, räätäliä, huonekalupuuseppää, savenvalajaa, taloustarvikkeiden valmistajaa, maanviljelijää tai maatyöläistä tai muuta ammattilaista, jotka nykyään työskentelevät osuuskauppoja varten toimivissa tehtaissa, mitä hyödyttäisi heitä ostaa omasta osuuskaupastaan yhdellä punnalla *) tavaraa 25 shillingin arvosta, jos heiltä myöhemmin riistettäisiin heidän työpaikkansa tai heidät pakotettaisiin tekemään työtä olosuhteissa, jotka tunnetaan »hiotusjärjestelmän» nimellä? Ja on omituista osuuskauppajärjestelmän arvostelijain lyhytnäköisyyttä, kun he rajoittavat osuustoimintaväen vastuunalaisuuden heidän omissa tehtaissaan valmistettuihin tavaroihin. Kuluttajain osuuskuntina, jotka voivat täydellisesti määrätä, mistä he tavaransa tilaavat, ja joilla on mainio tilaisuus ottaa selville ne olosuhteet, joiden vallitessa mikin esine on valmistettu, on osuustoimintaväki enemmän tai vähemmän vastuussa jokaisen miehen, naisen ja lapsen elämästä ja työstä, joka työskentelee heidän kuluttamiensa hyödykkeiden tuotannossa. Tämän moraalisen velvoituksen he voivat parhaiten täyttää ulottamalla osuuskauppain ja osuustukkukauppain omistamat tehtaat ja tuotanto-osastot

*) 1 punta = 20 shillinkiä. — Suomentajan muist.

kaikille teollisuudenaloille. Mutta tässäkin he ovat riippuvaisia ammattiyhdistyksen olemassaolosta. Sillä jollei olisi ammattiyhdistystä, osuustoimintaväellä ei olisi minkäänlaista normaaliperustetta, minkä mukaan he voisivat määrätä palkat. Jollei ammattiyhdistys ole kyllin voimakas pakottaakseen kilpailevat liikkeet noudattamaan yhtenäistä palkkatariffia, niin käy osuustoiminnalliselle työnantajalle vaikeaksi, jollei aivan mahdottomaksikin, pitää voimassa kohtuullisia palkkoja. Niin kauan kuin osuustoimintavaltiota ympäröi kilpaileva teollisuusjärjestelmä, voidaan osuusliikkeiden tuotantolaitoksia käyttää vipuna palkkojen nostamiseen; mutta ne eivät voi kauan pysyä ainoana poikkeuksena muiden alentaessa työkustannuksiaan. Ennemmin tai myöhemmin on tällainen tuotanto-osasto joko lakkautettava tai sen palkat järjestettävä samalle tasolle kuin vastaavassa yksityisyrittäessä.

Toisaalta taas on helppo luetella heikkouksia ammattiyhdistysliikkeessä, jos se pysyttelee erillään kulluttajain osuustoiminnasta. Tehdastyöläiset eivät ole unohtaneet n.s. trukkijärjestelmää *), jossa työnantajat huolehtivat tarvikkeiden ja vuokra-asuntojen hankinnasta työläisilleen. Tätä ovelaa sarron välinettä käyttävät työnantajat yhä vieläkin niillä teollisuudenaloilla, joilla »hiotusjärjestelmää» tavataan. Ja yhä vielä muistetaan, kuinka moni Pohjois-Englannin osuuskauppa sai alkunsa siitä, että paikkakunnan vähittäiskauppiat joidenkin varakkaiden asiakkaiden

*) Ks. aliviittaa siv. 28. — Suomentajan muist.

painostuksesta kieltäytyivät antamasta luottoa lakossa-oleville työläisille. Mutta nämä ovat vain pikkuseikkoja. Samalla kuin jokainen uusi vuosi tuo todisteita siitä, että kapitalistien keskinäinen kilpailu tavallisesti johtaa yksinoikeuksien muodostumiseen kaupan alalla, on pikkukauppiaiden keskinäinen kilpailu aina merkinnyt tavaran laadun petollista huonontamista tai huolella valmistettuja suunnitelmia palkkatyöläisen saattamiseksi riippuvaisuuteen kauppiasta luotonannon kautta tai jollakin muulla tavalla. Yksityiskaupiaan harjoittamaa petosta vastaan ei palkkatyöläisellä ole ammattiyhdistyksestään mitään apua.

Ammattiyhdistys on omallakin elinkeinoalallaan kokonaan voimaton ehkäisemään tuota valtioviisaampaa voitonhankinnan muotoa, joka esiintyy kapitalististen tuotantolaitosten omistajain liittymisessä yhteen hintojen koroittamiseksi. Työläisten muodostama ammattiyhdistys itse asiassa suoranaisesti edistää kapitalistisen trustin kehittymistä yhdistämällä työnantajat lujaan puolustusrintamaan. Niinpä näemme kaivos-työläisten edustajien saavan tavaran hintain noustessa hankituksi huomattavan palkankoroituksen. Mutta tästä huolimatta huomaamme kivihiihlikaivosten omistajien korjaavan haltuunsa suunnattomia voittoja: he näet käyttävät palkkojen kohoamista teko-syynä koroittaakseen tuotteittensa hintoja tavalla, joka ei ole missään suhteessa työkustannusten nousuun.

Tiedän kyllä olevan joitakuita henkilöitä, jotka yhä vielä väittävät, että valistuneen kauppiaan ja tehtailijan oma etu tulee aina takaamaan sen, että kuluttaja

saa parasta tavaraa mahdollisimman halvalla, ilman että osuustoiminnallinen kulutusjärjestelmä sekaantuu asiaan. Mitä lieneekin kätkettynä tulevaisuuden valtion kaukaisiin suojiin, niin kilpailu sekä menneeseen että nykyiseen aikaan kuuluvana tosiasiana, on punnittu ja köykäiseksi havaittu. Yksityiskauppioiden tarpeettoman lisääntymisen, pikkukapitalistien tuhlaavat menettelytavat ja kuluttajille tehdyt pikkumaiset petokset, luotettavan velallisen tavanmukaisen nylkemisen epävarmojen saatavien peittämiseksi — kaikki nämä kaupan alalla esiintyvän kilpailun syvällejuurtuneet epäkohdat on osuuskauppaliike poistanut. Jauhosyndikaatin murtuminen vuonna 1889 myllyosuuskuntien asetuttua päättäväisesti sitä vastustamaan, on yhtenä esimerkkinä siitä hiljaisesta menestyksestä, jonka kansanvaltainen osuustoiminta on saavuttanut suojellessaan yleisöä rajattoman kilpailun uudenaikaisinta ilmiötä — kapitalistista trustia vastaan. Kun siis ammattiyhdistys yksin voi pitää yllä määrättyä sivistys- ja elintasoa eri teollisuuden- ja ammattialoilla työskentelevien työläisten keskuudessa, niin osuuskaupan (ja itse asiassa kaikkien kuluttajain osuuskuntien) erikoisena tehtävänä on poistaa monopolihinnat ja paljastaa tavarain laadussa harjoitetut petokset, kunnes liikevoiton nimellä tunnettu rahasto — koko osto- ja myyntitoimituksen välille syntyvä ylijäämä — on jaettu välittömästi tai välillisesti koko yhteiskunnan hyväksi.

Tehtyäni täten lyhyesti selkoa osuustoiminta- ja ammattiyhdistysjärjestöjen keskinäisestä riippuvai-

suudesta lienee paikallaan, ennenkuin rohkenen ehdottaa täydellistä »sydänten yhteyttä», tehdä selkoa niistä palveluksista, joita nämä järjestöt ovat tietoisesti tai vaistomaisesti toisilleen tehneet. Ammattiyhdistyksen menestyminen vaatii aivan samoja ominaisuuksia kuin osuuskaupankin menestyminen: järkevää harkintaa, kuriin alistumista, sitkeätä suunnitelmissa pysymistä ja rehellisyyttä. Täten se harjaannus, minkä työläinen saa toisessa näistä kansanvaltaisista järjestömuodoista, koituu toisenkin hyödyksi. Tämä selittääkin sen, miksi ammattiyhdistysliike ja kuluttajain osuustoiminta yleensä ilmaantuvat samaan aikaan samoilla paikkakunnilla ja teollisuudenaloilla. Sitäpaitsi osuuskauppojen pääoma, joka voidaan ottaa pois liikkeestä, on palvellut jonkinlaisena veljesjärjestön vararahastona, jota voidaan käyttää sekä yhteisten jäsenten tukemiseen lakkojen ja työnsulkujen aikana että luoton myöntämiseen työläisille. Siten annetaan työnantajille terveellinen käsitys heidän vastustajainsa taloudellisesta voimasta ja herätetään työläisissä tarpeellista vastuunalaisuuden tunnetta raha-asioissa, jotka seikat yhdessä tavallisesti johtavat sovinnollisempaan menettelyyn ja myöntyväisempään politiikkaan kummallakin puolella. Olen jo varhemmin, puhuessani n.s. työväen osakeyhtiöistä *), huomauttanut siitä edusta, joka ammattiyhdistyksille koitui sen kautta, että kaikki tuotantokustannuksia ja hintoja koskevat tiedot yksityiskohtia myöten julkaistiin ja ne siten

*) Ks. siv. 173 ja seur. -- Suomentajan muist.

joutuivat yleisen keskustelun alaisiksi. Ja lopuksi: kansanvaltaista osuustoimintaa edustavat osuuskunnat ovat suurine pääomineen ja varmoine, vakituisine markkinoineen muuttaneet monet ammatit, joissa ennen »hiotusjärjestelmä» kukoisti, tehdasteollisuudeksi, siten hankkien työläisille terveelliset työpaikat ja ammattiyhdistyksille varman pohjan. Sillä kukapa voisi enää parlamentin ylähuoneen komitean toimittamien tutkimusten ilmituomien paljastusten jälkeen epäillä, etteikö n.s. kustannusjärjestelmä *) ja pienet työpajat ole pelottavin yhteiskunnallinen ja taloudellinen este työväenjärjestöjen kasvun ja pysyvän menestyksen tiellä. Verratkaapa vain osuusleipomoita suuremmoisine tehdasrakennuksineen ja täydellisine koneineen yksityisliikkeiden pimeissä kellarikerroksissa ja likaisilla takapihoilla sijaitseviin luoliin; verratkaa Skotlannin osuustukkukaupan puku- ja paitatehtaita Shieldhallissa hiotusjärjestelmää noudattaviin Glasgown tehtaisiin; käykää Leicesterin länsiosassa katsomassa Englannin osuustukkukaupan kenkätehdasta, verratkaa siellä työläisten palkkoja, työpäivän pituutta ja työolojen terveellisyyttä vastaaviin olosuhteisiin pikku mestarien omistamissa verstaissa. Mutta aivan

*) Kustannusjärjestelmällä tarkoitetaan sellaista yrityksen muotoa, jossa työläiset työskentelevät kodeissaan tai pienissä työpajoissa yrittäjää eli n.s. kustantajaa varten. Tällaisena toimiva kauppias tai tehtailija hankkii tavallisesti työntekijöille raaka-aineet ja mallit, joskus myös koneet ja työkalut, ja suorittaa omaan laskuunsa tuotteiden myynnin. Kustannusjärjestelmä on siten ikäänkuin välimuoto käsityön ja tehtaan välillä. — Suomentajan muist.

ainutlaatuisen voiton on ammattiyhdistysliike osuustoiminnallisen järjestelmän avulla saavuttanut siirtämällä vähittäiskaupan pikku yrityksiltä suurliikkeiden haltuun.

Sen yhteenkuuluvaisuustunteen vaikutuksesta, joka syntyy palvelussa samanluontoisissa suurliikkeissä ja kansanvaltaisen hallinnon alaisena, tulee myymälänhoitajain ja kauppa-apulaisten asema pian selvästi määritellyksi, ja näiden tähän asti järjestymättömien työläisten keskuudessa on jatkuvasti kehittymässä yhteisen edun tunne ja ammatilliset pyrkimykset. Siitä johtuu osuustoiminnallisissa liikkeissä palvelevien työläisten ammattiyhdistyksen äskeinen perustaminen. Toivomme, että tämä uusi ammattiyhdistys tulee olemaan tienraivaajana koko maan käsittävälle kauppa-apulaisten ammattiyhdistykselle, jota tarvitaan puolustamaan tämän Englannin kansanluokista kenties tietämättömmän, sorretuimman ja hajanaisimman etuja, laajentamaan sen oikeuksia ja täydentämään sen kasvatusta.

Jos ruvettaisiin paremmin ymmärtämään kummankin liikkeen toisiaan täydentävää luonnetta ja jos niiden toimitsijat ja johtavat jäsenet jalomielisemmin osoittaisivat arvonantoa toistensa vaikeuksille, niin voisivat kuluttajina järjestyneet kansalaiset ja ammatillisesti järjestyneet työläiset hyvin lyhyessä ajassa muodostua vastustamattomaksi voimaksi. Sillä ammattiyhdistyskongressin ja Osuustoimintaliiton hallintoneuvoston valitsevat parlamenttikomiteat edustavat nykyään suureksi osaksi samoja henkilöitä tai ainakin

samoja perheitä. Edellisen tyypillisenä suojattina voimme pitää palkkatyöläistä ja jälkimäisen tyypillisenä jäsenenä taas taloutta hoitavaa perheenemäntää. Näiden kahden järjestön toimitsijain tulisi niin ollen pyrkiä saamaan aikaan selvää yhteisymmärrystä heidän suojattiansa välillä. Sillä ilmeisesti on omaan itseen turmiollisesti kohdistuvaa mielettömyyttä, jos naimisissa oleva palkkatyöläinen saa aikaan niiden tavarain hinnan nousun, joita hänen taloutta hoitava vaimonsa tarvitsee. Ja vieläkin tuhoisampaa on, jos vaimo painaa miehensä ansion alas nälkäpalkkatasolle tai ajaa hänet työttömyyteen. Näiden kahden henkilön ja niitä edustavien järjestöjen päätarkoitukset ovat samat. Heidän yhteinen päämääränsä on saada itselleen ja jälkeläisilleen se tulo, minkä nyt toiset luokat ansiotta saavat — tai, oikeammin sanoen, ne yhteiskunnan kaikkien jäsenten tulot, jotka nousevat yli sen, mitä he tarvitsevat täyttääkseen tehokkaasti tehtävänsä. »Sama tilaisuus kaikille kansalaisille» voitaisiin kirjoittaa tunnuslauseeksi kummankin järjestön lippuihin.

Mutta mihin kansanvaltainen järjestäytyminen kaikissa eri muodoissaan lopullisesti tähdänneekin, niin nykyisiä tarkoituksia varten voitaisiin ylläpitää läheistä poliittista liittoa näiden kahden liikkeen välillä. Osuustoimintaliiton tulisi auttaa ammattiyhdistyskongressin parlamenttikomiteaa sen yrittäessä saada parlamentissa esille sellaiset kysymykset kuin työväensuojelulainsäädännön laajentamisen, työnantajan vastuunalaisuuslain ja trukki-lait, ammattiopetuksen, yhdistymisvapauden, koneenkäyttäjiltä ja merimiehiltä

vaaditut todistukset — joiden tarkoituksena on pitää yllä ja kehittää työläisen turvallisuutta, oikeutta ja taitoa ammattilaisena. Ammattiyhdistyskongressin parlamenttikomitea taas toisaalta voisi tukea osuustoimintaväkeä sen yrittäessä saada säädetyksi lakeja tavarain väärennystä vastaan, tavaraleimain suojaamiseksi ja painojen ja mittojen valvomiseksi sekä auttaa sitä lujasti vastustamaan jokaista tilanomistajain ja kapitalistien yritystä palata suojelustulleihin menettelynä liikevoiton lisäämiseksi sillä verukkeella, että koroitetaan palkkoja. Sillä selvästi on ammatillisesti järjestyneiden työläisten etujen mukaista, että kaikki tavarain laadussa tapahtuvat petokset paljastetaan ja että elinkustannukset ovat alhaiset, ja osuustoimintaväen etujen mukaista on, että laki mahdollisimman ankarasti pitää kurissa edesvastuutonta työnantajaa, tehtailijaa ja kauppiasta, joka ei ole kansanvaltaiseen organisatiosiiin kuuluvan julkisuus- ja valvontaperiaatteen alainen.

Mutta ei tässä kyllin. Osuustoimintaväki voisi innostaa ammattiyhdistysliikkeen miehiä selittämällä jäsen- ja neljännesvuosikokouksissaan niitä olosuliteita ja työehtoja, joiden alaisina eräitä osuuskauppojen myymiä tavaroita valmistetaan. Osuustoiminnan kannattajat voisivat tunnustaa ammattiyhdistykset kaikilla niillä teollisuudenaloilla, joilla he ovat työnantajina. Saattaisivatpa he myös kieltäytyä olemasta missään tekemisissä sellaisten kirjapainonomistajain, rakennusurakoitsijain ja teollisuudenharjoittajain kanssa, jotka palkkaavat järjestymätöntä työväkeä, tai he

voisivat käyttää suunnatonta vaikutusvaltaansa kauppiaina ja pääoman sijoittajina saadakseen myös rautatie- ja laivayhtiöt tunnustamaan ammattiyhdistyksen ja kohtelemaan työläisiä hyvin.

Toisaalta taas on ammattiyhdistysten velvollisuus uskollisesti kannattaa osuuskauppoja. Tässä suhteessa on olemassa liian paljon lyhytnäköistä tekopyhyyttä. Ammattiyhdistyksen sihteeri, joka on sitä varten asetettu ja palkattu, että hän tekee organisatsiooni- ja agitatsiivista työtä hyvien työolojen hankkimiseksi, sallii vaimonsa lakata ostamasta osuuskaupasta ja kehoittaa häntä ostamaan hyödykkeitä, joiden hinta jo selvästi ilmaisee, että niitä valmistettaessa on käytetty »hiotusjärjestelmää». Jos osuustoiminnallisesta tuotantolaitoksesta aiotaan tehdä voimakas vipusin työläisten olojen parantamiseksi, niin ammatillisesti järjestyneistä työläisistä täytyy tulla tarmokasta osuustoimintaväkeä. Heidän täytyy osuuskuntien hallituksen jäsenenä, liikkeenhoitajina ja keskusjärjestöjen valtuutettuina edustajina pitää kiinni sekä kuluttajain vastuuvollisuudesta että työläisten oikeuksista. Osuuskauppojen jäsenten taas (joista useimmat joko itse ovat ammattiyhdistysten jäseniä tai ainakin kuuluvat ammatillisesti järjestyneiden työläisten perheisiin) täytyy pitää huolta siitä, että »hiotusjärjestelmää» noudattaen valmistetut tuotteet katoavat osuuskauppojen hyllyiltä. Suuren työläiskuluttajajoukon täytyy päättävästi kieltäytyä ostamasta yksityiskauppiailta ja uskollisesti kannattaa osuuskauppaa niin hyvinä kuin huonoinakin päivinä sekä vääjäämättä vaa-

tia, että hintojen alentamisessa ja tavarain laadun parantamisessa kansanvaltaisen johdon on astuttava kilpailun tilalle. Sillä ainoastaan siten, että kaikki kansalaiset ottavat täyden vastuunalaisuuden harteilleen kuluttajia, voidaan nykyisestä kauppa- ja teollisuussodan valtiosta kehittää suuri taloustasavalta, jonka vankkana perustana on osuustoiminnallinen periaate »kaikki yhden ja yksi kaikkien puolesta». Kaikkien työläisten ja lopulta koko kansan on päättäväisesti ja tietoisina otettava paikkansa sen osuustoiminnallisen talousjärjestelmän jäsenenä, jonka Robert Owen on keksinyt ja jonka Rochdalen tienraivaajat ja heidän kansanvaltaiset seuraajansa ovat uhrautuvan antaumuksensa, käytännöllisen viisautensa ja sitkeytensä voimalla rakentaneet »valtioksi valtiossa».

SEITSEMÄS LUKU.

IHANNE JA TODELLISUUS.

Voimme nyt ryhtyä arvostelevaan, missä määrin nykyaikainen osuustoimintaliike on toteuttanut Robert Owenin osuustoiminnallisen talousjärjestelmän.

Lukija muistaneekin, että Owenin uuden yhteiskuntajärjestelmän kulmakivenä oli liikevoiton poistaminen tavaran hinnasta ja palkatun toimitsijan asettaminen voittoa tavoittelevan yrittäjän tilalle. Tavaran hinnassa saatua voittoa hän piti talouselämän kiellettynä hedelmänä — vaikuttavana myrkkynä, joka kiihoittaa taloudellisissa tehtävissä toimivaa ihmistä käyttämään petollisia keinoja ja itsekkäästi valtaamaan monopoliaseman kaupassa ja teollisuudessa — lyhyesti sanoen alkusyynä taloudelliseen sotaan. Ja hän kuvitteli, että voiton tavoittelu keinona tarjonnan ja kysynnän saattamiseksi tasapainoon voidaan korvata työntekijän tarpeiden tieteellisellä tutkimisella.

Ensiksimainituksessa kohdassa — liikevoiton poistamisessa tavaran hinnasta — osuustoiminnan kansanvaltainen muoto on täydellisesti onnistunut. Kun voitto on tullut kokonaan yhteisön hyväksi, on sillä ollut

kahdenlainen vaikutus. Henkilöllä, joka osuustoimintajärjestelmän vallitessa myy jonkin esineen, ei ole vähintäkään syytä asiakkaan pettämiseen, koska hänellä ei ole siitä minkäänlaista henkilökohtaista etua. Velaksimyyntijärjestelmässä käytetyt konstit, ostavan yleisön houkuttelu ja petkuttaminen helposti kaupaksi menevien tavaralajien suhteen ja alennetut hinnat, väärennetyt tai ala-arvoiset tavarat yhdessä tavarain hinnat itsevaltaisesti määräävien suurten trustien ja kapitalististen yhtymien uudenaikaisemman ja valtioviisaamman politiikan kanssa — kaikki nämä taloudellisen itsevaltiuden mahtavan suuret tai mitättömän pienet muodot on kuluttajain osuustoiminta pystynyt vaikutusalueellaan pitämään tehokkaasti kurissa.

Tämä on välitön ja suoranainen tulos siitä, että liikevoitto on poistettu hinnoista. Mutta kustannushintaan myymisen lopullinen vaikutus elinkeinoelämän organisatiosiooniin on vielä tärkeämpi. Osuustoiminnan kansanvaltaisen muodon ainutlaatuinen ja, sanon sen tarkan harkinnan perustalla, kunniakas saavutus on, että se poistamalla niin hyvin liikevoiton kuin liikevoiton tavoittelijan tekee kerta kaikkiaan mahdottomaksi varallisuuden hankkimisen ilman, että yhteisölle samalla suoritetaan palveluksia. Sillä, jos koko talouselämä olisi järjestetty osuustoiminnan kansanvaltaisen muodon pohjalle, ei pörssikeinottelua hintojen koroittamista tarkoittavine huijauksineen tavattaisi enää muualta kuin taloudellisten antikviteettien keräilijäin kokoelmista. Arvopaperipörssistä tulisi tai sen tilalle perustettaisiin keskinäinen pankkiosasto, jossa koke-

neet virkamiehet suunnittelisivat maksuvälineiden taloudellisen käytön ja järjestäisivät liiketoimitukset. On näet ilmeistä, että kuluttajien osuuskunnan osuustodistukset eivät koskaan voi nousta nimellisarvoaan korkeammalle, koska pääomankorko Rochdalen järjestelmässä, jossa ylijäämä jaetaan ostoksien mukaan, itsestään alenee rahamarkkinoilla yleisesti vallitsevan korkokannan mukaiseksi. Tuottajain osuuskunnassa, olivatpa sen perustajina sitten työtä ostavat kapitalistit tai pääomaa ostavat työläiset, samoin kuin työväen voitto-osallisuutta noudattavissa yrityksissä, osakkeiden arvo nousee ja laskee liikevoiton suuruuden mukaan. Niinpä näemmekin keinottelua harjoitettavan sekä Hebben Bridgen parkkumitehtaan että Oldhamin työväen osakeyhtiön osakkeilla. Yleensä kuvitellaan kernaasti, että tämä osuustoiminnan kansanvaltaisen muodon moitteeton puhtaus raha-asioissa johtuu »Industrial and Provident Society Act» nimisestä laista. Tämä on kuitenkin yhtä voimaton kuin osakeyhtiölakikin estämään osakkeiden arvon nousua ja laskua, sitä todistavat sellaiset ilmiöt kuin Hebben Bridgen osuuskunta (joka alkuaan oli työläisten osuuskunta) sekä siviilivirkamiesten kulutusosuuskunta (alkuaan kuluttajain osuuskunta), jotka molemmat ovat rekisteröidyt osuustoimintalain (Industrial and Provident Society Act) alaisina, mutta jotka jakavat liikevoittonsa osakkailleen tai työläisilleen.

Osuuskaupan kaikille avoimessa kansanvallassa ja siitä riippuvissa federalistisissa laitoksissa jaetaan koko se ylijäämä, joka jää jäljelle, sen jälkeen kuin

tuotantokustannukset on suoritettu, samoinkuin liikepaikkojen ja hinnoissa tapahtuvien vaihteluiden aiheuttama »ansioton arvonnousu» kaikkien niiden kesken, jotka tahtovat osuuskuntaan liittyä, vaikkapa tämä liittyminen olisi tapahtunut vasta yhdennellätoista hetkellä. Tai sitten se kerätään tulevien sukupolvien hyväksi tekemällä ylimääräisiä poistoja maiden ja rakennusten arvossa ja muodostamalla tuntuvia vararahastoja. Täten toteutetaan, omituista kyllä, Buchez'n ihanteen ainoa omintakeinen kohta — luodaan jakamaton ja luovuttamaton pääoma, joka ei ole yksityisten henkilöiden, vaan »kuolemattoman» yhtymän omaisuutta — suoritettujen ponnistusten tulos ja perintö tulevien tarpeiden tyydyttämistä varten.

Niinpä näemmekin nykyään useissa, jollei useimmissa Pohjois-Englannin osuuskaupoissa pääomankoron laskevan viidestä neljään prosenttiin, ja tämänkin koron saannin ehtona on usein, että osuuskaupasta on ostettava jokin vähimmäismäärä tavaraa. Lyhyesti sanoen, koko kuluttajajoukko kieltäytyy maksamasta vähälukuisille pääomanomistajille veroa koron muodossa enemmän, kuin rahamarkkinoilla vallitseva yleinen korkokanta edellyttää.

Vaikeampi ja arkaluontoisempi on kuitenkin kysymys, onko osuustoiminnan kansanvaltainen muoto tehokkaasti ja ratkaisevasti todistanut, että yksilöllinen voitontavoittelu on tarpeeton kysynnän ja tarjonnan saattamiseksi tasapainoon. Kukaan älykäs havainnoitsija ei voi olla huomaamatta, kuinka tavaton talou-

dellinen arvo on sillä, että liikettä valvova isännistö ei edusta ainoastaan tavallisia, sijoittamalleen pääomalle hyvää korkoa odottavia osakkeenomistajia, vaan (liikkeenhoitajina ja osuuskauppojen edustajina tai niiden yksilöjäseninä) myös kuluttajia, jotka haluavat suorittamastaan hinnasta saada laadultaan parhaita tavaraa. Niinpä saavatkin osuustukkukaupan hallituksenjäsenet ja toimitsijat neljännesvuosikokouksissa ja eri osissa maata pidetyissä ostajien neuvotteluissa käydä terveellisen kiirastulen läpi ollessaan pakotettuja kuulemaan asiantuntevien asiakkaiden arvostelua — sellaisten miesten mielipiteitä, joiden ammatina on yksityisten kuluttajien tarpeiden tutkiminen ja niiden tyydyttäminen. Keskusliikkeen hallituksenjäsenillä ja niillä, jotka suorittavat ostoja osuustukkukaupalle, on runsaasti tilaisuutta selvittää kuluttajain edustajille tavarain todellista arvoa, riippumatta niiden kilpailuhinnoista, sekä niitä työoloja, jotka välttämättä vallitsevat halpaa tavaraa valmistavissa tehtaissa. Yksityisten osuuskauppain kuukausi- ja neljännesvuosikokouksissa on niiden toimitsijain ja edustajien vuorostaan pakko kuunnella seikkaperäisiä valituksia esimerkiksi siitä, kuinka huonosti Leicesterin tehtaan valmistama kenkä sopii jalkaan, kuinka jokin määrätty teelaji ei ole tyydyttävän makuista tai kuinka jokin siankinkun viipale on väriltään epämiellyttävä. Jäsenet vaativat tyydyttävää selitystä tai epäkohdan pikaista korjaamista. Epäilemättä selittää tämä läheinen ja alituinen vuorovaikutus yrittäjän ja asiakkaan välillä sen ilmiön, että jäsenistön maku ilmeisesti on

parantunut, että hyödykkeiden oikea arvo ymmärretään ja että seurauksena siitä kysyntä pysyy vakavana, mikä on luonteenomaista niiden seutujen kulukselle, missä osuustoiminta on voimakasta. Tässä huomaamme tuntuvasti lähestyttävän tilaa, jossa yhteisön tarpeet selvitetään tieteellisen tutkimuksen avulla.

Mutta myönnän mielelläni, että niin kauan kuin osuustoimintaliike muodostaa »valtion valtiossa» ja niin kauan kuin osuustoimintajärjestelmää ympäröi individualistinen, kilpailuun perustuva yhteiskunta, on mahdotonta varmana opinkappaleena väittää, että kansanvaltainen valvonta tehokkaasti korvaisi yksilöllisen voitontavoittelun, mikäli on kysymys hyödykkeiden hintojen alentamisesta ja niiden laadun parantamisesta. Nykyään kiihoittaa osuuskauppojen toimitsijoita vilkkaampaan ja valppaampaan toimintaan yksityiskauppioiden ponnistelu tavaroiden tarjoamiseksi halvemmallalla, kuin mitä osuuskaupat tekevät. Osuustukkukaupat elävät terveellisessä yksityiskauppioiden ja tehtailijain kilpailun pelossa. Sitä paitsi voi osuuskaupan jäsen tai osuustukkukaupan lähetetty edustaja näyttää valituksensa toteen esittämällä kouraan tuntuvan todistuksen: tavarain, jonka hän on ostanut avoimilta markkinoilta joko laadultaan parempana tai halvemmasta hinnasta. Tuleeko liikkeenhoidon ja valvonnan tehokkuus säilymään vielä senkin jälkeen, kun kuluttajain järjestöt ovat saavuttaneet monopoliaseman liike-elämässä, on kysymys, josta kukaan ei voi sanoa mitään ehdottoman varmaa. Haluan kui-

tenkin lausua muutamia ajatuksia siitä, kuinka tämä äärettömän tärkeä kysymys voitaisiin ratkaista. Tahdotaisin ensiksikin muistuttaa lukijalle, että yksilöiden ja yhteisöjen väliseen kilpailuun ei välttämättä tarvitse sisältyä voitontavoittelua. Valtion ja kuntien virkailijat, lähettiläistä tavallisiin kyläkoulunopettajiin saakka, valitaan useista keskenään kilpailevista ehdokkaista. Valintaan saattavat vaikuttaa määräävästi turmeltuneet tai kevytmieliset syyt, mutta tämä pitää paikkansa yhtä hyvin myös teollisessa kilpailussa. Ostajia lahjotaan; loistavan näköistä rihkamaa pidetään hyvää tavaraa parempana. Saksan keisari valitsee ylipäällikkönsä monien kenraalien joukosta, Englannin pääministeri valitaan epäsuorasti useiden keskenään kilpailevien johtavien valtiomiesten joukosta, puhumattakaan koko valtion virkamieskunnasta, jonka keskuudessa käydään kilpailua paikoista säännöllisten tutkintojen muodossa.

Teollisuusmaailmassa huolehtivat kaikkien osakeyhtiöiden toiminnasta valitut virkailijat — miehet, joita ei kannusta henkilökohtaisen voiton tavoittelu. Täällä ei tavarann hinnassa saatu voitto ole korvauksena tehokkaasta liikkeenhoidosta, vaan todistuksena siitä. Jos »London and North Western»-niminen rautatieyhtiö lakkaisi maksamasta osinkoja, niin sen johtokunta luultavasti erotettaisiin ja henkilökuntaa vaihdettaisiin. Mutta liikkeestä saadut tulot eivät suinkaan ole ainoa, edes parhainkaan, todistus liikkeenhoidon kyvykkäisyydestä. Talonomistaja, joka antaa vuokralle jonkin kurjan hökkelin Lontoon Itäosasta.

saa suurempaa voittoa kuin Glasgowin kaupunki mainioista työväenasunnoistaan, ja kuitenkin saattaa tuolta vähäpätöiseltä talonomistajalta puuttua tarmoa ja taitoa, kun taas Glasgowin kaupungin valtuuston jäsenillä ja virkailijoilla saattaa olla sitä suuressä määrin. Toisaalta taas voimme ajatella useita tapauksia, joissa on tehokasta kilpailua ilman voitontavoittelua. Leicesterin ja Northamptonin kaupunkikunnat saattaisivat kumpikin ryhtyä hankkimaan asukkailleen kaasua, vettä, kouluja ja huveja. Jos Leicesterissä asiain hoito olisi paremmissa käsissä, niin pääsisivät siitä kummankin kaupungin asukkaat pian selville, ja se aiheuttaisi tyytymättömyyttä Northamptonin asukkaissa ja saisi usean heistä muuttamaan tuohon suositumpaan kaupunkiin. Englannin Osuustukkukauppa esimerkiksi on perustanut tehtaita juuri Leicesteriin, koska sikäläiset työläiset ovat erittäin älykkäitä ja taitavia. Näiden ominaisuuksien täytyy suureksi osaksi johtua siitä, että Leicesterin terveysolot ovat erinomaiset ja että siellä vallitsee yleinen hyvinvointi. Enderbyn kauppala saattaisi voittaa Leicesterin kien valmistamisessa ulkomaan markkinoita varten, jos elinkustannukset viinneysimainitulla paikkakunnalla nousisivat tuottamatta asukkaille vastaavia etuja. Näissä tapauksissa siis yksityisten liikemiesten välisen kilpailun tilalle tulisi kilvoittelu eri paikkakuntien välillä. Itse asiassa, jos jokainen kaupunkikunta hankkisi asukkailleen kaikki elintarvikkeet kustannushintaan, niin »soveliaimman eloonjäämisen» laki ilmenisi entistä voimakkaampana ihmisten älyssä ja luonteessa. Sil-

lä yhteisön tehokas palveleminen ei tässä tapauksessa riippuisi siitä, että joku Harrod tai joku Whiteley *) sattumalta esiintyisi jossakin kaupungissa mieluummin kuin jossakin toisessa, vaan se riippuisi kaikkien kansalaisten yleisestä kykeneväisyydestä kansanvaltaiseen itsehallintoon.

Osuustoimintaliikkeessä on runsaasti esimerkkejä siitä, että liikkeenhoito voi olla tehokasta silloinkin, kun voitontavoittelu ei ole mahdollista. Boldonin osuuskaupan jäsen vertaa oman osuuskauppansa hallintomenoja ja pilaantumisen y.m. aiheuttamia tappioita Oldhamin osuuskaupan vastaaviin menoihin. Hän panee rinnakkain Skotlannin ja Englannin osuustukkukaupain valmistamat kengät tai Englannin Osuustukkukaupan Newcastleen ja Lontoon myyntitoimistoissa palvutun sianlihan. Ja lopuksi syntyy kuluttajain osuuskuntia, jotka kilpailevat tavarana laadussa ja hinnassa vanhempien laitosten kanssa — voimainmittelyä, joka muistuttaa hieman menneen ajan barbaarisia menettelytapoja. Tämä kilpailun muoto kuitenkin harvoin vastaa tarkoitustaan. Blackburn, jossa on seitsemän osuuskauppaa, ei ole tullut niinkään hyvin huolletuksi kuin Bolton ja Leeds, joissa kummassakin on vain yksi jättiläisosuuskauppa, jonka toimitsijat ovat suuren ja tarmokkaasti asioita seuraavan jäsenistön arvostelun alaisina.

*) Harrod ja Whiteley ovat suuria tavarataloja Lontoossa, jotka myyvät kaikkea taloudessa tarvittavaa tavaraa vähittäin ja ainoastaan käteismaksusta. Niitä perustettaessa on käytetty mallina osuuskauppoja. — Suomentajan muist.

Jos tosiaankin tekisimme joitakin yleisiä johtopäätöksiä näistä osuustoimintaliikkeissä esiintyvistä seikoista, niin väittäisimme arvelematta, että suuressa ja hyvin järjestetyssä osuuskunnassa jäsenistön harjoittama kansanvaltainen valvonta on paljon parempi tapa tehokkaan liikkeenhoidon aikaansaamiseksi kuin samassa pikkukaupungissa tai samalla paikkakunnalla sijaitsevien osuuskauppain keskinäinen kilpailu. Mutta näissä tapauksissa ei jäsenille maksetun ylijäämän määrä ole mikään todistus liikkeenhoidon tehokkuudesta (ei sittenkään, vaikka myöntäisimmekin tämän ylijäämän olevan jonkinlaista liikevoittoa). Forfarshiren eristettyinä toimivat osuuskaupat maksavat ylijäämän palautusta viisi shillinkiä punnalta (25 %) huolimatta siitä, että siellä muutamissa pikku kauppa-loissa on jopa kuusikin keskenään kilpailevaa osuuskauppaa, mutta ne ovat laajalti tunnettuja tavarainsa korkeista hinnoista ja huonosta laadusta. Kuluttajain osuuskunnissa on kaikkien, jotka sitä haluavat, mahdollista hankkia kävettäväkseen riittävästi aineistoa voidakseen tasapuolisesti arvostella yksityisten tuottajain ja ammatinharjoittajain palvelusten suhteellista arvoa. Jäsenet voivat arvostella sekä kykyjen käyttämistä että tarpeiden tyydyttämistä: he voivat verrata sosialisia kustannuksia sosialiseen arvoon. Niin ollen tulee mahdollisimman suuren voiton tavoittelun tilalle toimitsijain keskinen kilvoittelu siitä, kuka saa parhaiten jäsenistön luottamuksen ja myötätunnon nuolelleen. Vähälukuisten kapitalistien tai työläisten saaman voiton tilalle tulee koko yhteisölle koituva yli-

jäämä tehokkaan palveluksen lopullisena mittapuuna. Lyhyesti sanoen, sen sijaan, että yksilöt kilpailisivat voittoa tuottavan yrityksen epävarmasta voitosta ja epävarmoista toimista, yksilöt tulevat kilpailemaan keskenään pysyvistä työpaikoista ja kiinteästä pal-
kasta. Sen vuoksi, jos olettaisimme, että yhteisö, osuuskauppojen, kuntien ja kreivikuntien tai valtioiden muodossa, ottaisi haltuunsa koko maan kaupan ja teollisuuden, niin mitä vaikeuksia muuten voisimme kohdatakin, tulisi yksilöiden välinen kilpailu yhä vielä vaikuttamaan, tehokkaasti toimitsijain valinnassa ja voimakkaasti kannustamaan eri tuottajaryhmiä käyttämään parhaan taitonsa ja tarmonsä yhteisön palvelukseksi.

Voimme niin ollen sanoa, että Robert Owenin uuden yhteiskuntajärjestelmän tärkein periaate, *liikevoiton poistaminen tavaran hinnasta*, on toteutettu nykyaikaisessa osuustoimintaliikkeessä. Mutta lukija muistaa varmaankin, että samalla kuin Robert Owen tuomitsi voitontavoittelun tuhlaavana ja siveellisesti rappeuttavana, yhteiskunnan laajempien ja pysyväm-
pien etujen vastaisena korvaamismenettelynä, hän yhtä voimakkein sanoin hylkäsi yksilöiden välisen kilpailun työpaikan saannista keinona heidän työpalk-
kansa määräämiseksi. Owenin teoksen ensimmäisen luvun sanoja käyttääksemme: »Työ johon sisältyivät kaikki inhimillisen yritteliäisyyden muodot, oli korvattava sen tarpeiden mukaan — se on, sen perusteella, mitä tarvitsi kuluttaa sen säilyttämiseksi täydessä tehokkuudessaan, samalla myöskin pitämällä

opetuksen ja kasvatuksen avulla huolta sekä yksilön että rodun ruumiin, hengen ja luonteen alituisesta jalostamisesta ja ottamalla huomioon riittävä varaus myöskin sairauden, työkyvyttömyyden ja vanhuuden varalta». Nykyajan suuressa, kilpailuun perustuvassa talousjärjestelmässä huomaamme kaksi seikkaa, jotka kokonaan eroavat siitä, mitä Robert Owen piti oikeana ihmistyön korvaamistapana. Ensiksikin henkisen työn tekijät saavat yhteisön kustannuksella usein tuloja, jotka eivät ole missään suhteessa heidän tarpeisiinsa; toiseksi ruumiillisen työn tekijät joutuvat suurin joukoin elämään niukalla nälkäpalkalla — jolloin heidän elinkantansa tekee heidät kykenemättömämiksi varallisuuden tuottajina, kansalaisina ja vanhempina.

Osuustoiminnan kansanvaltainen muoto on poistanut ensiksimainitun epäkohdan. Keskenään kilpailevien omanvoitonpyytäjien tilalla, joista jokainen yrittää kahmaista itselleen suuren omaisuuden tai ainakin vähän lisätä jo koossa olevaa, näemme täydellisen siviilipalveluskunnan kauppaa ja teollisuutta varten — kokonaisen armeijan toimitsijoita, joilla on vakinaiset palkat, vaihdellen pikku kauppalain myymälänhoitajan saamasta kahden punnan viikkopalkasta osuustukku-kaupan osastonhoitajien 400 punnan vuosipalkkaan saakka: näiden johtajien käsien kautta kulkeekin tavaraa useampien miljoonien arvosta. Kaupparuhtinaat ja suuret rahamiehet sanovat meille näiden palkkojen olevan kokonaan riittämättömiä vetämään puoleensa niin kyvykkäitä miehiä kuin ne, jotka järjestävät her-

rojen Baring Brothers finanssitoiminnan terveelle pohjalle tai jotka kykenevät hankkimaan puuvillamarkkinoista niin tarkan tuntemuksen kuin herra Steelstrandilla on*). Osuustoiminnallisten yritysten alituisen kasvaminen ja laajentuminen, osuuskauppaliikkeen säännöllinen edistyminen, sen suuret keskusliikkeet, joiden toiminta sekä teollisuuden että kaupan alalla käy vuosi vuodelta yhä suuremmaksi ja monihaaraisemmaksi, antavat riittävän vastauksen tähän puolueelliseen tai teoreettiseen selitykseen ihmisten toiminnan vaikuttimista. Suuren yhteisön myötätunto, se valtiollinen valta ja yhteiskunnallinen vaikutusvalta, jonka voimakkaan ja kasvavan järjestön kykenevä ja tarmokas virkailija aivan oikeutetusti saavuttaa, on osoittautunut yhtä tehokkaaksi palkkion suorittamismuodoksi kuin kapitalistisen yrittäjän epävarmat liikevoitot ja laittomat menot tai ne suunnattomat palkat, joita keskiluokkaan kuuluvat osakkeenomistajat maksavat samaan luokkaan lukeutuville yhtiöiden virkaili-

*) Steelstrand, entinen suolakauppias, ryhtyi v. 1889 keinottelemaan puuvillalla ja voitti 10000 puntaa, seuraavana vuonna hän jatkoi keinottelua suuressa mitassa, niin että jo heinäkuussa hänen voittonsa arvioitiin 140000 punnaksi. Keinottelun johdosta olivat hinnat suunnattomasti nousseet, mutta sitten kuin uusi sato osoitautui paljon suuremmaksi kuin oli odotettu, laskivat hinnat nopeasti, ja Steelstrandin muodostama puuvillarengas luhistui ja teki vararikon. — Samassa lauseessa mainittu toiminimi Baring Brothers oli Englannin suurimpia ja vakavaraisimpia liikkeitä, kunnes marraskuussa 1890 sen oli pitkäaikaisen huonon hallinnon takia pakko lakkauttaa maksunsa sitoumusten noustessa 22 milj. puntaan. Vain Englannin Pankin väliintulo esti uhkaavan paniikin syntymisen. — Suomentajan muist.

joille, arvostellen suunnattoman suuriksi ne menot, joita näiden yhteiskunnallisen aseman katsotaan vaativan.

En halua väittää, etteivätkö osuuskuntien jäsenet myös useissa tapauksissa ole osoittaneet heille itselleen tuhoisaa lyhytnäköisyyttä kieltäytyessään suorittamasta liikkeenhoitajalleen korvausta kaikista niistä kulungeista, joita hänelle välttämättä aiheutuu, jos hän tahtoo hankkia sellaisen liikeasiain- ja ihmistunteuksen, joka vasta tekee hänet kykeneväksi osuuskuntaa kunnollisesti palvelemaan. Ne monet epäonnistumiset, joita osuustoimintaväki on saanut yrityksissään kokea, ovat auttaneet heitä paremmin ymmärtämään henkisen työn tekijäin elämänvaatimuksia. Kokemus on opettanut heille, että se vastuunalaisuus ja alituinen henkinen jännitys, jonka alaisena jonkin liikeyrityksen johtaja on, tekee välttämättömäksi käyttää varoja henkilökohtaisten tarpeiden tyydyttämiseen vapaammin, kuin mikä on tarpeellista ruumiillisen työn tekijälle, jonka työaika on säännöllinen ja jonka lepoa ei minkään tarvitse häiritä. He eivät enää vaadi, että heidän palveluksessaan olevien toimitsijain palkat eivät missään tapauksessa saisi nousta suuremmiksi kuin se, mitä he, isännät, itse keskimäärin ansaitsevat — tämänhän teoria oli yleisesti vallitsevana ensimmäisissä työväen osuuskunnissa. Se on yhtä epäjohtomukainen periaatteena, kuin se on osoittautunut tuhoisaksi käytännössä. Työväen osuuskuntien nimenomaisena päämääränähän oli tehdä työläisille mahdolliseksi niin täydellinen ja monipuolinen tarpeiden tyy-

dyttäminen, että hänen työtehonsa pysyy mahdollisimman suurena. Sen vuoksi työläisten tulisi ensimmäisinä käsittää, että työ ja palvelus, joka ei ole mahdollisimman tehokasta, on väärää säästäväisyyttä.

Mutta vaikka osuustoimintaväen on ollut helppo lopettaa välikäsien voitonsaanti, niin osuustoiminnallisten liikkeiden on työnantajina ollut mahdotonta, kamppaillessaan olemassaolosta keskellä kilpailevaa järjestelmää, kohottaa ruumiillisen työn tekijäin palkkoja tasolle, joka tekisi heistä tehokkaasti toimivia kansalaisia. Juuri tässä pyrkimyksessään osuustoimintaväki jatkuvasti tarvitsee ammattiyhdistysten apua, vaikkakin pelkään, että tätä apua ei aina oteta mielihyvin vastaan.

Millään muulla järjestöllä kuin ammattiyhdistyksellä — tai kuten ranskalaiset sattuvammin sanovat: ammattienharjoittajain yhdistyksellä — ei ole sitä teknillistä asiantuntemusta, kokemusta ja valtaa, joka on tarpeen, jotta voidaan määritellä ja taata kaikille sen jäsenille välttämätön teknillisen sivistyksen määrä ja elintaso. Ammattiyhdistys tarjoaa yhteisölle ylimalkaisen ja valmiin arvioinnin niistä menoista, jotka ovat välttämättömiä jonkin ammattiluokan säilyttämiseksi toimintakykyisenä. Se takaa määrätyn normaali-palkkatason avulla, että jonkun yksilön vaatimattomuus ja kunto ei alenna kaikkien ansiota tasolle, jolla sen teollisuudenalan keskinkertaisten työläisten on mahdotonta säilyttää täyttä työkykyänsä. Tai kuvaillaksemme saman asian toisella tavalla — miehen, joka vastaansanomatta on valmis vajoamaan eläimen as-

teelle, ei ole sallittava vetää mukanaan tovereitaan samaan kurjuuden kuiluun. Tyypillisenä esimerkkinä siitä turmelevasta vaikutuksesta, joka tavallista suuremmalla vaatimattomuudella tai välinpitämättömyydellä on toisten työläisten elämään ja työhön yksinomaan kilpailuun perustuvan palkkajärjestelmän vallitessa, voimme mainita juutalaisen räätälin Lontoon Itäosasta tai laivalaitureilla vetelehtivän irlantilaisen rantajätkän.

Osuustoimintajärjestöjen ja ammattiyhdistysten yhteistoiminnan avulla on meidän siis saatettava tuottaja ja kuluttaja jälleen keskenään välittömään vuorovaikutukseen. En tarkoita sitä, että suutarin tulisi myydä kenkiä kankurille ja kankurin valmistamaansa kangasta talon emännälle. Tällaiset henkilökohtaiset suhteet eivät ole teollisen kumouksen muuttamassa järjestelmässä enää mahdollisia. Yksilöiden välisen vaihdon sijaan täytyy tulla valtuutettujen edustajien väliset neuvottelut tuottaja- ja kuluttajapiirien kesken. Yksilöllisen tavaravaihdon täytyy hävitä, niin kuin on hävinnyt yksilöllinen tuotantokin, ja antaa tilaa kollektiiviselle kaupalle. Saadaksemme selvän käsityksen tällaisesta kollektiivisesta kaupasta — sosiaalisesta suhteesta, jonka tulee korvata yksilöllinen suhde — kuvitelkaamme, että tämä taloudellinen kansanvalta olisi täydellisesti kehittynyt ja että talouselämä olisi organisoitu kuluttajain osuuskuntien pohjalle (olkootpa ne sitten vapaaehtoisia tai pakollisia: joko osuuskauppoja ja osuustukkukauppoja tai kunta tai valtio), samalla kuin kaikki työläiset olisivat amma-

tillisesti järjestyneitä. Silloin kankurien ammattiyhdistyksen virkailija neuvottelisi palkkoja ja ammattitaitoa koskevista kysymyksistä osuuskaupan tai kunnan virkailijain kanssa. Lääkärien ja kirurgien kolleegio määräisi, kuten nykyäänkin, ne vaatimukset, joiden mukaan lääketieteen ylioppilaan on tutkintonsa suoritettava, sekä lääkärin palkkion suuruuden, kenties sillä lisäyksellä, että terveydenhoitoministerillä on demokraattinen valvontavalta*). Ammattiyhdistyksen virkailija ja yhteisön virkailija tulisivat, totta kyllä, edustamaan kokonaisuuden eri osien keskenään kilpailevia etuja. Mutta saman valtion jäsenenä heidän valitsijainsa edut ovat lopullisesti samat. Sillä kansanvaltaisen talousjärjestyksen vallitessa huomataan jokaisen yksilön hyvinvoinnin erottamattomasti riippuvan koko asujaimiston suuresta toimintakyvystä.

Ei ole myöskään vaikeata löytää käytännöllistä perustetta, jonka pohjalla voidaan sovittaa määrättyjen tavarain tai palvelusten kuluttajain ja tuottajain välittömästi vastakkaiset edut, jos oletamme näiden eri kansalaisryhmien itsepintaisesti kieltäytyvän tunnus-

*) Kannattaa tulla mainituksi, että ammateissa, joissa, kuten asianajajan ja lääkärin, kapitalistisella luokalla tosiasiallisesti on yksinoikeus, kapitalistisen luokan taholta ei aseteta epäilyksen alaiseksi ammattiyhdistyksen tai asianomaisten ammatinharjoittajain järjestön oikeutta määrätä heidän työstänsä suoritettavan maksun suuruus tai noudatettavat pätevyysvaatimukset. Sitävastoin työväen ammattiyhdistysten hyvin rajoitettua ja heikkoa arvovaltaa, samoin kuin niiden pyrkimystä taata jäsenilleen sellainen palkka, että ne voivat tulla sillä toimeen, moititaan katkerasti persoonallisen vapauden loukkauksena.

tamasta kaikkien yhteiskuntaluokkien tehokkaan toimintakyvyn »suurempaa hyödyllisyyttä». Fleeming Jenkin lausuu ammattiyhdistyksistä kirjoittamassaan tutkielmassa ihmeen sattuvasti:

»Mutta vaikka työläisten tarpeet määräävätkin heidän palkkansa, niin vissiin luokkaan kuuluvien työläisten kysyntä määrää, kuinka moni heistä pääsee työhön sillä palkalla. Tämä auttaa poistamaan työttömyyttä. Jos heidän tarpeensa ovat suuret, silloin saavat palkkaa vissiin luokkaan kuuluvista työläisistä vain harvat, jos yksikään. Työvoiman myyjä määrää työvoiman hinnan, mutta ostaja määrää ostosopimusten luvun. Pääoma» (tai yhteisö) »ratkaisee, kuinka monta työläistä halutaan työhön määrätyllä palkalla, mutta työ määrää minkälaista palkkaa työläisten on saatava».

Niinpä, jos jalkinetyöntekijäin ammattiliitto nostaisi palkat korkeammiksi, kuin on välttämätöntä kansalaisten toimintakyvyn ylläpitämiseksi, niin Osuustukukauppa tai kunta tuottaisi kenkiä ulkomailta ja valmistaisi niiden sijasta muita tarvikkeita. Tai jos kaa-sutehtaan työläiset alkaisivat esittää kohtuuttomia vaatimuksia, voisimme kenties mieluummin ruveta käyttämään valaistukseen paloöljyä tai sähköä, kuin alistuisimme heidän mielivaltaisiin määräyksiinsä. Lakimiehet ja lääkärit voitaisiin pakottaa pysymään korvausvaatimuksissaan kohtuuden rajoissa, myöntämällä valtion puolesta vapaita asianajajia ja perustamalla kunnallisia sairaaloita vapaine vuodesijoihin. Sillä jollei hyödykkeiden tai palvelusten tuottajain ja

kuluttajain välisiä riitakysymyksiä hämmentäisi yksityisten kapitalistien ja henkisen työn tekijain tuntemattomat voitot ja tappio, olisi yleinen mielipide kiistanalaisten kysymysten lopullisena ratkaisijana, johon kumpikin puoli voisi vedota. Sillä samalla kuin yhteivät myöntämästä puuvillankehrääjille kunnollisia työsiin asian ratkaisemiseksi, olisi sillä myös ehdoton päätöksen täytäntöönpanovalta. Väittävätpä jotkut, että yhteisö olisi vieläkin ankarampi isanta kuin yksityinen kapitalisti, ja väitteensä tueksi he viittaavat postivirkailijain alhaisiin palkkoihin. Mutta jos olemmekin, että tämä syytös hallituksen noudattamasta »liiotejärjestelmästä» on todistettavissa, niin tällöin jätetään kokonaan huomioon ottamatta, että nykyisen kapitalistisen talousjärjestelmän vallitessa kansakunnan asujaimiston suuri enemmistö ei ole yhteisön palveluksessa. Melkoisen suuri ja vaikutusvaltainen vähemmistö vapautuu ansaitsemattomien tulojensa kautta suorittamasta minkäänlaista välitöntä tai välillistä tehtävää varallisuuden tuottajana. Kansanvaltaisessa talousjärjestelmässä — jonka oletamme, asiaa paremmin valaistaksemme, olevan olemassa — olisivat kaikki ihmiset yhtäläisesti yhteisön palvelijoita, mikä missäkin tehtävässä. Jos siis satamatyöläiset kieltäytyisivät myöntämästä puuvillankehrääjille kunnollisia työehtoja, niin puuvillankehrääjät vuorostaan maksaisivat satamatyöläisille samalla mitalla, silloin kuin olisi järjestettävä näiden työ- ja palkkasuhteet. Voimme tuskin kuvitella, että koko työläisjoukko alistuisi työehtoihin, jotka tekisivät kaikkien elämän yhtä tuka-

laksi ja vastenmieliseksi. Ja jos jotakin erikoista työläisryhmää erityisesti sorrettaisiin, niin tuskinpa tarvitaan taloustieteilijän älyä sen käsittämiseksi, ettei tuohon ammattiin pyrkivien luku tulisi olemaan erittäin suuri. Jos tämän työläisryhmän tekemät palvelukset olisivat yhteisölle hyödyllisiä, niin olisi työeltoja parannettava. Tässä tosiaankin palaamme Fleming Jenkinin selitykseen kollektiivisen sopimussenteon perusteista.

Sekin vastaväite esitetään, että tällainen taloudellinen järjestömuoto normaalipalkkoineen ja -hintoineen, on sovellettavissa ainoastaan teollisuusarmeijan kuriin tottuneisiin ja toimintakykyisiin työläisiin. Toisin sanoen, jos talous järjestetään yhteisön etua silmällä pitäen, niin silloin ei jää lainkaan paikkaa niille, jotka syystä tai toisesta eivät kykene yhteisöä hyödyllisesti palvelemaan. »Hiotusjärjestelmän» harjoittajan mukana poistetaan suurin osa hänen onnettomia uhrejaan. Onko tarpeellista tässä huomauttaa, että nykyisen järjestelmän vallitessa lopuksi köyhäinlaitos pitää huolen kykenemättömiksi tulleista, niistä miehistä ja naisista, joiden on täytynyt jäädä riveistä pois, ja että jokaisen muun ajateltavissa olevan järjestelmän vallitessa näistä onnettomista voisi tehokkaasti huolehtia ainoastaan uudistettu köyhäinlaitos (jollemmme sallisi heidän kuolla kaduille)?

Epäilemättä muodostaisi tämän uuden vaivaisten armeijan suurimmaksi osaksi ylä- ja keskiluokan turmeltuneet ja kykenemättömät jäsenet. Mutta näitähän työläiset jo nyt elättävät ylellisessä loistossa.

Ainoa muutos tapahtuisi niin ollen heille myönnettävän rahamäärän suuruudessa. Tämä muutos saattaisi tosin olla sangen huomattava ja merkitsisi epäilemättä yhteisten varojen säästämistä. Vähentäisikö talouselämän kansanvaltainen hallinto ja valvonta, säännöllinen kysyntä ja säännöstelty elintaso, työhön pystymättömien ja siveellisesti rappeutuneiden työläisten pelottavan suurta lukua — tuota ihmisluokkaa, joka elää kurjuudessa ja pääasiallisesti yhteiskunnan niskoilla — se on kysymys, jota emme voi ottaa tässä pohdiaksemme, mutta johon taloudellisten ja yhteiskunnallisten kysymysten tutkijan kannattaa huolellisesti tutustua. Parempaa tätä kysymystä käsittelevää oppikirjaa emme voi lukijalle suositella, kuin on se selonteko, jonka »hiotusjärjestelmää» tutkimaan asetettu parlamentin ylähuoneen komitea on antanut tutkimustensa tuloksista.

Mutta tämän yhteiskuntajärjestelmän yhteiskunnallinen arvo ei olisi yksinomaan tai edes pääasiallisesti-kaan se, että se jakaisi oikeudenmukaisemmin elämässä välttämättömät tarvikkeet ja mukavuudet. Jos se olisi kaikki, niin sitä olisi katsottava surulliseksi tulokseksi sukupolvia kestäneistä ihmisten ponnisteluista — arvottomaksi saavutukseksi Robert Owenin oppilaille. Sillä osuustoiminnan kannattajia on aina innoittanut ikivanha oppi ihmisten keskinäisestä veljeydestä, uusi sosialisten velvollisuuksien oppi ja usko siihen, että se päivä on vielä tuleva, jolloin yksikään mies ja nainen ei enää työskentele henkilökohtaisen toimeentulon tai voiton vuoksi, vaan koko yhteis-

kunnan hyväksi. Tämä kansalaisten yhteiskunnalle suorittama palvelus — kaikkien vapaaehtoinen huolenpito kaikista — on brittiläisen osuustoimintaliikkeen siveellisenä ihanteena, ja tätä ihannetta ei osuustoimintaväen varmaankaan tarvitse hävetä. Sellainen yhteiskuntajärjestelmä, jossa työnantajana ei ole voittoa tavoitteleva yksilö, vaan yhteisö, työläisten järjestö, jossa heidän välittömästä ja lopullisesta hyvinvoinnistaan huolehtii edustaja, jolla palkkakysymyksen ratkaisussa ei ole valvottavana mieskohtaisia etuja ja joka pyrkii vain kohottamaan edustamansa luokan korkealle tasolle sekä ponnistuksissa että elämän nautinnoissa — ainoastaan tällainen täysin kehittynyt taloudellinen kansanvalta luo täydellisessä muodossa ihmiskunnan tulevan uskonnon taloudellisen perustan. Niin kauan kuin jokainen työläinen tuntee, että hän ponnistuksiaan lisäämällä vain vahvistaa etuoikeutetun luokan sortovaltaa, niin kauan kuin jokainen palkkatyöläinen huomaa, että kaikella ylimääräisellä ponnistuksella, jonka hän suorittaa saamatta vastaavaa palkanlisäystä, hän vain pakottaa heikomman työläistoverinsa hyväksymään alhaisemman palkan tai saattaa hänet sietämättömän rasituksen alaiseksi, niin kauan näemme tietämättömämpien ammattiyhdistysten (ja tämä on vielä selvemmin huomattavissa järjestymättömien työläisten keskuudessa) harjoittavan tuhoisaa politiikkaa kaivamalla pohjaa Englannin teollisuuden hyvinvoinnin alta. Sitä ne tekevät yrittäessään järjestövoimallaan vähentää työn tulosten määrää ja alentaa työtehoa, sen sijaan että ne valistunei-

den työläisten tavoin pyrkisivät kohottamaan jokaisen työläisyksilön suorittamien ponnistusten laatua ja määrää sekä koko työväenluokan elintasoja yleensä.

Ja tämä ei ole pelkkää kangastusta jonkinlaisesta siveellisuuden ihannemaasta. Näemme edessämme varman ennustuksen uudesta aikakaudesta — luvatussa vapahtajasta — »valtiosta valtiossa«. Sillä osuustoimintaliikkeen toimitsijoissa on jo vallalla sosiaalisen palvelemisen henki. Juuri tämä suuren yhteisön tietoinen palveleminen, tämä ylevä tyydytys, kun tietää edistävänsä jaloa asiaa, avaa siveellisen ja henkisen kuilun kahden samalla toimialalla työskentelevän ihmisluokan välille — toiselta puolen yksityiskauppiain ja yksityisten teollisuudenharjoittajain, toiselta puolen osuuskauppain ja osuustukkukauppain virkailijain ja toimitsijain välille. Missä itsepintainen pienten henkilökohtaisten etujen tavoittelu, ahtaat ennakkoluulot ja vanhoillinen toimintaohjelma ovat yksityiskauppiain luokalle tunnusmerkillisiä, siellä on yhteis hyvän henki ja avartuneempi käsitys yhteiskunnallisista ja taloudellisista kysymyksistä osuuskuntien toimitsijain tavallisia tunnusmerkkejä. Usko osuustoimintaan on se salaperäinen voima, josta on johtunut brittiläisen osuustoimintaliikkeen tavallista kuolevaista hämmästyttävä menestys. Toimitsijat, joiden palkka on pienempi, kuin mitä he kykyjensä perustalla voisivat saada avoimilla työmarkkinoilla, hallitusten puheenjohtajat ja jäsenet, jotka tyytyvät vain mitättömän pieneen korvaukseen — kaikki he siitä huolimatta rehellisesti ja tarmokkaasti valvovat valitsijain

etuja. Epäilemättä on osuustoimintaliikkeelläkin, kuten kaikilla uusilla uskonnoilla, omat juudaksensa. Sillä hallituksenjäsenen tai osuuskunnan virkailijan, joka ottaa vastaan lahjuksia tai lyö laimin velvollisuutensa täyttämisen, täytyy olla täysin selvillä siitä, ettei hän silloin ole, kuten hänen monet toverinsa yksityisliikkeessä, vain auttavasti rehellinen, vaan että hän tahallaan pettää asian, joka toisi vapahduksen tuhansille hänen kansalaistovereilleen tämän ja tulevien sukupolvien aikana.

KAHDEKSAS LUKU.

LOPPU.

Seuraavissa huomautuksissa, joilla aion päättää tämän pienen kuvaukseni brittiläisestä osuustoimintaliikkeestä, oletan meidän, ensimmäisten osuustoimintamiesten lailla, olevan sosialisteja ja hyväksyvän ihanteena, johon olemme pyrkimässä, sellaisen yhteiskuntatilan, jossa kaikki kansalaiset vilpittömän auliisti palvelevat yhteisöä ja jossa yhteisö vastapalvelukseksi palkitsee heidän suorittamansa työn sen mukaan kuin on heille henkilökohtaisesti tarpeen, jotta he voisivat täysin määrin ja vapaasti käyttää henkisiä ja ruumiillisia kykyjään. Jollei tällaista halua sosialistisen valtion kehittämiseen tai uskoa sen mahdollisuuteen ole olemassa, niin nämä huomautukseni näyttävät tarpeettomilta. Sen vuoksi neuvoisin tutkijaa, joka haluaa saada ainoastaan tarkan selostuksen menneistä ja nykyisistä tapahtumista, tai filosofia, joka on tyytyväinen yhteiskuntaan sellaisena kuin se nykyään on, sulkemaan kirjan, sillä jäljellä oleva vähäinen osa ei tule antamaan hänelle mitään uutta ravintoa, vieläpä se kenties tulee synnyttämään hänessä ärsytystäkin, joka

häiritsisi häntä edellisiin lukuihin sisältyvän selostuksen sulattamisessa.

Onko meillä Ison-Britannian kansalaisilla minkäänlaista varmaa pohjaa uskoaksemme tai edes toivoaksemme osuustoimintajärjestöjen ja ammatillisten järjestöjen yhteistoiminnan kautta saavuttavamme Robert Owenin »uuden yhteiskuntajärjestelmän» — tilan, jossa kaikkien työläisten ansiotulot vastaavat heidän kansalaisina tekemiään suorituksia, samalla kuin kaikki kansalaiset ovat valmiita palvelemaan yhteisöä parhaan kykynsä mukaan? Pelkään, että vastaus ei voi olla muu kuin yksi. Sittenkin, vaikka ammatillisesti järjestynyt työväestö ja osuustoimintaväki työskentelisivät sovussa, huomattaisiin vapaaehtoinen osuustoiminta, vaikkakin se on mainiona kasvatukseen ja vakuuttavana esimerkkinä, kuitenkin puutteelliseksi olemaan ainoa ja riittävä yhteiskunnan uudistamismenetelmä.

Sillä vaikkakin osuustoiminta tarjoaa sattuvan ja ylevän esimerkin siitä, miten kansanvaltaisesti järjestetyssä talouselämässä voidaan hallinnolliset vaikeudet täydellisesti voittaa, niin se muodostaa vielä nykyään vain mitättömän pienen osan koko kansakunnan taloutta. Ison-Britannian koko kansanvarallisuus arvioidaan 10.000 miljoonaksi punnaksi. Tästä on vapaaehtoisten kuluttajajärjestöjen hallittavana ainoastaan 12 miljoonaa. Mutta innokas osuustoiminnan harrastaja saattaa kysyä: miksi ei tahdota kansanvaltaisen osuustoiminnan vapaaehtoista järjestelmää laajentaa siksi, kunnes se käsittää kaiken talouden? On

siis kaiketi paikallaan alistaa lyhyen tutkistelun alaiseksi tämän kansanvaltaisen itsehallintomuodon jatkuvan laajentumisen todennäköiset yhteiskunnalliset ja taloudelliset rajat.

Ensimmäisenä osuustoimintaliikkeen rajattoman laajentamisen esteenä nykyisen yhteiskuntajärjestelmän vallitessa ovat eräiden luokkien elinehdot. Ihmiset, joiden elintaso on määrättyä rajaa alempi tai jotka elävät toisistaan eristettyinä, väestö, joka alituisesti muuttaa asuinpaikkaa tai toimialaa, ei kykene perustamaan vapaaehtoisia yhtymiä, olkootpa he sitten kuluttajia tai tuottajia. Satunnaisissa töissä työskenteleväin »kädestä suuhun»-eläminen, »hiotusjärjestelmän» uhrin tylsyys, katukaupustelijain sekä tavallisiin vuokrakasarmeihin sikin sokin asumaan sullottujen ihmisten tottumus kuljeksimiseen ja heidän vaihtelevat toiveensa — lyhyesti sanoen ravinnon puutteesta johtuva, vetelehtimisen lieventämä tai ruumiillisen liikarasituksen yhä lisäämä kuolettava väsymys eivät salli kansanvaltaisessa osuustoiminnassa ja kansanvaltaisessa itsehallinnossa vaadittavien ominaisuuksien kehittymistä yksilössä enempää kuin kokonaisessa kansanluokassakaan. Meidän ei tarvitse lähteä todistelemaan tämän väitteen paikkansapitävyyttä. Ammattiyhdistysten ja osuustoimintajärjestöjen edustajakouksissa kuulee sitä yhäti valitettavan. En niin ollen luule vain pelkäksi sattumaksi sitä, että osuustoiminnalliset ja ammatilliset järjestöt menestyvät parhaiten valtion säännöstelemillä ammattialoilla, kuten esimerkiksi tekstiili- ja

kaivosteollisuudessa; sitävastoin Birminghamin ja Lontoon palkkatyöläiset, jotka tekevät työtä kotonaan tai tarkastuksen välttäneissä verstaissa, eivät ilmeisesti kykene liittymään yhteen kuluttajina sen paremmin kuin tuottajinakaan.

Työväenliikkeen historia viimeisten viidenkymmenen vuoden ajalta osoittaa meille selvästi, että lainsäädäntötoimenpiteet — pakollisen yhteenliittymisen aikaansaannos — ovat ainoa tehokas keino kohottamaan erinäisten yhteiskuntaluokkien aseman sellaiselle tasolle, jolla vapaaehtoinen osuustoiminta käy mahdolliseksi. Mutta myönnämmepä tai emme, että lainsäädännön puute on tämän kykenemättömyyden perimmäinen syy, niin on eittämätön tosiseikka, että noin $\frac{4}{5}$ palkkatyöläisistä on syrjässä sekä osuustoiminnallisesta että ammatillisesta liikkeestä.

Köyhyys ja säännöttömät elämäntavat muodostavat osuustoiminnan alemman kasvurajan. Oikullisuus ja ylellisyyden synnyttämä välinpitämättömyys rajoittavat ylhäältä käsin pyrkimystä ja kykyä kansanvaltaiseen itsehallintoon. Yläluokkalaiset ja keskiluokkalaiset, joiden tulot ovat kokonaan suhteettomat heidän todellisiin tarpeisiinsa katsoen, vaativat voittoa tavoittelevilta yksityiskauppiailta nöyräselkäisyyttä samoin kuin voittoa tavoittelevilta tehtailijoilta vaihtelevaa ja moninaista tuotantoa. Osuuskaupan toimitsijan ripeä ja asiallinen palvelus ja nopeat vastaukset loukkaavat vallansaisen herkkiä hermoja. Hän näet on tottunut saamaan hyvin kasvatetuilta palvelijoilta, joille hän maksaa siitä, että ne noudattavat hänen pie-

nintäkin käskyänsä, orjamaisen kuuliaista palvelusta, Normaalisten ja kestävien tarpeiden tyydyttämiseen perustuvassa talousjärjestelmässä eivät muotioikut, persoonallisen turhamaisuuden pöyhkeys tai liiaksi ärsytetyt halut voi saada tyydytystä. Sitä paitsi se ankara henkinen jännitys, joka johtuu suurten tulojen tunnontarkasta käyttämisestä, tai se tylsä välinpitämättömyys, mikä aiheutuu jokaisen tarpeen mekaanisesta tyydyttämisestä, tekee varakkaan asiakkaan hulttomaksi ottamaan hartioilleen osuuskuntaan liittymisen aiheuttamaa vastuuvellisuutta. Ruumiillinen pahoinvointi ja henkinen väsymys ovat rikkaiden, samoin kuin perin köyhienkin tavallisia vaivoja. Henkilökohtaisen rikkauten tavoittelu ja yhteiskunnallisen kunnianhimon lietsoma kilpailun henki taas pidättävät hvvinvoipia luokkia käyttämästä liikenevää tarmoaa millään tavoin kansanvaltaisen osuustoiminnan hyväksi.

Jotta siis saataisiin suurin osa keski- ja yläluokkaa suuntaamaan kulutuksensa osuuskauppojen piiriin, meidän täytyisi asettaa kaikille 400 punttaa suuremmille vuosituloille asteittainen tulovero, noin 20 shillingiksi punnalta (sadaksi penniksi markalta). Propagandan harjoittaminen rikkaiden parissa on yhtä hyödytöntä kuin perin köyhän väestön keskuudessa. Jos osuustoimintaväki todella aikoo saada asiakaspiiriinsä nuo yhteiskuntaluokat, niin sen täytyy lisätä valtiolliseen ohjelmaansa joitakin kohtia, joiden luonnetta ei tarvitse lähemmin selitellä.

Yhteiskunnalliset rajat eivät ole osuustoiminta-

valtion ainoat rajaviivat. Hallinnolliset rajat ovat ehkä vieläkin tärkeämmät. Sillä se kansalaisryhmä, joka hallitsee ja hoitaa osuuskauppaa tai osuustukku-kauppaa, on ilman muuta myös näiden järjestöjen hankkimien hyödykkeiden sekä niiden suorittamien palvelusten todellinen kuluttaja. Mutta tällainen kansanvallan erikoinen muoto ei aina muodosta mahdollista tai toivottavaa ja hallintokykyistä ryhmää. Emme voi kuvitella, että esimerkiksi Calaisin—Doverin linjan höyrylaivat kuuluisivat niille, jotka niitä käyttävät, ja että nämä matkustajat myös itse johtaisivat tätä laivaliikettä. Jos katsottaisiin toivottavaksi, että yhteisö ottaisi huostaansa tällaiset yritykset, niin silloin noudatettaisiin Belgian hallituksen Ostenden—Doverin linjalla antamaa esimerkkiä: keskushallitus perustaisi koko maata varten höyrylaivalinjan. Samoin innokkainkaan osuustoimintamies, jonka päämääränä on rautateiden saattaminen yhteisön haltuun, tuskin väittäisi, että »London and North Western»-rautatien hallintovalta sopisi parhaiten niille matkustajille ja kauppiaille, jotka sitä käyttävät. Sellaisten tavarain kuluttajina tai tuottajina, joiden kuljetuksesta on maksettava rahtia, on kaikilla ihmisillä mielenkiintoa kulkuneuvoja kohtaan, matkustakootpa he sitten rautateillä tai eivät. Seurauksena olisi, että suurelta kuluttajajoukolta riistettäisiin määräämisoikeus näissä asioissa: samalla kuin vaikeus koota edustajisto, joka todella ja pysyvästi edustaisi eri yhteiskuntaluokkiin kuuluvia matkustajia ja liikemiehiä, tekisi mahdottomaksi kaiken vakavan ja yhtenäisen hallinto-

politiikan. Siinä ainoassa tapauksessa, jossa kuluttajain järjestö on ottanut haltuunsa kulkuneuvojen hallinnon — tarkoitamme Liverpoolin telakkaa — on äänioikeus myönnetty ainoastaan niille, jotka maksavat vähintään kymmenen puntaa vuodessa kuljetusmaksuina. Täten on pyritty luomaan satunnaisesta ja hajanaisesta asiakasjoukosta vastuunalainen isännistö, jolla on pysyvää etua telakkain hyvästä hallinnosta. Ja myöskin Merseyn telakkain hallinnossa on maan etuja valvomassa neljä hallituksen nimittämää jäsentä.

Eräillä suurimmilla ja tärkeimmillä teollisuudenaloilla on kuluttajien kaikille avoin kansanvalta niin ollen vähemmän toivottava tai suorastaan mahdoton edustuksellisen itsehallinnon perusta. Mutta tämä ei suinkaan vielä ole tärkein hallinnollisten näkökohtien aiheuttama rajoitus. Aina milloin kysymyksessä on koko maan käsittävä tai keinotekoinen yksinoikeus, on todellinen kuluttaja sopimaton yhteisön edustajaksi. Emme esimerkiksi voisi kansakunnalle kuuluvaa maata lahjoittaa maanviljelijöille emmekä maatyöläisille. Mikään isännistö, jonka valinnasta jokin asujaimiston osa olisi eristetty, ei voisi olla tyydyttävä. Jos mineraalirikkaudemme valtioistutettaisiin, niin kivihii-likavoksia ei annettaisi kaivoksenomistajain eikä edes kaivostyöläistenkään haltuun.

Sitäpaitsi, kun kerran kulutus on pakollista, täytyy kuluttajain järjestäytymisenkin olla pakollista. Sel- laisten yleisten tarvikkeiden kuin veden, kaasun, tei- den ja katuvalaistuksen hankinnasta täytyy ilmeisesti huolehtia pakollisen kuluttajajärjestön, jos tahdomme

pitää yllä teollista kansanvaltaa. Jos esimerkiksi Sheffieldin osuuskauppa olisi ottanut hankkiakseen sen 2 ½ miljoonaa puntia, jonka mainittu kaupunki äskettäin maksoi vesijohtolaitoksestaan, niin on ilmeistä, että osuuskunta olisi muuttunut kapitalistiyhtymäksi, joka joko saa voittoa tai kärsii tappiota tyydyttäessään niiden Sheffieldin asukkaiden veden tarvetta, jotka tietämättömyydestä tai välinpitämättömyydestä eivät ole liittyneet osuuskunnan jäseniksi. Toisin sanoen, olisi jälleen palattu yksilölliseen talousjärjestelmään kaikkine etuineen ja haittoineen — yhteiskuntamuotoon, jota emme tällä kertaa käsittele.

Tässä Sheffieldin osuuskaupasta otetussa esimerkissä koskettelemme niitä rajoja, joita niin hyvin rahalliset kuin hallinnolliset seikat asettavat osuustoiminnallisten yritysten nopealle kasvulle, verrattuna muihin kansanvaltaisten yritysten muotoihin. Samalla kuin kaupunkikunta pakollisesta yhteenliittymisestä johtuneen kollektiivisen voimansa kautta kykenee asukkaitaan veroittamalla hankkimaan vuosittain miljoonia puntia, kasvaa osuuskaupan pääoma etanan nopeudella. Verrattakoon vain Englannin kaupunkikuntien vuonna 1885 — herra Giffenin tiedonantojen mukaan — omistamaa ja hallitsemaa 300 miljoonan punnan omaisuutta (josta kunnallisten kaasulaitosten arvo yksistään on 21 miljoonaa puntia) kaikkien osuuskuntien 12 miljoonan (v. 1890) punnan pääomaan.

Näitä osuustoimintavaltion ilmeisiä rajoituksia tarkastellessamme voimme senvuoksi lopputuloksena sanoa, että mitkään tärkeimmät kansanvarallisuuden

muodot, kuten maa ja kulkuneuvot sekä ne hyödykkeet, joita jokaisen on pakko kuluttaa — kaasu, vesi terveydenhoitoa edistävät välineet j.n.e. — eivät voi kuulua vapaaehtoisten kuluttajaosuuskuntien hallintovaltaan.

Mutta selostus osuustoimintavaltion rajoista ei ole vielä täydellinen. Koko vientikauppa jää välttämättömyyden pakosta sen ulkopuolelle. Sillä onhan ilmeistä, että tällä alalla ei voi tulla kysymykseen mikään todellisten kuluttajien kaikille avoin kansanvalta, jollemme odota Kiinan monimiljoonaisten joukkojen ja Afrikan metsäläisten jonkin ihmeen kautta kääntyvän Robert Owenin oppien kannattajiksi. On tietenkin käsitettävissä, että osuuskauppaliike saattaa kehittyä muiden anglosaksilaisten kansakuntien keskuudessa, joiden kanssa käymme kauppaa, ja että suhteet, jotka nyt ovat olemassa Skotlannin ja Englannin osuustukkukauppain välillä, voitaisiin saada aikaan myös Austraalian, Kanadan, Amerikan ja Ison-Britannian vastaavien keskusliikkeiden välille. Mutta Austraaliassa näyttää kuitenkin pääsevän vallalle toisenlaisia sosialismin muotoja, ja amerikkalaiset, jotka kaikkialla tavoittelevat henkilökohtaista voittoa, eivät osota, että heillä olisi halua tai kykyä muodostaa muunlaista hallitusta kuin turmeltuneen rahaylimyrskön hallitseman näennäisen kansanvallan.

Toisaalta taas brittiläiset osuuskaupat ja osuustukkukaupat voisivat avoimesti ryhtyä tuottavaan vientikauppaan ulkomaiden liikemiesten kanssa tai he saattaisivat viedä ulkomaille tuotteittensa ylijäämän saadakseen yhä enemmän tuloja joukkotuotannosta

niillä teollisuudenaloilla, joilla he jo harjoittavat tuotantoa. Mutta voitaisiin helposti osoittaa, mikä vaara tästä askeleesta tulisi osuustoimintaliikkeen eheydelle ja menestykselle. Tällöin hyljättäisiin kaikki ne taloudelliset edut, jotka johtuvat siitä, että todelliset kuluttajat ovat tuotannon määrääjinä. Osuustoimintaväki saisi jälleen maistaa taloudellisen yrityksen kiellettyä hedelmää: tavarain hinnassa saatua voittoa.

Otaksukaamme, että ulkomaankaupan tuottama liikevoitto muodostaisi jatkuvasti huomattavan osan osuuskuntien tuloja — silloin joutuisivat vapaaehtoiset kuluttajain osuuskunnat, jotka voivat millä hetkellä tahansa ryhtyä rajoittamaan jäsentensä lukua, suureen kiusaukseen sulkea ovensa uusilta tulokkailta. Osuustukkukaupat saattaisivat siten muuttua kapitalististen tuottajien voitonhankintakoneiksi, ja kun keran on totuttu olemaan kauppayhteydessä yksityisten kanssa ulkomailla, niin siitä voisi pian myöskin kotimaassa tulla tavaksi kaupankäynti osuuskuntaan kuulumattomien kanssa. Kun tällöin osuuskauppain ja osuustukkukauppain osakkeita ruvettaisiin noteeraamaan arvopaperipörssissä, missä niiden arvo nousisi ja laskisi hallituksen kokoonpanossa tapahtuneiden muutosten mukaan tai riippuen sodan puhkeamista koskevista huhuista, niin saattaisi koko Rochdalen järjestelmän rakenne joutua epäkuntoon tai ehkä täydellisesti tuhoutua osuuskuntien keskinäisen kilpailun vaikutuksesta tai niiden liittyessä yhteen koko kansan etuja vastaan.

Niinpä ne meistä, jotka uskovat täysin kehittyneen

taloudellisen kansanvallan tuhatvuotiseen valtakuntaan, käsittävät maan vientikaupassa olevan kapitalistisen talousjärjestelmän viimeisen turvapaikan. Mikään osuuskuntien vapaaehtoinen yhtymä sinänsä ei voi ryhtyä harjoittamaan vientikauppaa. Tässäkin ainoa kansanvaltaiselle osuustoiminnalle mahdollinen osanotto veisi meidät hyvin nopeasti takaisin vanhaan yksilölliseen järjestelmään — tavarain hinnassa saadun henkilökohtaisen voiton tavoitteluun. Sen vuoksi, jos nämä talouselämän alat kerran joutuisivat kansanvallan edustajien käsiin, niin silloin niiden hallinnon tulisi ilmeisesti kuulua koko kansan virallisille järjestöille — valtiolle tai kunnalle. Sillä ainoastaan siten voivat ne liikevoitot, joita tietenkin koituu kauppayhteydestä muiden valtioiden kanssa, tulla koko asujaimiston hyödyksi tai jaetuksi kaikkia tyydyttävällä tavalla.

Osuustoimintavaltion todennäköiset rajat ovat nyt kaikki nähtävissämme. Vapaaehtoisten kuluttajaosuuksuntien toiminta on kutakuinkin tarkoin rajoitettu henkilökohtaista käyttöä varten valmistettujen esineiden hankintaan, joiden tuotanto ei välttämättä ole kenenkään yksinoikeutena, joiden kulutus ei ole ehdottomasti pakollista ja joiden kysyntä on laaja ja keskeytymätön. Nykyisen yhteiskuntajärjestelmän vallitessa voi osuustoimintaliikkeen piiriin tulla ainoastaan osa kansakunnan asujaimia — nimittäin se luokka, joka ei ole liian köyhä eikä liian rikas toteuttaakseen kansanvaltaisen itsehallinnon.

Yritämme käsitellä näitä rajoja tilastollisesti, otta-

malla vertailupohjaksi Yhdistetyn Kuningaskunnan kokonaistulot. Minun täytyy kuitenkin huomauttaa lukijalle, että tarjoan seuraavan oletettuihin numeroihin perustuvan arvion siinä mielessä, että se mahdollisesti ei ole paikkansa pitävä. Käytän näitä numeroita sopivana muotona eräiden todistusten hankkimiseksi, enkä suinkaan minään tarkkana laskelmana osuustoimintaliikkeen nykyisistä ja tulevista mahdollisuuksista.

Otaksukaammepa nyt, että osuustoimintaväki, vaikkakaan sillä ei olisi halua rajoittaa parempiosaisten luokkien tuloja lainsäädännöllisin toimenpitein, päättäisi käyttää valtiollista valtaansa kohottaakseen yhteiskunnan murjomien luokkien elinkannan tasolle, joka saavutetaan vapaaehtoisten osuuskuntien avulla. Jos edelleen oletamme tämän yrityksen onnistuvan, silloin saattaisivat osuuskaupat ja niiden keskusjärjestöt toivoa koko työväenluokan tekevän kaikki ostoksensa näiden laitosten kautta. 1,300 miljoonaan puntaan nousevista kansallistuloista laskevat tilastotieteilijät korkeintaan 500 miljoonaa tulevan palkkatyöläisten osalle. Vähentäkäämme tästä 100 miljoonaa puntaa veroihin, vuokriin sekä kaasu- ja vesimaksuihin. Niiden hyödykkeiden tai palvelusten, joita nämä menoerät edustavat, olemme jo osoittaneet kuuluvan osuustoiminnallisen järjestön laajenemismahdollisuuksien ulkopuolelle. Työväenluokan tuloista kulutetaan lisäksi vuosittain 70 miljoonaa puntaa alkoholiin; kukaan osuustoiminnan kannattaja ei vaadi, että osuustoimintaväelle olisi hankittava olutta tai muita väkijuomia. Meillä on siis jäljellä 300—350 miljoonaa pun-

taa. Tämä summa voisi niin ollen osoittaa osuuskauppain ja osuustukkukauppain liikevaihdon suuruuden.

Mutta on tarpeetonta muistuttaa lukijalle, että työväenluokan tulot ja varsinkin se osa niistä, joka saatettaisiin käyttää ostoksiin osuuskaupoista, voi miltei rajattomasti lisääntyä. Niinpä esimerkiksi »väkijuomien tili» luultavasti vähenisi sangen pieneksi, jos kaikki työläiset kehittäisivät kansanvaltaisen itsehallinnon vaatimia ominaisuuksia. Ja ilman minkäänlaisia sosialistisia toimenpiteitä voitaisiin työväenluokan kokonaistuloja huomattavasti lisätä.

Voidaan kuitenkin täydellä syyllä olettaa, että jos työläisten älykkyys lisääntyisi ja raittius tulisi yleisemmäksi, niin tämä tekisi myöskin kapitalisteille mahdolliseksi suurempien voittojen saamisen ja antaisi vuokratalojen isännille tilaisuuden korkeampien vuokrien kiskomiseen. Toisin sanoen, tapahtuipa kansakunnan kokonaisvarallisuuden lisääntyminen millä tavoin tahansa, työläisten suhteellinen osuus kansallistuloista pysyisi ennallaan, niin kauan kuin muissa tekijöissä ei tapahtuisi muutosta.

Työväen osuuskauppain liikevaihto voisi sentähden, jo nykyistenkin olosuhteiden vallitessa, kohota nykyisestä 35 miljoonasta punnasta 350 miljoonaan, joka edustaisi taloustarpeisiin käytettyä osaa työväenluokan tuloista. Ahtaammat rajat on asetettava osuustoiminnalliselle tuotannolle. Vain sangen pieni osa näistä hyödykkeistä voitaisiin valmistaa osuustoiminnallisissa tuotantolaitoksissa. Ulkomailta tuodut ravintoaineet ja tupakka ovat pääosana palkkatyöläisen kulu-

tuksessa. Jäännöksestä on vielä vähennettävä erä, jota ei kuluteta uusiin, vaan parempiossaisten luokkien jo käyttämiin hyödykkeisiin. Tällaisten tarvikkeiden käyttö on työväestön keskuudessa epäilemättä hyvin suuri.

Ja lopuksi joudumme tekemisiin tuotantoyksikön taloudellisen rajoituksen kanssa. Tällä tarkoitan sitä, että jonkin tavaran kysyntä täytyy olla riittävän suuri, ennenkuin sen tuotanto kannattaa. Englannin Osuustukkukauppa ei esimerkiksi ole katsonut voitavansa tähän mennessä (v. 1890) ryhtyä valmistamaan puuvillakankaita, huolimatta siitä, että sen pääaike on suuren puuvillateollisuusalueen sydämessä. Se, että työväenluokka ostaa niin monia erilaisia puuvillakankaita, aiheuttaa sen, että jonkin määrätynlaatuiseen kangaslajin kysyntä osuustoimintaväen keskuudessa on liian pieni, jotta sen valmistus kävisi edullisella tavalla mahdolliseksi (edes keskusliikkeellekään). Tässä tuotantoyksikön rajoitetussa kysynnässä osuustoimintaväki on jo huomannut kansanvaltaisen tuotannon tosiasiallisen esteen. Minun ei kuitenkaan tarvinne huomauttaa, että tämä este poistuu, sikäli kuin osuuskauppojen liikevaihto kasvaa.

Esittääksemme lopputuloksen tästä pintapuolisesta arviolaskelmasta, voimme tuskin ajatella, että osuuskauppojen vuotuinen liikevaihto voisi nykyisten yhteiskuntaolojen vallitessa kohota 300 tai 400 miljoonaa puntaa korkeammalle. Tämä liikevaihto vastaisi noin 75 miljoonan punnan pääomaa siinä tapauksessa, että nykyinen suhde osuusliikkeiden pääoman ja niiden liikevaihdon välillä pysyisi entisellään. Kun työ-

väenluokan kokonaispääoma nykyään arvioidaan 169 miljoonaksi punnaksi, tulee meillä aina olemaan sama vaikeus kuin nytkin, jotta työväenluokan pääoma tulisi käytetyksi osuuskauppojen ja osuustukkukauppojen hyväksi.

Osuustoiminnan kannattajat ovat siis oikeassa väittäessään, että heillä tulee aina olemaan käytettävänä enemmän pääomaa, kuin osuustoiminnan kansanvaltainen suunta voi edullisesti sijoittaa. Voimme niin ollen varmuudella ennustaa, että individualistisella koulukunnalla — jos en erehdy käsityksessäni niistä taloudellisista ja hallinnollisista vaikeuksista, joita heidän itsehallinnollisen työpajan ihanteensa toteuttaminen tulee kohtaamaan, ja jos heidän onnistuu voittaa puolelleen brittiläinen työväenluokka — aina olisi käytettävänä yllin kyllin työväenluokan pääomaa. Varakkaista asiakkaista, jotka aina haluavat ensiluokkaista tavaraa ja jotka kykenevät maksamaan hyvän hinnan hyvästä tavarasta ja joita lähenevän sosialismin pelko kannustaa osoittamaan hyväntahtoista mielenkiintoa individualistien yrityksiä kohtaan, saattaisi muodostua suotuisa maaperä itsehallinnollisille työpajoille. Koko ulkomaankauppa taas voitaisiin siirtää työväen voitto-osallisuutta noudattaville yhtiöille, joissa edelleenkin vallitsisi itsevaltainen kapitalistinen hallintotapa ja joissa työläiset olisivat osallisia liikevoitosta. Näin ollen ei näiden erilaisten osuustoimintamuotojen tarvitsisi kilpailla keskenään.

Kun individualistiseen koulukuntaan kuuluvat osuustoimintamiehet voittavat puhtaasti taloudelliset

vaikkeudet, niin he huomaavat, että heidän tosiasialliset vastustajansa ovat ammattiyhdistykset eivätkä osuuskauppojen toimitsijat tai osuuskauppain johtajat.

Olen jättänyt käsittelemättä erään osuustoiminnallisen järjestön hallintokykyä rajoittavan tekijän, josta kansanvaltaisen osuustoimintamuodon vastustajat usein puhuvat — nimittäin osuustukkukauppain keskitetyn hallinnon. Olen tehnyt sen ensiksikin siitä syystä, että uskon näiden keskusjärjestöjen sääntöjen mukaisen rakenteen olevan äärettömän joustavan ja mukautumiskykyisen. Toiseksi: vallitseva osuuskauppajärjestelmä kykenee, käsitykseni mukaan, vaikkakin keskusjärjestöjen säännöt pysytettäisiin muuttumattomina, hoitamaan noin 75 miljoonan punnan pääomaa sekä järjestämään noin 350 miljoonan punnan suuruisen vuotuisen kauppavaihdon, joskaan se ei ole mikään helppo tehtävä.

Tässä siis ovat vapaaehtoisten kuluttajaosuuskuntain toimintamahdollisuuksien ulommat rajat. Mutta on olemassa myöskin sisäisiä haittoja, jotka estävät toteutumasta sen innokkaiden osuustoimintamiesten unelman, että kaikki ylimääräinen tulo, jonka työläisiltä kiskovat ne, jotka »eivät työtä tee eivätkä kehää», tulisi osuustoiminnallisesti järjestyneen yhteisön hyväksi. Suuri osa kuntien ja valtion tuloja maksetaan kapitalisteille ja maanomistajille, eikä korvauksena kansakunnalle tehdyistä palveluksista. Osuustoimintaväkikään ei pääse maksamasta tätä veroa. Sillä yhtä vähän kuin todella perustetut owenilaiset kommuunit voivat osuuskauppain ja osuustukkukauppain

jäsenetkään, kilpailuun perustuvan talousjärjestelmän ympäröiminä kun ovat, päästä maksamasta veroa kapitalisteille vuokran ja korkojen muodossa omankaan toiminta-alueensa sisällä.

Mitä tulee siihen korkoon, joka maksetaan vuosittain osuustoimintalaitoksiin sijoitetulle 12 miljoonan punnan pääomalle, niin se merkitään osuuksia omistavien jäsenten hyväksi, toisin sanoen, sillä rasietaan kaikkien jäsenten kulutusta ja se maksetaan tässä kulluttajajoukossa vähemmistön muodostavalle, pääomaa omistavalle osuustoimintaväelle. Tulon maasta perii kuitenkin tavallisesti, vaikkakaan ei aina, ulkopuolinen henkilö, joko suoranaisen vuokran muodossa tai maakappaleen ostoon käytetyn pääoman korkona. Bury osuuskauppa esimerkiksi ei voi päästä maksamasta korkoja loordi Derbylle. Se seikka, että tämä osuuskunta on ehkä voinut lunastaa itselleen maakappaleen, jolla sen myymälä sijaitsee, ei muuta tilannetta, koska loordi Derby ottaa tältä työläisten osuuskunnalta koron siitä pääomasta, jonka he ovat maksaneet hänelle maan ostohintana.

Osuustoiminnallinen talousjärjestelmä on niin ollen astunut vain askeleen eteenpäin Robert Owenin ennustaman teollisen kumouksen täydentämistyössä. Osuuskaupan kaikille avoimen kansanvallan kautta se on talouselämän yksilöllisen hallinnon tilalle asettanut yhteiskunnallisen hallinnon ja siten taannut yrityksestä koituvan ylijäämän koko yhteisön hyväksi. Mutta tämä ensimmäinen askel onkin vaikein. Talouselämän kansanvaltainen hallinto edellyttää määrättyjen henkisten ja si-

veellisten ominaisuuksien omaamista, kun taas sairaaloiden samoin kuin turvakotienkin hoidokit ovat riittävän kyvykkäitä ottamaan vastaan vuokra- ja korkotuloja.

Mutta brittiläinen osuustoimintaliike on säilyttänyt maan ja toimeentulovälineiden yksityisomistuksen, riippumatta siitä, ovatko nämä yksilöt osuustoimintavaltion jäseniä tai eivät. Jos kansanvallan kannattajat Englannissa niin ollen haluavat toteuttaa ne yhteiskunnalliset muutokset, joita Robert Owen on »Uudessa yhteiskuntajärjestelmässään» profeetalaisesti kuvannut: jos he ovat päättäneet (uuden teollisuuden aikaansaaman) yhteiskunnallisen tuotannon ja (osuustoiminta- ja ammattiyhdistysliikkeen käytäntöön ottaman) kunnallisen hallinnon ja valvonnan lisäksi panna käytäntöön myöskin maan ja tuotantovälineiden yhteisomistuksen, niin heidän täytyy täysin tietoisesti käyttää valtiollisen kansanvallan valmistaми aseita: ilman työtä saatujen rikkauksien sekä suurten tulojen verottamista kaikissa muodoissaan sekä niiden kansanvarallisuuden osien pakollista yhteiskunnallistuttamista, jotka ovat kypsiä otettaviksi kansanvaltaisen hallinnon alaisiksi: tätä sosialisoimista ei kuitenkaan välttämättä ole suoritettava ilman persoonallisen korvauksen myöntämistä. Ja meillä on riittävästi ennakkotapauksia tällaisesta luokkaverotuksesta ja henkilökohtaisesta korvauksesta menettelytapana, jonka avulla kansanvalta voi hankkia tuotantovälineitä hallintonsa ja valvontansa alaisiksi. Vanhoillinen hallitus esitti äskettäin, että väkijuomaveroista saaduilla varoilla ostettaisiin kapakoitsijoilta

heidän liikkeensä; radikaalinen hallitus saattaisi esittää maaveroa, jonka tuotolla lunastettaisiin suurmaanomistajilta heidän maatilansa, ja epäilemättä tulee herä R Ritchie*), jonkin tulevan vanhoillisen hallituksen rahaministerinä, panemaan käytäntöön kaikille kaupunki-kiinteistöille asteittain nousevan kunnallisen perintöveron, jonka kautta kaupunkien kiinteistöt samoin kuin kadutkin vähitellen siirtyisivät kuntien omaisuudeksi.

Mutta samoin kuin parannetun köyhäinhuoltolain yksityiskohdat, samoin nämäkin omaisuudella liiaksi rasitetun luokan taakan keventämistä tarkoittavat toimenpiteet menevät käsiteltävän aineen ulkopuolelle, silloin kun on kyseessä osuustoiminnan nimellä tunnettu kansanvaltaisen talouselämän muoto.

Lopuksi tahtoisin vielä erikoisesti tähdentää sitä seikkaa, että osuustoimintavaltion yhteiskunnalliset, hallinnolliset ja taloudelliset rajat eivät mitenkään rajoita osuustoimintaväen valtaa kansakuntamme elämässä. Jos koko työväenluokka koottaisiin toisaalta Osuustoimintaliittoon ja toisaalta ammattiyhdistysliittoon, niin työläiset saisivat tosiasiallisesti määrävän vallan valtiossa. Työläisten järjestäytyminen kuluttajina estäisi tehokkaasti kapitalistien ja maanomistajain yritykset, silloin kun he koettavat korkeiden palkkojen lupauksilla lahjoa joitakin työläisryhmiä kannattamaan etuoikeuksien suojelupolitiikkaa ilmenipä se sitten lainsäädännön alalla, tuontitullien säätämisenä.

*) Ritchie oli ministerinä Salisburyn hallituksessa ja loi Englannin uuden kunnallishallinnon perusteet laskien siten pohjan kansanvaltaiselle hallinnolle Englannin kunnissa. — Suomentajan muist.

tai taloudellisessa muodossa, trustien ja hintojen koroittamiseksi perustettujen kapitalististen yhtymien tukemisena. Ja jos näiden kahden, kulutuksen ja tuotannon perusetuja edustavan liiton virkailijat yhtyisivät juhlalliseen sopimukseen, silloin olisi veraten helppoa puhdistaa yhteiskunta niistä aineksista, jotka kuluttavat itse mitään tuottamatta — kaikkiin luokkiin kuuluvista loisista — samalla kuin ne, jotka nykyään tuottavat kuluttamatta täyttä osuuttaan, asetettaisiin paremmalle paikalle kansakunnan pidoissa.

Luulen tulleen selvästi osoitetuksi, että tätä tulosta ei voida saavuttaa lainsäädäntöön turvautumatta. Mutta ennenkuin meillä voi olla täysin kehittynyt kansanvalta, täytyy koko kansakunnalla olla ne siveelliset ominaisuudet, jotka ovat tehneet osuustoimintaväelle mahdolliseksi kansanvaltaisen itsehallinnon toteuttamisen eräillä maan teollisuuden, kaupan sekä raha- ja luottoliikkeen aloilla. Sentähden juuri siveellisinä uudistajina osuustoiminnan ajajat ennen kaikkea ansaitsevat paikan inhimillisen edistyksen etuvartiojoukossa. Täydentäessään ja laajentaessaan toimintalaansa sen äärimäiseen rajaan saakka osuustoimintaväen olisi kaikin voimin koetettava saada käytäntöön menettelytapansa ja kokemuksensa seurakuntien, kuntien, kreivikuntien ja valtion hallinnossa. Siten he voisivat päästä varmuuteen Robert Owenin osuustoiminnallisen talousjärjestelmän toteuttamisesta kansanvaltaisen itsehallinnon hitaan, mutta varman kehityksen kautta.

Niinpä voivatkin nuo kaksi Robert Owenin oppien synnyttämää yhteiskunnallisten uudistajien ryhmää —

brittiläinen osuustoimintaväki ja brittiläiset sosialistit — joita yhdistää sama pyrkimys taloudellisen kansanvallan toteuttamiseen jyrkkien uudistusten tietä, hyväksyä täydellisenä ja tyhjentävänä tarkoituksperiensä ja menettelytapojensa tunnuksena suuren kansanvallan ystävän John Brightin jalot sanat: »Minä uskon, että tietämättömyyttä ja kärsimyksiä voidaan vähentää arvaamattomassa määrässä ja että eteemme aukenevaan autioon erämaahan voidaan pystyttää monta Eedeniä ihanine kukkatarhoineen ja runsaine hedelmiineen. Mutta yksikään kansanluokka ei voi tätä tehdä. Se luokka, joka on tähän asti tässä maassa hallinnut, on surkeasti epäonnistunut. Se hekumoi vallassa ja rikkauudessa, samalla kuin sen jalkojen juuressa, hervittävässä vaarana sen omalle tulevaisuudelle, viruu suunnaton joukko ihmisiä, joiden huolenpidon se on laiminlyönyt. Mutta jos luokka on epäonnistunut, koettakaamme, mitä kansakunta voi saada aikaan. Tämä on meidän uskomme, tämä on meidän tarkoituksperämme, tämä on meidän huutomme — koettakaamme, mitä kansakunta voi saada aikaan. Juuri tämä on kutsunut kaikilta tahoilta koolle nämä suunnattomat kansanjoukot vaatimaan muutosta: ja kun ajattelen sitä ja kun ajattelen näitä kansankokouksia, yleviä suunnattomassa suuruudessaan ja aikeissaan, niin luulen näkeväni ikäänkuin tuolta ajan kukkulain takaa uuden aamun sarastusta, joka ennustaa sille maalle ja sille kansalle, jota niin sydämestäni rakastan, parempien ja jalompien päivien koittoa».

SISÄLLYSLUETTELO.

	Siv.
Esipuhe.....	7
Ensimmäinen luku. Osuustoiminta-aate	9
Toinen luku. Yhteistoiminnan henki.....	49
Kolmas luku. Osuuskauppa.....	85
Neljäs luku. Keskusjärjestöjen muodostuminen	118
Viides luku. Tuottajain osuuskunnat	
Ensimmäinen osa: Historia.....	161
Toinen osa: Nykyiset tuottajain osuuskunnat	188
Kuudes luku. Valtio valtiossa.....	230
Seitsemäs luku. Ihanne ja todellisuus	276
Kahdeksas luku. Loppu	300

HINTA 40: —